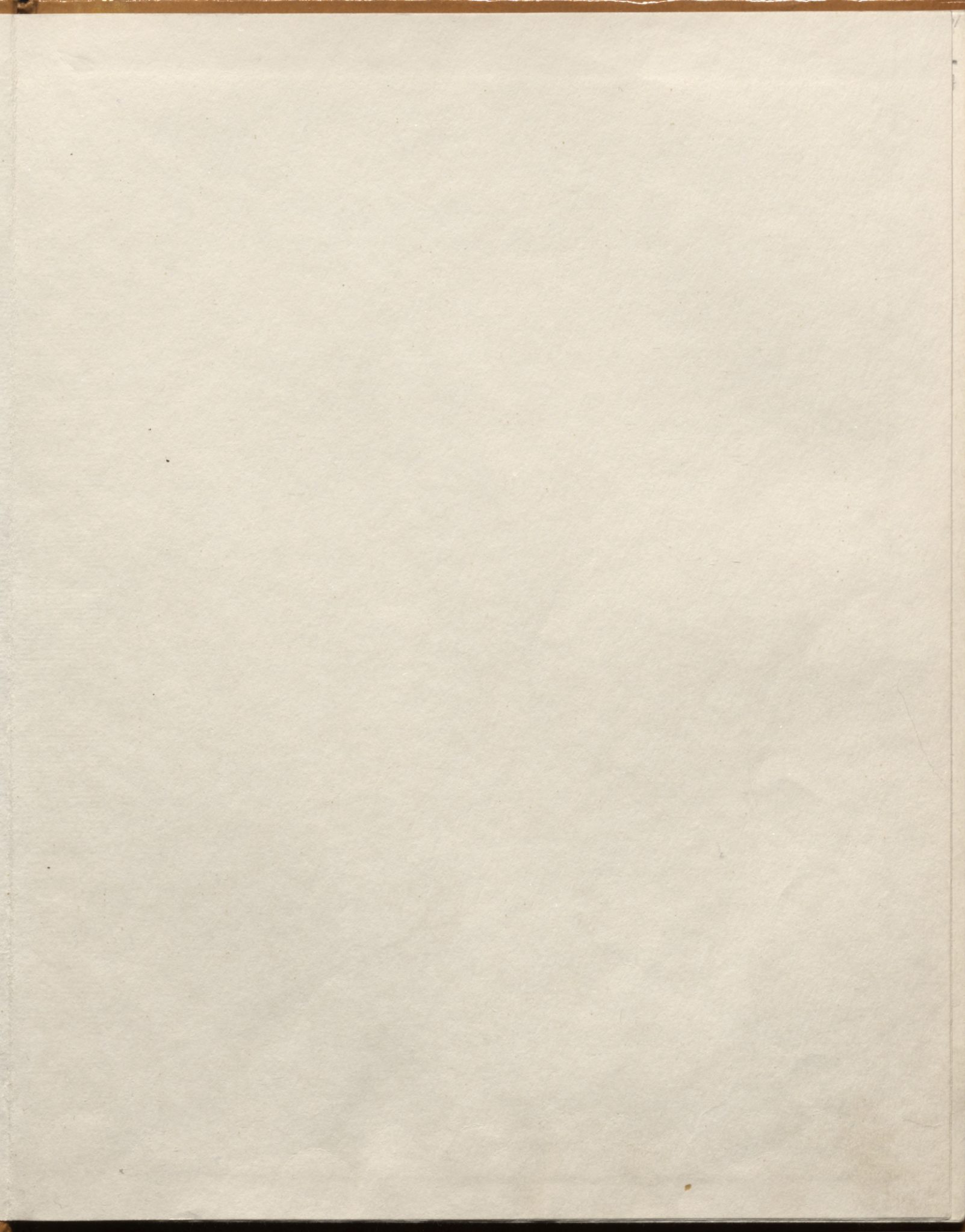

87-5
6

E. ŠNORE
KIVTU
KAPULAUKS

LATVIAS PĒDĀRĪBU AKADEMĪJA
VESTĪBĒS INSTITŪTS

E. ŠNORE

**KIVTU
KAPULAUKS**

1951. G. JANUĀRIS

E. SHORE
KIVTU
APULAKS

87-5
6

040/
63.4

LATVIJAS PSR ZINĀTŅU AKADEMĪJA
VĒSTURES INSTITŪTS

003 n.2

E. ŠNORE

KIVTU
KAPULAUKS

Latvian National Library
Rīga, Latvia
37 -

RĪGA ZINĀTNE 1987

00700000-12
13-60-271
RĪGĀ (11)-87

E. SNORE

Vija Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA

87 —

*Ab. 510; 11. 1. ab. l.
0309102297*

Snore E. Kivtu kapulauks. — R.: Zinātne, 1987. — 85 lpp., il., 2 lp. krās. il.

Monogrāfijā analizēts uz 7.—12. gs. attiecināma seno latgaļu kapulauka (175 apbedījumi) arheoloģiskais materiāls. Kapulauks atrodas Ludzas rajonā, Cirmas ezera ziemeļu krastā, un ierīkots Baltijas somu kopienas pamestas apmetnes vietā. Kivtu kapulauks ir vienīgais pilnībā izpētītais 7.—12. gs. piemineklis Latvijas austrumu daļā. Izrakumos iegūts bagātīgs materiāls kā par apbedīšanas paražām, tā arī par latgaļu savdabīgās kultūras formu attīstību un to izmaiņām pārejas periodā uz labi pazīstamām agrā feodālisma formām. Gaumīgie ornamentēšanas paņēmieni liecina par vietējo rotkaļu augsto amata prasmi, daudzie atrastie darbarīki un ieroči — par kalēja darbu. Pēc iegūtajiem materiāliem iespējams spriest kā par sabiedrisko diferenciaciju un sociālo noslāņošanos, tā arī par kultūras sakariem gan ar kaimiņu, gan attālāku teritoriju iedzīvotājiem.

Paredzēta vēsturniekiem, arheologiem, etnogrāfiem, novadpētniekiem.

Recenzenti: vēstures zinātņu kandidāte A. ZARIŅA, M. ATGAZIS

Izdota saskaņā ar Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas
Redakciju un izdevumu padomes 1984. gada 29. novembra lēmumu

S 050700000—48 13—86
M811(11)—87

© Izdevniecība «Zinātne», 1987

IEVADS

Latvijas PSR senākās vēstures pētniecībai nepieciešamie un vienīgie avoti ir cilvēku senās dzīvesvietas vai kapuvietas. Ja dzīvesvietās saglabāties tumšais kultūrslānis, kurā daudz keramikas un mītņu celtnu palieku, sniedz liecības par dažādām ražošanas nozarēm un to īpatsvaru seno cilvēku dzīvē, tad kapuvietas liecina par šo cilvēku apbedīšanas paražām, ticējumiem un etnisko piederību. Šie divi izziņas avoti kopumā ļauj risināt dažādas ar Latvijas senāko vēsturi saistītas saimnieciskās, kultūras un etniskās problēmas.

Austrumlatvija, līdz ar Lietuvu un Igauniju kā Baltijas jūras austrumu piekrastes reģions jau kopš mūsu ēras pirmajiem gadsimtiem iezīmējas kā apgabals, kurā mirušajiem dotas līdzī bagātīgas kapu piedevas. Tas iezīmīgs arī ar zināmu kultūras viendabību, kas it sevišķi izpaužas Latvijas un Lietuvas materiālajā kultūrā.

Baltu ciltis, mūsu ēras pirmajos gadsimtos jau pārgājušas Daugavu, pakāpeniski atspieda uz ziemeļiem agrāk šeit mitušās somu ciltis. Mūsu ēras 1. g. t. pirmajā pusē baltiem raksturīgie uzkalniņi — saimju kapsētiņas — no Daugavas kreisā krasta ieviešas arī tās labajā krastā, galvenokārt Aiviekstes upes baseinā. Reizēm agrā dzelzs laikmeta kapu uzkalniņi pāraug plašākos, līdzenos kapulaukos, kuros mirušie apbedīti kapu bedrēs. Šādi kapulauki izvietojas galvenokārt lēzenās kalnu nogāzēs, ūdens tvertņu — upju un ezeru — krastos.

Šādi līdzenie kapulauki Latvijas austrumu daļā labi izpētīti. Vispārliciecināmie rezultāti gūti pagājušā gadsimta beigās pētītajā plašajā Ludzas Odukalna kapulaukā (7.—11. gs.). Ar 11. gs. latgaļu apdzīvotās teritorijas austrumu daļā pazīstami arī kapu uzkalniņi, kas liecina par tādām pašām bērnu paražām un kapu inventāru, kāds vērojams Ludzas Odukalnā, bet ar citādu uzkalniņa ārējo apveidu, kurā neapšaubāmi izpaužas austrumu kaimiņu ietekme.

Sistemātiskos arheoloģiskos izrakumos atklāto uz šo posmu (7.—12. gs.) attiecināmo apbedījumu skaits tagad sasniedz ap 1500. Uz iegūtā materiāla pamata iespējams risināt daudzas ar vidējo un vēlo dzelzs laikmetu saistītās senākās vēstures problēmas.

Zvirgzdenes Kivtu kapulauks ar izpētītajiem 175 apbedījumiem, kas

datējami ar laika posmu no 7. līdz 12. gs. (ja neskaita vēl nepublicētos materiālus par Aizkraukles Lejasbitēnu kapulauku), pagaidām devis nozīmīgākos apbedījumu kompleksus, ļauj raksturot pārejas periodu no vidējā uz vēlo dzelzs laikmetu Austrumlatvijā. Kapulauka apbedījumi ierakti Baltijas somu kopienas pamestas apmetnes (1. g. t. p. m. ē. — m. ē. 6. gs.) kultūrslānī. Kapulaukā stingri ievērota abu dzimumu mirušo pretējā orientācija, kapu inventārā rodamas it īpaši senākos apbedījumos maz pazīstamās 7.—9. gs. raksturīgās darbarīku, rotu, ieroču formas, kurām iespējams izsekot to ģenētiskajā attīstībā. Tāpat kapulaukā izsekojama apbedīšanas paražu sīkstā noturība, kā arī kapulauku izmantotājas sabiedrības sociālā diferenciācija.

Plašās, latgaļu apdzīvotās teritorijas bagātās un savdabīgās materiālās kultūras ietekme manāma arī kaimiņu teritorijās. Kivtu kapulauka materiāli izgaismo gan etniskos procesus tā izmantotāju dzīvē, gan ražošanas nozaru — īpaši rotkaļu amata — attīstības līmeni, apbedīšanas rituālu, kā arī sabiedrības diferenciāciju m. ē. 1. g. t. otrajā pusē un 2. g. t. sākumā Austrumlatvijā.

KAPULAUKA IZVIETOJUMS UN PLĀNOJUMS

Kivtu kapulauks atrodas Ludzas raj. Zvirgzdenes c. p. Kivtu ciemā, Cirmas ezera ziemeļu krastā, t. s. Lielajā apariņā — nepilnus 4 m augstā mūrēnas paugurā starppauguru ieplakā. Dienvidu pusē kapulauks aizsniedz Cirmas ezera krastmalu, no pārējām pusēm tam piegulst mitras pļavas (1. att.). Kivtu kapulauks izrādījies divkārtšs arheoloģisks piemineklis: 7.—12. gs. latgaļu kapulauks uzslāņojies cilvēku dzīvesvietai, kas iedibināta bronzas laikmetā un visintensīvāk apdzīvota no m. ē. 4. līdz 6. gadsimtam.¹

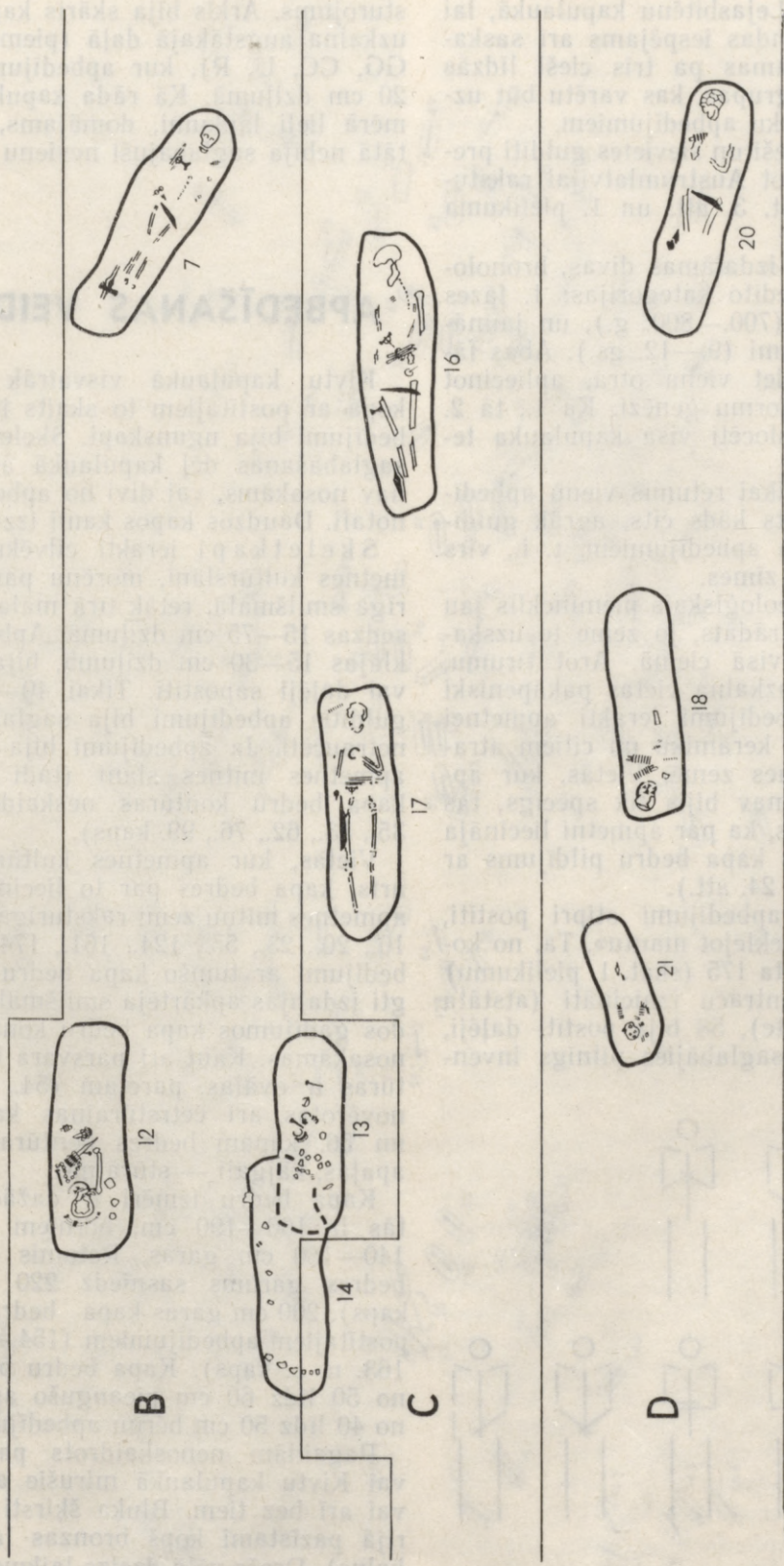
Visa paugura platību aizņēmusi cilvēku apmetne.² Kapulauks ierīkots paugura Cirmas ezeram piegulšajā daļā un aizņem ap 3500 m² lielu platību. Malējie, ezera piekrastei tuvākie apbedījumi atrodas pie lieliem akmeņiem, kas norobežoja sākotnējo ezera krastu (ūdens līmenis ezerā agrāk bijis augstāks) un līdz ar to kapulauka dienvidu malu. Šī Austrumlatvijai svarīgā arheoloģiskā pieminekļa izpēti apgrū-

tināja tas, ka «Lielais apariņš» visu laiku tika apsēts un tāpēc izrakumi bija iespējami tikai atsevišķos, neapsētos rajonos. Tā, 1938. g., kad ienāca pirmās ziņas par šo objektu, izpētīti seši apbedījumi, 1948. g. — 20, 1955. g. — 24 apbedījumi. Izrakumu pēdējos gados (1957.—1958.) rakšanas darbi bija īpaši sasprindzināti un visai darbietilpīgi, jo vienlaikus tika atsegti kā apbedījumi, tā dzīvesvietas objekti. Ar pateicību jāmin lielā palīdzība, kādu autorei sniedza Latvijas PSR ZA Vēstures institūta vecākā zinātniskā līdzstrādniece A. Zariņa.³

Kā redzams pēc Kivtu kapulauka kopējā plāna (2. att.), apbedījumu lielākā koncentrācija vērojama kapulauka augstākajās vietās tā rietumu malā, kur atsegti arī agrākie sieviešu apbedījumi. Te arī, domājams, atrodas kapulauka sākotnējais punkts. Otra apbedījumu lielākās koncentrācijas vieta konstatēta kapulauka austrumu malā, kur apbedījumi gan vairāk traucēti.

1. att. Skats uz Kivtu kapulauku no dienvidu puses.

3. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.

7. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 8. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 9. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 10. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 11. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 12. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 13. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 14. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 15. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 16. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 17. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 18. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 19. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 20. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 21. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.

22. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 23. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 24. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 25. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 26. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 27. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 28. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 29. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.
 30. att. Kapu izvietojums B, C un D laukumā.

Apbedījumi nav izvietoti stingrās rindās, kādas labi vērojamas Kivtu kapulaukam sinhroniskajā Aizkraukles Lejasbitēnu kapulaukā, lai gan vietām šādas rindas iespējams arī saskatīt. Dažreiz novērojamas pa trīs cieši līdzās guldītu apbedījumu grupas, kas varētu būt uzskatāmas par radnieku apbedījumiem.

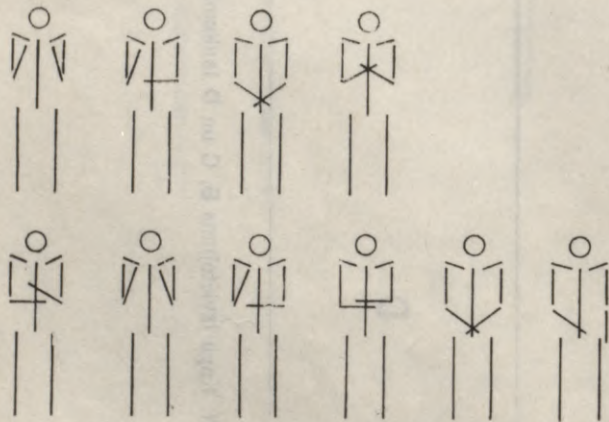
Kā jau minēts, vīrieši un sievietes guldīti pretējā virzienā, ievērojot Austrumlatvijai raksturīgo orientāciju (skat. 3. att. un 1. pielikuma tabulu).

Kapulaukā skaidri izdalāmas divas, hronoloģiski atšķirīgas apbedīto kategorijas: 1. fāzes apbedījumi, senākie (700.—800. g.), un jaunākie, 2. fāzes apbedījumi (9.—12. gs.). Abas fāzes pakāpeniski pāriet viena otrā, apliecinot materiālās kultūras formu ģenēzi. Kā 1., tā 2. fāzes apbedījumi dislocēti visā kapulauka teritorijā.

Tā kā kapulaukā tikai retumis vienu apbedījumu ierokot sapostīts kāds cits, agrāk guldītais, jādomā, ka virs apbedījumiem, t. i., virs zemes, bijušas kādas zīmes.

Sis divkāršais arheoloģiskais piemineklis jau izsenis intensīvi apstrādāts, jo zeme te uzskatīta par auglīgāko visā ciemā. Arot tīrumu, zeme no augstākās uzkalna vietas pakāpeniski noarta uz leju. Apbedījumi ierakti apmetnei raksturīgā tumšā, ar keramiku un citiem atradumiem bagātā mītnes zemē. Vietās, kur apmetnes kultūrslānis nav bijis tik spēcīgs, tas ticis tik pilnīgi noarts, ka par apmetni liecināja vairs vienīgi tumšais kapa bedru pildījums ar apmetnes zemi (skat. 24. att.).

Kivtu kapulauka apbedījumi stipri postīti, gan arot, gan arī «meklējot mantu». Tā, no kopējā apbedījumu skaita 175 (skat. 1. pielikumu) seši bija pilnīgi mantraču iznīcināti (atstāta vienīgi kaulu kaudzīte), 58 bija postīti daļēji, tā ka kapos nebija saglabāties pilnīgs inven-

3.a att. Mirušo roku stāvoklis. Augšējā rindā — vīriešu, apakšējā — sieviešu.

tārs; 111 kapu inventāri nebija traucēti, un uz šo kapu pamata tad arī balstās kapulauka raksturojums. Arkls bija skāris kapus galvenokārt uzkalna augstākajā daļā (piemēram, laukumos GG, CC, U, R), kur apbedījumi atsedzās jau 20 cm dziļumā. Kā rāda kapulauka plāns, samērā lieli laukumi, domājams, aršanas rezultātā nebija saglabājuši nevienu apbedījumu.

APBEDĪŠANAS VEIDI

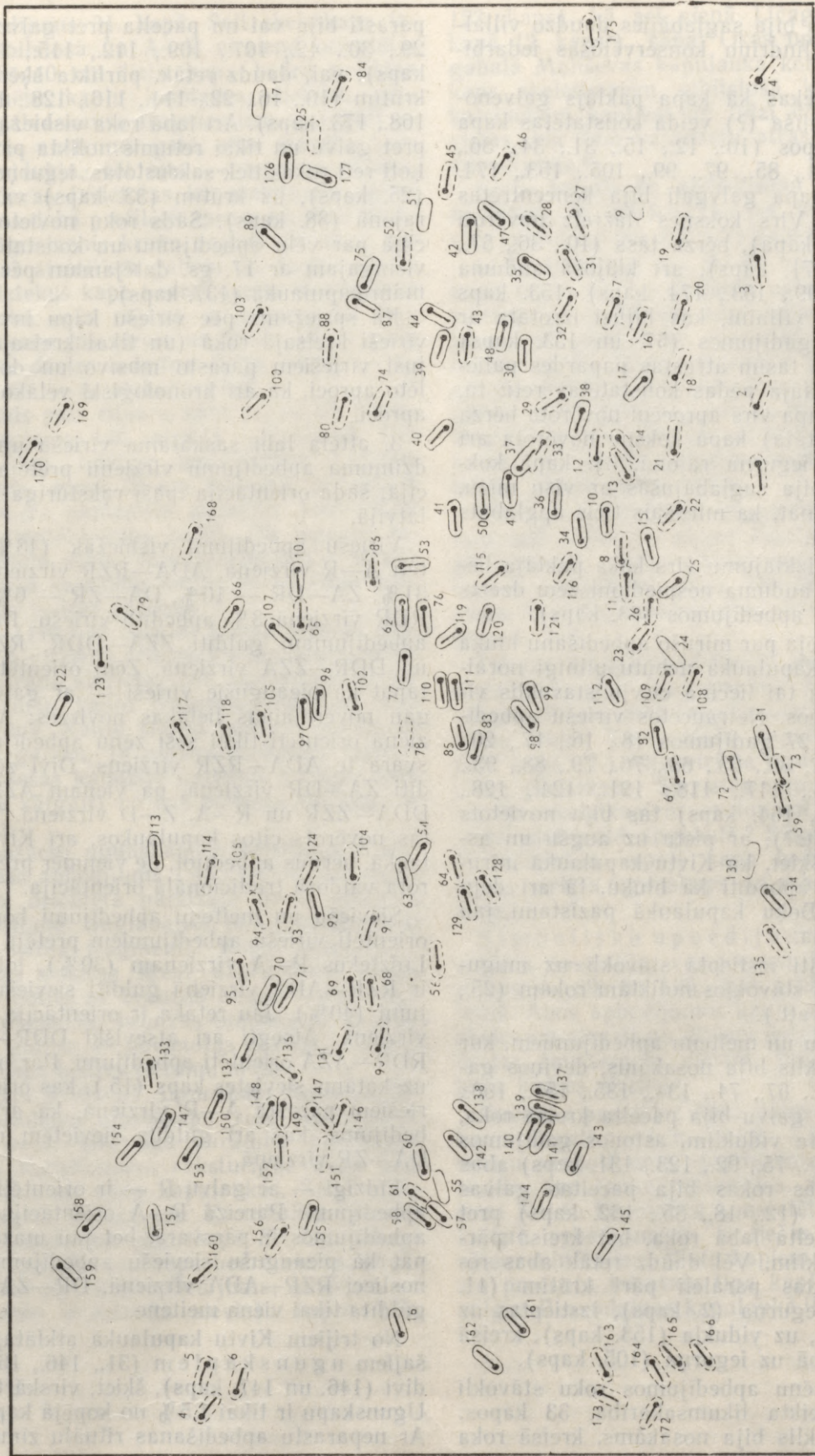
Kivtu kapulaukā visvairāk ir skeletkapu, kopā ar postītajiem to skaits ir 171. Četri apbedījumi bija ugunskapi. Skeletu kaulu sliktās saglabāšanās dēļ kapulaukā ar pilnu drošību nav nosakāms, vai divi no apbedījumiem ir kenotafi. Daudzos kapos kauli izzuduši pilnīgi.

Skeletkapi ierakti cilvēku pamestās apmetnes kultūrslānī, morēnu pauguriem raksturīgā smilšmālā, retāk tīrā māla slānī. Kapi atsedzas 15—75 cm dziļumā. Apbedījumi, kas atklājas 15—30 cm dziļumā, bija vai nu galīgi, vai daļēji sapostīti. Tikai 40—70 cm dziļumā guldītie apbedījumi bija saglabājušies parasti netraucēti. Ja apbedījumi bija ierakti melnajā apmetnes mītnes slānī (tādi ir vairākumā), kapa bedru kontūras neskaidras (piemēram, 35., 53., 62., 76., 99. kaps).

Vietās, kur apmetnes kultūrslānis bija noarts, kapa bedrēs par to liecināja tumšais, ar apmetnes mītņu zemi raksturīgais pildījums (7., 10., 20., 23., 55., 124., 161., 174. kaps). Šie apbedījumi ar tumšo kapa bedru pildījumu spilgti izdalījās apkārtējā smilšmālā (26. att.). Šādos gadījumos kapa bedru kontūras bija labāk nosakāmas. Kaut arī pārsvarā kapa bedru kontūras ir ovālas, paretam (54., 63., 106. kaps) novērotas arī četrstūrainas kapa bedres. 12. un 56. kapam bedres kontūras galvgalī bija apaļas, kājgalī — stūrainas.

Kapa bedru izmēri ir dažādi, pieaugušiem tās ir 160—190 cm, bērniem un pusaudžiem 140—180 cm garas. Retumis pieaugušo kapa bedres garums sasniedz 220 cm (127., 149. kaps). 200 cm garas kapa bedres parasti ir sapostītajiem apbedījumiem (154.—156., 159., 161., 163. u. c. kaps). Kapa bedru platums svārstās no 50 līdz 60 cm pieaugušo apbedījumiem un no 40 līdz 50 cm bērnu apbedījumos.

Pagaidām nenoskaidrots paliek jautājums, vai Kivtu kapulaukā mirušie apbedīti šķirstos vai arī bez tiem. Bluķa šķirsti Latvijas teritorijā pazīstami kopš bronzas laikmeta (Kivutkalns). Drošs vēlā dzelzs laikmeta bluķa šķirsts atklāts Viesienas Mežāru kapulauka 5. kapā,

4. att. Kivtu kapulauka dienvidu daļas plāns ar iezīmētiem, numurētiem kapiem: ar pārtrauktu līniju apzīmēti I fāzes apbedījumi, ar nepārtrauktu — II fāzes apbedījumi.

kur šķirsta gals bija saglabājies daudzo villaines bronzas cilindriņu konservējošās iedarbības dēļ.

Koksnes paliekas kā kapa paklājs galvenokārt koksnes dēliša (?) veidā konstatētas kapa galvgalī 16 kapos (10., 12., 15., 31., 34., 36., 58., 59., 67., 74., 85., 97., 99., 105., 153., 174. kaps). Tāpat kapa galvgalī bija koncentrētas bronzas rotas. Virs koksnes dažreiz novēroti liepu lūki (12. kapā), bērza tāss (10., 36., 57., 58., 67., 74., 171. kaps), arī klājoša auduma paliekas (38., 99., 153., 174. kaps). 153. kaps bija izklāts ar villaini, kas bijusi izrotāta ar bronzu. Divos gadījumos (57. un 153. kaps) virs koksnes un tāsīm atrastas papardes paliekas. Kapa pārklāja pēdas konstatētas reti: tā, 160. sievietes kapā virs aprocēm novērota bērza tāss, 99. (tirgotāja) kapā koksne novērota arī virs senlietām iegurņa rajonā. 34. kapā koksnes paliekas bija saglabājušās ar visu mizu, kas varētu liecināt, ka mirušais ticis apglabāts vienkoča šķirstā.

Par auduma izklājumu virs koka paklāja liecina arī vilnas auduma nospiedumi zem dzelzs šķēpiem vīriešu apbedījumos (63. kaps).

Šķiet, ka iespēja par mirušo apbedīšanu blūka šķirstos Kivtu kapulaukā nebūtu pilnīgi noraidāma. Par labu tai liecina cirvju stāvoklis vīriešu apbedījumos. Netraucētos vīriešu apbedījumos ar cirvi 27 gadījumos (8., 16., 17., 20., 25., 26., 32., 38., 39., 63., 68., 76., 79., 88., 93., 103., 108., 114., 117., 118., 121., 124., 128., 135., 152., 159., 164. kaps) tas bija novietots vertikāli (iecirsts?), ar pietu uz augšu un asmeni uz leju. Šķiet, ka Kivtu kapulaukā mirušie varēja tikt apbedīti kā blūku, tā arī dēļu šķirstos, kādi Boķu kapulaukā pazīstami jau kopš 8. gadsimta.

Mirušie guldīti izstieptā stāvoklī uz muguras, ar dažādos stāvokļos noliktām rokām (25., 31., 33., 38., 39. att.).

No 26 sieviešu un meiteņu apbedījumiem, kur abu roku stāvoklis bija nosakāms, deviņos gadījumos (4., 23., 67., 74., 134., 135., 157., 160., 165. kaps) pret galvu bija pacelta kreisā roka, bet labā pārlikta viduklīm, astoņos gadījumos (15., 21., 36., 59., 75., 92., 123., 131. kaps) abas elkoņos saliektās rokas bija paceltas galvas virzienā. Retāk (12., 18., 85., 162. kaps) pret galvu bija pacelta labā roka, bet kreisā pārlikta pāri viduklīm. Vēl daudz retāk abas rokas bija noliktas paralēli pāri krūtīm (11. kaps) vai uz iegurņa (2. kaps), izstieptas uz leju (57. kaps), uz vidukļa (153. kaps), kreisā gar sāniem, labā uz iegurņa (105. kaps).

Vīriešu un zēnu apbedījumos roku stāvoklī saskatāma noteikta likumsakarība. 33 kapos, kur roku stāvoklis bija nosakāms, kreisā roka

parasti bija vai nu pacelta pret galvu (7., 17., 29., 30., 42., 107., 109., 112., 115., 119. u. c. kaps), vai, daudz retāk, pārlikta šķērsām pāri krūtīm (10., 16., 22., 114., 116., 128., 148., 149., 168., 173. kaps). Arī labā roka visbiežāk pacelta pret galvu un tikai retumis nolikta pāri vidum. Ļoti reti rokas tiek sakrustotas: iegurņa virzienā (25. kaps), uz krūtīm (33. kaps) vai vidukļa rajonā (38. kaps). Sāds roku novietojums liecina par vēlu apbedījumu un konstatējams arī vienīgajam ar 17. gs. datējamam pēcapbedījumam kapulaukā (137. kaps).

Kā spriežams pēc vīriešu kapu inventāriem, vīrieši kreisajā rokā (un tikai kreisajā!) nēsājuši vīriešiem parasto masīvo un dobo profilēto aproci, kā arī hronoloģiski vēlāko karavīra aproci.

3. attēlā labi saskatāma vīriešu un sieviešu dzimuma apbedījumu virzienu pretēja orientācija; šāda orientācija īpaši raksturīga Austrumlatvijā.

Vīriešu apbedījumi visbiežāk (43%) orientēti A—R virzienā, ADA—RZR virzienā guldīti 31%, ZA—DR — 10%, DA—ZR — 6%, AZA—RDR virzienā 3% apbedīto vīriešu. Pa vienam apbedījumam guldīti ZZA—DDR, RZR—ADA un DDR—ZZA virzienā. Zēni orientēti visumā tāpat kā pieaugušie vīrieši — ar galvu A, lai gan novērojamas lielākas novirzes: A—R virzienā orientēti tikai seši zēnu apbedījumi, pārsvarā te ADA—RZR virziens. Divi zēni apbedīti ZA—DR virzienā, pa vienam AZA—RDR, DDA—ZZR un R—A, Z—D virzienā. Tāpat kā tas novērots citos kapulaukos, arī Kivtu kapulaukā, bērnus apbedījot, ne vienmēr precīzi ievērota valdošā tradicionālā orientācija.

Sieviešu un meiteņu apbedījumi konsekventi orientēti vīriešu apbedījumiem pretējā virzienā. Līdztekus R—A virzienam (30%), ļoti parasti ir RZR—ADA virzienā guldīti sieviešu apbedījumi (40%). Jau retāka ir orientācija ZR—DA virzienā. Atsegti arī atsevišķi DDR—ZZA un RDR—AZA orientēti apbedījumi. Par izņēmumu uzskatāms sievietes kaps (15.), kas orientēts vīriešiem parastā A—R virzienā, kā arī 11. apbedījums, kas arī guldīts sievietēm neparastā DA—ZR virzienā.

Līdzīgi — ar galvu R — ir orientēti meiteņu apbedījumi. Pareizā R—A orientācija meiteņu apbedījumos ir pārsvarā, bet jau mazāk — tāpat kā pieaugušu sieviešu apbedījumos — ar noslieci RZR—ADA virzienā. DR—ZA virzienā guldīta tikai viena meitene.

No trijiem Kivtu kapulaukā atklātajiem drošajiem ugunskaņiem (31., 146., 167. kaps), divi (146. un 147. kaps), šķiet, virskārtā postīti. Ugunskaņu ir tikai 1,5% no kopējā kapu skaita. Ar neparastu apbedīšanas rituālu zīmīgs ir vī-

rieša apbedījums 31. kapā. Šeit skeletkapa izmēriem atbilstošā un A—R virzienā orientētā, ovālā, 200×40 cm lielā kapa bedrē noliktas trīs kalcinētu kaulu kaudzītes: lielākā, pārsvārā ar galvaskausa fragmentiem, galvgalī — kapa bedres austrumu galā, cita, mazāka kaudzīte — vidukļa, vēl cita — iegurņa rajonā. Kapa piedevas izvietotas kā skeletkapā: galvgalī bronzas dobā profilētā aproce un pieci bronzas spirālgredzeni, krūšu rajonā bronzas pakavsakta ar atrotītiem galiem un dzelzs adatu, zemāk, līdztekus kapa bedrei dzelzs viensmens zobens, labā ceļa rajonā ar asmeni uz leju dzelzs šaurasmens cirvis un labās kājas pēdu rajonā divi dzelzs iedzītņa šķēpi, viens — vītollapas, otrs — ar atskabargām.

Šķiet, tāds pats rituāls, kaut arī ne tik izteiksmīgi, vērojams 146. vīrieša ugunskapā. Pēc izmēriem tas līdzīgs iepriekšējam, atklāts melnā mītņū zemē 30 cm dziļumā, ar sešiem neliela izmēra akmeņiem iežogotā ADA—RZR virzienā orientētā kapa bedrē. Pie iegurņa rajonā novietotā dzelzs šaurasmens cirvja atrada vienu nelielu kalcinētu kaulu, divus citus kaulus — kapa bedres galvgalī.

Mazākā (140×40 cm), ar tumšu zemi pildītā, RDR—AZA virzienā orientētā kapa bedrē 15 cm dziļumā atrada sievietes 167. ugunskaļa paliekas. Kalcinētu kaulu fragmenti izkaisīti visā kapa garumā. Kaulu starpā bronzas aproce ar zvērgalvu galiem, 14 mazas dzeltenas fajansa krellītes (sešas kaudzītē galvgalī, pārējās kaudzītē kapa kājgalī) un trīs bronzas zvārguļi no kaklarotas.

Tikai nosacīti ugunskaļiem pieskaitāms 102. kapa vīrieša apbedījums 1,45×50 cm lielā kapa bedrē, kas orientēta pareizajā A—R virzienā, 50 cm dziļumā. Saglabājies bija vienīgi viens kalcinēta kaula fragments. Kapa piedevas — divi dzelzs iedzītņa šķēpi, šaurasmens cirvis, kam kāts notīts ar bronzas lentu, dzelzs viensmens zobens un bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem — novietotas pavirši sakrautā kaudzītē kapa bedres rietumu malā.

Ipatnējais Kivtu 31. ugunskaļš ieņem īpašu vietu sporādisko ugunskaļu vidū Austrumlatvijā. Kā reta, atsevišķa parādība ugunskaļu ierakšana skeletkaļiem raksturīgās kapu bedrēs novērota arī citos kapulaukos. Šāds apbedīšanas veids fiksēts jau Kivutkalna bronzas laikmeta kapulauka ugunskapā E.⁴ Ugunskaļu inventāra novietošana kapa bedrē vietās, kādās tas atrastos pie skeletapbedījuma, novērota arī divos Nukšu kapulauka sieviešu kapos (25.,

123. kaps), kā arī vienā Ličagala kapulauka kapā (2. kaps⁵). Tāpat Okas upes lejteces apgabalā Mališevas kapulaukā konstatēts ugunskaļš skeletkaļiem atbilstošā kapa bedrē ar kalcinētiem kauliem un līdzīgi dotām senlietām vietās, kur tām vajadzētu atrasties pie skeletapbedījuma.⁶

Kivtu kapulauka apbedījumu vidū īpaši atzīmējams 96. dubultkaps, kurā apvienojas skeletkapa un ugunskaļa tradīcijas.

Lielā (2,0×0,6 m) A—R virzienā orientētā kapa bedrē 65 cm dziļumā apbedīts 20—22 g. v. vīrietis,⁷ no skeleta saglabājies tikai galvaskauss ar zobiem un mazs apakšdelma fragments aprocē. Kapa inventārā neliela karavīra aproce uz mirušā kreisās rokas, kas pacelta pret galvu, spirālgredzens un uz krūtīm novietota bronzas pakavsakta ar atrotītiem galiem, uz kuras loka uzvērta bronzas segmentveida važturītis ar mēlišpiekariņiem.

Plašās kapa bedres kājgalī 35×25 cm lielā laukumā kalcinētu kaulu kaudzīte ar bronzas spirālaproci centrā. Abus apbedījumus kapa bedres vidusdaļā nošķir 35×25 cm liels akmens, kas aptuveni atradies skeletkapa iegurņa rajonā.

Paraža kopējā kapa bedrē guldīt gan nesašedzinātu, gan sadedzinātu mirušo retumis konstatēta arī citos kapulaukos. Šai sakarā minams Doles Vampeniešu kapulauks,⁸ kur kopējā kapā (7.) bija vīrieša ugunskaļš un meitenes skeletkaps. Sievietes ugunskaļi kopā ar vīrieša skeletkaļiem sastopami arī Pievolgas somu apdzīvotā apgabalā.⁹ Sēlpils Lejasdopeļu II uzkalniņa kopējā kapa bedrē (7./8.) bija jauna vīrieša ugunskaļš un maza zēna skeletkaps.

Simbolisko apbedījumu kategorijai ar zināmu nosacītību var pieskaitīt divus apbedījumus — 69. un 125., kas atklāti 40 cm dziļumā. Abos apbedījumos kaulu nebija. No kapa piedevām atrasti pa diviem iedzītņa šķēpiem un dzelzs šaurasmens cirvim, kas bija novietoti kapa bedres virzienā.

Tuvākas paralēles šāda veida apbedījumiem, kas uzskatīti par kenotafiem — karā kritušo karavīru simboliskiem apbedījumiem —, rodams Nukšu kapulauka materiālos. Pēc tam no šiem Nukšu kapulaukā konstatētajiem simboliskajiem apbedījumiem ir tiešas analogijas ar abiem minētajiem Kivtu kaļiem.¹⁰ Samērā augstu procentu kenotafa tipa kaļi veido arī Pievolgas Bezvodņinas kapulaukā.¹¹

KAPU INVENTĀRS

APĢĒRBS UN ROTAS

APĢĒRBS

Apģērba paliekas Kivtu kapulaukā saglabājušās ļoti vāji. Vairākus ar audumiem bagātākus sieviešu apbedījumus izpostījis arklis. Lielāki villaiņu fragmenti saglabājušies sešos sieviešu kapos (4., 15., 34., 36., 157., 174.). Ļoti sīkas bronzas spirālītes un cilindriņi atrasti izkaisīti vēl 13 kapos, taču droši secināt par villaines raksturu vairs nebija iespējams. Pēc audumu speciālistes un Kivtu kapulauka izrakumu līdzgaitnieces A. Zariņas domām, villaine reizēm bijusi pārsegta mirušajai pāri (157. kaps), taču biežāk apsegta ap pleciem tā, kā nēsāta dzīvē (piemēram, 105., 153. kapā). A. Zariņai pēc Kivtu kapulauka audumu materiāla analīzes šķiet, ka interesantākā un savdabīgākā no agrajām latgaļu villainēm ir 4. kapā atklātā sievietes villaine. Vidū tai četrstūrī izkārtots krustiski liktu cilindriņu un četrās rindās sakārtotu trapecveida mēlišu rotājums.¹² Kaps pieder pie pašiem senākajiem kapulaukā un datējams ar laiku ap 700. gadu. Otrā uz to pašu laiku attiecināma villaine (105. kaps) A. Zariņas rekonstrukcijā parādīta 5. att.: 2 (krāsains). Šī sievietes kapa inventārs ir pats bagātākais kapulaukā. Arī Kivtu 36. kapa villaine pieder pie agrākajām.¹³ Uz vēlo dzelzs laikmetu attiecināma jau bagāti ar bronzu rotātā 153. kapa villaine (6. att.: 2, krāsains). Sešos sieviešu apbedījumos saglabājušies niecīgi, pie metāla pieoksidējušies krekla auduma fragmenti. Divos kapos (15., 153.) konstatēts kapa paklājs.

Vēl niecīgākas ir apģērba paliekas vīriešu apbedījumos. Seit par apģērbu liecināja gandrīz vai vienīgi pie cirvjiem, zobeniem, saktām u. c. metāla senlietām pieoksidējušies sīki gan kreklu, gan svārku auduma fragmenti. 30. un 99. kapā uz ādas siksnīņām uzvērtās spirālītes liecināja par cepures rotājumu. 112. un 119. kapā konstatēts latgaļu dižciltīgo kapos sastopamais rokauts. Spriežot pēc atrastajām spirālītēm un gredzentiņiem dažu vīriešu (87., 99., 154. kaps) ceļgalu rajonā, pieļaujams, ka vīrieši lietojuši arī ar bronzu rotātus kājautus (skat. 6. att.: 1, krāsains). Kā vēlā dzelzs laikmeta pirmās puses vīrieša tērpa sastāvdaļu šādu kājautu pirmoreiz analizējusi A. Zariņa. Visvairāk audumu palieku no vīriešu apbedījumiem bija uzieti 99. — tirgotāja — kapā. Saglabājies rupjš audums (nospiedumi zem cirvja) liecināja par šķirsta izklājumu. Mirušā galvassegas rotājums sastāvējis no bronzas

spirālītēm, kas savērtas uz ādas siksnīņām 4,5—5 cm platā joslā. Zem spirālītēm bija vērojamas vai nu matu, vai zvērādas cepures paliekas gaišā krāsā. Pēc A. Zariņas atzinuma, piedurknes aptinuma spirālītes bija vērtas uz vilnas dzijām (trīs pavedieni, katrs divkārt šķetināts). Mirušajam bijis linu auduma krekls, kura paliekas bija saglabājušās pie jostas, linu krekla fragments ar spirāļu nospiedumiem bija arī pie piedurknes. Bez tam mirušajam bijuši ar bronzu rotāti kājauti.

Tāds vīriešu tērpa piederums kā jostas dažos Kivtu vīriešu kapos ir sevišķi greznas. Kivtu kapulauka I fāzes apbedījumu inventārā trūkst vēlā dzelzs laikmeta pirmajai pusei raksturīgo ar bronzas apkalumiem grezni rotāto jostu. Šim posmam Kivtu kapulaukā raksturīgas galvenokārt dzelzs sprādzītes ādas jostas galā. Tādas atrastas sešos kapos (8., 29., 53., 56., 93., 134.). Cetras no atrastajām sprādzēm pieder pie tipa ar sānu iežmaugu (VIII tab.: 6). Šīs mazās un trauslās sprādzītes Austrumlatvijā zināmas, piemēram, Pļaviņu Kalniešu 1. kapa¹⁴ un Aizkraukles Lejasbitēnu 67., 434. un 444. kapa inventārā.¹⁵ Divas agrās sprādzītes ir četrstūrainas (VIII tab.: 5).

Vienīgi 97. kapā bija saglabājušies jostas fragmenti ar garenu četrstūrainu jostas sprādzi. Sprādze bija darināta no šķērsgrīzumā apaļas stieples, sešiem bronzas skārda apkalumiem, un to rotāja vidējam dzelzs laikmetam raksturīgo iespiestu punktiņu ornamenti (VIII tab.: 3). Šī josta parādīta A. Zariņas tērpa rekonstrukcijā (5. att.: 1, krāsains).

Divas greznas jostas atrastas kapos, kas attiecināmi uz II fāzi. Pirmā no tām (VIII tab.: 1) atklāta tirgotāja kapā (99.). Jostai vienā galā bronzas nierveida ornamentēta jostas sprādze un grezni rotāts siksnas gala apkalums; otrā galā apkalums četrstūrainis, rotāts ar sīkiem krustiņiem. Josta 3,5 cm plata, apkalta ar bronzas četrstūriem, kam lejasgalā cilpiņās ievērts pa bronzas riņķītim. No viena riņķīša izzaro sešas bronzas spirāles trīs posmos, kas noslēdzas ar cilpveida bronzas siksnas apkalumiem. Šai jostai piederīgs arī lielāka izmēra — 9 cm garš — cilpveida apkalums. Jostas apkalumu ornamenti sastāv no divās rindās gar malu iespiestiem ripulīšiem — šāds ornamenti novērojams uz vēlā dzelzs laikmeta lentveida vainagu starpskardītēm. Spriežot pēc pārējā kapa inventāra, josta datējama ar 10. gadsimtu (skat. 6. att.: 1, krāsains). Līdzīgi apkalumi konstatēti Ludzas Odukalnā atrastajai jostai.¹⁶ Kivtu kapulauka tirgotāja kapā josta bija pārlikta mirušajam pār labo plecu. Šāds jostas novietojums arheoloģiskajos izrakumos konstatēts ļoti reti.

Līdzīgi datējama otra grezna josta (30. kaps; VIII tab.: 2); prāvajai bronzas sprādzēi nav iežmaugas, pašai 4 cm platajai ādas jostai trapecveida apkalumi, kam tāpat kā pirmajai jostai rotājumā iespiesti ripulīši. Arī šai jostai apkalumu cilpiņās ievērti bronzas riņķīši. Atšķirīgs ir šīs jostas siksnas galu noslēgums — četrstūrains, ar listītēm ierobežota siksnas apkaluma veidā. Līdzīgas jostas atrastas Priekuļu Kampu māju 5. kapā,¹⁷ kā arī Jasmuižas BB kapā.¹⁸

Kā rāda pētījumi, vīriešu tērpā Baltijas jūras reģionā, atskaitot tērpā piederumus, izsekojama zināma līdzība.¹⁹

Austrumlatvijai raksturīgo, ar bronzas spirālītēm un cilindriņiem rotātu villaini pazīst arī latgaļu austrumu kaimiņi Ptičas, Bereziņas, Dņepras un Volgas augštecēs.²⁰

ROTAS

Pēc Kivtu kapulauka materiāliem konstatējama liela dažādība kapulauka izmantotāju materiālajā kultūrā. Ipaši dažādas ir rotas. Kā vērojams pēc tērpu rekonstrukcijām, sevišķi grezni rotājušās sievietes. Vietējo rotkaļu augstā amata prasme atspoguļojas gan gaumīgā, variācijām bagātā ornamentā, gan ļoti precīzā priekšmetu virsmas fasetējumā.

Saktas. Latgaļu kultūrai raksturīgā pūcessakta Kivtu kapulaukā atrasta tikai viena (I tab.: 3). Pēc V. Urtāna,²¹ tā parādās vidējā dzelzs laikmeta kapulaukos tikai atsevišķos eksemplāros. Pūcessakta ir viens no izcilākajiem un glītākajiem Austrumlatvijas materiālās kultūras izstrādājumiem. Tā kā saktu klāj ornamentēta sudraba plāksnīte, tad līdz ar to pūcessakta ir arī izcils greznuma priekšmets. Šī raksturīgā vīriešu rotaslieta, kas noderējusi arī tiri praktiskiem mērķiem, proti, apmetņa vai svārku saturēšanai, apskatāmajā laikā gan pēc sava sastāva, gan pēc visai sarežģītajiem izgatavošanas paņēmieniem ir dārgs priekšmets. Kivtu kapulaukā tā atrasta 7. kapā kopā ar masīvu bronzas profilētu aproci, vienasmens zobenu, diviem dzelzs iedzītņā šķēpiem, dzelzs šaurasmens cirvi un diviem bronzas spirālgredzeniem. Šī kapa inventārs ir visai zīmīgs Kivtu kapulauka vidējā dzelzs laikmeta otrās puses apbedījumiem un būtu datējams ar 8. gadsimtu. Tipoloģiski Kivtu sakta vistuvākā ir Līčagalā atrastajai pūcessaktai.²²

Kā pūcessaktas, tā visu citu kapu piedevu analizēšanai instruktīvi izmantojama darbam pievienotā senlietu tipu savstarpējās korelācijas tabula (skat. 2. pielikumu).

Otra, arī tikai vīriešu nesātā sakta — stopasakta (I tab.: 9) — Kivtu kapulaukā sasto-

pama daudz biežāk — 17 kapos (1 — kā savrupatradums) — un atrasta līdzīgā piedevu komplektā kā pūcessakta. Desmit apbedījumu inventārā šī sakta bijusi komplektā ar Kivtos ļoti iecienīto masīvo profilēto aproci, četru apbedījumu inventārā — ar šīs aproces blakusformu — dobo profilēto aproci. Kivtu kapulauka stopasaktas pieder pie šīs saktas vēlās, Austrumlatvijai raksturīgās formas. Saktu loku, stiegru un kāju klāj slīpgrebuma tehnikā darināts šķērsrievojums ar zvēru stila rudimentiem uz kājas un magoņgalvām spirāles galos. Slīpgrebuma raksturs šādi veidotas stopasaktas ļauj datēt ar 8. gadsimtu.²³ Stopasaktas ar magoņgalvu galiem, tāpat kā pūcessaktas, izplatītas Latvijā un Lietuvā, turklāt stopasaktas ar magoņgalvu galiem Lietuvā atrastas skaitliski vairāk,²⁴ tur pārstāvētas arī to agrākās, vēl nenoplacinātas formas,²⁵ Latvijas teritorijā šāda veida saktas izplatītas galvenokārt Vidzemē un Latgalē (7. att.), un Briģu un Kivtu kapulauks pagaidām ir vistālāk uz austrumiem izvīzītā šo saktu atrašanās vieta. Visas Kivtos atrastās stopasaktas ir stipri līdzīgas, tās sedz vienmērīgs rienvojums, un liekas, it kā būtu nākušas no vienas rotkaļu darbnīcas. Šīm stopasaktām parasti ir dzelzs adatas, kas gan saglabājušās tikai fragmentos, retāk saglabājusies bronzas adata (I tab.: 9). Ar šīm saktām sašņauda virsdrānas, tās parasti arī sastop apbedīto krūšu rajonā, un tikai retumis saktas noslidējušas zemāk — vidukļa rajonā.

Pie agrākajām pakavsaktām Kivtu kapulaukā pieder mazā dzelzs pakavsakta ar atrotītiem galiem. Skaitliski visvairāk ir dzelzs pakavsaktu, kuru loks notīts ar bronzas stiepli. Kivtu kapulauks ir pagaidām vienīgais piemineklis, kas devis plašāku ieskatu par šīs pakavsaktas tipu. No ļoti trauslajām saktām ar diametru 3—5 cm (I tab.: 1,2) bieži saglabājušies tikai fragmenti. Tās sastopamas pārsvarā vīriešu apbedījumos (16 kapos), retāk (7) sievietes, un, domājams, noderējušas krekla sasprašanai. Kapulaukā tās sastopamas kopā ar stopasaktu ar magoņgalvu galiem un profilētajām masīvajām jeb dobajām profilētajām aprocēm. Tikai vienā gadījumā tās atrastas kopā ar bronzas pakavsaktu (74. kaps).

Otrs dzelzs pakavsaktas paveids bez loka notinuma kapulaukā nācis priekšā reti. Kivtu kapulaukā 129. kapa šā paveida saktai ir tor-dēts loks (I tab.: 5), bet 72. vīrieša kapā atrastajai — šķērsgriezumā apaļš loks un atlocīti, bet nevis atrotīti gali (I tab.: 18). Abas minētās dzelzs pakavsaktas atrastas vīriešu kapos līdzīgos komplektos kā pirmā paveida pakavsaktas.

Dzelzs pakavsaktas bez stieples aptinuma retumis atklātas arī atsevišķos arheoloģiskos

pieminekļos (piemēram, Asotes pilskalnā).²⁶ Šāda paveida pakavsaktas izplatītas Baltkrievijā, Čaplīnas kapulaukā.²⁷

Mazās bronzas pakavsaktas, kuras Austrumlatvijā sastopamas visai bieži, Kivtu kapulaukā atrastas kā sieviešu, tā vīriešu apbedījumos un nodērējušas krekla saspraušanai. Kā rāda Kivtu kapu inventāri, tās sāka spraut ap 800. g., tad, kad mazās dzelzs saktas bija «izgājušas no modes» (I tab.: 6—8, 10—11). No pakavsaktām, kas ir raksturīga baltu cilšu rotaslieta, īpaši izceļama pakavsakta ar tordētu loku un atrotiem galiem. Tās atradumu vietas koncentrējas Latvijas austrumu daļā, un to atrasts vairāk nekā 400 eksemplāru. Šī veida sakta ir viszīmīgākā Austrumlatvijai, un atsevišķie tās eksemplāri Baltkrievijas PSR Polockas,²⁸ Gņezdovas, Timerevas kapulauku izrakumos,²⁹ Rjažanas 1. depozītā³⁰ uzskatāmi par importētiem no latgaļu apdzīvotās teritorijas. Kā liecina Kivtu kapulauka materiāls, tordēta pakavsakta ar atrotiem galiem parādās ar 8. gs. (131., 160. kaps) un spraupta vēl 10. gadsimtā (75. kaps). Atsevišķos gadījumos, kā, piemēram, 35. vīrieša kapā, kas datējams apmēram ar 1000. gadu (I tab.: 6), tā atrasta kopā ar palielu pakavsaktu, kam daudzskaldņu gali un šķērsgriezumā sešstūrainis loks (I tab.: 17). Līdzīgi datējama maza, trausla šī tipa saktiņa, kas atrasta kopā ar masīvu aproci, kam daudzskaldņu gali (I tab.: 15).

Citām maza izmēra bronzas saktām ir trīsstūrainis loka šķērsgriezums (I tab.: 10, 11); tipoloģiski tās pieder pie agrākajām bronzas pakavsaktām kapulaukā. Jau segmentveida šķērsgriezums ir 123. sievietes kapā atrastajai delikāti veidotajai pakavsaktai ar atrotiem galiem un skujiņu ornamentu uz loka. Sai saktai bijusi dzelzs adata (I tab.: 12).

Visas septiņas masīvās pakavsaktas ar daudzskaldņu galiem (I tab.: 13—17, 19, 20) bijušas vīriešu apbedījumos un nodērējušas virsdrēbju, arī apmetņa saturēšanai. Atskaitot 25. kapa saktu ar rombeida loka šķērsgriezumu (I tab.: 16), šo saktu šķērsgriezums vienmēr ir sešstūrainis. Saktu diametrs dažreiz sasniedz 9 cm, bet loka platums 1,2 cm. Šīs septiņos vīriešu kapos atrastās lielās un masīvās saktas pārstāv raksturīgu vēlā dzelzs laikmeta pirmās puses vīriešu rotu un vēlākos gadsimtos vairs nav sastopamas.

Mums zināmajos šī laika kapulaukos (kā Ludzas Odukalnā, Aizkraukles Lejasbitēnos, Mērdzenes Dzērvēs u. c.) šo saktu skaits nav liels, tāpat arī nav viegli atrast tiešas paralēles tām. Šīs lielās, barokālās formas saktas daudzskaldņaino galu izveidojumā, bet it sevišķi bagātajā loka ornamentācijā novērojama liela dažādība. Tā, Kivtu 25. kapā atrastajai

pakavsaktai (I tab.: 16) pēc formas un ornamentācijas tuva ir Mērdzenes Dzērvēs³¹ atrastā sakta, vienīgi Kivtu saktas galvas plāksnē ir viena saulīte, bet Dzērvju saktās — četras saulītes. Sakta datējama ar laiku ap 900. gadu. Pēc loka ornamentācijas ļoti līdzīgas ir Kivtu 127. kapā atrastā (I tab.: 14) un Ludzas Odukalnā 28. kapā atrastā sakta,³² vienīgi Kivtu saktas gala plāksnes ir lielāka izmēra, ar iežmaugu, un atšķirīgi ornamentētas. Kivtu 62. kapā (vīrieša) atrastā sakta (I tab.: 20) ir līdzīga Madonas kapulauka saktai.³³

Masīvās pakavsaktas ar šķērsgriezumā sešstūrainu un vienmērīgi platu loku un daudzskaldņu galiem ir raksturīga Austrumlatvijas vīriešu rota, kas kaimiņu zemēs sastopama reti.³⁴ Šāda tipa pakavsaktu grupu savā darbā par pakavsaktām izdalījusi arī V. Malma.³⁵ Novgorodā³⁶ tā nākusi priekšā 10.—13. gs. slāņos.

Vainagi. Kivtu kapulaukā atrasts pavisam 21 vainags, no tiem astoņi lentveida spirāļu, deviņi gristes un četri šaurie vainagi.

No Kivtu kapulaukā atrastajiem sieviešu vainagiem I fāzes apbedījumiem raksturīgi četrindu spirāļu lentveida vainagi. Bieži vien no tiem saglabājušies tikai fragmenti, jo, kā jau minēts, daudzi apbedījumi ir gan arkla, gan mantraču postīti. Agrākā vainagu forma, kas datējama ar laiku ap 700. g., ir četrindu spirāļu vainags, kura 2,8 cm garās un 1,2 cm platās starpskardītes rotā no apakšpuses iespiests dažādi kombinēts šķērssvītriņu ornaments. Pavisam atrasti pieci četrindu vainagi.

Kā vērojams pēc 78. kapā atrastā vainaga (IV tab.: 1), ornaments var arī neatkārtoties. Šādi ornamentēts vainags atrasts tikai viens. Ar šo pašu laiku datējamajam 12. kapa vainagam (IV tab.: 2) starpskardītes rotā jau no virspuses iesīstī sīku svītriņu līnijas (neprecīzi veidotas trīsinātas līnijas?), kas veido divkārtus slīpos krustus. Vienā gadījumā šāda vainaga fragmenti atrasti arī ar 8. gs. datējamā vīrieša 103. kapā. Diemžēl vainaga spirāļu rindu skaits nav nosakāms. Te, kaut arī ne ar pilnu drošību, varētu runāt par ziedojumu mirušajam. Līdzīgas vainagu starpskardītes atrastas arī 109. vīrieša kapā. Šādi sieviešu rotu ziedojumi dažkārt novēroti vīriešu kapos vēl 11. gs. (Ērgļu Jaunāķenu kapulaukā pie 42. vīrieša apbedījuma nolikts vesels rotu komplekts; rotu komplekts nolikts arī Lejasdopeļu 5. uzkalniņa 1. vīrieša šķirsta kājgali).

To, ka četrindu spirāļu vainagi ar trīsinātu līniju ornamentu bijuši izplatīti plašāk, liecina šāda vainaga atrašana Aulejas Kazaku salā (LVM Nr. 7004: 2).

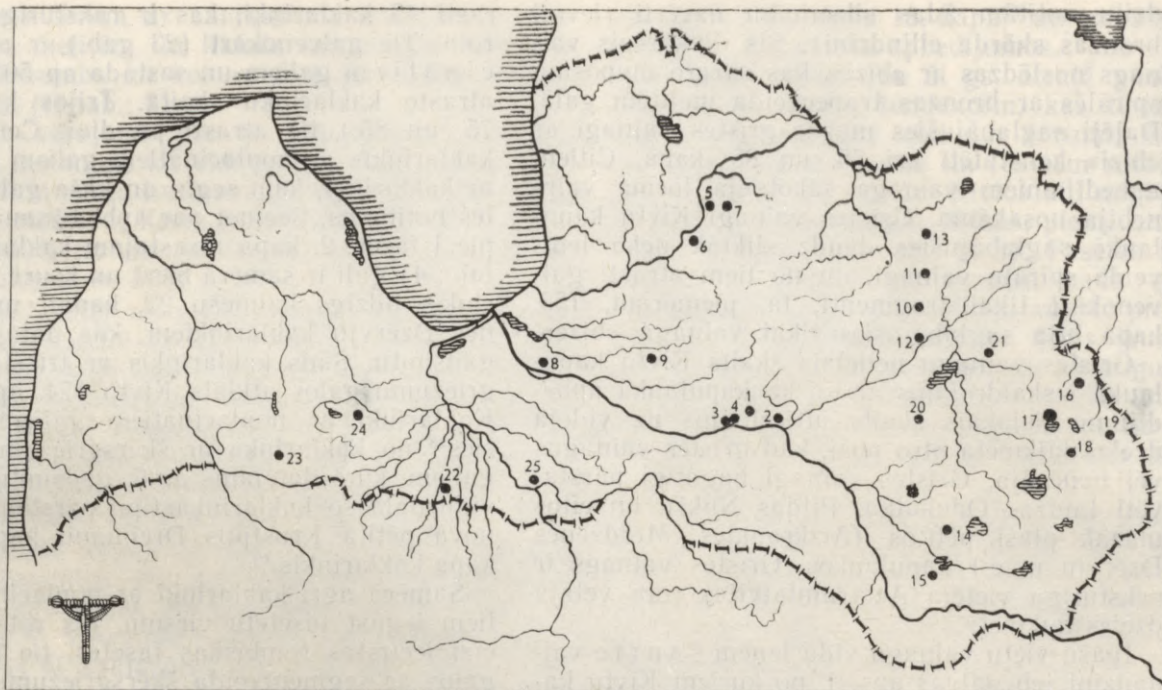
Pārejas posmā no I uz II fāzi vainagiem jau novērojamas piecas spirālīšu rindas (105. kaps).

5. att. 1 — 8. gs. vīrieša (97. kaps) un 2 — sievietes (105. kaps) apģērbs
(A. Zariņas rekonstrukcijas, zīmējusi E. Krastenberga).

6. att. 1—10. gs. tirgotāja (99. kaps) un 2 — 11. gs. sievietes (157. kaps) apģērbs
(A. Zariņas rekonstrukcijas, zīmējusi E. Krastenberga).

7. att. Stopasaktas ar magoņgalvu galiem Latvijā. 1 — Kokneses Auliciems; 2 — Pļaviņu Kalnieši; 3 — Aizkraukles kapulauks; 4 — Aizkraukles Lejasbitēni; 5 — Baižkalna Upmaļi; 6 — Drabešu Liepiņas; 7 — Raunas Strante; 8 — Ogres Ķenteskalns; 9 — Ķeipenes Saliņas; 10 — Jaungulbene; 11 — Stāmerienas Smoņi; 12 — Lubānas Ličagals; 13 — Alsviķu Bultiņi-Asari; 14 — Jasmuižas Aizkalne; 15 — Višķu Maskava; 16 — Mērdzenes Dzerves; 17 — Zvirgzdenes Kivti; 18 — Pildas Nukši; 19 — Briģu Janovole; 20 — Galēnu Zeimuļi; 21 — Bērzpils Bonifacova; 22 — Sesavas Eži; 23 — Lielauces Skare; 24 — Dobeles Bāļas-Šķerstaiņi; 25 — Bauskas Čunkāni-Dreņģeri.

Te slīpo krustu ornamenti veidoti no trīsinātām līnijām (IV tab.: 3) un starpskārdītes mugurpusē ir aizkabinātas. Šiem vaināgiem mugurpusē dažreiz ir arī piekari. Tā, 105. kapa vaināgam piekars sastāv no trim bronzas važiņām, divām no tām piekārtas pa četrām trapecveida mēlītēm, bet trešajai — bronzas zvaniņš (IV tab.: 3). Slīpais, no vienkāršas trīsinātas līnijas veidotais krusts ir arī ļoti izirušajam 165. kapa vaināgam, kas, šķiet, mugurpusē noslēdzies ar «šleifīti».

II fāzes apbedījumiem raksturīgi jau piec-rindu lentveida spirāļu vaināgi. Šāds vaināgs atrasts tikai vienā (157.) kapā. To starpskārdītes 1,8 cm platas, un vaināga malas rotā šim periodam raksturīgais ornamenti — divkārtā no apakšpusē izspiestu punktu rinda (IV tab.: 4).

Lentveida vaināga izcelsmi saista ar zemgaļu ietekmi; šādiem zemgaļu vidējā dzelzs laikmeta vaināgiem raksturīgi masīvi, stienišveida starposmi ar caurumiņiem spirāļu ievēršanai. Latvijas austrumu daļai tipiskais spirāļu lentveida vaināgs savās agrākajās (7. gs.) formās vislabāk līdz šim pārstāvēts Kivtu kapulauka I fāzes kapos. Plaši izplatīta šī galvasrota arī

9.—12. gs. latgaļu kapulaukos. Tā nav raksturīga kaimiņu lietuviešu galvasrota, toties attīstīta vēlā formā to plaši pazinušas austrumslāvu ciltis. Šie pārņemtie vaināgi detaļās nedaudz mainās. Tā, vaināgi no Goliševas uzkalniņiem³⁷ (Sebežas muzejā) veidoti no ļoti tievas stieples spirālītēm, kas izkārtotas septiņās rindās. Tāpat šī tipa vaināga paliekas atklātas Vitebskas apgabala Latigovkas ciema uzkalniņu izrakumos.³⁸ Labi saglabājušies vaināgi uzieti arī izrakumos Volgas augštecē pie Seligera ezera Berezoveckas kapulaukā.³⁹ Šiem vaināgiem ir sešas spirālīšu rindas un starpskārdītes, kuras rotā likloča ornamenti un klāj alvojums. Tieši šāda veida vaināgs ar alvojumu vai sudrabošanu klātām starpplāksnītēm atklāts arī 12. gs. uzkalniņā Tadernā, Dienvidaustrumigaunijā.⁴⁰

Grīstes vaināgi Kivtu kapulaukā konstatēti vienīgi četriem II fāzes apbedījumiem, kaut arī sīki fragmenti atrasti vēl piecos postītos kapos. Šī tipa galvasrotas raksturīgs piemērs ir 15. kapā atrastais vaināgs (IV tab.: 8), kurā apvienojas divi tipi — lielā grīste (resnās bronzas spirāles jeb spirālgredzeni uzvērti uz vilnas dziju grīstes) ar mazo grīsti (ar vilnas

dziju notītām ādas siksnīņām uzvērti rievoti bronzas skārda cilindriņi). Sis divkāršais vainags noslēdzas ar «bizi», kas sazaros divposmu spirālēs ar bronzas trapecveida mēlītēm galā. Daļēji saglabājušies mazās grīstes vainagi ar «bizi» konstatēti arī 75. un 85. kapā. Citiem apbedījumiem vainaga sākotnējā forma vairs nebija nosakāma. Grīstes vainagi Kivtu kapulaukā saglabājušies daudz sliktāk nekā lentveida spirāļu vainagi, un no tiem atrasti galvenokārt tikai fragmenti, tā, piemēram, 153. kapā bija saglabājusies tikai vainaga «bize».

Grīstes vainagu nelielais skaits Kivtu kapulaukā izskaidrojams ar to, ka kapulauka apbedījumu lielākais skaits attiecināms uz vidējā dzelzs laikmeta otro pusi, kad grīstes vainagus vēl nenēsāja. Grīstes vainagi bagātīgi pārstāvēti Ludzas Odukalna, Pildas Nukšu un citos mazāk plaši pētītos (Aizkraukles, Mērdzenes Dzērvju u. c.) kapulaukos. Grīstes vainags ir raksturīga vietēja Austrumlatvijas rota vēlajā dzelzs laikmetā.

Ipašu vietu vainagu vidū ieņem šaurie vainadziņi jeb galvas apsēji, no kuriem Kivtu kapulaukā atrasti trīs veidi. Pirmkārt, tā ir četrindu sīku spirālišu lente, kas ar trim maziem bronzas skārda cilindriņiem sadalīta posmos (IV tab.: 5). Otrkārt, vainadziņu veido tikai divas spirālišu rindas, kas posmos sadalītas ar vienu bronzas rievotu cilindriņu (V tab.: 6), treškārt, vainadziņš veidots no vilnas dzijas, uz kuras savērti bronzas rievoti skārda cilindriņi, kas sakārtoti secībā 2:1:2 (IV tab.: 7).

No šī veida šaurajiem vainadziņiem saglabājušies tikai fragmenti apbedījumiem zem galvas. Kā bija vērojams 15. kapā, šaurais vainadziņš atradās zem divkārša grīstes vainaga (IV tab.: 8). Pirmā tipa (šaurais) vainadziņš atklāts divos kapos — 131. un 160., otrā tipa — 59. kapā, trešā tipa — 75. kapā. Trešā tipa vainags uzietis arī Pļaviņu Radžu 22. kapā kopā ar piecindu lentveida vainagu ar starpskardītēm. Pēdējo Ē. Mugurēvičs datē ar 10. gadsimtu.⁴¹ Līdzīgu vainagu atradis arī J. Romanovs izrakumos Ludzā.⁴² Šie vienkāršie šaurie spirālišu vainadziņi tikai reizēm sastopami kopā ar platiem lentveida vainagiem. Tā, šāda vainadziņa paliekas, šķiet, atrastas Boķu VIII uzkalniņa 6. kapā.⁴³ Agra, līdzīga vainadziņa paliekas atklātas arī Kivtu kapulaukam gan hronoloģiski, gan pēc senlietu formām tuvā Galēnu Zeimuļu kapulaukā.⁴⁴ Jāatzīmē, ka šādi šaurie vainagi pamanīti jau pagājušā gadsimtā Aizkraukles kapulaukā.⁴⁵ Šaurie vainadziņi Kivtu kapulaukā sastapti tikai retumis, turklāt pa vienam no katra tipa. Lietuvā otrā veida spirālišu rotājums figurē sieviešu cepurīšu apmales rekonstrukcijā.⁴⁶

Kaklariņķi. Kivtu kapulauka 24 kapos at-

rasti 45 kaklariņķi, kas ir raksturīga sieviešu rota. Tie galvenokārt (23 gab.) ir ar noplacinātiem galiem un sastāda ap 50% no visu atrasto kaklariņķu skaita. Trijos kapos (67., 75. un 85.) tie atrasti pa divi. Četros kapos kaklariņķis ar noplacinātiem galiem bijis kopā ar kaklariņķi, kam seglu un kāša gali un stieples notinums, liecinot par apbedījumu piederību pie I fāzes. 2. kapā atrastajam kaklariņķim (II tab.: 4) gali ir samērā biezi un šauri. Šis kaklariņķis līdzīgs kalniešu 22. kapa⁴⁷ un Mērdzenes Dzērvju kaklariņķiem, kas datējami ar 8. gadsimtu. Šāds kaklariņķis ar trīsstūra šķēsgriezumu galos atklāts Kivtu 174. apbedījumā. Kaklariņķi ar noplacinātiem galiem attīstījušies⁴⁸ no kaklariņķa ar šķēsgriezumā apaļiem galiem, kurš datējams ar 6. gadsimtu. Latvijas vidusdaļā šo kaklariņķa tipu pārstāv J. Romanova pētītā Krustpils Dreimaņu kapulauka 1. kapa kaklariņķis.⁴⁹

Samērā agri kaklariņķi ar noplacinātiem galiem iegūst fasetētu virsmu, tos rotā ļoti precīzi iecirstas rombiskas fasetes, tie ir pabiezi, galos ar segmentveida šķēsgriezumu (II tab.: 2), un tos nereti sastop kopā ar I fāzes apbedījumiem raksturīgu inventāru: dzelzs krukādatām ar bronzas stieples notinumu, fasetētiem kaklariņķiem ar seglu un kāša galiem (6. kapā), vai arī ar tā paša tipa kaklariņķiem ar bronzas stieples notinumu (36. kapā, III tab.: 1) u. c. Pamazām šo fasetēto kaklariņķu darināšanā novērojama tendence paplašināt galus (II tab.: 3), līdz ar to iezīmējot pāreju uz gludām virsmām, kad fasetu rombi uz priekšmetu virsmas tiek veidoti ar iecirtumiem, kā, piemēram, 74. kapā atrastajam kaklariņķim. Kā daudzkārt novērots formu attīstībā, zināmu laiku (piemēram, Kivtu 67. apbedījumā) vienlaikus pastāv abi rotājuma paņēmieni.

Jau tipoloģiski vēlāks ir paņēmieni, kad noplacinātos galus kaklariņķiem klāj rūpīgi izveidots grafisks ornaments (II tab.: 1). Šī kaklariņķa galus grezno precīzi izpildīts bagāts ornaments: kaklariņķa augšpusē laužto līniju rombi un trīsstūri veidoti no sīkām līnijām, it kā iecirtumiem, turpretī kaklariņķa apakšējo, mazāk redzamo daļu veido tāds pats, bet vienkāršāks izpildīts ornaments.

Dažos gadījumos (piemēram, II tab.: 6) trīsstūri, kas ietver ornamenta rombus, pildīti ar trisinātām līnijām; šāds ornaments novērojams I fāzes apbedījumu sieviešu manšetveida apcēm.

Ar laika posmu ap 1000. gadu saistāma jau šo kaklariņķu vēlāka forma, kad ornamentu veido vairs tikai isas, iecirstas svītriņas (85. kaps; II tab.: 5). Vienam no visvēlākajiem apbedījumiem Kivtu kapulaukā, kas datējams ar 12. gs., konstatēta šī kaklariņķa tipa «noslē-

guma» forma ar caurumiņos iekārtām trapecveida mēlītēm un likloča ornamentu, kam pamatā rombs un kas veidots no sīkiem iecirtumiem (II tab.: 7).

Kā vērojams pēc to kapulauku inventāra, kuri izmantoti kā vidējā, tā vēlajā dzelzs laikmetā, šī veida kaklariņķi dominē atrasto kaklarotu vidū. Tā, Kivtu kapulaukā šādu kaklariņķu bija 50% no visu kaklariņķu skaita, Lejasbitēnu kapulaukā — 42% u. tml.

Kaklariņķi ar noplacinātiem galiem ir raksturīga kaklarota kā latviešu, tā lietuviešu zemēs. Ja Austrumlatvijas kapulaukos un dzīvesvietās zināmais to atradumu skaits ir liels,⁵⁰ tad Lietuvā to tomēr ievērojami mazāk. Šī tipa kaklariņķi bez piekariņiem Lietuvā atrasti 16 vietās, kuras (atskaitot vienu) koncentrējas šaurā joslā Lietuvas austrumu daļā.⁵¹

Nelielā skaitā šī tipa kaklariņķi sastopami arī Igaunijā. Pie agrākajiem pieder fragmentos saglabāties šaurs kaklariņķis no Iru pilskalna.⁵² Visvairāk (vismaz 9) Igaunijā konstatēts šī kaklariņķa detaļās atšķirīgu vēla izveidojuma eksemplāru ar trapecveida mēlītēm.⁵³

Šī tipa kaklariņķi sastopami arī Daugavas un Veļikajas upju augštecē.⁵⁴ Tāpat šī veida kaklariņķi bez piekariem nākuši priekšā arī garo uzkalniņu izrakumos.⁵⁵

No Austrumlatvijā vēlajā dzelzs laikmetā iecienītās kaklarotas — kaklariņķiem ar seglu un kāša galiem — Kivtu kapulaukā atrasti agri paraugi, kas skaitliski veido otro lielāko kaklariņķu grupu kapulaukā: to atrasts 14 eksemplāru (III tab.: 1—5), no tiem pieci ar bronzas stieples notinumu, septiņi fasetēti un divi tordēti. Tipoloģiski agrākie ir kaklariņķi ar bronzas stieples notinumu, turklāt notinums tiem klāj gandrīz visu kaklariņķa loku, atstājot gludu tikai pašu vidusdaļu. Nosakot šī veida kaklariņķu attīstības fāzes, viena no galvenajām pazīmēm ir galu izveidojums.⁵⁶

Kivtu kaklariņķiem ar notinumu seglu garums svārstās no 1,9 līdz 2,3 cm un norāda uz jau attīstītu šī tipa pakāpi. Kā vērojams pēc III tab.: 1 parādītā kaklariņķa, tas notīts ar šķērsbiezītiem trīsstūrainu stiepli. Rotkaļu precīzais darbs ļauj šī veida kaklarotā reljefi izcelties gaismēnai. Šo tipu var datēt ar 8. gs. pirmo pusi. Jau noplacinātāka ir stieple III tab.: 2 redzamajam kaklariņķim. Ar stiepli notītie šī veida kaklariņķi Kivtu kapulaukā pilnībā iekļaujas atradumos, kas saistāmi ar I fāzes apbedījumiem. Tie iekļaujas inventāra komplektos ar kruķadatu važiņu rotām, spirālveida, manšetveida un dobajām aprocēm, retāk šajos komplektos nāk priekšā kaklariņķi ar noplacinātiem galiem. Ar laiku ap 700. g. datēts šī tipa kaklariņķis atrasts arī Boķu IV uzkalniņa

12. kapā,⁵⁷ Kalniešu 18. kapā⁵⁸ un vairākos Lejasbitēnu kapulauka apbedījumos.

Nedaudz vēlāk, jau 8. gs. otrajā pusē, piešķaņojoties modes tendencēm, kas tiecas pēc masīvuma, parādās rotkaļu darināti šī tipa kaklariņķi ar skaldņotu un fasetēm rotātu virsmu (III tab.: 3, 4). Arī Kivtos abi minētie paveidi paretam sastopami līdzās, piemēram, 105. sievietes kapā (III tab.: 2, 3). Fasetes izstrādātas ļoti rūpīgi un precīzi, rada greznu iespaidu un liecina par rotkaļu augsto profesionālo māku. Kivtu kapulauks devis Austrumlatvijā izteiksmīgākos šādu rotu paraugus.

Daži fasetētie kaklariņķi ar seglu un kāša galiem nākuši priekšā arī Lejasbitēnu un Nautrēnu Smiltaines kapulaukos (materiāls vēl nav publicēts).

Unikāls ir kaklariņķis ar seglu un kāša galiem un tordētu loku (III tab.: 5). Kaut arī tas atrasts 131. kapā, kam raksturīgs I fāzes apbedījumu inventārs, tas liecina, ka Kivtu rotkaļu darbā ienācis jauns rotāšanas paņēmiens — tordējums.

Kaklariņķi ar seglu un kāša galiem Latvijā izplatīti gan Vidzemē, gan Latgalē, gan arī Augšzemē. Augšzeme devusi šī tipa rotas agru eksemplāru, kas atrasts Saukas Ratulānu uzkalniņa slēgtā 59. vīrieša kapā. Kaklariņķim maza izmēra segli, no šķērsbiezītiem apakšas stieples izlocīts kāsis un tam nav aptinuma. Kaklariņķis datējams ar 6. gadsimtu.⁵⁹ Kivtu kapulauka agrākie kaklariņķi, kam stieples notinums galos, datējami ar laika posmu ap 700. gadu. Lietuvā šo kaklariņķu atrašanās vietas koncentrējas Lietuvas ziemeļos un vidusdaļā.⁶⁰ Austrumu virzienā senslāvu cilšu apdzīvotā teritorijā tie nav plaši izplatījušies. Pleskavas apgabala ziemeļu daļā, Ptičas un Daugavas augšteces rajonos atrastas to vēlās formas.⁶¹

Tordēti kaklariņķi ar četrskaldņu galiem. Tas, ka tordējums izsekojams jau kopš 5. gs., vērojams pēc Kardlas dārglietu depoziāta Igaunijā,⁶² kurā starp citu atrasts arī agrākais zināmais tordētais kaklariņķis ar četrskaldņu galiem.

Visi Kivtu kapulaukā atklātie šī tipa kaklariņķi, skaitā pieci (III tab.: 7, 8), pieder jau pie tā attīstītās, smagnējākās formas. Agrākais no tiem varētu būt 83. sievietes kapā kā vienīgā priedeva atrastais maza izmēra kaklariņķis, kura galus rotā rūpīgi izstrādāts tikliņa ornaments. Ja 123. apbedījuma kaklariņķis, spriežot pēc dzelzs kruķadatas, manšetveida un dobajām aprocēm ar sašaurinātiem galiem, var vēl būt saistāms ar I apbedījumu fāzes beigu posmu, tad pārējie (15., 75., 83., 157. kaps) jau pilnībā datējami ar II fāzi. Tā, 15. kapa ar 11. gs. datējamais tordētais kaklariņķis (III tab.: 7), atrasts kopā ar vītu kaklariņķi, kam vienā galā

trīs konusi (III tab.: 6), grīstes vainagu, spirālprocēm u. c. Uz to pašu laiku attiecināms arī 157. kapa kaklariņķis ar II apbedījumu fāzei raksturīgu piedevu komplektu: vēlo lentveida spirālvainagu, vītu kaklariņķi ar cilpu galiem, spirālprocēm u. c.

Sis kaklariņķu tips raksturīgs Austrumlatvijai, it īpaši 11. un 12. gadsimtā. Tomēr, kā vērojams pēc pētīto Odukalna, Nukšu, Radžu u. c. kapulauku materiāla, to ir daudz mazāk par kaklariņķiem ar noplacinātiem galiem.

Atsevišķos gadījumos šāda tipa kaklariņķi darināti arī no dārgmetāla. Tā, Aizkalnes Ludvigovā J. Romanova izrakumos atrasts tordēts sudraba kaklariņķis ar četrskaldņu galiem.⁶³ Lietuvā šī veida kaklariņķi atrasti 19 vietās (35 eksemplāri), galvenokārt Lietuvas ziemeļu, retumis arī rietumu daļā.⁶⁴ Šo kaklariņķu 11. gs. formas sastopamas arī Baltkrievijas ziemeļaustrumos.⁶⁵

Vīti kaklariņķi ar cilpu galiem, kas raksturīgi vēlajam dzelzs laikmetam, Kivtu kapulaukā (II tab.: 8) bijuši tikai divos kapos (153. un 157.). Abi apbedījumi kapulaukā pieder pie vēlākajiem un datējami ar 10. gs. otro pusi. Šādi kaklariņķi bijuši ļoti iecienīti īpaši 11. un 12. gs. ne tikai Austrumlatvijā, bet arī Lietuvas austrumu daļā⁶⁶ (arī Senās Krievzemes rietumu apgabalā).

Vīti kaklariņķis ar konusveida galiem (III tab.: 6). Šāda veida masīvs kaklariņķis, kas vienā galā beidzas ar trim nosmailinātiem konusiem, bet otrā — ap vienu konusu, pie kam pārējās divas stieples noplacinātas, Kivtu kapulaukā konstatēts tikai 15. kapā, kas pieder pie viena ap vēlākajiem apbedījumiem kapulaukā. Šādi kaklariņķi Austrumlatvijā nav plaši izplatīti,⁶⁷ tāpat nav raksturīgi Lietuvai; tie sastopami arī Krievzemes rietumu joslā.⁶⁸

Kivtu kapulaukā atrastie 45 kaklariņķi (24 sieviešu apbedījumos) liecina, ka šī kaklarota bijusi ļoti iecienīta. Visvairāk to atrasts pa diviem, bet vairākos apbedījumos (75., 85., 105., 157. kaps) — pa trim.

Krūšu un kakla rotas. Senie Cirmas ezera krasta apdzīvotāji bija iecienījuši arī važiņu krūšurotas. Kapulauka I fāzes sieviešu apbedījumiem raksturīga ir dzelzs vai bronzas kružadatu rota ar savienotājvažiņu, kurai vidusdaļā S veida sadalitājs (VII tab.: 4). Tāda atrasta sešos kapos (4., 6., 12., 65., 105., 131. kaps). Vairākos apbedījumos, kur šīs savienotājvažiņas trūkst, abas adatas, domājams, pie pleciem saturējušas tērpju (13., 67., 165. kaps). Izcilu vietu krūšurotu vidū ieņem rota no 105. sievietes kapa (VII tab.: 3). Šī, apmēram ar 800. g. datējamā rota ir agrs paveids vēlākajai važiņu rotai ar lociņa važturi. Lociņa vietā rotu mugurpusē saturējusi divrindu

bronzas važiņa ar S veida starplocekli vidū. Važiņas abos galos piekārti segmentveida važturi, kuru trīs riņķiņš iekārtas pa divām spirālēm divos posmos. Katrai no 12 spirālēm galos pa trim bronzas zvaniņiem. Važturus rotā saulītes un trīsinātu līniju liklocis. Šī bagātā, smagnējā rota ir vienreizīga un atrasta arī vēl ar cita veida rotaslietām bagātā kapa inventārā. Zvaniņu diametrs 4 cm, tie liekas veidoti samērā pavirši un tāpēc varētu norādīt uz I apbedījumu fāzes beigu posmu.

Pie krūšurotām pieder arī piecos sieviešu apbedījumos atklātās bronzas rievotu cilindriņu virknes, kuras veido cits citā ievērti rievoti bronzas skārda cilindriņi ar dažādu diametru (VII tab.: 7, 8).

Pirmās fāzes sieviešu apbedījumiem Kivtu kapulaukā raksturīgs kaklarotas elements ir zvaniņu piekārti. Lielākā zvaniņu rota (VII tab.: 3) aprakstīta iepriekš. Parasti zvaniņi kaklarotas veidojuši pamišus ar bronzas spirālēm (atrastas 9 kapos). Zvaniņi sakārtoti komplektā pa trim, retāk pa diviem. Viena no rotām (VII tab.: 9) sastāv no piecām bronzas zvaniņu grupām.

Kaklarotas elementi ir arī kauri gliemežnīcas. Atšķirībā no vēlā dzelzs laikmeta otrās puses apbedījumu inventāra, kurā sastopams liels skaits šo gliemežnicu, Kivtu kapulaukā atrasto kauri gliemežnicu skaits atsevišķos kapos nepārsniedz desmit (51., 59., 65., 74., 103., 131. un 153. kaps; XI tab.: 8). I fāzes kapos to skaits svārstās no četriem līdz sešiem. Kivtu kapulauka materiālā pirmoreiz novērots, ka kauri gliemežnīcas rotā vērtas līmeniski (59., 105., 131. kaps).

Kreļļu rotu Kivtu kapulaukā atrasts samērā maz. I fāzes 21. meitenes apbedījumā (XI tab.: 9) kreļļu rota sastāvējusi no 15 galvenokārt bikoniskām zilām kreļļēm, kas vērtas pamišus ar bronzas spirālītēm. 23. apbedījumā atrasta viena polihroma krelle. Krelles bija arī vīriešu kapos (154., 164. kaps). Īpaši atzīmējams sievietes ugunskauss (167.), kurā atrastas mazas dzeltenas krellītes un aprobece ar deģenerētiem zvērgalvu galiem.

Vīriešu apbedījumos sastopamas nelielas važiņu rotas ar viļņveida važturi (VII tab.: 6), kam piekārtas trapecveida mēlītes. Reizēm tās karājas īsās važiņās (VII tab.: 1), citreiz iekārtas važturi (VII tab.: 5). Jādomā, ka tādas mazas važiņu rotas sprauda pie tērpja kā rotājumu.

Uzmanību saista «trīscu» piekārti (VII tab.: 2) no 85. sievietes kapa. Tas atrasts kreisā pleca rajonā un, domājams, bijis grīstes vainaga piekārtis. Šāda veida piekārtis atrasts arī Pļaviņu Radzēs, gan vīrieša kapā.⁶⁹ Tur šādi piekārti garu važiņu galā noderējuši par starp-

locekļiem mēlišu piekāršanai.⁷⁰ Šādi piekari zināmi arī Baltkrievijā.⁷¹

Aproces. Kivtu kapulaukā atrastās sievietes aprocēs pamatos reducējamās uz trim tipiem. Apbedījumu senākajai fāzei raksturīgs aproču komplekts, kas sastāv no bronzas dobas aprocēs ar sašaurinātiem galiem, bronzas manšetveida aprocēs ar dobu vidusšķautni un bronzas spirālaproces. Šāds aproču komplekts pilnībā konstatēts tikai trijos apbedījumos (4., 36., 105. kaps). Samērā liela diametra spirālaproce valkāta elkoņa tuvumā, tad sekoja manšetveida aprobe un pēc tam — tuvāk delnai — aprobe ar sašaurinātiem galiem.

Prototips dobai aprobei ar sašaurinātiem galiem Latvijas teritorijā ir šķērsriezumā apaļa aprobe ar starpjoslām.⁷² Tā atrasta J. Romanova izrakumos Krustpils Dreimaņos (VI tranšejas 1. kaps). Kapa inventārā ir divas šādas aprocēs. Tās atrastas kopā ar bronzas kaklariņķi, kam gali paresnināti, šķērsriezumā apaļi un rotāti ar šķērsrieviņu grupām. Aprocēs attiecināmas uz m. ē. 6. gadsimtu. Ar laiku šīs aprocēs tiek veidotas no plānāka materiāla, izdobtas. Tās saglabā šķērsrievojumu visā aprocēs garumā, kurā izdalās 5—9 šķērsrieveņu neskartas joslas. Joslas rotātas gan ar sauliņu rindu (V tab.: 1, 2), gan ar reljefiem līkločiem (V tab.: 3), kas dažreiz ir samērā lēzeni (V tab.: 4). Šī veida aprocēs bija 13 kapos kopā ar citām aprocēm, pa vienai uz katras rokas. Tās atrastas arī citos Austrumlatvijas attiecīgā laika posma līdzēnajos kapulaukos, kā Lejasbitēnos, Kalniešos, Laizānu Smiltainē, Boķos.

Pēc Kivtu kapulauka materiāla vērojams, ka visiecienītākā sievietes aprobe bijusi manšetveida aprobe. 20 kapos atrastas 38 šādas aprocēs. Nepostītos apbedījumos tā sastopama kopā ar cita veida aprocēm. Šīs aprocēs izejforma — šaura aprocīte ar masīvu vidusšķautni — Kivtu kapulaukā nav pārstāvēta, bet konstatēta dažos Laizānu Smiltaines apbedījumos.⁷³ No Kivtu aprocēm tipoloģiski agrākās ir aprocēs, kuru platums nepārsniedz 4,5 cm (V tab.: 8), lai arī aproču diametrs paliek stabils. Tieši šīs mazāk platās aprocēs klāj ļoti rūpīgi izveidots, bagāts ornaments: vertikāla sauliņu rinda aprocēs galos, diagonāli krusti ar saulītēm galos un trīsinātu līniju pildījumu (V tab.: 8), dažreiz krustu veido sīkas saulītes (V tab.: 5). Būtiska šo aproču ornamenta sastāvdaļa ir trīsināta līnija dažādās kombinācijās. No parastā atšķirīgs ornamenta izkārtojums ir 105. kapa aprobei (V tab.: 6). Saulītes ornamentā var arī trūkt (V tab.: 7). So vēlāko aproču platumi sasniedz jau 7 cm.

Spirālaproces Latvijas arheoloģiskajā materiālā pazīstamas jau kopš agrā dzelzs laik-

meta. Kivtu kapulaukā tās ir tikpat bieži sastopamas kā manšetveida aprocēs (20 kapos). Agrākajām no tām, kas zināmas kā divu aprakstīto aproču tipu pavadones, ir samērā liels diametrs; piemērojoties rokai, delnai tuvākajā malā tās ir šaurākas. Aprocēs veidotas no šķērsriezumā trīsstūrveida (galvenokārt līdz 1 cm platas) bronzas lentas, parasti ar sešām vijām (V tab.: 11). Šo aproču galos nereti izveidots caurumiņš piekariņū — zvaniņū — piekāršanai (V tab.: 12, 13). Aproču ornamentā no trīsinātām līnijām veidoti diagonāli krusti (V tab.: 9), skujiņas (V tab.: 12) vai rombi (V tab.: 13). Reizēm dažas vijas aproču galos izveidotas ar gropīti (V tab.: 10). Šis paņēmieni aprakstāmā laika posmā vērojams arī spirālgredzenu izgatavošanā. Agrākajām spirālaprocēm bez trīsinātas līnijas ornamentu veido arī sīku iecirstu trīsstūrīšu līnijas.

II apbedījumu fāzes spirālaproču vijas ir kompaktākas, to lentas nedaudz šaurākas. «Visgarākajai» spirālaprobei (85. kaps) ir 15 vijas; vidusdaļā tai trīsstūrveida, galos — segmentveida šķērsriezums; aprocēs vijas klāj sīku, iecirstu trīsstūrīšu ornaments. Vairākos kapos atrastajām spirālaprocēm gali sašaurināti un aplocīti ap līdzās esošo viju (V tab.: 15). Atzīmēto atšķirību labi ilustrē divu meiteņu kapos atrastās spirālaproces. Tā, agrākā posma spirālaprobei (V tab.: 14) ir trīsstūrveida šķērsriezums un sīku šķērsrieveņu rotājums, bet vēlā dzelzs laikmeta aprobei — blīvs 11 viju izveidojums (V tab.: 16).

Triju minēto veidu aproču komplekts vienā kopā Latvijas arheoloģiskajā materiālā pirmoreiz nācis priekšā tieši Kivtu kapulaukā. Šie apbedījumi hronoloģiski pieder pie I fāzes apbedījumiem. Kā jau minēts, doba šķērsrieveņa aprobe ar sašaurinātiem galiem sastopama visos Austrumlatvijas vidējā dzelzs laikmeta otrās puses kapulaukos. Lietuvai tā nav raksturīga un līdz ar to ir lokāla, vietēja rakstura. Turpretī manšetveida un spirālaproces, kas iekļaujas komplektā, Lietuvā izplatītas samērā plaši. Atzīmējams, ka Austrumlietuvā šādas aprocēs nav atrastas.⁷⁴ Tās vispār nav izplatītas ārpus Latvijas austrumu virzienā, — latgalisko rotu parādīšanās Veļikajas u. c. upju augštecēs novērojama, tikai sākot ar 10./11. gadsimtu.

Izdobta aprobe ar nedaudz paplašinātiem galiem un pinuma ornamentu (V tab.: 17), domājams, izveidojusies no aprocēm ar vāju galiem un līdzīgu ornamentu. Šīs aprocēs Austrumlatvijas vēlā dzelzs laikmeta arheoloģiskajā materiālā nav bagātīgi pārstāvētas. Kā rāda aproču izplatības karte (8. att.), tās atrastas galvenokārt Daugavpils rajonā, mazāk — Rēzeknes un Ludzas rajonā, daži eksemplāri

8. att. Aproces ar paplašinātiem galiem un pinuma ornamentu Latvijā. 1 — Zvirgzdenes Kivti; 2 — Kaunatas Stara Sloboda; 3 — Ozolaines Cači; 4 — Vārkavas Ceirāni; 5 — Aizkalnes Ludvigova; 6 — Ludzas Odukalns; 7 — Livānu Jersika; 8 — Vārkavas Bučkas; 9 — Aizkalnes centrs; 10 — Višķu Maskava; 11 — Elkšņu Beteļi; 12 — Trikātas Lubumuiža; 13 — Kapiņu Kristapiņi; 14 — Preiļu Muktapāveli; 15 — Pildas Nukši.

Ludzas Odukalna,⁷⁵ arī Kapiņu Kristapēnu, Preiļu Muktapāvelu un Višķu Maskavas ciema kapos u. c.

Kivtu kapulaukā izdobtas aproces ar nedaudz paplašinātiem galiem un pinuma ornamentu atrastas tikai vienā, ar 10. gs. datējamā 153. sievietes kapā mirušajai pa vienai uz katras rokas. Šo aproču lietošanas laiks ir galvenokārt 10. gs., bet, kā liecina izrakumi Elkšņu Beteļu kapulaukā, Daugavas kreisajā krastā tās sastaptas ar 11. gs. datējamā kapā kopā ar zvērgalvu aprocēm.⁷⁶

Trikātas Lubumuižā šī veida aproci rotājis citāds ornaments, kur svītrinātie laukumi mijušies ar rombos ievietotām saulītēm. Šādas aproces plaši izplatītas Somijā.⁷⁷

Kivtu kapulaukā atrastas divas aproces ar segmentveida griezumam. 75. sievietes kapā tās bija (V tab.: 18) mirušajai pa vienai uz katras rokas kopā ar spirālaprocēm, bez tam kapa inventārā bija grīstes vainags, trīs kaklariņķi, tordēta pakavsakta ar atrotītiem galiem u. c. Šāda aproce no Nukšu kapulauka 216. kapa⁷⁸ datēta ar 10. gadsimtu. Pamatojoties uz pārējo inventāru, Kivtu aproces būtu datējamas ar 10. gs. beigām.

Latvijas arheoloģiskajā materiālā reti sastopama aproču forma ir samērā masīva aproce ar sašaurinātiem galiem, kuras paplašināto vi-

dusdaļu rotā rindās izkārtoti trīsstūri ar lāsīti un punktiņi (V tab.: 19). Aproce atrasta postīta zēna kapā. Līdzīgas aproces zināmas no Novgorodas,⁷⁹ kur tās datētas ar 11.—12. gadsimtu. Ornaments no divām pretstatītām trīsstūru rindām, turklāt ar lāsīti trīsstūra centrā bieži sastopams vēlā dzelzs laikmeta Austrumlatvijas ornamentikā.

Svešas cilmes ir 149. kapā kopā ar dzelzs šķiltavām atrasta aproce ar atrotītiem galiem un paplašinātu loka vidusdaļu, ko rotā punktiņu ornaments (V tab.: 20). Pirmoreiz šis vjatičiem raksturīgās aproces Latvijā uzietas Asotes pilskalna izrakumos. Kivtos atrastajai aprocei identiska aproce konstatēta Novgorodas atradumos⁸⁰ un datēta ar 12. gs. beigām vai 13. gadsimtu. Šāda tipa aproce atrasta arī citos austrumslāvu pieminekļos, kā, piemēram, senās Pleskavas izrakumos.⁸¹

167. sievietes apbedījumā, ugunskapā, atrasta viena aproce ar zvērgalvu galiem (VI tab.: 12). Šķiet, ka pats kaps ir pēcapbedījums Kivtu kapulaukā. Stipri deģenerējušies zvērgalvu forma, kā arī kopā ar aproci atrastās sīkās dzeltenās stikla krellītes un bronzas zvārgulītis neļauj datēt kapa inventāru ar laiku, agrāku par 13. gadsimtu.

Vīriešu aproces. Kivtu kapulaukā pir-

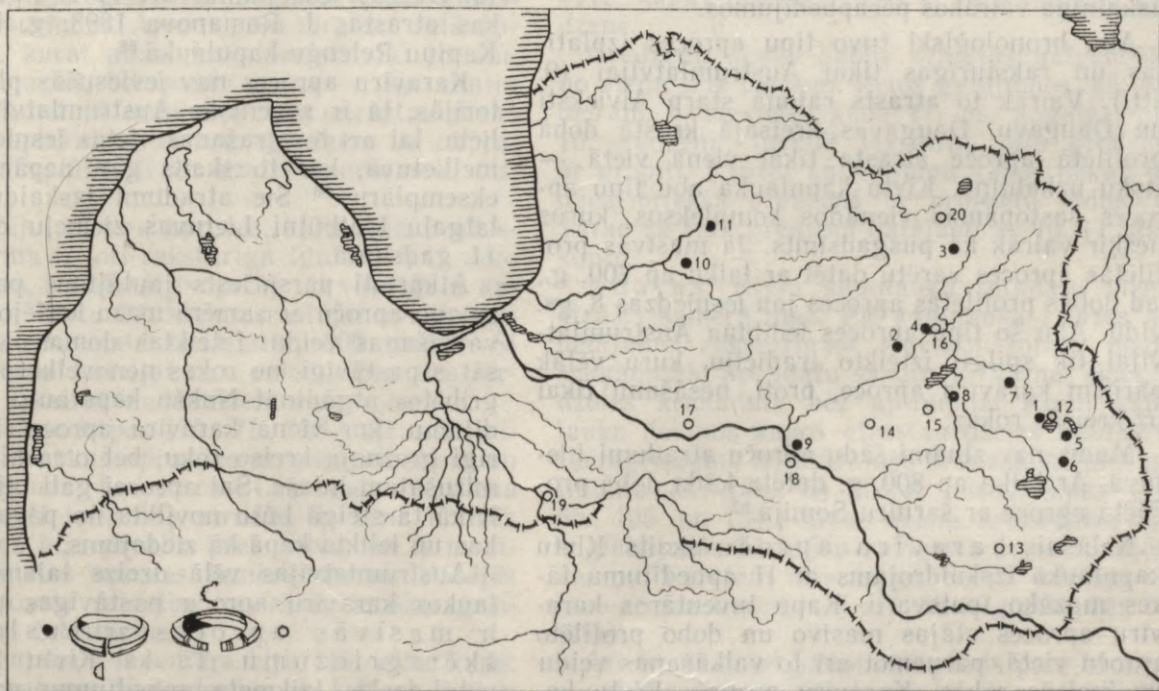
moreiz daudzos slēgtos vīriešu kapos atsegtas masīvās profilētās aproces (VI tab.: 7—9). Šis aproču tips laika gaitā izveidojies no aprocēm ar skaldņotiem vāļu galiem. Atsevišķi šo aproču eksemplāri līdz tam bija uzieti tikai kā savrupatradumi, kaut gan bija pazīstami jau no bij. Rīgas Latviešu biedrības un bij. Rīgas Doma muzeja kolekcijām. Izrakumi Kivtu kapulaukā pirmoreiz devuši iespēju šī tipa aproces atsegt daudzos slēgtos vīriešu apbedījumu kompleksos. Kivtu kapulaukā atrastās masīvās profilētās aproces ļāvušas precizēt to attīstības fāzes un hronoloģiju. Cirmas ezera krasta iedzīvotāju vidū tās bijušas tik populāras ka tikušas gatavotas arī šāda veida bērnu aproces (3. kapā).

Kivtu kapulaukā šīs aproces atrastas 16 vīriešu apbedījumos un veido 38% no kapulaukā atrasto vīriešu aproču kopskaita. Par drošu uzskatāma tās nēsāšana vienmēr uz kreisās rokas; novirzes no šīs paražas arniecīgas. Zīmīgi, ka šīs aproces sastopamas tikai I fāzes apbedījumos. Desmit kapos tā atrasta kopā ar bronzas stopasaktu, kam magoņgalvu gali, vienā — ar pūcessaktu, divreiz — kopā ar dzelzs pakavsaktu, kam bronzas stieples notinums. Netraucētos kapos, kur bijušas, šīs ap-

roces, vienmēr bijis arī šaurasmens cirvis, vienasmens zobens, viens vai divi iedzītņi šķēpi.

Aproces vidusdaļa šķērsgriezumā apaļa, tās iekšmala taisna, bet ārējā divas dziļas horizontālas gropes. Gropes var būt arī seklākas (VI tab.: 8). Aproce augšmalā reizēm ornamentēta ar vairākkārtīgu likloča līniju un šķērsrievīņu grupām, kā arī ar saulītēm (VI tab.: 7). Ļoti retos gadījumos aproces ērtākai valkāšanai ierīkots šarnīrs — mugurpusē izņemama aproces loka daļa (VI tab.: 9). Tādā gadījumā aproce priekšpusē ir slēgta (nav spraugas), un, kaut tās ornaments ir līdzīgs VI tab.: 7 attēlotās aproces rotājumam, tā ir daudz masīvāka un vairāk profilēta.

Dobās profilētās bronzas skārda aproces bija 12 apbedījumiem (VI tab.: 13—15); tās veido 28% no visa kapulaukā atrastā vīriešu aproču kopskaita. Četros kapos šāda aproce bija kopā ar stopasaktu, kam magoņgalvu gali, piecos — kopā ar dzelzs pakavsaktu. Tāpat kā masīvās profilētās aproces arī dobās profilētās aproces parasti atrastas kopā ar dzelzs šaurasmens cirvi, vienu līdz diviem iedzītņi šķēpiem, vienasmens zobenu. Kaut arī šīs aproces hronoloģiski noteikti saistāmas ar I fāzes apbedījumiem, jāņem vērā to atšķirība

9. att. Masīvās un dobās profilētās aproces Latvijā. 1 — Zvirgzdenes Kivti; 2 — Dzelzavas Jaunzemji; 3 — Litenes Leški; 4 — Lubānas Ličagals; 5 — Ludzas Odukalns; 6 — Pildas Nukši; 7 — Nautrēnu Smiltaine; 8 — Gaigalavas Ideņi; 9 — Krustpils Daugavas Oglenieki; 10 — Drabešu Liepiņas; 11 — Baižkalna Upmaļi; 12 — Zvirgzdenes Kivti; 13 — Kapiņu Kristapēni; 14 — Aizkalnes Ludvigova; 15 — Varakļānu Čakuli; 16 — Lubānas Ličagals; 17 — Aizkraukles Lejasbitēni; 18 — Abeļu Boķi; 19 — Bauskas Cunkāni-Dreņģeri; 20 — Alsviķu Buliņi-Asari.

no pirmās aproču grupas tipoloģiskajām iezīmēm. Tāpat kā masīvās profilētās aproces, arī dobās aproces rotā vairākas horizontālas gropes, vienīgi aproces veidotas no bronzas skārda un ir iekšpusē tukšas. Ja sākotnēji bez galu rotājuma ar šķērsrievīņu grupām to rotā divas horizontālas gropes (VI tab.: 13), tad vēlāk sastopamas arī ar četrām gropēm rotātas aproces (VI tab.: 14, 15), kas glīti ornamentētas kā ar šķērsrievīņu grupām un saulītēm aproces galos, tā arī ar saulītēm vidusdaļā. Jau kariķēta, robusta forma ir liela izmēra VI tab.: 14 parādītajai aprocei. Šo aproci galos rotā slīpi dubultkrusti, šķērsrievīņas un saulītes, kā arī saulītes aproces vidusdaļā.

Kaūt arī dobo profilēto aproču datējums tuvs masīvo profilēto aproču datējumam, tipoloģiski tās ir vēlākas un labi atspoguļo modes tendences pēc lielām, vieglākām formām, taču, liekas, vairs neatbilst masīvo vīriešu aproču uzdevumam — rokas aizsardzībai.

Hronoloģiski šis aproču tips būtu datējams ar I apbedījumu fāzes pašām beigām, proti, apmēram ar 800. gadu.

Kivtu kapulauka I apbedījumu fāzei sinhronā Laizānu Smiltaines kapulaukā abu šo tipu aproču trūkst, toties dobās profilētās aproces pārstāvētas Lejasbitēnu kapulaukā un Boķu VIII uzkalniņa vairākos pēcapbedījumos.

Abu hronoloģiski tuvo tipu aproces izplatītas un raksturīgas tikai Austrumlatvijai (9. att.). Vairāk to atrasts rajonā starp Aivieksti un Daugavu. Daugavas kreisajā krastā dobā profilētā aproce atrasta tikai vienā vietā — Boķu uzkalniņā. Kivtu kapulaukā abu tipu aproces sastopamas vienādos kompleksos, kurus nešķir vairāk kā pusgadsimts. Ja masīvās profilētās aproces varētu datēt ar laiku ap 700. g., tad dobās profilētās aproces jau iesniedzas 8. gs. vidū. Abu šo tipu aproces iedibina Austrumlatvijai tik spilgti izteikto tradīciju, kuru vēlāk pārņem karavīra aproce, proti, nēsāšanu tikai uz kreisās rokas.

Mums nav zināmi šādu aproču atradumi Lietuvā. Ar laiku ap 800. g. datēta kāda dobā profilētā aproce ar šarnīru Somijā.⁸²

Nelielais karavīru aproču skaits Kivtu kapulaukā izskaidrojams ar II apbedījumu fāzes mazāko īpatsvaru. Kapu inventāros karavīru aproces stājas masīvo un dobo profilēto aproču vietā, pārņemot arī to valkāšanas veidu uz kreisās rokas. Karavīru aproces Kivtu kapulaukā atrastas astoņas (10., 25., 96., 99., 107., 116., 119. un 127. kaps). Kapos, kuros ir karavīru aproces, parasti ir arī dažāda tipa bronzas pakavsaktas, masīvas aproces ar puslodveida vai šaurākas ar segmentveida šķērsgriezumu, cirvis, nazis, zobens, dažreiz arī šķēps. Komplek-

tos ar karavīra aproci Kivtu kapulaukā vairs nav konstatēti divi līdzotie šķēpi.

Precizēt karavīra aproču tipoloģiju un hronoloģiju palīdzējuši Lejasbitēnu plašā kapulauka materiāli, kur vairākiem apbedījumiem bija šī veida aproču agrākās, masīvākas formas.⁸³ No Kivtu karavīru apročiem ar stipri sabiezīnātu iekšmalu, kas griezumā atgādina T burtu, atzīmējama 25. kapa aproce. Tā atrasta kopā ar pakavsaktu, kam daudzskaldņu gali un rombveida loka šķērsgriezums. Aproce datējama ar 9. gadsimtu. Jau ar 10. gs. datējama tirgotāja kapā (99.) atrastā aproce (VI tab.: 5), kuras biežā iekšmala pāriet uz ārmalu ar iežmaugu. Bez šīs aproces kapā bija gan aproce ar puslodveida šķērsgriezumu, gan liela, grezna pakavsakta, kā arī ar bronzu apkalta ādas josta, svairņi u. c. Arī pārējo karavīra aproču šķērsgriezums līdzīgs T burtam (VI tab.: 4, 6), tās datējamās ar 10. gs., daļēji ar tā otro pusi. Īpaši greznas ar 10. gs. datējamās pakavsaktas bija 107. un 127. vīriešu kapā.

Karavīru aproces iegūtas gan daudzos citos pētītos Austrumlatvijas kapulaukos, gan arī kā savrupatradumi, lielā skaitā Ludzas Odukalnā un tam tuvējā Nukšu kapulaukā. Tas vedina domāt, ka Ludzā atradies šo aproču izgatavošanas centrs.⁸⁴ Karavīru aproču uzskaitē (J. Daiga) iesaistāmas arī 11 šī tipa aproces, kas atrastas J. Romanova 1893. g. izrakumos Kapiņu Relenģu kapulaukā.⁸⁵

Karavīru aproces nav ieviesušās plašās teritorijās, tā ir specifiska Austrumlatvijas rotaslieta, lai arī to atrašanās vietas iesniedzas Ziemeļlīdumā, kur to skaits gan nepārsniedz 12 eksemplārus.⁸⁶ Šie atradumi izskaidrojami ar latgaļu klātbūtni Lietuvas ziemeļu daļā 10.—11. gadsimtā.

Atkārtoti pārspriests jautājums par šī tipa smago aproču ar samērā mazo iekšējo diametru valkāšanas veidu. Izteiktas domas, ka tās nēsātas pastāvīgi, no rokas nenovelkot. Sajā ziņā gribētos atgādināt Nukšu kapulauka 53. apbedījumu, kur viena karavīra aproce likumsakarīgi greznoja kreiso roku, bet otra bija nolikta mirušajam līdzās. Šai aprocei gali bija atlocīti, it kā tā steigā būtu novilkta no pavadītāja rokas un ielikta kapā kā ziedojums.

Austrumlatvijas vēlā dzelzs laikmeta kapulaukos karavīru aproču pastāvīgas pavadones ir masīvās aproces ar puslodveida šķērsgriezumu. Tā kā Kivtu kapulaukā vēlā dzelzs laikmeta apbedījumu nav daudz, tad arī šī tipa aproču skaits nav liels — pavisam atrasti trīs eksemplāri (35., 99., 107. kaps), kas visi datējami ar 10. gadsimtu. Divas no apročiem samērā līdzīgas (VI tab.: 2, 3) kā pēc masivitātes, tā arī pēc ornamentācijas. To galus rotā trīs valnīši ar šķērsrievīņām, tālāk seko

horizontāli izvietoti un ar sikām šķērsrievīnām pildīti viļņveida līniju posmi. Abas aprocēs atradušās uz labās rokas (uz kreisās — karavīra aprobe). Bez tam abu kapu senlietu komplektā bija arī greznas pakavsaktas.

Trešajai šī tipa aprobei (VI tab.: 1) pret galiem novietots vēl pinuma ornaments, kuru veido nelieli, pretējos virzienos svītroti rombi ar saskares vietā iesīstiem punktiņiem. Izlocītas, viļņveida līnijas motīvs Kivtu kapulaukā nereti parādījies stieplīšu važtuos, kāds atrasts arī vienā kapā ar šo aprobei.

So aprocu ornamentācijā raksturīgās viļņveida līnijas reizēm tikušas saistītas ar Skandināviju.⁸⁷ H. Moora, analizējot līdz 1929. g. zināmās šī veida aprocēs, šādu saistību noliedz.⁸⁸

Pēc formas līdzīgas, bet ne tik masīvas aprocēs ar segmentveida šķērsgrīzumam pazīstamas Lietuvā, galvenokārt tās rietumu daļā, lai gan ir zināmas arī ziemeļu daļā.⁸⁹ Tomēr t. s. Palangas aprocēm, atskaitot uz dažām novērotās viļņveida līnijas, ir citāds ornaments.⁹⁰ Tāpat ne tik masīvas un ornamentā atšķirīgas ir Igaunijā un arī dažas Somijā zināmās šī tipa aprocēs.

Aprobe ar garengropi Kivtu kapulaukā atrasta tikai viena — daļēji postītā virieša kapā (77.; VI tab.: 10). Aprocēs gali pāresnināti, šķērsgrīzumā segmentveida, vidusdaļa sašaurināta. Aprobei galu virzienā rotā garenrieva, kurai abās pusēs iesīsti sīki trīsstūrīši un riņķīši, bet pašus galus — šķērslīniju grupa. Minētajā kapā bez tam atrastas divas bronzas spirālītes, bronzas gredzens ar neprofilētu vidusplāksnīti un dzelzs šaurasmens cīrvis.

Analizējot šī tipa aprobei, kuru vēlākā attīstības forma ir ļoti raksturīga Igaunijai, H. Moora secina, ka tās attīstījušās no vāļu galu aprocēm, un Kivtu 77. kapā atrastajai aprobei atbilstošu formu datē ar laiku ap 800. gadu.⁹¹ Šī tipa aprocēs Latvijai nav raksturīgas un pārstāvētas tikai ar nedaudziem eksemplāriem.

Trijos zēnu kapos (70., 71., 115.) atrastas miniatūras bronzas aprocēs ar pāresninātiem un šķērsgrīzumā trapecveida galiem. Viena no tām (VI tab.: 11) atradās uz zēna kreisās rokas, kas bija pacelta pret galvu, un ir masīvās profilētās aprocēs miniatūrforma. Pārējās divas aprocēs veidotas paviršāk, to šķērsgrīzums tuvs četrstūrim.

Visbagātākais inventārs bija 115. zēna kapā. Bez aprocēs par tā piederību pie I fāzes liecina dzelzs pakavsakta ar bronzas stieples notinumu, dzelzs šaurasmens cīrvis un bronzas spirālgredzeni. Arī pārējie divi apbedījumi (70., 71.), kaut arī trūcīgāki, pieder pie tā paša laikposma. 70. kapā kā kapa piedeva nolikts miniatūrs dzelzs vienasmens zobens.

Gredzeni. Gredzeni Kivtu kapulaukā bija sastopami ikvienā kā virieša, tā sievietes un pat bērnu netraucētā kapā. Visbiežāk tas bija spirālgredzens, kura stieplei trīsstūrveida šķērsgrīzums. Kapulaukā atrasti 204 šādi gredzeni. I apbedījumu fāzē tos rotā precīzi iecirstas šķērsrievīņas, tādi atrasti 35 (XI tab.: 19). Tikai I apbedījumu fāzes inventāram vien raksturīgi ir spirālgredzeni, kas veidoti no stieples ar gropīti (XI tab.: 14, 17); 14 kapos bija 19 šādi gredzeni. Viens vienīgs gredzens bija ar asu šķautni (XI tab.: 20). II fāzes apbedījumiem parādās spirālgredzeni (19 gab.) no stieples ar segmentveida (XI tab.: 16) un apaļu šķērsgrīzumu (9 gab.) (XI tab.: 21). Atrasts arī viens gredzens ar trapecveida mēlīšpikariņiem. Reizēm šie gredzeni arī ornamentēti (XI tab.: 12). Dažkārt spirālgredzeni darināti no ļoti tievas stieples. Turpretī 119. kapā atrasts no ļoti masīvas stieples darināts gredzens (XI tab.: 21). Par gredzeniem izmantoti arī profilēti bronzas cilindriņi (XI tab.: 10).

No vēlajā dzelzs laikmetā samērā plaši izplatītajiem gredzeniem ar vidusplāksnīti Kivtu kapulauka materiālā pārstāvēti divi veidi — ar profilējumu (XI tab.: 15, 18; atrasti septiņi gredzeni) un retāk — bez profilējuma (atrasts viens šāds gredzens). Postītā zēna apbedījumā (112. kapā) bija arī viens šī tipa sudraba gredzens.

Gredzenu skaits kapos svārstās galvenokārt no viena līdz pieciem. Retos gadījumos, kā, piemēram, 4. sievietes kapā (7. gs. nogale), bija 10 gredzenu, turklāt visvairāk bija gredzenu ar gropīti. I fāzes apbedījumu kapos nekad nenāca priekšā gredzens ar profilētu vidusviju. Tātad šā tipa gredzeni datējami ar 10./11. gadsimtu.

Adatas. Kivtu kapulaukā rotadatu vispār atrasts samērā maz. Pie kapulauka I fāzes apbedījumu raksturīgām sieviešu rotām pieder krukadatas. So adatu sākotnējā forma, šķiet, ir dzelzs krukadata bez aptinuma. Kivtu kapulauka deviņos kapos atrastas dzelzs adatas ar šķērsgrīzumā trīsstūrainas bronzas stieples notinumu (XI tab.: 3). Tikai četros kapos (12., 65., 105. un 131.) divas dzelzs krukadatas bija saglabājušās kā krūšu važiņrota ar savienojošu važiņu. Pārējām atrastajām dzelzs adatām vai nu važiņas trūkst, vai arī tās saglabājušās bojātas.

Arī bronzas krukadatām ir tāds pats bronzas stieples notinums, tās ir arī labāk saglabājušās un atrastas tikai četras. Adata ar savienotājvažiņu un S veida starplocekli bija saglabājusies vienīgi 36. kapā. Pārējos apbedījumos bronzas krukadatas atrastas pāros bez važiņas, un, domājams, to uzdevums bijis piestiprināt villaini plecu rajonā.

Kruķadata ir Austrumlatvijai raksturīga rota (skat. to izplatības karti⁹²). Tās spraušanas vieniņi vidējā dzelzs laikmeta otrajā pusē — 7. un 8. gadsimtā. Pēc H. Mooras atzinuma, kruķadata attīstījusies no spieķadatas ar trīsstūrveida galvu.⁹³

Bez kruķadatām, kas Kivtu kapulaukā pārliecinoši saistāmas ar I apbedījumu fāzi, citu adatu atrasts maz. Tā, agrajā 4. kapā bija bronzas adata ar pagarinātu galvu un apļveida šķērsriezumu (XI tab.: 7); adatas paplašinātājā lejasdaļā actiņā ievērtā bronzas vienrindu važiņa. Paralēle šai adatai konstatēta Cēsu Tauresnes Lazdiņu kapulaukā,⁹⁴ kur tā pārstāv vienu no agrākajiem apbedījumiem.

Tipoloģiski un hronoloģiski tuva iepriekšējai ir 36. kapā atrastā adata ar pagarinātu galvu un austiņu, kurā iekārta vienrindu važiņa ar trim bronzas zvaniņiem galā (XI tab.: 4). Tieša paralēle šai adatai ir Slatēs III grupas 2. uzkalniņa E kapā⁹⁵ adata, kas pēc turpat atrastās adatas ar profilētu galvu aptuveni datēta ar agrā dzelzs laikmeta beigām. Kivtu 36. kapa adatas šādu datējumu nepieļauj pārējais šī kapa inventārs. Otrā 36. kapa adata ir no šķērsriezumā apaļas stieples izlocīta krustadata. Šai adatai vienīgā paralēle zināma Somijā, kapu uzkalniņa inventārā; kā vienīgā šāda veida adata Somijā tā precīzi nav datējama.⁹⁶ Šajā pašā kapā gan atradusies arī dzelzs spieķadata ar agrajām spieķadatām raksturīgo rombveida galvas šķērsriezumu⁹⁷ (XI tab.: 6). Bagātajā Kivtu kapulaukā 36. kapa inventārā bija arī krūšurota no divām bronzas kruķadatām ar stieples aptinumu, kaklariņķis ar aptinumu un seglu un kāša galiem, aproces, kā arī villaine, kas apbedījumu neļauj datēt ar laiku agrāku par 700. gadu.

75. sievietes kapā atrada dzelzs spieķadatu ar bronzas stieples aptinumu (XI tab.: 1); arī tā saglabājusies bojāta. Atšķirībā no daudzajām agrā dzelzs laikmeta kapos konstatējamajām dzelzs spieķadatām Kivtu adatai saskaņā ar skatāmā laika modes tendencēm ir bronzas stieples aptinums, kas veidots no šķērsriezumā segmentveida stieples. Pēc kapa pārējā inventāra adata datējama ar 10. gadsimtu.

Spriežot pēc bieži šī veida rotadatu galvās iekārtajām važiņām (Silajāņu Linukalna 5. kaps, Ludzas Odukulna 38. kaps, Drabešu Liepiņu 84. kaps, Kapiņu Kristapēnu 107. kaps u. c.), tās piederējušas krūšu važiņrotai.

IEROČI UN DARBARĪKI

Cirvji. No vīriešu kapu inventāra visvairāk — 78 vīriešu un zēnu kapos (95% no netraucēto vīriešu kapu kopskaita) — atrasts

cirvju. Labāk tie pārstāvēti I apbedījumu fāzes kompleksos; tas, bez šaubām, izskaidrojams ar I apbedījumu fāzes lielāku īpatsvaru kapulaukā. No netraucētiem pieaugušu vīriešu apbedījumiem cirvja trūka tikai vienpadsmit kapos (30., 72., 80., 96., 110., 134., 137., 148., 149., 168., 175.). Acīmredzot cirvju trūkums daļā vīriešu un zēnu kapos izskaidrojams ar to, ka postījumu dēļ nav saglabājusies pilnīga kapa inventārs (skat. 1. pielikumu). Var teikt, ka cirvis ir obligāta vīriešu kapu piedeva Kivtu kapulaukā. Šis darba un cīņas ierocis atrasts arī gandrīz ikvienā zēna kapā, vienīgi tad tas reizēm ir miniatūrs.

Visi cirvji ir šaurasmens cirvji, to asmens daļa ir šaura, kātcaurums — ovāls; stāva garums svārstās no 13 līdz 19 cm, bet asmens platums no 4 līdz 7 cm. Kivtu kapulaukā atrastajiem 77 viena tipa cirvjiem ir liekta mugura, un vairumam cirvju lielākā vai mazākā mērā abpusējs pieta segas pagarinājums. No vidējā dzelzs laikmeta divu šaurasmens cirvju grupām — 1) ar pieta segas abpusēju pagarinājumu un ovālu kātcaurumu un 2) ar mēlesveida izlaidumiem kātcauruma sānos, Kivtu cirvji pieder pie pirmās grupas. Daļai cirvju mugura liekta (VIII tab.: 10, 11)), ar to tie atšķiras no sinchronu kapulauku (Lejasbitēnu, Boķu VIII uzkalniņa pēcapbedījumi) cirvjiem, lai gan bieži novērojama arī pāreja uz cirvja muguras iztaisnošanos (VIII tab.: 4, 7, 14).

Tā, I apbedījumu fāzes cirvjiem (VIII tab.: 4, 11) ir liekta mugura, pret kātu pagarināta pieta sega. Šīs pazīmes saglabājas līdz pat I fāzes beigām, kad kopā ar šo cirvi kapos dažreiz parādās dobā profilētā aproce. Arī kapulaukā II apbedījumu fāzē šis cirvja tips saglabājas (VIII tab.: 10, 12, 13), reizēm (VIII tab.: 12) iegūstot taisnāku muguru un druknāku formu. Dažreiz cirvim asmens daļa uzraukta (VIII tab.: 10), kā Īdeņu 4. vai Smiltaines 3. kapa cirvim. Atšķirīgs pieta izveidojums cirvim (VIII tab.: 13), kas atrasts 35. kapā kopā ar segmentgriezuma aproci un pakavsaktu ar daudzskaldņu galiem un datējams ar laiku ap 1000. gadu.

Neliels ir Kivtu 99. — tirgotāja — kapā atrastais cirvis (VIII tab.: 7), kam ir visas nupat aprakstītās pazīmes. Pēc formas līdzīgi ir Īdeņu kapulaukā vairākos kapos atrastie cirvji.

Kivtu kapulaukā 102. kapā atrasts arī viens no agrākajiem cirvja kāta aptinuma paraugiem ar ornamentētu bronzas skārda lenti (VIII tab.: 4), kuru rotā vidējam dzelzs laikmetam raksturīgais ornaments no dažādā virzienā ejošām trisinātām līnijām. Līdz šim šādi agri sevišķi vēlamajam dzelzs laikmetam raksturīgi paraugi bija nākuši priekšā Boķu kapulaukā VIII uzkalniņa 9. kapā,⁹⁸ kas, tāpat kā Kivtu

102. kaps, datējams ar 8. gadsimtu. Līdzīgs kāta aptinums konstatēts ar 9. gs. datējamā 119. vīrieša kapā. Vienīgi te lenti rotā atšķirīgs ornaments, kas atbilst lentveida spirāļu vainaga starpskārdišu ornamentējumam un attiecināms jau uz II apbedījumu fāzi.

Tikai ar vienu eksemplāru Kivtu kapulaukā pārstāvēts cirvis ar norauktu pieta segu un pagarinājumiem abos kātcauruma sānos (VIII tab.: 15). Tas atrasts ar II apbedījumu fāzi saistāmā 154. vīrieša kapā. Kapā vēl bija Austrumlatvijai raksturīgā bronzas tordētā pakavsakta ar atrotiem galiem, bronzas spirālgredzens, zaļa bikoniska stikla krelle un neliels nazītis. Inventārs liecina, ka kaps datējams ar laiku ap 900. gadu. Arheologs M. Atgāzis sauc tos par cirvjiem ar trīsstūrveida izlaidumiem kāta cauruma sānos.⁹⁹ M. Atgāzis izstrādājis arī šo cirvju izplatības karti Latvijas teritorijā.¹⁰⁰ Šim Kivtu cirvim līdzīgs cirvis zināms J. Romanova izrakumos Siljāņu Linukalna ciemā.¹⁰¹ Atzīmējams, ka četri šādi cirvi iegūti Daugavas kreisajā krastā — Saukas Ratulānu uzkalniņā,¹⁰² kur pārstāvēti gan cirvi ar trīsstūrveida, gan ar melesveida izlaidumiem. Pēdējā tipa cirvis atklāts arī vepsu apdzīvotā teritorijā — uzkalniņā Čerepovecas tuvumā.¹⁰³

Cirvis ar trīsstūrveida izlaidumiem pie pieta pazīstams Skandināvijā un uzziets vikingu laika jātnieka kapā Dalarnas provincē Zviedrijā.¹⁰⁴

Šķēpi. Šķēpi kā samērā parasta vīriešu kapu piedeva Kivtu kapulaukā konstatēti 24 vīriešu apbedījumos. 22 no tiem pieder pie iedzītņa šķēpu tipa ar vitollapasveida lapu. Šķēpu lapa ir šķērsgrīzumā rombveida un tās pārēja iedzītņi — «kakliņš» jeb kātiņš, kas šķērsgrīzumā apaļš, — ir uzbiezināta (IX tab.: 4—6). Nodalīt šī veida šķēpu agrākas un vēlākas formas iespējams vienīgi uz pārējā kapa inventāra pamata. Tā, IX tab. (4—6, 11) redzami iedzītņa šķēpi saistāmi ar I fāzes apbedījumiem. Ievērojot kātu aptinuma lentas ornamentu, kur trisinātu līniju vietā stājies ornaments, kas tuvs vēlā dzelzs laikmeta vainagu starpskārdišu ornamentam (IX tab.: 9, 10), šķiet, ka abi šķēpi datējami ar I/II fāzes robežu — 800. gadu.

Sie hronoloģiski samērā vienvēidīgie šķēpi, kā jau agrāk novērots, Kivtu kapulauka kapos novietoti visai dažādi. Tā, piemēram, I fāzes kapos (7., 16., 26., 29., 32., 43., 63., 69., 88., 95., 97., 102., 103., 106., 108., 109., 118., 125., 133.) tie likti pa divi, visbiežāk viens otram līdzās kapa kājgalī (retāk — galvgalī), tā ka šķēpa koka kāts gājis paralēli mirušā labajiem sāniem. Turot prātā, ka kapulaukā vairāki kapi daļēji postīti, šādu apbedījumu skaits Kivtu kapulaukā varētu būt bijis arī lielāks. Atzīmējams, ka šķēpu trūkst visos (27) zēnu apbedījumos, kaut

gan 16 no tiem kapa piedeva vidū ir dzelzs šaurasmens cirvis. Šķēpu novietojums kapā atbilst noteiktām tradīcijām, kas stingri tikušas ievērotas. Sajā ziņā atzīmējams kāds atšķirīgs gadījums, kura nozīme nav skaidra: 26. kapā viens šķēps bija nolikts mirušajam pie labās kājas, bet otrs, līdzīgs, — stāvus iedurts ar smaili zemē.

Pirmoreiz Latvijas teritorijā Kivtu kapulaukā atklāta šo šķēpu koka kāta bronzas aptinuma lente; tā ornamentēta ar dažāda lieluma aplīšiem, kas iespiesti no apakšas (IX tab.: 9, 10). Lente atrasta postītā 63. kapā, kurā neskarts bija saglabājies vienīgi kapa kājgalis ar abiem minētajiem šķēpiem un šaurasmens cirvi.

Kapos, kuros bija pa divi vitollapasveida iedzītņa šķēpi, I fāzes apbedījumu inventārā parasti bija arī pūcessakta, stopasakta vai dzelzs pakavsaktiņa un masīvā profilētā aproce.

Pēc kapulauka II fāzes apbedījumu inventāra vērojams, kā mainās līdz tam stingri ievērotā paraža dot līdzī mirušajam divus šķēpus. Paraža dot vienu šķēpu ieviešas ap 800. gadu, t. i., laikā, kad populāras ar dobās profilētās aproces (8., 38., 128. kaps).

Vienā kapā (31.) vitollapasveida iedzītņa šķēps (IX tab.: 6) bija kopā ar iedzītņa šķēpu ar atkarpēm (IX tab.: 8). Tas ir vienīgais šāda tipa šķēps kapulaukā. M. Atgāzis¹⁰⁵ Kivtu iedzītņa šķēpu ar atkarpēm (pēc M. Atgāža — B tips) datē ar laiku ap 800. g. vai 9. gs. sākumu. Tā kā 31. kapa piedevu komplektā bez iedzītņa šķēpa ar atkarpēm, lapasveida šķēpa, vienasmens zobena, pieciem bronzas spirālgredzeniem un šaurasmens cirvja ir vēl arī bronzas pakavsakta ar atrotiem galiem un lēcveida loka šķērsgrīzumu, bet — kas sevišķi nozīmīgi — dobā profilētā aproce, datējums atzīstams par pareizu.

Tāpat tikai vienā II fāzes kapā (54.) atrasts uz m a v a s šķēps (IX tab.: 12). Tas pieder pie 10. gs. raksturīgā uznavas šķēpu tipa, kam ideāli slaida, vienmērīgi plata un šķērsgrīzumā rombveida lapa. Diemžēl šķēpa uznavas lejasdaļas trūkst, un kapā tas nokļuvis jau bojāts. Kopā ar šo šķēpu kapā bija bronzas pakavsakta ar atrotiem galiem un rombveida loka šķērsgrīzumu, bronzas gredzens ar profilētu vidusplāksnīti un jostas sastāvdaļas; tā kā kaps postīts, pārējais kapa inventārs nav nosakāms.

Daudzos II fāzes apbedījumos (to vidū — visos apbedījumos ar karavīra aproci) šķēpu vispār nav; acīmredzot šī parādība skaidrojama ar uzskatu maiņu par kapā līdzdodamajām senlietām.

Iedzītņa šķēpu ar vitollapasveida lapu atrašanas vietas koncentrējas Latvijas teritorijā.

Tie sastopami pēdējo vidējā dzelzs laikmeta apbedījumu inventārā (Kivtos, Nukšos, Upmaļos, Boķu VIII uzkalniņā, Ludvigovas, Zeimuļu, Lejasbitēnu kapulaukā) un nav raksturīgi ne Igaunijai, ne arī Somijai un tikai paretam sastopami Lietuvā, kur to atradumi koncentrējas zemgaļiem radniecīgajā Linksmūču kapulaukā un tā apkārtnē Lietuvas ziemeļu daļā,¹⁰⁶ dažas atrašanas vietas zināmas arī Austrumlietuvā.

Jāatzīmē kāds atradums 122. kapā (IX tab.: 8). Tas atgādina miniatūru šķēpu, bet, jādodomā, ir reti sastopama bulta ar iedzītņi. Bulta atrasta virieša kapā kopā ar dzelzs šaurasmens cirvi un nazi. Tās garums 14,3 cm, lapas plātums 4 cm. Līdzīga atrasta Iru pilskalnā Igaunijā,¹⁰⁷ taču A. Vasars priekšmetu par bultu nenosauc un arī to nedatē. Tāpat tuvāk nav aprakstīts un datēts Somijā atrastais priekšmets.¹⁰⁸ Zināma līdzība saskatāma arī starp Kivtos atrasto priekšmetu un Stirnienes XI uzkalniņā atrasto bultu.¹⁰⁹ Kivtu kapulaukā šī ir vienīgā bulta. Pēc pārējā kapa inventāra tā būtu datejama ar 10. gadsimtu.

Austrumlatvijas arheoloģiskais materiāls nepastiprina H. Salmo tēzi, kuru minētais autors postulē Somijai, ka viens šķēps kapā raksturo mirušo kā jātnieku, bet divi šķēpi — kā kājnieku.¹¹⁰ Kivtu materiāls liecina, ka šis parādības pamatā ir hronoloģisks moments, kas nesa līdzīgu priekšstatu maiņu apbedīšanas tradīcijā.

Zobeni. Vienasmens zobeni Kivtu kapulaukā atrasti 44 kapos. Šī viriešu kaujas ieroča forma laika gaitā mainījusies ļoti maz. Attīstījušies no agrā dzelzs laikmeta liela izmēra nažiem, vienasmens zobeni kaujā tika izmantoti galvenokārt par duramajiem ieročiem. Atšķirībā no cirvja, kas ir obligāta zēnu kapa inventāra sastāvdaļa, vienasmens zobens atrasts tikai divos zēnu kapos (33. un 84., t. i., 7,4% no visiem zēnu apbedījumiem). No pieaugušu viriešu apbedījumu kopējā skaita — 84 — zobens atrasts 42 apbedījumos (t. i., 50% viriešu apbedījumu kopējā skaita). Puse no šiem apbedījumiem ir I fāzes apbedījumi, kuru kapa inventāram raksturīga stopasakta vai dzelzs pakavsakta, divi šķēpi, cirvis un masīvā profilētā aroce.

Vienasmens zobenu pamatpazīme ir taisna mugura un vairāk vai mazāk pret asmens smaili paplašināta asmens daļa (X tab.: 3—7), zobenu garums svārstās no 30 līdz 40 cm, plātums — no 4,0 līdz 7,5 cm. Mazākie no tiem (X tab.: 8) drīzāk uzskatāmi par kaujas nažiem.

Saskaņā ar stingri ievēroto tradīciju vienasmens zobeni novietoti šķērsām pāri iegurnim ar roktura galu labās rokas rajonā.

Zobeni, kas saistāmi ar I fāzes apbedījumiem (X tab.: 3, 4, 7), salīdzinājumā ar zobeniem, kas datēti ar laiku ap 800. gadu, atšķiras no pēdējiem vienīgi ar izmēriem un lielāku vai mazāku asmens daļas noraukuma leņķi. Pēdējo vidū atšķirīgs ir 119. kapā atrastais un ar 10. gs. datējams zobens (X tab.: 5), kura asmens platakā daļa sasniedz 7,2 cm. Kapā kopā ar šo zobenu bija cirvis, divas bronzas pakavsaktas (tordēta ar atroto galiem un masīva ar daudzskaldņu galiem), karavīra aroce un četri bronzas spirālgredzeni. Kā vairākos citos kapos (7., 8., 42., 56., 102., 103., 118., 119., 168. kapā; X tab.: 1, 2), arī šajā bija saglabājušies divi bronzas riņķīši, ar kuru palīdzību ādas maksts ar zobenu bijusi piekārtā pie jostas.

No vienasmens zobenu ādas makstīm nelieli fragmenti bija saglabājušies tikai nedaudzos kapos.

Unikāls Latvijas arheoloģiskajā materiālā ir 97. viriešu kapā, diemžēl postītā, atrastais vidējā dzelzs laikmeta vienasmens zobens līdz ar maksti, kas apkalta ar bronzas skārdu (X tab.: 6). Maksts rotāta ar Kivtu bronzas izstrādājumiem tik raksturīgo no apakšpuses iespiesto (štancēto) ornamentu — pie roktura rombu ornaments, ko veido sīki iespiesti punktiņi, zemāk — vertikālās gropēs izvietotas horizontālas svītriņas, bet visā maksts lejasdaļā klājošs iespiests aplišu ornaments. Maksts malā piestiprinātas uz ādas savērtas bronzas spirāļītes ar ievērtiem lielākiem un mazākiem riņķīšiem. Lielākie no tiem roktura rajonā un, domājams, varēja noderēt zobena piekāšanai pie jostas.

Pretēji šķēpiem, kurus varēja lietot gan tuvciņā, gan tālcīņā (kā metamos šķēpus), vienasmens zobeni bija tuvciņas ierocis. Latvijā atrastajiem šī tipa zobeniem ir raksturīga īpatnība — asmens paplašinājums pret smaili. Šāda īpatnība nepiemīt Somijā atrastajiem zobeniem, kuriem ir samērā vienmērīgs plātums visā zobena garumā¹¹¹ un kurus somu pētnieki nosauc par kaujas nažiem. Izteikta doma,¹¹² ka šādi Latvijā atrastie zobeni bijuši izplatīti baltu apdzīvotajās ziemeļu teritorijās, kur tie savukārt ienākuši no Austrumprūsijas.

Pārējie (svariņi, naži, šķiltavas, sirpis). Svāriņi Kivtu kapulaukā atklāti tikai vienā — 99. — kapā. Tas ir tirgotāja kaps (IX tab.: 1). Svāriņi saglabājušies ļoti slikti. Kā parasti, tie kapā ielikti salocītā stāvoklī. Kā liecināja pie bronzas svaru blodiņu fragmentiem saglabāties koka trauciņa fragments, svāriņi glabājušies koka ietvarā, kurš savukārt, ievietots maciņā, bijis piekārtas pie jostas (skat. 6. att.: 1, krāsains). Turpat atrasti arī dzelzs mucīņveida atsvariņi ar bronzas apvalku (IX tab.: 2, 3). Lielākais atsvariņš sver 90,96, mazākais — 9,02 gramus.¹¹³

Kā vērojams pēc naudas svariņu izplatības kartes,¹¹⁴ Kivti ir viens no visvairāk uz austrumiem izvirzītajiem punktiem, kur atrasti svariņi. Kaps, kurā Kivtu kapulaukā bija svariņi, datējams ar 10. gadsimtu. Svairiņi liecina par diferencējušos sabiedrību, kurā jau nodalījušies tirgotāji.

Kivtu kapulauka materiālā, atskaitot cirvjus, gandrīz pilnīgi trūkst darbarīku. Šī parādība novērojama arī citos Austrumlatvijas 7.—12. gs. kapulaukos. Par zināmu izņēmumu būtu uzskatāms nazis, kas Kivtu kapulaukā atrasts 16 kapos (ja neskaita 137. kapu, kas ir 17. gs. pēcapbedījums). Naži atrasti vienīgi vīriešu un zēnu, galvenokārt II fāzes, kapos. Vidējā dzelzs laikmeta apbedījumos tie konstatēti ļoti reti. Nazim (IX tab.: 13), kas pēc kapa inventāra datējams ar 8. gs., ir īss iedzītis, samērā paplats asmens un noraukts gals. Ar 10. gs. datējamos apbedījumos nažiem raksturīgs garš iedzītis, taisna mugura, šaura, samērā bieza asmens daļa (IX tab.: 14, 15). Atkāpes tiem ir gan pret muguru, gan pret asmeni.

Šķiltavas. Abas Kivtu kapulauka dzelzs šķiltavas atrastas vīrieša un zēna kapā. Retas formas šķiltavas (VIII tab.: 8) postītā zēna kapā (61.) bija vienīgā kapa piederība. B. Kolčins aptuveni līdzīgas formas šķiltavas klasificē kā veģveida šķiltavu vēlo variantu, kas stratigrāfiski Novgorodas atradumos datēts ar 12. gadsimtu.¹¹⁵ Kivtu eksemplāram līdzīgs, bet figurāls paraugs atrasts arī Baltkrievijā¹¹⁶ un Pleskavā.¹¹⁷

Otrās, 149. vīrieša kapā atrastās šķiltavas pieder pie gareno šķiltavu tipa (VIII tab.: 9) ar četrstūrainu šķērsriezumu. So apbedījumu datē kapā atrastā aroce ar uzrotātiem galiem (V tab.: 20). Latvijas arheoloģiskajā materiālā tā neparādās agrāk par 12. gadsimtu.

Sirpis Kivtu kapulaukā atrasts tikai vienā — 14. — kapā, kur tas bija nolikts pāri dzelzs šaurasmens cirvim kapa bedres austrumu malā (IX tab.: 16). Kapā bez šaurasmens cirvja vēl bija divi bronzas spirālgredzeni. Viens darināts no stieples, kam trīsstūra šķērsriezums, un viscaur rotāts ar sikām šķērsrieviņām, otrs veidots no stieples ar gropi. Kaps pēc inventāra attiecināms uz I fāzes apbedījumiem un datējams ar 8. gs., jo II fāzes apbedījumiem šādi gredzeni vairs nav konstatēti.

Prāvajam sirpim (garums 28,5 cm) ir atkāpe pret asmeni un samērā bieza asmens daļa. Tieša paralēle tam atrodama J. Romanova materiālos,¹¹⁸ kur par tādu sirpi teikts, ka tas atrasts Rēzeknes vai Daugavpils apvidū. Zināma līdzība tam arī ar S. Bogojavlenska izrakumos Ķeipenē atrasto sirpi (kaut gan tam gals nav saglabājies).¹¹⁹ Pēc jaunākā Austrumbaltijas sirpju klasifikācijas mēģinājuma Kivtu sirpis pie-

skaitāms pie Eiropas mežu joslā izplatītā, ar 6.—8. gs. datējamā I sirpju grupas A varianta, kura izcelsmes sākumi iesniedzas bronzas laikmetā.¹²⁰

KAPULAUKA HRONOLOĢIJA UN ETNISKĀ PIEDERĪBA

Kivtu kapulauka rašanās *terminus post quem* ir līdzšinējo iedzīvotāju aiziešana no Kivtu apmetnes Cirmas ezera krastā un baltu ierašanās ap 700. gadu. Tālāk hronoloģija balstās uz Kivtu kapulauka bagāto senlietu klāstu — uz novērojumiem par senlietu tipu izmaiņām laika gaitā un salīdzinājumu ar citiem attiecīgā laikmeta kapulaukiem kā Latvijas, tā arī kaimiņu teritorijās.

Kivtu kapulauka senlietu materiālā pārliecināti vērojams, ka tas iegūts no kapiem, kas

I fāzes apbedījumi — no 700. līdz 800. gadam (tikai netraucēti skeletkapi)

Sievietes	Vīrieši	Meitenes	Zēni
2., 4., 6., 11., 12., 13., 19., 23., 65., 67., 74., 123., 131., 160., 165., 174.	7., 8., 14., 16., 20., 22., 26., 29., 31., 32., 43., 56., 68., 69., 79., 80., 88., 93., 95., 97., 102., 103., 106., 108., 109., 114., 117., 118., 124., 125., 128., 133., 135., 148., 164., 173., 175.	21., 59.	3., 5., 28., 33., 46., 70., 71., 84., 91., 94., 100., 115., 121., 129., 170.

II fāzes apbedījumi — no 9. līdz 12. gadsimtam (tikai netraucēti skeletkapi)

Sievietes	Vīrieši	Meitenes	Zēni
15., 18., 36., 75., 85., 92., 105., 153., 157., 162., 167.	10., 17., 25., 30., 35., 38., 42., 72., 87., 96., 99., 107., 110., 116., 119., 122., 127., 134., 137., 149., 152., 168.	113., 132.	53., 101., 111., 126., 138., 150.

pieder pie divām, hronoloģiski atšķirīgām fāzēm — vecākās — I, kas datējama ar 700.—800. g., un jaunākās — II, kas datējama ar laika posmu no 9. līdz 12. gadsimtam. I fāzes apbedījumu kapulaukā ir vairāk.

I fāzes vīriešu apbedījumiem raksturīgais piedevu komplekts satur cirvi, divus iedzītņa šķēpus, vienasmens zobenu, saktas — retāk pūcesaktu, biežāk stopasaktu, šim posmam raksturīgo dzelzs pakavsaktu ar bronzas stieples aptinumu, masīvo jeb dobo profilēto aproci, retumis — dzelzs jostas sprādzi un bronzas spirālgredzenus (skat. 1. pielikumu — kapulauka inventāra sarakstu). Obligāta pieaugušu vīriešu kapu piedeva ir darbā un ciņā noderīgais cirvis (no 37 kapiem ar pilnu inventāru cirvja trūkst tikai trijos). Tas pats sakāms par zobenu (no 37 kapiem tā trūkst četros). Šīs fāzes apbedījumiem bieži kapā doti līdzīgi divi šķēpi (no 37 kapiem tie bija 18 kapu inventāros) (skat. 2. pielikumu — senlietu korelācijas tabulu).

Iedzītņa šķēpi un vienasmens zobeni (Somijā tos sauc par kaujas nažiem) sastopami arī citur Baltijas jūras reģionā. Tā, ar 8. gs. datējamu iedzītņa šķēpu daudz atrasts Somijā.¹²¹ Uzsvērtā arī somu un Baltijas vienasmens zobenu radniecība.¹²² Tomēr Austrumlatvijā atrastajiem apskatāmajiem ieročiem visciešākā radniecība ir ar Lietuvas ziemeļu daļā atrastajiem ieročiem. Gan šeit atrastie iedzītņa šķēpi,¹²³ gan zobeni¹²⁴ liecina par šo ieroču lietotāju ciešo etnisko radniecību. Kivtu kapulaukā apbedītajiem līdzīgi dotajam ieroču komplektam ir vietējs, lokāls raksturs. Kivtu zobeni atšķirībā no zobeniem Skandināvijā, Somijā un senprūšu apdzīvotajās teritorijās raksturīgs asmens paplašinājums pret smaili.

Izteikti lokāls raksturs ir arī Kivtu kapulaukā pārstāvētajai masīvajai un arī dobajai profilētajai aproci. Domājams, ka abu to sākotnējā forma ir aprobe ar vāļu galiem.

I fāzes vīriešu apbedījumiem līdzīgi dotā stopasakta ar magoņgalvu galiem pildījusi gan rotas, gan tīri praktiskas funkcijas, proti, tā saturējusi apmetni. Šī viena no tipiskās baltu stopasaktas vēlākajām formām uz kājas saglabājusi Skandināvijas ietekmes liecinieku — zveru stila rudimentus. Kivtu kapulaukā stopasakta¹²⁵ atrasta galvenokārt ar 8. gs. datējamās kapos, lai gan tā paretam sprausta vēl arī 9. gs. sākumā. Šī tipa saktu vislielākā koncentrācija vērojama Lietuvā, galvenokārt Klaipēdas apkārtnē un Ziemeļlīdumā,¹²⁶ kur to atrasts ap 170 eksemplāru (gan ieskaitot arī ar 10.—11. gs. datējamās saktas, kādas Latvijā nesaņem). Zīmīgi, ka tās izplatītas tai pašā rajonā, kur iedzītņa šķēpi un vienasmens zobeni.

Latvijā šo saktu izplatība parādīta 7. attēlā. Kivtu kapulauka saktu lielā vienveidība šķiet

liecinām ka tās darinātas uz vietas kādā no kapulaukam tuvējām rotkaļu darbnīcām.

Kivtu kapulauks pagaidām devis nozīmīgākos 7./8. gs. apbedījumu inventāra komplektus Austrumlatvijā. Tie ir slēgtie kapu inventāri ar vienlaikus pastāvošām senlietām un var nodēvēt par pamatu hronoloģijas noteikšanai un secinājumiem par mantisko un sociālo stāvokli.

Kivtu kapulauka II fāzes apbedījumi jau attiecināmi uz nākošo dzelzs laikmeta periodu, kas Austrumlatvijas arheoloģiskajā materiālā pārstāvēts daudz labāk. Pašreiz zināmi ap 1500 uz šo periodu attiecināmu slēgto kapu inventāru. Kivtu kapulaukā II fāzes vīriešu kapu inventārā tāpat dominē šaurasmens cirvis. No 22 apbedījumiem ar pilnīgi saglabājušos inventāru tā trūkst tikai astoņos kapos. Zobeni sastopami jau retāk, un pavisam reti — šķēpi, turklāt vienmēr pa vienam. Trauslo dzelzs pakavsaktu ar atrotītiem galiem aizstājusi šī paša tipa bronzas sakta. Ir izteiktas domas, ka šī sakta radusies kādā no Romas provincēm un plaši izplatīta Okas upes ielejā jau dzelzs laikmeta romiešu periodā.¹²⁷ Latvijā šai pakavsaktai ar atrotītiem galiem ir tordēts loks, tā plaši izplatīta latgaļu apdzīvotā teritorijā un no šejienes ieviešas arī pie austrumu kaimiņiem. II fāzes apbedījumos bez lokāli ierobežotākām formām, kā, piemēram, karavīra aproces, pārstāvētas arī plašāk Baltijas jūras baseinā izplatītas formas, kā, piemēram, samērā smagā aprobe ar segmentveida šķēsgriezumu. Jau krievu hronikas¹²⁸ min, ka Austrumlatviju apdzīvojuši latgaļi — лътъгола. Izrakumu darbos noskaidrotas un konkretizētas latgaļu apdzīvotās teritorijas kā ziemeļu, tā arī rietumu un austrumu robežas. Pirmo plašo Odukalna kapulauka izrakumu materiālus pagājušā gadsimta beigās to publicētājs piedēvēja lībiešiem¹²⁹ un datēja ar 10. un 11. gs., vēlāk datējumu labojot uz 9. un 10. gadsimtu.¹³⁰ Pirmoreiz šos materiālus kā latviešu kultūras pieminekļus savā Maskavā sarakstītajā disertācijā izsvēris F. Balodis,¹³¹ materiālus papildinot ar 1925. g. sarīkotās Austrumlatvijas ekspedīcijas materiāliem.¹³² Mūsdienās Austrumlatvijas arheoloģiskais materiāls ievērojami pieaudzis. Ne tik stipri audzis Austrumlatvijas kranioģiskais materiāls, galvenokārt kaulu ļoti sliktās saglabāšanās dēļ Kivtu kapulaukā, tā ka antropologu izpētei noderējuši tikai 10 galvaskausi. Pēc tiem secināts, ka Kivtu kapulaukā pārstāvēts kā dolihokrānais antropoloģiskais tips, kas saistāms ar latgaļiem, tā arī antropoloģiskais tips ar noplacinātu sejas daļu, kāda raksturīga Baltijas somiem,¹³³ liecinot, ka latgaļu apdzīvotā teritorijā saglabājušās senāko Austrumlatvijas somu iedzīvotāju antropoloģiskā tipa pazīmes.

DAŽI SOCIĀLEKONOMISKO ATTIECĪBU ASPEKTI

Lai varētu rekonstruēt sabiedrību, kas kapulauku izmantojusi, jāpatur prātā, ka daļa kapu ir postīta. Par to liecina brīvie laukumi (bez apbedījumiem) pret Cirmas ezeru vērstā kapulauka rietumu daļā (skat. kapulauka situācijas plānu — 2. att.), kā arī daudzie savrupatradumi. Pēc tukšajiem laukumiem spriežams, ka tie varētu būt izvietoti ap 50 apbedījumu.

Jāņem vērā arī, ka Kivtu kapulaukā praktiski trūkst mazu bērnu (1—3 g. v.) apbedījumu.¹³⁴ Bet, kā vērojams pēc plaši pētītajiem kapulaukiem Rīgas HES zonā, bērnu mirstība bijusi liela un apmēram 1/3 no apbedījumu kopskaita tie bija bērnu apbedījumi. Tāpēc liekas, ka pie Kivtu izpētīto apbedījumu skaita būtu vēl jāpieskaita ap 75 mazu bērnu apbedījumi.

Kaut arī, kā jau minēts, kaulu vājās saglabāšanās dēļ izvērtēšanai bija noderīgi tikai 10 galvaskausi,¹³⁵ acīs duras arī vecu indivīdu trūkums kapulaukā, liecinot, ka Kivtu sabiedrības mūžs nav bijis no ilgajiem.

Kopumā Kivtu kapulaukā varētu būt bijuši pavisam ap 250—300 apbedījumu.

Izvērtējot Kivtu kapulaukā apbedīto mantisko stāvokli, pēc kura secināma arī sociālā noslāņošanās, atšķirībām apbedīšanas rituālā nav nekādas nozīmes. Kapulaukā dominē apbedīšana līdzenā kapulaukā izraktās kapu bedrēs, kuru dziļums izrakumu laikā konstatēts no 15 līdz 80 (loti reti) cm. Kapos trūkst rekonstruējama koka fragmentu; arī akmeņiem apbedīšanas rituālā nav bijusi kaut cik nozīmīga loma, un tie nav izmantojami apbedīto sociālā stāvokļa raksturošanai. Atzīmējami pieci gadījumi, kad tikuši lietoti akmeņi. Liels plakans akmens nolikts 71. (zēna) kapa galvgalī (29. att.). Nelieli (10—20 cm lieli) akmeņi novietoti apkārt 14. un 171. apbedījumam. Trīs lieli akmeņi (divi abpus kājgalim) un viens pie galvas konstatēts 160. sievietes kapā. Ipaša vieta ir lielam akmenim 96. dubultkapā (XIX tab.: 3). Tas it kā norobežo jauna vīrieša skeletkapu no sievietes ugunskaipa. Tā kā akmens guļ cietā, baltā smiltī, kas atšķirīga no tās, kurā ierakts kaps, šķiet, ka akmens ierakts kā vīrieša apbedījuma pamatne.

Mantiskā stāvokļa noteikšanai noderīgi vienīgi pilnībā saglabājušies, t. s. «slēgtie» kapu inventāri. 1. pielikumā — pārskata tabulā parādīts raksturīgāko kapu piedevu sortiments un skaits.

Kā redzams pēc tabulas, daudzu apbedījumu inventāri postījumu dēļ nav pilnīgi; reizēm kaps izpostīts un izlaupīts pilnīgi. Izlaupīti bija pavisam seši kapi (9., 24., 37., 66., 81., 161.). 58 kapos saglabājusies tikai daļa inventāra.

Netraucētu apbedījumu ar pilnīgu inventāru Kivtu kapulaukā bija 111: 59 vīriešu, 21 zēnu, 27 sieviešu un četri meiteņu. Pēc šiem 111 apbedījumiem arī iespējams kapulauka izmantošanu novērtējums no mantiskās un sociālās diferenciācijas viedokļa.

Vīriešu apbedījumu kapulaukā ir visvairāk. Šī parādība novērota arī vairākos citos latgaļu kapulaukos, taču vēl joprojām nav izskaidrota, tas pats sakāms arī par izrakumos konstatēto zēnu un meiteņu kapu skaitlisko attiecību. Meiteņu kapi sastāda tikai 20% no zēnu apbedījumu skaita.

Sabiedrības diferenciācijas izvērtēšanā, kā atzīmējuši vairāki autori, nav iespējams pamatoties uz kādas kopīgas shēmas, kas būtu izstrādāta plašiem apgabaliem.¹³⁶

Kā liecina kapulauka materiāls, sabiedrība, kas ap 700. g. apmetusies Cirmas ezera krastā, vēl bijusi materiāli un sociāli maz diferencēta — I fāzes vīriešu kapu inventārs ir stipri vienveidīgs — un lielā mērā atšķiras no šo ienācēju pēctečiem, kur šī diferenciācija jau sasniegusi augstāku pakāpi.

Ienācēji bijuši ne tikai zemkopji, bet arī karavīri. No I apbedījumu fāzes 37 vīriešu kapiem ar pilnu inventāru pilnīgs apbruņojuma komplekts — cirvis, zobens, divi šķēpi — bijis 17 apbedījumos. Šo apbedījumu grupu atšķir (pagaidām atstājot bez ievēribas dzelzs pakavsaktas, ar ko sasprauda kreklus, un gredzenus, kuriem ir noteikta nozīme kopējā vērtējumā) sešos kapos atrastā lielā stopasakta, kas saturēja apmetni, un uz kreisās rokas nēsājamā profilētā aprobe. Visu šo grupu ar pilnu apbruņojumu komplektu nosacīti varētu uzskatīt par jātnieku apbedījumiem.

Otru, atsevišķu apbedījumu grupu — 10 apbedījumus — atšķir tikai līdzīgi duramie un cērtamie ieroči — zobens un cirvis. Šīs grupas apbedījumos (atskaitot 93. kapu) tikpat kā trūkst jebkādu citu kapa piedevu. Šo grupu nosacīti varētu uzskatīt par kājnieku apbedījumiem. Iespējams, ka šai grupai būtu pieskaitāmi arī trīs apbedījumi, kam dots līdzīgi tikai zobens, un divi apbedījumi, kuru inventārs sastāv vienīgi no cirvja.

Somu arheoloģe P. Lehtosalo-Hilandere, analizējot Kivtu kapulaukam sinhronu kapulauku Somijā, mēģinājusi atrast senlietu vērtības cenzu, meklējot pamatojumu arābu, franku, sakšu un Bizantijas pirmavotos. Par vērtību pamatu autore uzskata zirgu, pieņemot, ka tas, tāpat kā vergs, ir līdzvērtīgs 100 vienībām (100

dirhemiem). Tā kā lietas vērtībā jāieskaita tās izgatavošanai patērētā darba vērtība, tad, pamatojoties uz šo tēzi, minētā autore viena zobena vērtību pielīdzina 40 vienībām, cirvja — 15 vienībām, šķēpa — 15 vienībām, dzelzs saktas — divām vienībām, sudraba saktas — 15 vienībām, aproces — 10 vienībām, gredzena vērtību — vienai vienībai.¹³⁷

Lai gan šo shēmu Lavijas materiālam nevar piemērot bez iebildumiem, aplēšot pēc tās Kivtu kapulauka I fāzes apbedījumu inventāru, ar lielāko vienību skaitu — 107 — izceļas 7. kaps ar sudrabā platēto pūcēsaktu.

No I fāzes sieviešu kapiem ļoti bagāts inventārs bija trīs kapos — 4., 36. un 105. Šo kapu inventārā ir vainags, pa diviem vai trim kaklariņķiem, sešām aprocēm, kružadatu krūšurota, gredzeni u. c. piedevas. Kivtu kapulauks ir līdz šim vienīgais no apskatāmā perioda kapulaukiem, kur atrasts aproču komplekts, kas sastāv no trim aprocēm uz katras rokas. Kapos, kur mirušajai dotas līdzīgas pa sešām aprocēm, bijusi arī ar bronzu rotāta villaine. (P. Lehtosalo-Hilandere ar bronzu rotātos audumus novērtē ar 30 vienībām, jo to darināšanai bija nepieciešams liels darba patēriņš.)

Jau mazāk rotu — pa vienam vai diviem kaklariņķiem, četrām aprocēm, adatas — ir 11 apbedījumiem (6., 11., 12., 65., 67. u. c.). Vēl trūcīgāks ir 2., 23. un 174. kapa inventārs. Pie I fāzes pieder arī viens sievietes apbedījums bez jebkādam piedevām (162. kaps).

Spriežot pēc I fāzes sieviešu apbedījumu bagātā inventāra, secināms, ka sieviete sabiedrībā ieņēmusi izcilu stāvokli.

— Cirvis ir obligāta kapa piedeva arī II fāzes vīriešu apbedījumos, tāpat šī posma raksturīgs kapa inventārs ir zobens, toties tikai retumis sastopams šķēps, turklāt parasti pa vienam. Spriežot pēc mirušajiem līdzīgi doti priekšmetu izvēles, apbedīšanas rituālā notikušas zināmas izmaiņas.

Masīvās profilētās aproces vietu ieņēmusi karavīra aproce, kas divos gadījumos bijusi kopā ar masīvo aproci, kuras galiem puslodveida šķērsgriezums. Mazās, trauslās dzelzs pakavsaktas ar atrotiem galiem vietā stājusies bronzas pakavsakta vai nu ar tordētu, vai šķērsgriezumā trīsstūrainu loku. Tikai atsevišķiem II fāzes apbedījumiem vēl konstatēta stopasakta ar magoņgalvu galiem. Bagātākos apbedījumos parādās greznas, ar bronzu apkaltas jostas, rokauti. Stopasaktu vietā kā apmetņa vai svārku saturētājas ieviešas smagas, bagāti ornamentētas pakavsaktas. Šajā laikā pirmoreiz parādās gredzens ar vidusplāksnīti.

Tikai II fāzes apbedījumu inventāra raksturīga sastāvdaļa ir nazis. Līdzās ar piedevām bagātākiem apbedījumiem (10., 17., 25., 30.,

42., 99., 107., 119.) ir arī kapi ar pieticīgāku inventāru. Pēc piedevu kvantitatīvā sastāva tie visumā ir līdzīgi I fāzes vīriešu apbedījumiem (72., 87., 110., 122., 134., 152., 168. kaps). To inventārā vai nu viens zobens (72., 134., 168. u. c. kaps), vai cirvis un nazis (87., 122., 152. kaps).

Ar II fāzi datējamiem sieviešu apbedījumiem raksturīgi piecristu spirāļu vai grīstes vainagi; šai laikā parādās tordēti kaklariņķi ar četrskaldņu galiem un vīti kaklariņķi ar cilpu vai konusveida galiem. No aprocēm dominē spirālaproce. Netraucēto II fāzes sieviešu apbedījumu skaits nepārsniedz vienpadsmit. No tiem bagātākais inventārs bija 15., 75., 85. kapā, trūcīgākais (pilnīgi bez piedevām) — 162. un 96. kapā (ugunskaps ar vienu bronzas spirālaproci).

Atšķirībā no Kivtu kapulauka I fāzes apbedījumiem, kuriem Austrumlatvijas kapulaukos maz analogiju, II fāzes apbedījumiem atbilstoši kapu kompleksi plaši pārstāvēti visā latgaļu apdzīvotajā teritorijā pētītajos kapulaukos.

Ar II fāzi datējamo apbedījumu vidū jau iespējams izdalīt pie dažādām kārtām piederīgos. Tā, jau pieminētajā 99. kapā 10. gs. apbedīts tirgotājs ar naudas svariņiem, diviem svaru atsvariņiem un bagātiem apbedījumiem citkārt raksturīgo inventāru: greznu jostu ar bronzas apkalumiem un pušķi, karavīra aproci un ar griezumā puslodveida aproci, lielo pakavsaktu ar daudzskaldņu galiem. Tāpat kā dažos citos zināmos tirgotāju kapos, arī šajā apbedījumā trūkst uzbrukuma ieroču — šķēpa un zobena, bet kapā dots līdzīgi tikai samērā viegls šaurasmens cirvis (skat. 6. att.: 1). Svairiņi tirgotāju apbedījumos Austrumlatvijā konstatēti samērā reti. Ja atskaita nedrošā kapā J. Romanova Odukalna izrakumos atrastos svairiņus,¹³⁸ tie Austrumlatvijā bez Kivtu kapulauka zināmi tikai piecu slēgtu drošu kapa inventāros — Viesienas Mežārēs, Ērgļu Jaunākēnos, Madonas kapulaukā un Sēlpils Lejasdopelēs. Lejasdopeļu 5. uzkalniņā līdzās guldīti divi tirgotāji.

Tāpat atzīmējams kāds Kivtu kapulauka austrumu malā atklāts vīrieša apbedījums (30. kaps). Uz analogijas pamata ar citos kapulaukos šādiem retumis sastaptiem apbedījumiem varētu pieņemt, ka te apbedīts svētnieks. Uz muguras izstieptā stāvoklī guldītajam mirušajam ap vidu ar bronzu apkaltā josta, bet pāri labajam plecam pārlikta plecu lente, kuru veido uz ādas siksnīņām un dzijām uzvērtas bronzas spirālītes. Zīmīgi, ka uz krūtīm ar koka rokuri pret galvu nolikts nazis, kas, šķiet, bijis pakārts kaklā. No pārējiem apbedījumiem stipri atšķirīgais kapa inventārs sauc atmiņā kādu

citū apbedījumu Nukšu kapulauka 67. kapā, kas visu citu starpā izcēlās ar īpatnējām kapa piedevām, turklāt pie kreisās rokas mirušajam bija nolikts nazis.¹³⁹

II fāzes apbedījumu vidū uzmanību saista arī 96. dubultkaps. Tanī apbedīts jauns vīrietis, kura kapa inventārs sastāv no karavīra aproces, mazas bronzas pakavsaktas ar trīsstūrveida loka šķērsgriezumu, spirālgredzena un stieples važturiša. Kapa kājgalī novietota kalcinētu kaulu kaudzīte ar bronzas spirālaproci vidū. Seit reizē apglabāti jauns vīrietis un — ārpus kapa bedres sadedzināta sieviete. Ar zināmu nosacītību sievietes apbedījumu varētu skaidrot kā nebrīvas sievietes apbedījumu. Tas pats sakāms par 162. kapu, kurā nebija nevienas senlietas.

Spriežot pēc Kivtu kapulauka II fāzes apbedījumu greznākā inventāra, sabiedrības diferenciacija kapulauka izmantošanas beigu posmā jau sasniegusi samērā augstu pakāpi.

Ap 700. g. Cirmas ezera krastā ierodas samērā liela cilvēku sabiedrība, kuras vīrieši bija lietpratēji arī kara mākslā. Bez zemkopības kā galvenās ražošanas nozares tās pārstāvji, domājams, nodarbojās arī ar pārējām lauksaimniecības nozarēm, ar medībām un zveju. Augstu limeni bija sasnieguši rotkaļa un kalēja amati. Šajā sabiedrībā, spriežot pēc apbedīšanas rituāla un kapa piedevu rakstura, visai izcils bijis sievietes stāvoklis. Arī bērni drīz pēc dzimšanas ieguvuši pilnvērtīga sabiedrības locekļa statusu: zēniem tiek dotas kapā līdzī vīriešu rotas un darbarīki, nereti miniatūrā izveidojumā, meitenēm — sievietēm raksturīgās rotas.

No kurienes bija ieradušies Cirmas ezera krastu jaunie iemītnieki?

Spriežot pēc apbedīšanas tradīcijām un kapu inventārā pārstāvēto senlietu rakstura, analogijas Kivtu kapulaukam konstatējamas Daugavas kreisā krasta Ābeļu Boķu VIII uzkalniņa pēcapbedījumos, kā arī Sēlpils Ķuncu apbedījumos, kurus nosacīti tāpat var apzīmēt par agrā dzelzs laikmeta uzkalniņa pēcapbedījumiem. Pagaidām Augšzemē vidējā dzelzs laikmeta pieminekļu zināms ļoti maz. Iespējams, ienācēji ieradušies arī no radniecīgiem Centrālīetuvās galvenokārt ziemeļos esošajiem apgabaliem, no agrākajām dzīvesvietām virzīdāties vai nu ziemeļi, vai ziemeļaustrumu virzienā.

Kā jau norādīts, Kivtu kapulaukā mirušie apglabāti laikā no 700. g. līdz 12. gadsimtam. Tomēr tā intensīvas izmantošanas laiks īstēni beidzies 11. gs. beigās. Vai šajā laikā iedzīvotāji no Cirmas ezera rajona nav aizplūduši tālāk?

Divi ar 12. gs. beigām datētie apbedījumi (149. un 167.), no kuriem viens (167.) ir uguns-kaps, liekas, uzskatāmi, tāpat kā 17. gs. pēcapbedījums (137. kaps), par pēcapbedījumiem kapulaukā. Spriežot pēc dažiem atradumiem — 149. kapa aproces ar atrotītiem galiem un savrup atrastās vītās aproces ar cilpu galiem (tādas aproces raksturīgas vjatičiem)¹⁴⁰ — Cirmas ezera krastā šajā laikā — 12. gs. beigās — parādās slāvu tautības iemītnieki.

KAPU APRAKSTI¹⁴¹

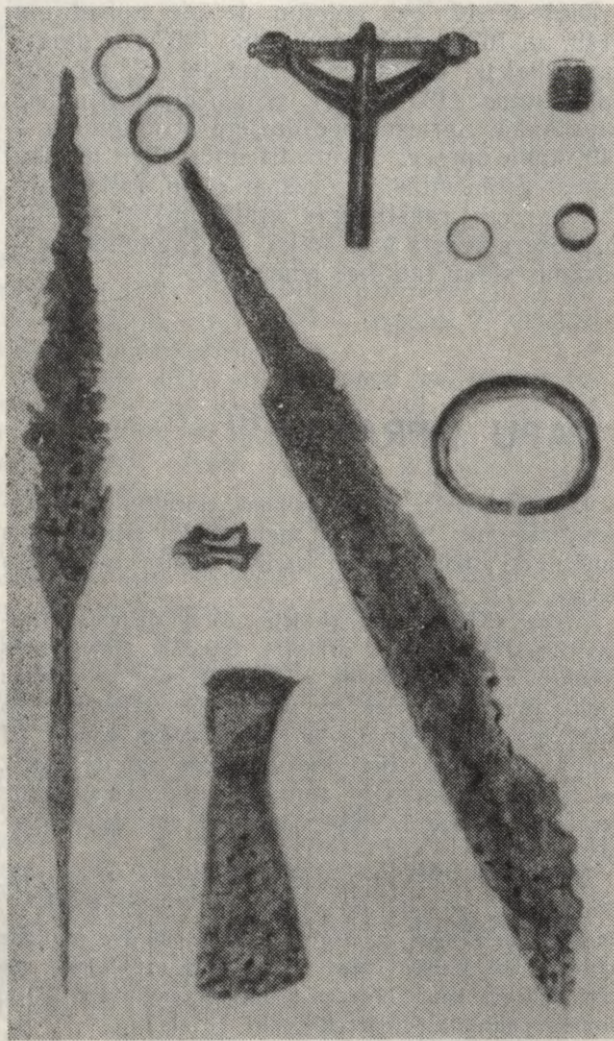
1. kaps, vīrieša, 30 cm dziļumā, orientēts A—R virzienā, sapostīts. No skeleta saglabājušies sajaukti kāju kauli. Pāri stilba kaulam pārlikts dzelzs šaurasmens cirvis.

2. kaps (XIII tab.: 1), sievietes, 35 cm dziļumā, orientēts ZR—DA virzienā, arkla(?) traucēts. Galvaskauss gabalos, no savas vietas izkustināti roku augšdelmu kauli, trūkst daļa ribu un mugurkaula skriemeļu. Ap kaklu bronzas kaklariņķis ar noplacinātiem galiem (II tab.: 1), uz katras rokas, kas novietotas iegurņa rajonā, pa bronzas manšetveida aproci, krūšu rajonā dzelzs kruķadata ar bronzas stieples aptinumu un astoņas bronzas spirālītes.

3. kaps, zēna, 34 cm dziļumā, orientēts A—R virzienā. Galvaskauss sadrupis, arī pārējie kauli trausli. Rokas izstieptas gar sāniem, uz kreisās bronzas masīva profilēta aproci, pie kreisās kājas mazs šaurasmens cirvis, pie labā atslēgas kaula bronzas spirālgredzens, starp kājām bronzas caurulīte (gredzens?).

4. kaps (XIII tab.: 2), sievietes, 65 cm dziļumā, orientēts RZR—ADA virzienā, kapa bedrē ar noapaļotiem stūriem. Skeleta kauli saglabājušies ļoti slikti, no galvaskausa tikai pakauša daļa; skeleta augšdaļas kauli, atskaitot roku apakšdelmu kaulus aprocēs, — iznīkuši. Ap galvu bronzas spirālīšu vainags, ap kaklu divi bronzas kaklariņķi — fasetēti ar segliem un kāsi un ar noplacinātiem galiem — un bronzas zvaniņu un spirālīšu kaklarota. Labā pleca rajonā bronzas adata ar pagarinātu galvu un actiņu (XI tab.: 7). Krūšurota, kas sastāvēja no divām ar bronzas stiepli aptītām kruķadatām un savienojošas važiņas, noslīdējusi jostasvietā, turpat tuvumā dzelzs pakavsakta. Uz elkonī saliektās un pret galvu paceltās kreisās rokas trīs bronzas aproces: tuvāk plaukstai — doba ar sašaurinātiem galiem, tālāk — manšetveida aproce, tad spirālaproce ar zvaniņu piekariņiem (V tab.: 12). Tādā pašā secībā aproces uz labās rokas, kas pārlikta pāri jostasvietai. Uz katras rokas pa četriem bronzas spirālgredzeniem. Mirušās jostas un gurnu rajonā izkaisītas bronzas spirālītes un bronzas villaines rotājuma cilindriņi.

5. kaps, zēna, 70 cm dziļumā, ovālā, ADA—RZR orientētā kapa bedrē. Kauli pilnīgi iznīkuši. Savās sā-

10. att. 8. kapa (vīrieša) inventārs.

kotnējās vietās bronzas masīvā profilētā aprobe, ar bronzas stiepli notīta dzelzs pakavsakta, bronzas spirālgredzens un dzelzs šaurasmens cirvis.

6. kapa (XIII tab.: 3), sievietes, 70 cm dziļumā, RZR—ADA virzienā orientētā kapa bedrē ar noapaļotiem stūriem. Skeleta kauli slikti saglabājušies — galvaskauss gabalos, trūkst kreisā augšdelma, ribu, kāju lielu kaulu. No galvas noslidējis sairis bronzas lentveida spirāļu vainags ar bizi; ap kaklu divi bronzas kaklariņķi — ar noplacinātiem un fasetētiem seglu un kāša galiem; krūšu rajonā rota — divas ar bronzas stiepli notītas dzelzs kruķadatas ar savienotājvažiņu. Uz elkonī saliektās un pie galvas paceltās kreisās rokas divas bronzas aprocas: tuvāk plaukstai manšetveida aprobe, tālāk — doba ar sašaurinātiem galiem, tādas pašas aprocas uz labās rokas, kas pārlikta pāri jostasvietai; spirālgredzenu fragmenti.

7. kapa (22. att.; XII tab.: 1), vīrieša, 60 cm dziļumā, ar tumšu mītnes zemi pildītā, DA—ZR orientētā

kapa bedrē. Skeleta kauli vāji saglabājušies — kreisās rokas, iegurņa kauli, ribas pilnīgi iznikušas. Kreisā roka bijusi pacelta pret galvu, uz tās masīvā bronzas profilētā aprobe un divi bronzas spirālgredzeni, arī elkonī saliektā labā roka bijusi pacelta pret labo plecu. Uz krūtīm, pāri labās rokas apakšdelmam bronzas pūcessakta ar sudraba platējumu (I tab.: 3); ieslīpi pāri iegurņa rajonam dzelzs vienasmens zobens; pie labās kājas pēdas viens otram cieši līdzās divi dzelzs iedzītņi šķēpi, pāri tiem pārlikts dzelzs šaurasmens cirvis.

8. kapa (10. att.), vīrieša, 73 cm dziļumā, ar ogļītēm jauktā, mītnes zemē ieraktā, DA—ZR orientētā kapa bedrē. Skeleta kauli vāji saglabājušies; galvaskauss noliekts pa labi, daļa kaulu (labās rokas apakšdelms, ribas, iegurņa kauli) pilnīgi iznikuši. Kreisā roka saliekta elkonī un pacelta pret galvu, uz tās bronzas dobā profilētā aprobe (VI tab.: 13) un bronzas spirālgredzens; uz labās rokas, kas acimredzot arī bijusi pacelta pret galvu, bijuši divi bronzas spirālgredzeni. Uz krūtīm bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem, jostasvietā dzelzs jostassprādze (VIII tab.: 6). Gar labajiem sāniem dzelzs vienasmens zobens, gar labās kājas lielu garš dzelzs iedzītņa šķēps, pie iedzītņa dzelzs šaurasmens cirvis.

9. kapa, pilnīgi izpostīts, kaulu kaudzīte 11—35 cm dziļumā.

10. kapa, vīrieša, 60 cm dziļumā, melnā mītnes zemē, orientēts A—R virzienā. Skeleta kauli saglabājušies ļoti slikti — galvaskauss, kas bijis noliekts pa labi, gabalos, trūkst labās rokas, ribu, iegurņa kaulu. Kreisā roka, uz kuras karavīra aprobe (VI tab.: 4) un bronzas spirālgredzens, šķērsām pāri krūtīm; vēl otrs spirālgredzens, iespējams, no labās rokas. Krūšu rajonā dažas bronzas spirālītes un bronzas stieples važturis ar trapecveida mēlītēm (VII tab.: 6). Jostas rajonā dažas bronzas spirālītes, bronzas pakavsakta ar atrotītiem galiem. Pie kreisās rokas elkoņa ieslīpi dzelzs nazis (IX tab.: 15), pie labās kājas pēdas (10 cm attālu) dzelzs šaurasmens cirvis ar asmeni uz augšu. Mirušais guldīts uz dēļveida koksnes (šķirstā?), virs kura vājas, tuvāk nenosakāmas augu šķiedru pīnītes un papardes paliekas.

11. kapa, sievietes, 63 cm dziļumā, DA—ZR virzienā orientētā ovālā kapa bedrē. No skeleta saglabāties vienīgi apakšžokļa fragments un roku apakšdelmu kauli aprocēs. Ap kaklu divi bronzas kaklariņķi: ar seglu un kāša (II tab.: 4) un ar noplacinātiem galiem (II tab.: 6). Uz abām rokām, kas bijušas pārliktas vidum (kreisā augstāk, labā zemāk), pa divām bronzas aprocēm: tuvāk plaukstai manšetveida aprobe, tālāk elkoņa virzienā — spirālaprobe (V tab.: 13), uz labās rokas divi bronzas spirālgredzeni. Krūšu rajonā divu dzelzs kruķadatu fragmenti ar bronzas stieples aptinumu un vairākas bronzas spirālītes.

12. kapa (23. att.), sievietes, 71 cm dziļumā, orientēts R—A virzienā. No skeleta saglabājusies vienīgi skeleta augšdaļa ar galvaskausu, kas pagriezts pa kreisi, un roku kauliem. No galvas noslidējis četrindu bronzas lentveida spirāļu vainags (IV tab.: 2). Ap kaklu bronzas kaklariņķis ar seglu un kāša galiem un bron-

zas stieples aptinumu un bronzas spirālīšu un zvaniņu kaklarota. Krūšurota sastāv no divām dzelzs kruķadātām, kam bronzas stieples aptinums un savienotājvāžiņa. Uz labās rokas, kas pacelta pret galvu, divas bronzas aproces: pie plaukstas manšetveida aproce (V tab.: 8), tālāk dobā aproce ar sašaurinātiem galiem (V tab.: 3), tādas pašas aproces uz kreisās rokas, kas pārlikta pāri vidum.

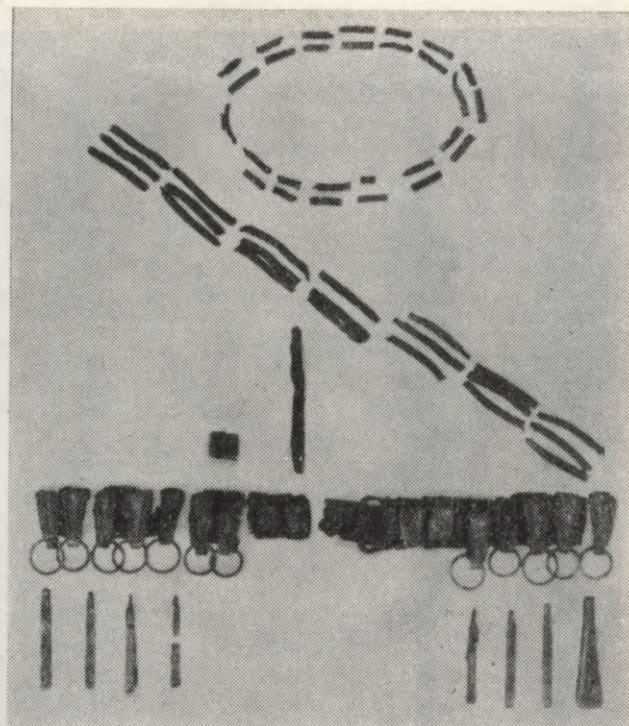
13. kaps, sievietes, 58 cm dziļumā, sapostīts, orientēts, šķiet, ZR—DA virzienā. No skeleta saglabājušies tikai nelieli kaulu fragmenti. Kapa bedres austrumu galā divas dzelzs kruķadatas ar bronzas stieples aptinumu, divas bronzas manšetveida aproces, divas dobās aproces ar sašaurinātiem galiem, divi bronzas spirālgredzeni un dažas bronzas spirālītes.

14. kaps, vīrieša, 70 cm dziļumā, A—R virzienā orientētā četrstūrainā kapa bedrē. No skeleta kauliem saglabājušies tikai sīki fragmenti. Kapa bedres vidusdaļā divi bronzas spirālgredzeni, austrumu galā dzelzs šaurasmens cirvis, kam pāri pārlikts dzelzs sirpis (IX tab.: 16). Kapa rietumu galā apbedījumu norobežo puslokā likti seši nelieli akmeņi (skat. 3. att.). So kapu ierokot, sapostīts iepriekšējais, 13. kaps.

15. kaps, jaunas sievietes, orientēts A—R virzienā, 63 cm dziļumā. No skeleta kauliem saglabājies gabalos sadalījis galvaskauss, kas pagriezts pa kreisi, bez tam vēl roku apakšdelmu un kāju kaulu fragmenti. No galvas noslidējuši un iziruši divi grīstes vainagi, viens no rievotiem cilindriņiem, otrs no lielām spirālēm (IV tab.: 8), ar bizi. Ap kaklu divi bronzas kaklariņķi — viens tordēts ar četrstūrainiem galiem (III tab.: 7), otrs vīts ar trim konusiem vienā un vienu konusu otrā galā (III tab.: 6). Uz abām pret galvu paceltajām rokām pa bronzas spirālaprocei (V tab.: 10), uz labās arī bronzas spirālgredzens. Uz krūtīm maza bronzas pakavsakta ar atrotītiem galiem. Kapa rajonā izkaisītas bronzas spirālītes un bronzas skārda cilindriņi no villaines rotājuma. Pie galvaskausa saglabājušās gaišas krāsas matu paliekas. Spriežot pēc galvaskausa, apbedītā sieviete bijusi 14—16 gadus veca.

16. kaps (XII tab.: 2), vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 54 cm dziļumā, kapa bedrē, kam ovālas kontūras. Skeleta kauli saglabājušies samērā labi. Galva pagriezta pa labi, galvaskaussam trūkst sejas daļas. Kreisā roka pārlikta pāri vidum, uz tās bronzas masīvā profilētā aproce un divi bronzas spirālgredzeni. Uz slikti saglabājušās labās rokas, kas, šķiet, arī pacelta pret galvu, — bronzas spirālgredzens. Ieslīpi uz krūtīm bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem, iegurņa rajonā bronzas pakavsakta ar atrotītiem galiem. Pāri iegurnim ieslīpi dzelzs vienasmens zobens, pie labā augšstilba ar asmeni zemē dzelzs šaurasmens cirvis un pie labās kājas pēdas rajonā viens virs otra divi dzelzs iedzītņi šķēpi.

17. kaps (XII tab.: 3), vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 54 cm dziļumā. Skeleta kauli trausli — galvaskauss gabalos, sīkākie kauli iznikuši; kreisā roka pacelta šķērsām pāri krūtīm galvas virzienā, uz tās masīvā bronzas profilētā aproce un bronzas spirālgredzens. Labā roka pārlikta pāri jostasvietai, pie tās elkoņa bron-

11. att. 30. kapa (vīrieša) inventārs.

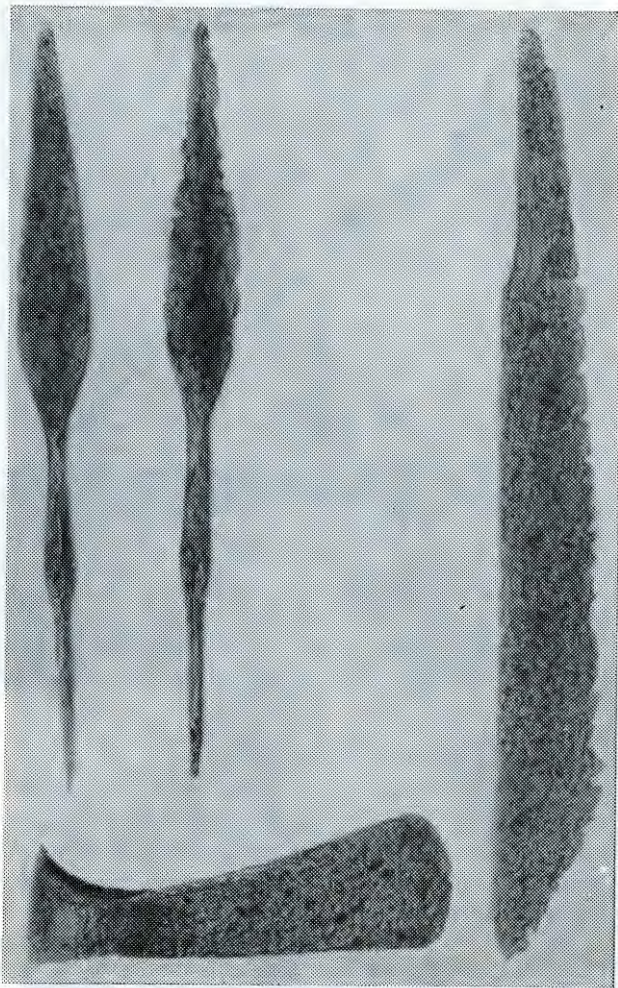
zas stopasakta ar magoņgalvu galiem. Pie iegurņa labajā pusē ar asmeni zemē dzelzs šaurasmens cirvis, gar labās kājas augšstilbu nolikts dzelzs vienasmens zobens un izkaisītas maksts rotājuma bronzas spirāles.

18. kaps, sievietes, ar tumšas mītņu zemes pildījumu RZR—ADA virzienā orientētā četrstūrainu kontūru kapa bedrē, 44 cm dziļumā. Skeleta kauli stipri iznikuši — galvaskauss bez sejas daļas, vēl saglabājušies roku apakšdelmu kauli arocēs un pirksta falanga gredzenā, kā arī labās kājas augšstilba fragments. Ap kaklu bronzas kaklariņķis ar noplacinātiem, fasetētiem galiem un spirālīšu un zvaniņu kaklarota. Uz labās rokas, kas pacelta pret galvu, bronzas spirālaproce, tāda pati aproce un bronzas spirālgredzens uz kreisās rokas, kas pārlikta pāri vidum. Krūšu rajonā fragmenti no dzelzs kruķadatas ar bronzas stieples aptinumu.

19. kaps, sievietes, orientēts RZR—ADA virzienā, 26 cm dziļumā, arkla(?) izpostīts, ar tumšu mītņu zemi pildītā kapa bedrē. No skeleta saglabājies sīks kauliņš divu bronzas zvaniņu tuvumā. Kapa bedres rajonā bronzas spirālgredzens, izkaisītas dažas bronzas spirālītes un bronzas cilindriņi.

20. kaps, vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 49 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies vāji; galvaskauss pagriezts pa labi, kreisā roka pārlikta krūtīm, uz tās bronzas spirālgredzens. Pāri kāju augšstilbu kauliem ieslīpi pārlikts dzelzs vienasmens zobens, pie labās kājas ceļgala ar asmeni zemē dzelzs šaurasmens cirvis.

21. kaps, meitenes, noapaļoti četrstūrainā, R—A virzienā orientētā kapa bedrē, 52 cm dziļumā. Skelets stipri

12. att. 32. kapa (vīrieša) inventārs.

iznīcis, saglabājies galvaskauss slīktā stāvoklī, roku apakšdelmu kauli aprocēs un kāju kaulu fragmenti. Pie galvaskausa grīstes vainaga (?) paliekas: divi bronzas spirālgredzeni, četri bronzas cilindriņi, vairākas bronzas spirālītes. Turpat tuvumā kaklarotas paliekas — piecas zilas stikla krelles un bronzas spirālītes (XI tab.: 9). Abas rokas bijušas saliektas elkoņos un paceltas pret galvu — uz katras pa bronzas spirālaprocei (V tab.: 14). Krūšu rajonā fragmentāra dzelzs kruķadats ar bronzas stieples aptinumu.

22. kaps, vīrieša, noapaļoti četrstūrainā, ADA—RZR virzienā orientētā kapa bedrē, 59 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies vāji; no galvaskausa, kas pagriezts pret kreiso plecu, palikuši tikai fragmenti, bez tam saglabājies labās rokas augšdelms, kā arī apakšdelma un kreisās rokas augšdelma fragments. Kājas saglabājušās. Domājams, uz kreisās rokas, kas bijusi pārliekta pāri vidum, bijusi bronzas dobā profilētā aproce, pie labās rokas, kas tāpat bijusi pārliekta pāri vidum, dzelzs pakavsakta ar bronzas stieples aptinumu. Uz rokām bijuši trīs

bronzas spirālgredzeni, kas tagad atradās vidukļa rajonā. Pāri iegurņa rajonam ieslīpi pārliekts dzelzs šaurasmens cirvis, kura tuvumā sešas bronzas spirālītes.

23. kaps, sievietes, RZR—ADA virzienā orientētā izplūdušu kontūru kapa bedrē, 41 cm dziļumā. Skeleta kauli samērā labi saglabājušies — galvaskauss pagriezts pret kreiso plecu, roku un kāju kauli savās vietās, iznīkuši vienīgi sīkākie kauli. Labā roka pārliekta pāri iegurnim, kreisā pacelta pāri krūtīm, uz katras rokas pa manšelveida aprocei, uz kreisās rokas bijuši divi bronzas spirālgredzeni. Uz krūtīm iznīkušas dzelzs spieķadats fragments un divas stikla krelles.

24. kaps, sapostīta un izlaupīta apbedījuma paliekas, orientēts ADA—RZR vai pretējā virzienā, 49 cm dziļumā. Kapa bedres dienvidaustrumu galā galvaskausa fragmenti, to tuvumā kāju augšstilbu kaulu fragmenti. Kaulu tuvumā bronzas važiņa un dažī sīki bronzas priekšmetu fragmenti.

25. kaps, vīrieša, ar tumšu mīļņu zemi pildītā ADA—RZR virzienā orientētā kapa bedrē, 55 cm dziļumā. No skeleta kauliem saglabājušies atsevišķi galvaskausa gabali, bez tam vēl roku un kāju kauli. Abas rokas sakrustotas pāri viduklim, labā pāri kreisajai. Uz kreisās rokas karavīra aproce un trīs bronzas spirālgredzeni, pie labās rokas bronzas spirālgredzena paliekas. Vīrs kreisās rokas apakšdelma bronzas pakavsakta ar daudzskaldņu galiem (I tab.: 16), pie labās kājas augšstilba ar asmeni uz leju dzelzs šaurasmens cirvis.

26. kaps, vīrieša, orientēts A—R virzienā, 55 cm dziļumā, ierakts smiltī. Skeleta kauli gandrīz pilnīgi iznīkuši, saglabājušies vienīgi nelieli galvaskausa, roku un kāju fragmenti. Iespējams, ka kapu skāris arklis, jo piedevas — bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem, kreisajai rokai piederīgā, masīvā bronzas profilētā aproce un divi bronzas spirālgredzeni — kaudzītē iespiestas pašā kapa dienvidaustrumu stūrī. Šķiet, abas rokas bijušas paceltas pret galvu. Gar labajiem sāniem nolikts dzelzs vienasmens duncis ar bronzas rotājumiem no ādas dunča maksts. Apmēram labās kājas pēdas rajonā ar asmeni uz leju dzelzs šaurasmens cirvis, bet kreisās kājas pēdas rajonā divi dzelzs iedzītā šķēpi — viens ieslīpi horizontāli, bet otrs zem tā iedzīts stateniski zemē.

27. kaps, zēna, šaurā, A—R virzienā orientētā kapa bedrē, 50 cm dziļumā. Skeleta kauli pilnīgi iznīkuši, no tiem saglabājušās tikai sīkas drumslas. Nav izslēgts, ka kapu skāris arī arklis. Kapa bedres galvgali fragmentāra dzelzs pakavsakta ar bronzas stieples aptinumu un divi bronzas spirālgredzeni, vidusdaļā trīs bronzas spirālītes un labās kājas rajonā dzelzs šaurasmens cirvis.

28. kaps, zēna, vienu metru garā, ZA—DR virzienā orientētā kapa bedrē, 40 cm dziļumā. Skelets pilnīgi iznīcis. Kapa bedres vidusdaļā dzelzs nazis ar vājām koka roktura pazīmēm un bronzas spirālgredzens (XI tab.: 16), kājgali dzelzs šaurasmens cirvis.

29. kaps, vīrieša, noapaļoti četrstūrainā, DA—ZR virzienā orientētā kapa bedrē, 50 cm dziļumā. Skeleta kauli ļoti trausli: galvaskauss sadrupis gabalos, trūkst labās rokas augšdelma un visa krūškurvja kaulu. Kreisā roka

pacelta pret galvu, uz tās bronzas dobā profilētā aroce un divi bronzas spirālgredzeni. Spriežot pēc otra līdzīga gredzena novietojuma, šķiet, ka arī labā roka bijusi pacelta pret galvu. Vidukļa rajonā dzelzs nazis IX tab.: 13), labās kājas pēdas rajonā viens otram līdzās divi dzelzs iedzītņi šķēpi, turpat ar asmeni uz leju dzelzs šaurasmens cirvis, tuvumā dzelzs četrstūraina jostasprādze (VIII tab.: 5).

30. kaps (11. att.; XII tab.: 4), vīrieša, ierakts melnā mītnes zemē, orientēts A—R virzienā, 50 cm dziļumā. Skeleta kauli vāji saglabājušies, trausli; galvaskauss pagriezts pa kreisi, bojāts; roku stāvokli nav iespējams noteikt, šķiet, ka kreisā bijusi pacelta pret galvu, labā šķērsām pāri viduklim, pie tās bronzas spirālgredzens. Pie galvas divkārsa bronzas spirālišu rinda no galvassegas rotājuma, pāri labajam plecam pārlikta uz ādas siksnīņām un dzijām divām kārtām uzvērtu bronzas spirālišu plecu lente. Vertikāli uz krūtīm nolikts dzelzs nazis ar koka roktura paliekām, tā galā dzijas pavedieni. Ap vidu ar bronzas apkalumiem bagātīgi apkalta ādas josta ar četrstūrainu bronzas sprādzi (VIII tab.: 2).

31. kaps (XIX tab.: 4), vīrieša ugunskauss, orientēts A—R virzienā, 60 cm dziļumā. Kapa bedrē 2,50×0,75 m, kā skeletkapam. Kapa austrumu galā lielāka kalcinētu kaulu kaudzīte galvenokārt ar galvaskausa fragmentiem, cita, mazāka kaudzīte vidukļa rajonā, vēl viena — iegurņa rajonā. Kapa piedevas izvietotas kā skeletkapā: galvgali bronzas dobā profilētā aroce (VI tab.: 15), pieci bronzas spirālgredzeni; krūšu rajonā bronzas pakavsakta ar atrofītiem galiem un dzelzs adatu (I tab.: 4); zemāk, paralēli kapa bedrei dzelzs viensasmens zobens; labā ceļgala rajonā dzelzs šaurasmens cirvis ar asmeni zemē (VIII tab.: 11), labās kājas pēdu rajonā viens otram līdzās divi dzelzs iedzītņi šķēpi — viens vitollapas (IX tab.: 6), otrs ar divām atskabargām (IX tab.: 8). Kaps ierakts mālsmiltī, bet kapa pildījumā melna mītnes zeme.

32. kaps (12. att.; XIX tab.: 2), vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 54 cm dziļumā, četrstūrainā kapa bedrē ar noapaļotiem stūriem. Skeleta kauli pilnīgi iznīkuši. Krūšu rajonā ieslīpi dzelzs viensasmens zobens, labā ceļa rajonā ar asmeni zemē dzelzs šaurasmens cirvis, pēdu rajonā viens otram līdzās divi dzelzs iedzītņi šķēpi.

33. kaps, zēna, orientēts DDA—ZZR virzienā, 60 cm dziļumā. Saglabājies tikai kapa augšgals, kājgali norakts, ierokot 37. kapu. Skeleta kauli saglabājušies vāji — galvaskauss sadalījies gabalos, savās vietās roku un iegurņa kauli (pēdējais fragmentos). Uz krūtīm bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem. Rokas sakrustotas uz krūtīm: uz kreisās masīvā profilētā aroce un bronzas spirālgredzens, uz labās, kas nolikta zemāk, divi bronzas spirālgredzeni. Gar kreisajiem sāniem dzelzs viensasmens duncis ar ādas maksts apmales fragmentu, kas rotāts ar bronzas spirālītēm.

34. kaps, sievietes, orientēts R—A virzienā, 60 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies vāji — galvaskauss, kas pagriezts pa labi, gabalos, savās vietās kreisās rokas, iegurņa un kāju kauli, trūkst labās rokas un krū-

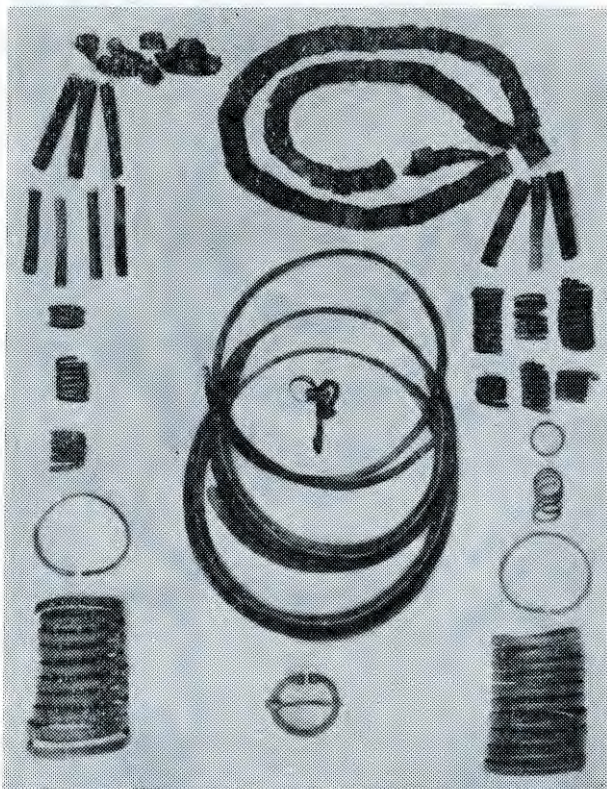

13. att. 65. kapa (sievietes) inventārs.

šukurvja kaulu, iespējams, arkla aizrauti. Pie galvas bronzas manšeteveida aroce no kreisās rokas, šai pašai rokai, domājams, piederējis bronzas spirālgredzens un cilindruveida ornamentēts gredzens (XI tab.: 11). Visā kapa garumā izkaisīti villaines bronzas skārda cilindriņi ar vājām auduma paliekām. Spriežot pēc galvaskausa, kapā apglabāta 25—35 gadus veca sieviete.

35. kaps, vīrieša, ļoti plašā, ZA—DR virzienā orientētā kapa bedrē, 80 cm dziļumā, sapostīts. No skeleta kauliem saglabājušies tikai niecīgi fragmenti un pulverveida drumslas. Galvas rajonā mudžeklī no bronzas spirālītēm veidotas važiņas ar stieples važturi, turpat tuvumā bronzas tordeņa pakavsakta ar atrofītiem galiem (I tab.: 6). Krūšu rajonā bronzas spirālgredzens, bronzas pakavsakta ar daudzskaldņu galiem (uz koksnes paliekām) (I tab.: 17) un dzelzs nazis ar koka kāta pēdām. Tuvāk pret kapa kājgali bronzas masīva aroce, kuras galiem puslodesveida šķērsgriezums (VI tab.: 1), un apakšdelma kaulu fragmenti; aroces tuvumā divi bronzas gredzeni ar vidusplāksnīti (XI tab.: 15, 18). Pašā kapa kājgali dzelzs šaurasmens cirvis (VIII tab.: 13).

36. kaps (24. att.), sievietes (spriežot pēc galvaskausa, 40—50 g. veca), RZR—ADA virzienā orientētā,

14. att. 75. kapa (sievietes) inventārs.

ar melnu mītnes zemi pildītā kapa bedrē, 65 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies samērā labi: galvaskausa taisni, abas rokas paceltas pret galvu un sakrustotas uz krūtīm — labā pāri kreisajai. Sieviete guldīta uz kapa paklāja — dēļa, kas pārklāts ar bērza tāsi, dēlis vēl saglabājies galvgalī. Aiz galvaskausa bronzas adata, kam pagarināta galva un važiņa ar zvaniņiem (XI tab.: 4). Ap kaklu divi bronzas kaklariņķi — viens ar seglu un kāša galiem un stieples aptinumu (III tab.: 1), otrs — ar noplacinātiem, fasetētiem galiem. Galvas tuvumā bronzas adata no krusveidā izlocītas stieples (XI tab.: 5) un dzelzs spieķadata ar bronzas stieples aptinumu (XI tab.: 6). Pāri mirušās krūtīm krūšurota, kas sastāv no divām bronzas kruķadatām ar bronzas stieples aptinumu un savienotājvažiņu. Uz katras rokas pa trim bronzas aprocēm un bronzas spirālgredzenam: tuvāk plaukstai doba aproce ar sašaurinātiem galiem (V tab.: 1), tālāk manšetveida aproce un tuvāk elkonim spirālaproce. Kapa augšgalā, ieskaitot iegurņa rajonu, izkaisītas bronzas spirāles un cilindriņi no villaines rotājuma. Villaine bijusi mirušajai uz pleciem, jo tās lejas malas paliekas ar celaini atklātas arī zem ribām.

37. kaps, bērna(?), RZR—ADA virzienā orientētā, apaļā kapa bedrē, 30—50 cm dziļumā. No izpostītā apbedījuma saglabājušās sīkas kaulu paliekas ar apakšžokļa fragmentu un kāju kaulu fragmentiem.

38. kaps (XII tab.: 4), virieša (spriežot pēc galvas-

kausa, 40—50 g. vecs), orientēts DA—ZR virzienā, 68 cm dziļumā, ierakts mālā. Skeleta kauli labi saglabājušies, trūkst tikai pirkstu. Galva nedaudz noliekta pa labi, abas rokas sakrustotas pāri krūtīm vidukļa rajonā, uz kreisās, kas noliekta pāri labajai, bronzas doba profilētā aproce. Uz vidukļa noslidējusi bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem. Līdzās labajam augšstilba kaulam dzelzs vienasmens zobens, pie labās kājas pēdas ar asmeni zemē dzelzs šaurasmens cirvis, pie tā dzelzs iedzītņa šķēps.

39. kaps, virieša, orientēts DA—ZR virzienā, 20—30 cm dziļumā, postīts. Savās vietās vienīgi kāju kauli — labās kājas augšstilba fragmenti, abu kāju lielu kauli un pēdu kauli. Labās kājas pēdu rajonā ar asmeni zemē dzelzs šaurasmens cirvis, sapostītajā kapa augšdaļā sadrupis bronzas spirālgredzens.

40. kaps, virieša, orientēts DA—ZR virzienā, 20—40 cm dziļumā, izpostīts. No skeleta kauliem saglabājušies galvaskausa augšdaļa, ribas; kāju augšstilbu un pirkstu kauli pilnīgi sajaukti. Kapa augšgalā bronzas spirālgredzena fragmenti.

41. kaps, virieša, orientēts DA—ZR virzienā, 30 cm dziļumā, izpostīts. Garie skeleta kauli nolikti kaudzītē kapa augšgalā, citu kaulu fragmenti izkaisīti. Šķiet, ka savā vietā, horizontāli, apmēram labās kājas pēdas rajonā dzelzs šaurasmens cirvis.

42. kaps, zēna, orientēts ADA—RZR virzienā, 40 cm dziļumā. Skeleta kauli sasvērušies pa labi, slikti saglabājušies, galvaskausam trūkst pieres daļas. Abas rokas paceltas galvas rajonā: kreisā pie labā pleca, no tās noslidējusi bronzas masīvā profilētā aproce (VI tab.: 7), pie kuras vairākas bronzas spirāļlītes. Pie labās rokas elkoņa bronzas spirālgredzens, bet kreisās rokas elkoņa rajonā bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem. Pāri kāju augšstilbiem ieslīpi dzelzs vienasmens zobens ar diviem bronzas riņķiņiem piekāšanai, bet pie labā iegurņa dzelzs šaurasmens cirvis.

43. kaps, virieša, orientēts ADA—RZR virzienā, ar izplūdušām kapa bedres kontūrām, 50 cm dziļumā. Kaps daļēji — līdz iegurnim — arkla izpostīts, te saglabājušās tikai kaulu drumslas. Kājas savās vietās, trūkst iegurņa labās puses. Slīpi pāri iegurnim dzelzs vienasmens zobens, pie labās kājas pēdas viens virs otra divi dzelzs iedzītņa šķēpi, tiem līdzās ar asmeni zemē dzelzs šaurasmens cirvis. Kapa postītajā daļā pakavsakta ar atrotiem galiem un bronzas stieples notinumu (I tab.: 2), kā arī bronzas spirālgredzens.

44. kaps, pusaudža(?), orientēts ZA—DR virzienā, 50 cm dziļumā, postīts. No skeleta kauliem saglabājušās tikai dažas ribas, mugurkaula skriemeļu fragmenti un tievs kājas augšstilba kauls. Galvgaļa rajonā bronzas tordēta pakavsakta ar atrotiem galiem un 12 bronzas spirāļlītes.

45. kaps, jaunas sievietes, orientēts RZR—ADA virzienā, 40 cm dziļumā, arkla sapostīts. No skeleta savās vietās tikai kāju augšstilbu kaulu fragmenti, bez tam saglabājušies vienīgi nenosakāmi kaulu fragmenti. Kreisā iegurņa rajonā pie važiņas fragmenta trīs bronzas zvaniņi.

46. kaps, zēna, orientēts DA—ZR virzienā, 55 cm dziļumā, lai gan kapa bedre iezīmējas jau 20 cm dziļi. No skeleta kauliem saglabājušies vienīgi galvaskausa fragmenti un roku pirkstu kauli gredzenos. Abas rokas bijušas paceltas pret galvu, uz vienas rokas divi, uz otras trīs bronzas spirālgredzeni. Gar kreisajiem sāniem nolikts dzelzs nazītis, kreisās kājas pēdas rajonā dzelzs šaurasmens cirvis ar asmeni uz augšu. Kapa galvgalī nolikts plakans akmens.

47. kaps, sievietes, orientēts RDR—AZA virzienā, 35 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies ļoti slikti — galvaskauss gabalos, bez tam konstatējams labās rokas augšdelma kaula fragments, kreisās rokas augšdelma un apakšdelma kaulu fragmenti un abu kāju augšstilbu kauli. Kreisā roka bijusi pārliekta šķērsām pāri krūtīm. Pie labās kājas augšstilba bronzas riņķītis ar četrām bronzas trapecveida mēlītēm.

48. kaps, vīrieša, orientēts DA—ZR virzienā, 30 cm dziļumā. Kaps pēc kontūrām iezīmējas kā apaļa bedre, liecinot par postījumiem. No skeleta netraucēti saglabājušies kāju un iegurņa kauli, izpostītā kapa augšgalā tikai sīki kaulu fragmenti. Gar labajiem sāniem dzelzs vienasmens zobens, pie labās kājas pēdas dzelzs šaurasmens cirvis. Galvas rajonā atrod bronzas spirālīti.

49. kaps, vīrieša, orientēts ZA—DR virzienā, 30 cm dziļumā, sapostīts. Saglabājušies sajauktu kaulu fragmenti un dzelzs šaurasmens cirvis.

50. kaps, meitenes, orientēts DR—ZA virzienā, 20—30 cm dziļumā, sapostīts. Saglabājušies vienīgi skeleta kaulu fragmenti, bronzas aprocīte ar paplašinātiem galiem un uz vilnas grīstes uzvērta divas bronzas spirāles (no grīstes vainaga?).

51. kaps, pilnīgi izpostīts, 20 cm dziļumā. No skeleta saglabājies zaļi iekrāsots fragmentārs galvaskauss un zaļi roku apakšdelmu kauli.

52. kaps, sievietes, 30 cm dziļumā, pilnīgi izpostīts. No skeleta saglabājušies kāju kauli. Kapa bedres rajonā atrod bronzas zvaniņu.

53. kaps, zēna, orientēts gandrīz pareizā Z—D virzienā, 30 cm dziļumā, ierakts melnā mītnes slāni. Skeleta kauli ļoti trausli. Labā roka bijusi pacelta uz krūtīm. Uz krūtīm otrādi apgriezta bronzas tordēta pakavsakta ar atrotītiem galiem, pie kreisā augšstilba dzelzs sprādzīte (pārlūzusi), pie labās pēdas dzelzs šaurasmens cirvis (VIII tab.: 10), iegurņa rajonā dzelzs nazītis.

54. kaps, vīrieša, orientēts DA—ZR virzienā, 25—60 cm dziļumā, izpostīts. No skeleta kauliem saglabājies augšstilba kauls, dažas ribas, pirkstu kauliņi. Kaulu tuvumā atrod mazu bronzas pakavsaktu ar atrotītiem galiem, dzelzs uznavas šķēpu (IX tab.: 12), bronzas siksnas apkalumu, bronzas jostas spirāles un bronzas gredzenu ar vidusplāksnīti.

55. kaps, bērna, domājams, meitenes, virziens nenosakāms; 20 cm dziļumā kapa bedri mālainā apkārtējā smiltī iezīmē tumšs apmetnes zemes pildījums. Atrod vienīgi villaines bronzas gredzentiņus.

56. kaps, pusaudža, orientēts R—A virzienā, 20 cm dziļumā. No skeleta saglabājušās vienīgi kaulu paliekas

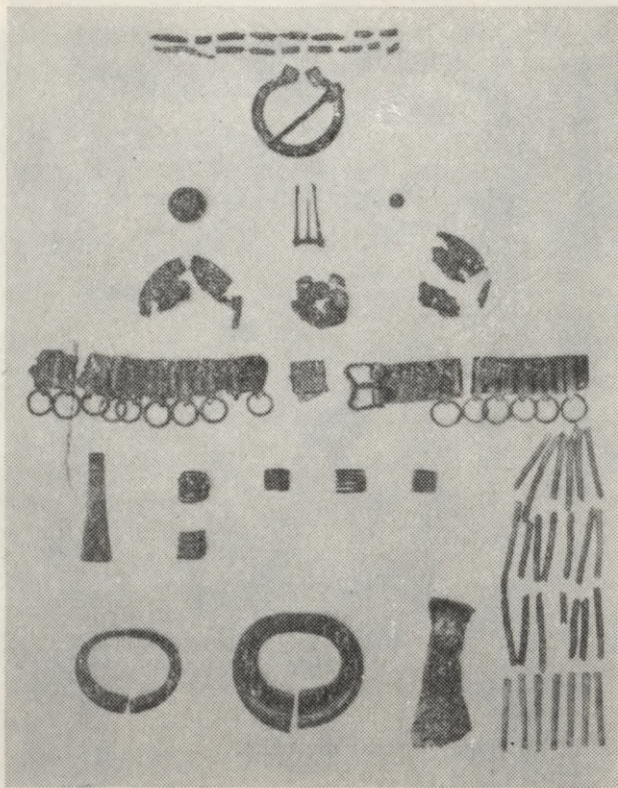
15. att. 95. kapa (vīrieša) inventārs.

aprocē. Roku rajonā bronzas masīvā profilētā aproce, dzelzs vienasmens zobens (X tab.: 3) un jostasvietas rajonā divi bronzas riņķīši no zobena maksts, kāju rajonā dzelzs šaurasmens cirvītis (VIII tab.: 12) ar asmeni uz augšu un krūšu rajonā dzelzs sprādzīte.

57. kaps, meitenes, orientēts R—A virzienā, 25 cm dziļumā, arkla sapostīts. Saglabājies skeleta lejasgals ar augšstilba kauliem un daļēji lielu kauliem. Tā kā rokas bijušas izstieptas uz leju, roku kauli saglabājušies pie iegurņa. Kapam bijis koka dēļu (?) paklājs, kas klāts ar bērza tāsi un papardēm. Uz katras rokas pa spirālprocei (V tab.: 16) un pa diviem spirālgredzeniem, bez tam atrastas bronzas spirālītes un cilindriņi no villaines.

58. kaps, sievietes, orientēts nenoteiktā virzienā, 18 cm dziļumā, arkla sapostīts. No skeleta saglabājies vienīgi galvaskausa fragments un divas ribas. Kapa galvgalī — kapa paklāja dēļa fragments ar «pagalvja dēlīti», kas klāts ar bērza tāsi, divas grīstes vainaga bronzas spirāles, turpat tuvumā izkaisīti villaines rotājuma bronzas cilindriņi. Kapa kājgalī bronzas pakavsakta ar atrotītiem galiem.

59. kaps (25. att.; XIV tab.: 1), meitenes, orientēts R—A virzienā, 25—30 cm dziļumā. Skeleta kauli, atskaitot arkla izkustināto iegurņa kaulu un dažas ribas, saglabājušies. Abas rokas saliektas elkoņos un paceltas pret galvu, uz katras pa bronzas manšetveida aprocei un bronzas spirālgredzenam. Ap galvu agra izveidojuma bronzas lentveida šaurais vainags (IV tab.: 6), ap kaklu bronzas kaklariņķis ar noplacinātiem galiem un kaklaro-

16. att. 99. kapa (virieša) inventārs.

tas fragmenti — pamīšus ar bronzas spirālītēm garenski (līmeniski) vērtas kauri gliemežnīcas (XI tab.: 8) — važiņa un dzelzs adatu (?) fragmenti. Zem vainaga konstatē koka dēliša — kapa paklāja — fragmentu.

60. kaps, meitenes, orientēts R—A virzienā, 28 cm dziļumā. No skeleta saglabājušies vienīgi abu augšstilbu kauli un lielu kaulu fragmenti. Galvas rajonā izlocīta bronzas stieple un 10 bronzas spirālītes no vainaga.

61. kaps (XVIII tab.: 1), ap 5 gadus veca zēna, orientēts ZA—DR virzienā, 35 cm dziļumā. (Kaps saskaras ar 57. kapa kājgali.) Skeleta kreisā puse arkla postīta. Galva noliekta pa kreisi, rokas, domājams, bijušas paceltas pret galvu. Galvas tuvumā dzelzs šķiltavas (VIII tab.: 8), retas formas, un iegurņa rajonā četri bronzas skārda gredzentiņi no tērpa.

62. kaps, virieša, orientēts A—R virzienā, 25—50 cm dziļumā, pilnīgi sapostīts. Skeleta kauli — galvaskauss, roku un kāju kauli — sajaukti. Starp kauliem masīva bronzas pakavsakta ar daudzskaldņu galiem un sešskaldņu loku (I tab.: 20), divi bronzas spirālgredzeni un viens gredzens ar vidusplāksnīti, kā arī bronzas spirālītes no cepures apšuvuma.

63. kaps (26. att.), virieša, orientēts A—R virzienā, 20—50 cm dziļumā, izpostīts. Četrstūrīgu kontūru 1,2×0,6 m lielā kapa bedrē atsevišķi traucēti skeleta kauli. Kapa kājgali netraucētā stāvoklī viens otram līdzās divi dzelzs iedzītņa šķēpi, kuru koka kāti bijuši

notīti ar ornamentētu bronzas lenti (IX tab.: 9, 10). To tuvumā, apmēram jostas rajonā, dzelzs šaurasmens cirvis ar asmeni uz leju. Zem šķēpiem un cirvja vilnas auduma fragmenti no šķiršta izklājuma.

64. kaps, virieša, orientēts A—R virzienā, 50 cm dziļumā, izpostīts. Saglabājies fragmentārs galvaskauss un daži sīki kaulu fragmenti. Krūšu rajonā bronzas spirālgredzens, bronzas slēgts riņķītis un dažas spirālītes.

65. kaps (13. att.; XIV tab.: 2), sievietes, orientēts R—A virzienā, 30 cm dziļumā, netraucēts. Skeleta kauli *in situ*, kaut gan saglabājušies slikti. Galva taisni, abas rokas saliekas elkoņos un noliktas uz krūtīm: labā roka augstāk, t. i., tuvāk zodam, kreisā — zemāk. Aiz galvas noslidējis sairis bronzas lentveida spirāļu vainags, ap kaklu bronzas kaklariņķis ar noplacinātiem galiem un otrs, tordēts ar seglu un kāša galiem. Bez tam vairākas kaklarotas: a) spirāļu un zvaniņu, b) kauri gliemežnīcu un c) bronzas rievoto cilindriņu (VII tab.: 8). Krūšurota, kas sastāv no divām ar bronzas stiepli notītām dzelzs kruķadatām līdz ar savienotājvažiņu, noslidējusi iegurņa rajonā. Uz rokām pa divām aprocēm — bronzas manšetveida aprobe un doba aprobe ar sašaurinātiem galiem (V tab.: 4). Uz labās rokas bronzas spirālgredzens.

66. kaps, virieša, orientēts DA—ZR virzienā, 20—60 cm dziļumā, sajaukts, liekas, ka kapa inventārs izņemts. No skeleta kauliem trūkst galvaskausa, citi kauli daļēji sadrumstaloti un sajaukti, savā vietā vienīgi iegurnis.

67. kaps (27. att.; XV tab.: 1), sievietes, orientēts ZR—DA virzienā, 50—60 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies slikti — galvaskauss gabalos, roku kauli vienīgi aprocēs, arī no kāju kauliem tikai fragmenti. Abas rokas bijušas saliekas elkoņos — kreisā pārlīkta šķērsām pāri krūtīm, labā pacelta pret galvu. Galvas rajonā 27 bronzas spirālītes (no vainaga?), ap kaklu bronzas kaklariņķis ar noplacinātiem, fasetētiem galiem (II tab.: 2) un otrs, līdzīgs, ar plāniem galiem un trīsīnātas līnijas ornamentu. Jostas rajonā bronzas kruķadatas ar bronzas stieples notinumumu — tērpa saturētājas. Uz katras rokas pa divām aprocēm — tuvāk delnai bronzas manšetveida aprobe, tālāk bronzas dobā aprobe (V tab.: 2) ar sašaurinātiem galiem.

68. kaps (28. att.), virieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 30 cm dziļumā, iznīcis, šķiet, arī arkla traucēts. Kapa bedre četrstūrīga. No skeleta saglabājies vienīgi labā augšstilba kaula fragments. Krūšu rajonā bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem, kreisās rokas rajonā slēgta masīvā profilētā aprobe ar šarnīru (VI tab.: 9) un bronzas spirālgredzens. Ieslīpi pāri apbedījumam nolikts dzelzs vienasmens zobens, labās kājas ceļgala rajonā ar asmeni uz leju dzelzs šaurasmens cirvis.

69. kaps, kenotafs (?), četrstūrīgā, A—R orientētā kapa bedrē, 40 cm dziļumā. Galvgali viens virs otra divi dzelzs iedzītņa šķēpi (IX tab.: 11), krūšu rajonā divas bronzas trapecveida mēlītes un bronzas važiņas fragmenti. Kapa kājgali dzelzs šaurasmens cirvis.

70. kaps, zēna, orientēts ADA—RZR virzienā, 40 cm dziļumā. Skeleta kauli pilnīgi iznīkuši. Krūšu rajonā

bronzas aprobe ar garengropi un bronzas važiņas fragmenti, jostas rajonā šķērsām novietots dzelzs nazis.

71. kops (29. att.), zēna, orientēts ADA—RZR virzienā, 30 cm dziļumā. Kapa galvgali plakans, 40×25 cm liels akmens. Skeleta kauli iznikuši. Kapa bedres vidusdaļā dzelzs pakavsakta ar atrotiem galiem un bronzas aprobe ar garengropi.

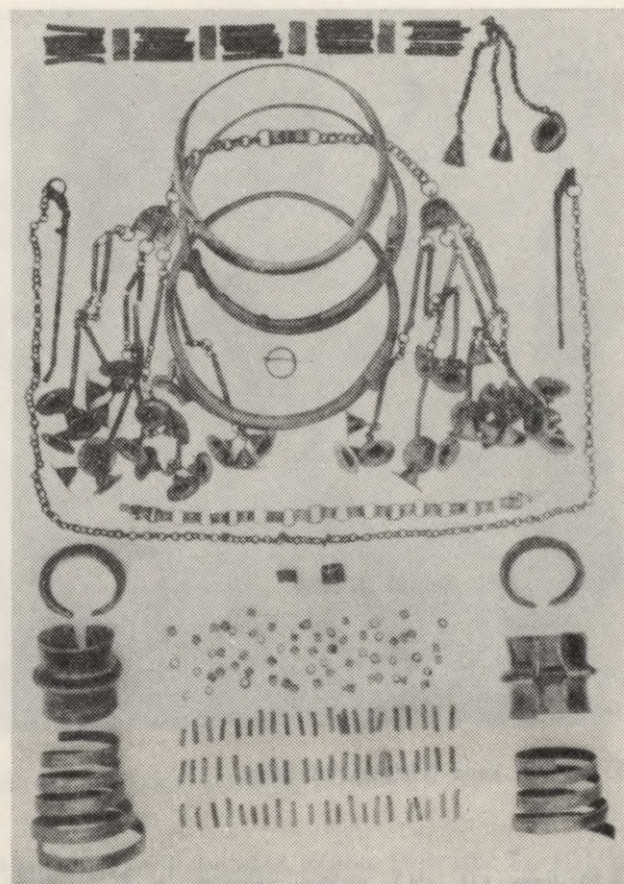
72. kops, vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 35 cm dziļumā. No skeleta saglabājušies galvaskausa gabali, labās rokas augšdelma fragments, abu kāju augšstilba kauli un labās kājas liela kauls. Uz krūtīm dzelzs pakavsakta ar atrotiem galiem (I tab.: 18), bronzas dobā profilētā aprobe un divi bronzas spirālgredzeni (domājams, no kreisās rokas), šķērsām pāri jostas rajonam nolikts dzelzs vienasmens zobens.

73. kops, sievietes, orientēts R—A virzienā, 25 cm dziļumā, arkla postīts. No skeleta saglabājies vienīgi augšdelma kauls. Kapa galvgali izkaisīti villaines rotājuma bronzas gredzentiņi un dažāda garuma bronzas spirālītes. Saglabājies arī bronzas zvaniņu kaklarotas fragments — 11 zvaniņu.

74. kops (30. att.; XV tab.: 2), sievietes, orientēts RZR—ADA virzienā, 40 cm dziļumā, ierakts mālā. No skeleta saglabājies galvaskaus, kas pagriezts pa labi, tāpat saglabājušies abu roku apakšdelmu kauli aprocēs un dažas pirkstu falangas. Labā roka bijusi pārlikta jostasvietai, kreisā pacelta pret galvu. No galvaskausa noslīdējis iziris bronzas lentveida spirāļu vainags. Galvas rajonā bronzas kaklariņķis ar noplacinātiem galiem un bronzas zvaniņu un kauri gliemežnicu kaklarotas paliekas. Krūšu važiņu veidā bronzas skārda rievoti gredzentiņi. Uz katras rokas pa divām aprocēm: tuvāk plaukstai bronzas manšetveida, līdzās — bronzas spirālaproce (V tab.: 11).

75. kops (14. att.; XVII tab.: 1), sievietes, 2,0×0,7 m lielā un RZR—ADA virzienā orientētā, mālā raktā kapa bedrē, 35 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies vāji — pret labo plecu noliektajam galvaskausam trūkst apakšējās daļas, abas elkoņos saliektās rokas paceltas pret galvu. Krūšukurvja un kreisās kājas liela kaula trūkst. Galvā bronzas grīstes vainags ar bizi, otrs vainags no pamīšus trijās rindās vērtiem bronzas rievotiem cilindriņiem, arī ar bizi (IV tab.: 7). Ap kaklu trīs bronzas kaklariņķi — divi ar noplacinātiem galiem un iecirtumiem, viens tordēts, ar četrskaldņu galiem (III tab.: 8). Uz krūtīm zem zoda tordēta bronzas sakta ar atrotiem galiem, zemāk — dzelzs spieķadata ar bronzas stieples aptinumu (XI tab.: 1). Uz katras rokas pa divām aprocēm: tuvāk plaukstai bronzas lentveida aprobe (V tab.: 18), līdzās — bronzas spirālaproce. Uz labās rokas divi spirālgredzeni un gredzens ar vidusplāksnīti, uz kreisās rokas — divi bronzas spirālgredzeni.

76. kops, vīrieša, orientēts A—R virzienā, 60 cm dziļumā, postīts. Saglabājies vienīgi kapa kājgalis — abu kāju augšstilbu un lielu kauli. Slīpi pāri iegurņa vietai nolikts dzelzs nazis (IX tab.: 14), pie labās kājas liela dzelzs šaurasmens cirvis ar asmeni uz leju. Kapu atrotot, atrod arī dažas bronzas spirālītes.

17. att. 105. kapa (sievietes) inventārs.

77. kops, vīrieša, orientēts A—R virzienā, 60 cm dziļumā, postīts. Skeleta kaulu trūkst, tomēr, spriežot pēc senlietu stāvokļa, šķiet, ka kops ir skeletkaps. Kapa bedrē atrod bronzas gredzenu ar vidusplāksnīti, vidū pārļautu un izlocītu aproci, kam pāresnāti, šķērsgrīzumā segmentveida gali ar gropi (VI tab.: 10), dzelzs šaurasmens cirvi un tā tuvumā — divas bronzas spirālītes.

78. kops, sievietes, virziens nenosakāms, 30 cm dziļumā, postīts. Skeleta kauli iznikuši. No kapa piedevām saglabājies iziris bronzas lentveida spirāļu vainags ar starpskardītēm (IV tab.: 1) un divas dobās aprocēs ar sašaurinātiem galiem.

79. kops, vīrieša, orientēts AZA—RDR virzienā, 35 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies, trausli. Galva pagriezta pa kreisi, abas rokas saliektas elkoņos un pārlikta pāri viduklim: labā zemāk, kreisā pacelta pret labo plecu. Uz kreisās rokas bronzas dobā profilētā aprobe ar sašaurinātiem galiem un bronzas spirālgredzens. Slīpi pāri iegurnim nolikts dzelzs vienasmens zobens, pie labās kājas ceļa ar asmeni uz leju dzelzs šaurasmens cirvis. Par ādas jostu liecina 13 bronzas četrstūraini apkalumi. Pie labā iegurņa kaula atrod trīs bronzas stieples važturišus ar piekārtām trapeceveida mēlītēm. Spriežot pēc zobiem, apbedītais vīrietis bijis 25—35 gadus vecs.

bronzas stieples aptinumu fragmenti un neliels dzelzs šaurasmens cirvis.

92. kaps (XV tab.: 3), sievietes, iespējams, meitenes, orientēts R—A virzienā, 55 cm dziļumā, aptuveni četrstūrīnā, 1,6×0,6 m lielā kapa bedrē. Apbedījums traucēts, inventārs nepilnīgs. No skeleta saglabājušies vienīgi sīki galvaskausa fragmenti un roku apakšdelmu kauli aprocēs. Galvas rajonā bronzas kaklariņķis ar noplacinātiem galiem un iecirtumiem (II tab.: 3), abpus tam divas bronzas kružadatas (XI tab.: 2) bez savienotājiņš. Pret galvu paceltās rokās pa bronzas manšetveida aprocei, to tuvumā trīs bronzas spirālgredzeni. Attālāk, jau jostasvietas rajonā, atsevišķa bronzas spirālaproce (V tab.: 9).

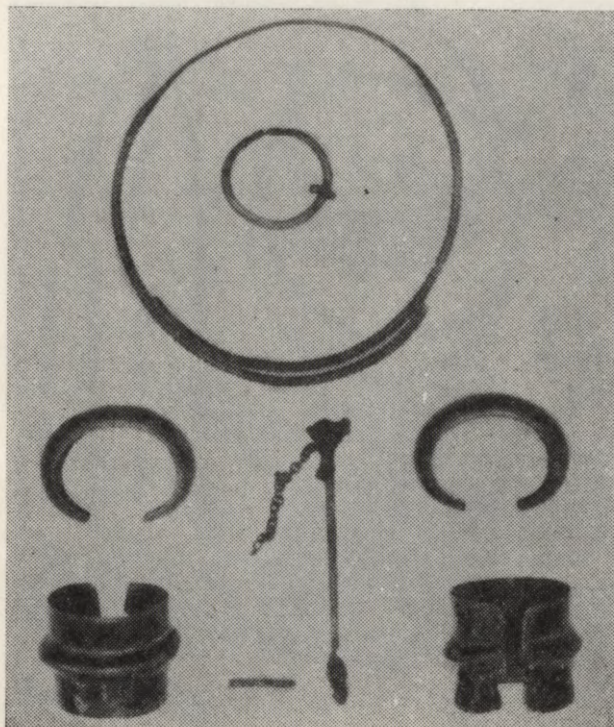
93. kaps, vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 55 cm dziļumā, ierakts mālā, aptuveni četrstūrīnā kapa bedrē. No skeleta saglabāties galvaskauss, visi pārējie kauli iznikuši. Uz krūtīm dzelzs pakavsakta ar bronzas stieples aptinumu; tās tuvumā bronzas masīvā profilētā aproce (VI tab.: 8), kuras stāvoklis liecina, ka kreisā roka bijusi pacelta pret galvu. Aptuveni jostas virzienā nosliedusī bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem. Ieslīpī pāri iegurnim dzelzs vienasmens zobens (X tab.: 4), tā tuvumā divi bronzas spirālgredzeni un dzelzs sprādzītes fragments. Kapa kājgalī ar asmeni uz leju dzelzs šaurasmens cirvis.

94. kaps, zēna (?), orientēts A—R virzienā, 50 cm dziļumā, ierakts mālā. Skeleta kauli pilnīgi iznikuši. Kapa galvas galā bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem, pretējā galā ar asmeni uz leju — dzelzs šaurasmens cirvis.

95. kaps (15. att.), vīrieša, orientēts A—R virzienā, 45 cm dziļumā. No skeleta saglabājušās tikai vājas paliekas: galvaskausa fragmenti un apakšdelmu kauli bronzas lietu tuvumā. Jādoms, ka rokas bijušas pārliktas šķērsām pāri krūtīm. Krūšu rajonā bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem, bronzas masīvā profilētā aproce un divi bronzas spirālgredzeni. Galvas labajā pusē viens otram līdzās novietoti divi dzelzs iedzītņi šķēpi. Pāri iegurņa rajonam nolikts vienasmens duncis, labās kājas pēdas rajonā dzelzs šaurasmens cirvis.

96. kaps (XIX tab.: 3), dubultkaps, orientēts A—R virzienā, 65 cm dziļumā, 2,0×0,6 m lielā kapa bedrē. Kapa galvasgalā jauna, spriežot pēc zobiem, 20—22 gadus veca vīrieša skeleta paliekas — ļoti vāji saglabāties galvaskauss ar zobiem, pārējie kauli iznikuši. Pretējā galā 35×25 cm lielā laukumā kalcinētu kaulu kaudzīte ar bronzas spirālaproci centrā. Pa atsevišķai kalcinētu kaulu drumselai atrod arī citur kapa bedrē.

Apmēram kapa bedres vidū 35×25 cm liels un 20 cm biezs akmens, kura tuvumā neatklājas ne kauli, ne arī senlietas. Nav izslēgts, ka apbedītais jaunais vīrietis bijis guldīts uz akmens. Apbedījumam piederīga arī mazā bronzas karavira aproce (VI tab.: 6), kas bijusi pret galvu paceltajā kreisajā rokā, pie tās arī vājš apakšdelma kauliņš, tuvumā bronzas spirālgredzena fragmenti. Apmēram labā pleca rajonā bronzas pakavsakta (I tab.: 11) ar uzvērtu bronzas skārda segmentveida važturīti,

19. att. 123. kapa (sievietes) inventārs.

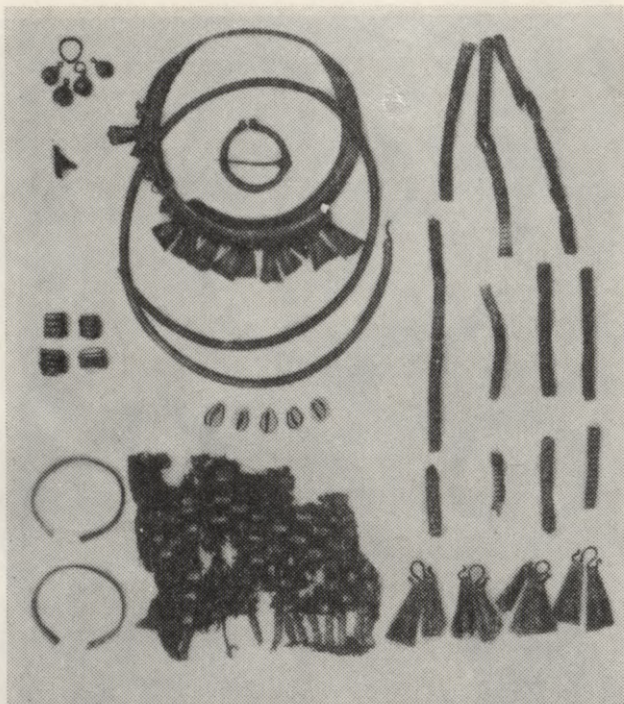
am piekārtas trapecveida mēlītes (VII tab.: 5). Galvas rajonā bronzas spirālītes un rievots bronzas cilindriņš.

Kapa bedres kājgalī sievietes ugunskaļa kalcinēti kauli ar pārlūzušu bronzas spirālaproci centrā.

97. kaps (34. att.), vīrieša, orientēts A—R virzienā, 65 cm dziļumā, sapostīts. No skeleta saglabāties jostas rajonā otrādi apvērsts galvaskauss bez apakšžokļa, zem tā atrod roku kaulu paliekas. Pārējo kaulu trūkst. Kapa bedres augšgalā dzelzs vienasmens duncis (X tab.: 6) ar greznas bronzas maksts paliekām, tā tuvumā bronzas, domājams, kapam nepiederīga manšetveida aproce. Zem galvas un roku kauliem ādas jostas (VIII tab.: 3) paliekas ar jostassprādzi un 10 bronzas skārda apkalumiem. Apmēram jostas rajonā bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem (I tab.: 9) un netālu no sava sākotnējā stāvokļa izkustināts dzelzs šaurasmens cirvis. Kapa kājgala rajonā netālu viens no otra no sākotnējā stāvokļa izkustināti divi dzelzs iedzītņi šķēpi, galvas tuvumā — divi bronzas spirālgredzeni. Kapa galvgalī un kājgalī daži akmeņi, kuri, iespējams, saistāmi ar kapu. Apbedītais bijis guldīts uz koka paklāja pamata.

98. kaps, sievietes, orientēts RDR—AZA virzienā, 65 cm dziļumā. No skeleta saglabāties galvaskauss slīktā stāvoklī, kas pagriezts pret kreiso plecu, mugurkaula skriemeļi, lielu un augšstilbu kaulu fragmenti ar iegurņa paliekām. Daļa kreisā augšstilba trūkst. Kapā atrasta vienīgi bronzas spirālīte un bronzas rievots cilindriņš.

99. kaps (16., 35. att.; XVI tab.: 2), vīrieša, 65 cm dziļumā, orientēts precīzi A—R virzienā. Spriežot pēc zobiem, mirušais bijis ap 40 gadus vecs. Skeleta

20. att. 153. kapa (sievietes) inventārs.

kauli saglabājušies slikti. Galvaskauss nedaudz pagriezts pa labi. Abas rokas saliekas elkoņos, kreisās rokas pirksti pie apakšžokļa, labā roka nedaudz zemāk uz krūtīm. Krūškurvja kauli, atskaitot dažus mugurkaula skriemeļus, tāpat kreisās kājas augšstilba kauls pilnīgi iznīkuši.

Pie galvaskausa uz ādas siksnīnām uzvērta bronzas spirāle no galvassegas apšuvuma. Uz kreisās rokas bronzas karavīra aprobe (VI tab.: 5) un divi bronzas spirālgredzeni, uz labās rokas masīva aprobe ar puslodeveida šķērsgrīzumu (VI tab.: 2) un trīs bronzas spirālgredzeni (XI tab.: 12). Uz krūtīm masīva bronzas pakavsakta (I tab.: 13). Pār labo plecu pārlikta ādas josta (VIII tab.: 1) ar nierveida bronzas sprādzi; jostai četrstūrains apkalumi ar iekārtiem bronzas riņķiņiem, no kuriem izzaro bronzas spirāliņu pakars ar apkalumiem galā. Ap abām rokām bronzas spirāliņas no piedurknes apšuvuma. Par apģērba lejasdaļas rotājumu liecina ceļu rajonā atrastās kājautu bronzas spirāliņas.

Pie labajiem sāniem jostas rajonā nolikti bronzas svāriņi (IX tab.: 1) ar ādas maciņa paliekām: fragmentos saglabājušās abas svaru bļodiņas ar līdzsvara standziņu un divi svāriņu atsvari (IX tab.: 2, 3) — 90, 96 un 9,02 g smagi. Pie labās kājas augšstilba nolikts dzelzs šaurasmens cirvis (VIII tab.: 7).

Mirušais guldīts, domājams, vienkoča šķirstā, jo zem mirušā un virs senlietām koka paliekas. Šķirsts izklāts ar rupjāku drānu. Zem jostas saglabājušās lina krekla paliekas.

100. kaps (36. att.; XVIII tab.: 2), zēna, spriežot pēc galvaskausa, 14—16 gadu veca, orientēts ADA—RZR

virzienā, ierakts sarkanā mālā, 50 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies labi. Galva taisni, abas rokas saliekas elkoņos un sakrustotas jostas rajonā, kreisā pāri labajai. Zoda tuvumā dzelzs pakavsakta ar bronzas stieples važturiši ar piekārtām trapecveida mēlītēm (VII tab.: 6). Kreisās rokas pirkstu rajonā trīs bronzas spirālgredzeni. Lejpus iegurņa šķērsām nolikts dzelzs nazis, pie labās kājas liela kaula dzelzs šaurasmens cirvis.

101. kaps, zēna, orientēts ADA—RZR virzienā, 45 cm dziļumā, postīts. Skeleta kauli traucēti, (arkla?) izkustināti, augšdaļas kauli, arī galvaskauss, sadrumstaloti. Apmēram savās vietās kāju apakšstilba kauli. Augšstilba kaulu starpā bronzas spirālgredzens.

102. kaps (37. att.), vīrieša, orientēts A—R virzienā, 50 cm dziļumā. Nenoskaidrota tipa. No kauliem saglabājies mazs nedeguša kaula, kā arī neliels kalcinēta kaula fragments. Kapa bedres rietumu galā kaudzītē atklāj senlietu grupu: A—R virzienā guldītam dzelzs iedzītņa šķēpam pāri pārlikts dzelzs šaurasmens cirvja asmens, cirvja kāts notīts ar bronzas lenti (VII tab.: 4). Ieslīpi pāri šim šķēpam pārlikts arī dzelzs vienasmens zobens un otrs dzelzs iedzītņa šķēps. Turpat tuvumā bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem. Vēl atrasti divi zobena makstij piederoši bronzas riņķiņi (X tab.: 1, 2).

103. kaps, vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 35 cm dziļumā, daļēji arklā skarts. Skeleta kauli labi saglabājušies, trūkst vienīgi arklā aizrautā galvaskausa pieres daļa. Abas rokas saliekas elkoņos un paceltas pie galvas. Uz kreisās rokas masīvā profilētā aprobe un trīs bronzas spirālgredzeni (XI tab.: 13), kreisā augšstilba tuvumā dzelzs pakavsakta ar bronzas stieples aptinumu. Pāri iegurnim pārlikts dzelzs vienasmens zobens. Labās kājas liela kaula un pēdu rajonā dzelzs šaurasmens cirvis ar asmeni uz leju un viens otram blakus divi dzelzs iedzītņa šķēpi. Visā kapa rajonā līdz pat mirušā ceļiem izkaisītas bronzas spirāliņas un plakani bronzas gredzentiņi, kas rotājuši tērpu un arī galvassegu. Kapu atroko, atrasti vēl divi bronzas spirālgredzeni. Labās kājas pēdu rajonā paliels akmens. Pēc galvaskausa vērojams, ka vīrietis bijis 40—50 gadus vecs.

104. kaps, sievietes, orientēts R—A virzienā, 35 cm dziļumā, sapostīts. No skeleta vāji saglabājušies vienīgi galvaskausa fragmenti. Krūšu rajonā dzelzs pakavsakta ar atrotītiem galiem, no otras, līdzīgas saktas — tikai fragmenti. Apmēram iegurņa rajonā arklā aizrauts bronzas lentveida spirāļu vainags ar bizi, kas sajauktā, izirušā stāvoklī, un mugurpuses noslēguma riņķīti. So senlietu tuvumā bronzas cilindriņš — gredzens (?) ar divām trapecveida mēlītēm.

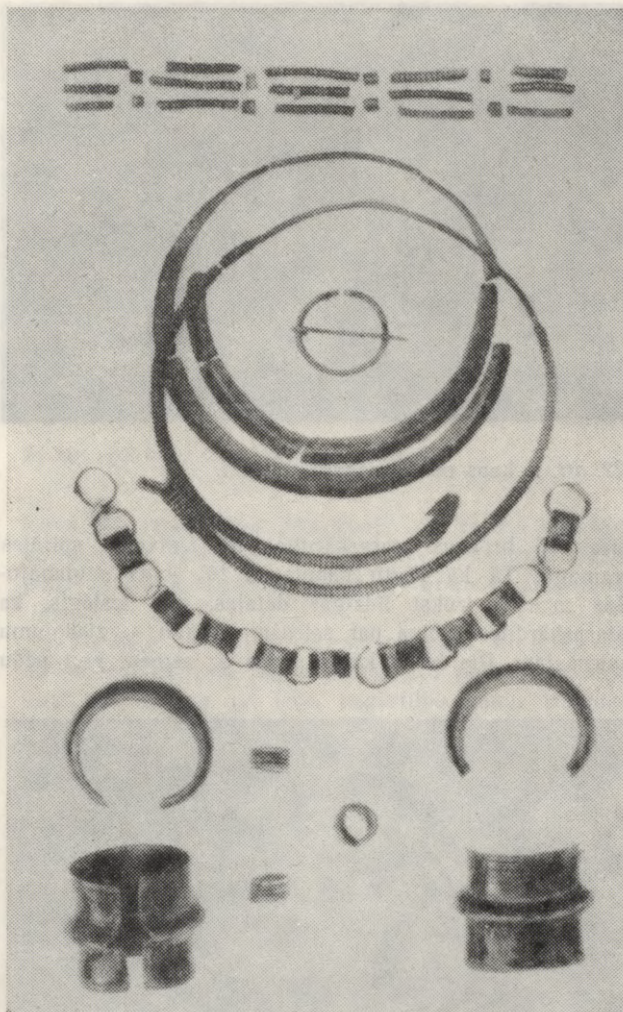
105. kaps (17., 38. att.; XIV tab.: 3), sievietes, orientēts R—A virzienā, 50 cm dziļumā. Kapa bedrei nopajota četrstūra kontūras, bedres kājgali ar plakano pusi pret apbedījumu novietots akmens. Skelets saglabājies vidēji labi, visi kauli savās vietās. Galvaskauss nedaudz pagriezts pa labi. Labā roka saliekta elkonī, un tās pirksti aptvēruši kreisās rokas augšdelmu, kreisā roka

bijusi izstiepta gar sāniem, pirksti atradušies iegurņa tuvumā.

Ap galvu mirušajai bronzas lentveida piecīnīdu spirāļu vainags (IV tab.: 3) ar bīzi, kas nobeidzas ar zvaniņiem un trapeceveida mēlītēm. Ap kaklu trīs bronzas kaklariņķi: viens ar segliem un kāsi un bronzas stieples aptinumu (III tab.: 2), otrs līdzīgs, bet fasetēts (III tab.: 3), trešais ar noplacinātiem galiem (II tab.: 4). Ap kaklu arī bronzas važiņa ar diviem bronzas segmentveida važturim, kam piekārtas važiņas ar zvaniņiem galā (VII tab.: 3), un gareniski vērtu kauri gliemežnicu virknīte. Viena no mirušās krūšurotām sastāv no savērtiem bronzas skārda cilindriņiem (VII tab.: 8), otra, kas sastāv no divām, ar bronzas stiepli notītām dzelzs kruķdatām, kam savienotājvažiņa (VII tab.: 4), noslidējusi gar labajiem sāniem. Uz krūtīm bronzas pakavsakta ar atrotītiem galiem. Uz katras rokas pa trim bronzas aprocēm: tuvāk pie plaukstas doba bronzas aproce ar sašaurinātiem galiem, tālāk — manšetveida aproce (V tab.: 6), tuvāk pie elkoņa — spirālaproce. Uz katras rokas pa bronzas spirālgredzenam. Mirušajai ap pleciem bijusi aplikta ar bronzas gredzentiņiem rotāta villaine, tās veselākie fragmenti atklājās zem mugurkaula skriemeļiem. Bronzas spirālišu un gredzentiņu kaudzīte atklājās arī pie kreisās kājas pēdas. Mirusi bijusi guldīta uz koka paklāja (šķirstā?). Spriežot pēc galvaskausa, apbedītā sieviete bijusi 25—35 gadus veca.

106. kapa, vīrieša, orientēts A—R virzienā, 55 cm dziļumā, iznīcis. No skeleta saglabājušies vienīgi dažī zobi un pirksta falangas paliekas. Visas kapa piedevas netraucēti savās vietās — galvas rajonā dzelzs pakavsakta fragmenti, krūšu rajonā bronzas spirālgredzens, pēc kura var spriest, ka mirušā kreisā roka bijusi pacelta galvas virzienā. Gar labajiem sāniem nolikti viens otram blakus divi dzelzs iedzītņi šķēpi, gar kreisajiem sāniem ieslīpi dzelzs vienasmens zobens un pie labās kājas pēdas ar pietu pie kājas — dzelzs šaurasmens cirvis (VIII tab.: 14).

107. kapa (39. att.; XVI tab.: 3), vīrieša, orientēts ZZA—DDR virzienā, 50 cm dziļumā, četrstūrainā kapa bedrē. Skeleta kauli saglabājušies samērā labi. Galva pagriezta pret kreiso plecu. Abas rokas saliektas elkoņos un paceltas pret galvu, kreisās rokas pirksti pie apakšžokļa, labā roka nedaudz zemāk. Slikti saglabājušies krūškurvja un kāju pēdu kauli. Pie galvaskausa saglabājušās trīs rindas bronzas spirālišu no cepures apšuvuma. Masīva pakavsakta ar daudzskaldņu galiem noslidējusi iegurņa rajonā (I tab.: 19), otra maza pakavsakta atrasta uz krūtīm zem karavīra aproces. Uz kreisās rokas bronzas karavīra aproce, trīs bronzas spirālgredzeni un gredzens ar vidusplāksnīti, šīs rokas piederknei bijis uz dzijām vērts bronzas spirāļu aptinums. Uz labās rokas masīva bronzas aproce ar puslodveida šķēsgriezumu (VI tab.: 3) un divi bronzas spirālgredzeni, šķiet, arī šīs rokas piederknei bijis apšuvums no bronzas spirāliņiem. Pāri iegurnim, kreisajā pusē, ieslīpi nolikts dzelzs nazītis, pie labā augšstilba ar asmeni pret kāju — dzelzs šaurasmens cirvis. Mirušais, spriežot pēc galvaskausa, 40—50 gadus vecs.

21. att. 160. kapa (sievietes) inventārs.

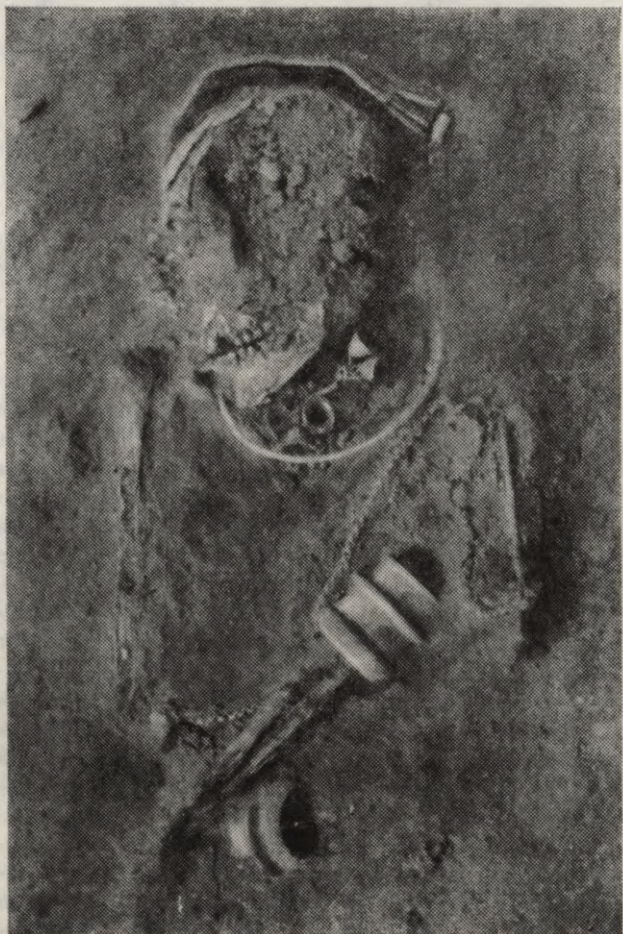
108. kapa, vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 50 cm dziļumā, iznīcis. No skeleta saglabājušies rokas apakšdelma fragments aprocē un abu kāju augšstilbu kaulu fragmenti. Kapa bedres augšgalā bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem, tai līdzās bronzas doba profilētā aproce (VI tab.: 14); tā atradusies uz kreisās rokas, kas pacelta pret galvu. Ieslīpi pāri iegurņa rajonam pārlikts īss dzelzs vienasmens zobens un tā tuvumā makstij piederīgs bronzas riņķītis. Kapa kājgalī ar asmeni uz leju dzelzs šaurasmens cirvis, netālu viens otram līdzās divi dzelzs iedzītņi šķēpi.

109. kapa (40. att.), vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 60 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies samērā labi. Galva pagriezta pret kreiso plecu. Abas rokas saliektas elkoņos un paceltas pret galvu, labās rokas pirksti zem zoda, kreisās — nedaudz zemāk. Bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem noslidējusi iegurņa rajonā. Uz kreisās rokas bronzas doba profilētā aproce un divi bronzas spirālgredzeni, viens bronzas spirālgredzens uz labās rokas. Gar kreisajiem sāniem nolikts dzelzs vienasmens neliels zobens. Vīrs zobena izkai-

22. att. 7. kaps no dienvidaustrumiem.

sītas 15 bronzas starpskārdītes no lentveida spirāles vainaga. Tā kā Kivtu kapulauka 97. kapā saglabājušās makstij trūkst līdzīgas detaļas, nav izslēgts, ka starpskārdītes liecina par sairušu vainagu — ziedojumu mirušajam. Pie labās kājas pēdas ar asmeni pret pēdu

23. att. 12. kaps no austrumiem.

nolikts dzelzs šaurasmens cirvis, netālu, paralēli labās kājas liela kaulam, viens otram līdzās divi dzelzs iedzītņa šķēpi (IX tab.: 4). Spriežot pēc gavaskausa, mirušais bijis 25—35 gadus vecs.

110. kaps, vīrieša, orientēts A—R virzienā, 60 cm dziļumā, iznīcis (traucēts?). No skeleta saglabājušās galvaskausa paliekas, kreisā augšdelma, abu kāju augšstilbu un kreisās kājas liela kaula fragmenti. Pie galvaskausa miniatūrs dzelzs nazītis, otrs, lielāks dzelzs nazis atrasts iegurņa tuvumā.

111. kaps, vīrieša, orientēts A—R virzienā, 60 cm dziļumā, postīts (?), stipri iznīcis. No skeleta vāji saglabājušās galvaskausa paliekas, vājas kaulu pēdas roku un kāju vietās. Krūšu rajonā atrod bronzas pakavsaktu ar atrotītiem galiem un pēdu rajonā zilās stikla krellītes fragmentus.

112. kaps, zēna, orientēts A—R virzienā, 60 cm dziļumā, postīts (?). No skeleta saglabājies galvaskausa fragments ar dažiem zobiem, labās rokas augšdelma fragments, kreisās rokas apakšdelms ar pirkstiem un abu kāju augšstilba kaulu fragmenti. Pie galvas bronzas važiņa ar trapeceveida piekariņiem, galvas tuvumā bronzas spirālgredzens. Uz kreisās rokas, kas pacelta pret galvu, ar bronzas gredzentiņiem rotāts iziris rokauts, uz šīs rokas pirkstiem sudraba gredzens ar vidusplāksnīti un bronzas spirālgredzens.

113. kaps, meitenes, orientēts R—A virzienā, 45 cm dziļumā, četrstūrainā kapa bedrē, iznīcis. No skeleta saglabājušās tikai ļoti vājas galvaskausa paliekas. Krūšu rajonā atrod mazu bronzas rievotu cilindriņu — gredzentiņu.

114. kaps, vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 55 cm dziļumā, četrstūrainā kapa bedrē. Skelets saglabājies ļoti slikti — galvaskausa gabali, bez tam labās rokas augšdelms un apakšdelms un abu kāju augšstilba kaulu fragmenti. Šķiet, ka labā roka bijusi pacelta pret galvu, bet kreisā pārlikta pāri krūtīm. Pie labās rokas elkoņa dzelzs pakavsakta ar bronzas stieples aptinumu, labās rokas rajonā divi šai rokai piederīgi bronzas spirālgredzeni un kreisās rokas rajonā viens bronzas spirālgredzens. Iegurnim un kreisajam augšstilbam slīpi pāri nolikts dzelzs vienasmens zobens (X tab.: 7) un labās kājas ceļa rajonā ar asmeni uz leju dzelzs šaurasmens cirvis. Apbedījums iežogots trim nelieliem akmeņiem.

115. kaps, zēna, orientēts ADA—RZR virzienā, 50 cm dziļumā. No skeleta kauliem saglabājušies tikai galvaskausa mala un abu kāju lielu kaulu fragmenti. Krūšu rajonā dzelzs pakavsaktas fragments ar bronzas stieples notinumu, tās tuvumā bronzas spirālgredzens un vairākas bronzas spirālītes. Kreisajā rokā, kas bijusi pacelta pret galvu, — bronzas masīvas profilētas aproces miniatūrforma (VI tab.: 11) un šai rokai piederīgi divi bronzas spirālgredzeni. Pašā kapa bedres malā (ne parastā vietā) nolikts dzelzs šaurasmens cirvis un pieauguša cilvēka bronzas spirālgredzens.

116. kaps (41. att.), vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 60 cm dziļumā. Skelets saglabājies vāji, kauli drūp. Galva pagriezta pa labi, abas rokas saliektas el-

koņos un paceltas pret galvu — labās rokas pirksti pie zoda, kreisā roka zemāk uz krūtīm. Bronzas tordēta pakavsakta noslidējusi pie kreisās rokas elkoņa. Uz kreisās rokas bronzas karavīra aprobe un rievots bronzas cilindriņš-gredzens, uz labās rokas divi bronzas spirālgredzeni. Labās kājas ceļa rajonā ar asmeni pret kāju — dzelzs šaurasmens cirvis.

117. kaps, vīrieša, orientēts A—R virzienā, 50 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies fragmentos. Galva pagriezta pret labo plecu. Abas rokas saliektas elkoņos: labā pārlīkta pāri krūtīm, kreisā zemāk, pārlīkta pāri iegurnim.

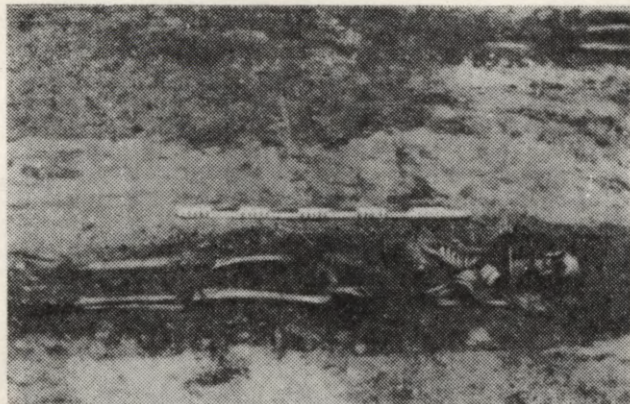
Krūškurvja un iegurņa kauli iznikuši pilnīgi. Uz krūtīm, vidū, bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem. Uz kreisās rokas bronzas masīvā profilētā aprobe un divi bronzas spirālgredzeni. Pāri kāju augšstilbiem slīpi novietots dzelzs vienasmens zobens, pie labās kājas augšstilba — ar asmeni uz leju dzelzs šaurasmens cirvis.

118. kaps, vīrieša, orientēts A—R virzienā, 45 cm dziļumā. No skeleta kauliem tikai ļoti trausli fragmenti. Galva pagriezta pret kreiso plecu. Roku stāvoklis nenosakāms, jo apakšdelmu kauli, tāpat kā visi krūškurvja un iegurņa kauli iznikuši. Uz labās rokas augšstilba noslidējusi bronzas pakavsakta ar atroģtītiem galiem. Ne-parasti — ar rokturi pie labā augšstilba un asmeni kreisās rokas elkoņa rajonā — novietots dzelzs vienasmens zobens ar bronzas cilindriņiem un trapeceveida mēlītēm rotātas ādas maksts paliekām. Zobena smailes tuvumā ar asmeni uz leju — dzelzs šaurasmens cirvis. Pie labās kājas liela kaula dzelzs riņķītis. Kreisās kājas pēdu rajonā viens otram līdzās divi dzelzs iedzītņa šķēpi.

119. kaps (18., 42. att.; XVI tab.: 4), vīrieša, orientēts A—R virzienā, 45 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies ļoti vāji, sīkākie (piemēram, krūškurvja kauli) iznikuši pilnīgi. Galva taisni. Elkoņos saliektās rokas paceltas pret galvu, tā ka kreisās rokas pirksti atrodas zem zoda, labās — pie labā vaiga. Uz krūtīm, zem labās rokas, maza tordēta bronzas pakavsakta ar atroģtītiem galiem (I tab.: 7); masīva bronzas pakavsakta ar daudzskaldņu galiem (I tab.: 15) noslidējusi uz iegurņa. Uz kreisās rokas bronzas karavīra aprobe un divi bronzas spirālgredzeni, kā arī ar sīkiem bronzas gredzentiņiem rotāts rokauts. Divi bronzas spirālgredzeni (XI tab.: 21) arī uz labās rokas. Uz krūtīm ar asmeni pret kreisās rokas augšdelmu dzelzs šaurasmens cirvis, kura kāts notīts ar ornamentētu bronzas lenti. Gar labajiem sāniem dzelzs vienasmens zobens (X tab.: 5), tā tuvumā trīs dzelzs riņķīši zobena piekāršanai; zem zobena rūsā linauduma nospiedumi (nātnas bikses?).

120. kaps, vīrieša, orientēts DA—ZR virzienā, 55 cm dziļumā, iznīcis, inventārs aiznests. No skeleta saglabājies galvaskauss, augšdelmu, iegurņa un kāju kauli. Pie kreisās kājas ceļa bronzas riņķītis, zem galvas dažas sīkas bronzas spirālītes. Spriežot pēc zobiem, mirušais bijis 25—35 gadus vecs.

121. kaps (43. att.), zēna, orientēts ADA—RZR virzienā, 55 cm dziļumā. No skeleta, kas saglabājies ļoti slikti, savā vietā pret labo plecu pagriezts galvaskauss. Labā roka pacelta pret galvu, kreisās stāvoklis nenosa-

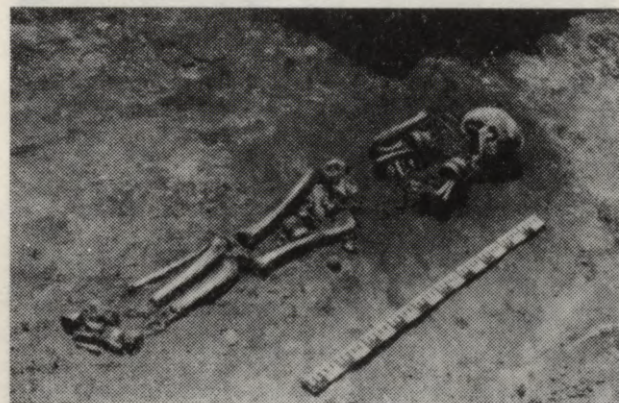

24. att. 36. kaps no ziemeļaustrumiem.

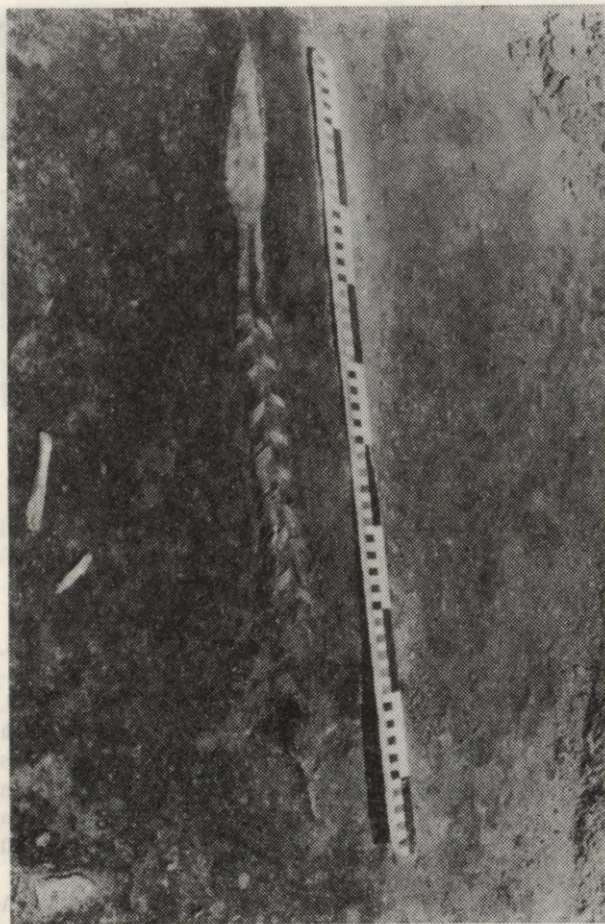
kāms. Pie labās kājas liela kaula ceļa rajonā ar asmeni uz leju — dzelzs šaurasmens cirvis, iegurņa kreisajā pusē dzelzs kružadatas galva ar bronzas stieples aptinumu.

122. kaps (44. att.), vīrieša, orientēts A—R virzienā, 35—45 cm dziļumā, stipri iznīcis. No skeleta saglabājušies galvaskausa un kāju augšstilbu kaulu fragmenti. Pie galvaskausa bronzas skārda cilindriņš, krūšu rajonā bronzas spirālīte, iegurņa rajonā ieslīpi nolikts dzelzs nazis, bet kāju pēdu rajonā dzelzs šaurasmens cirvis un dzelzs bultasgals (IX tab.: 7). Antropoloģe R. Deņisova pēc kaulu apskates spriež, ka mirušais bijis vismaz 40 gadus vecs.

123. kaps (19., 45. att.), sievietes, orientēts R—A virzienā, 40 cm dziļumā, ierakts melnā mītnes zemē. Kaps postīts arot — aizrauta daļa galvaskausa un roku pirkstu kauli. Skeleta kauli ļoti trausli. Spriežot pēc saglabājušās apakšžokļa, galva bijusi noliekta pa labi. Abas rokas saliektas elkoņos un sakrustotas uz krūtīm. Ap kaklu bronzas tordēts kaklariņķis ar četrskaldņu galiem. Uz katras rokas pa divām bronzas aprocēm — tuvāk delnai bronzas manšetveida aprobe, tālāk doba aprobe ar sašaurinātiem galiem. Pie kreisās rokas elkoņa bronzas pakavsakta ar atroģtītiem galiem (I tab.: 12).

25. att. 59. kaps no ziemeļiem.

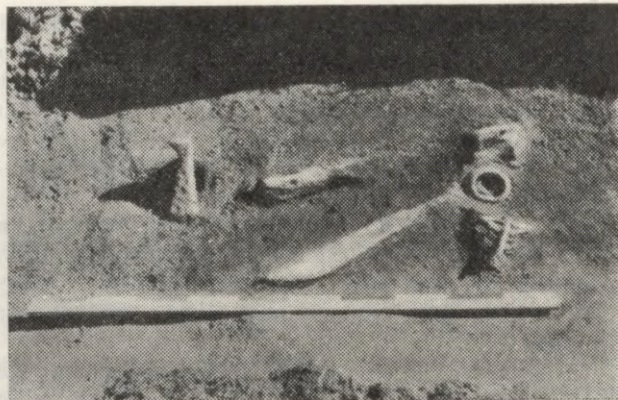
26. att. 63. kaps no ziemeļiem.

Iegurņa tuvumā dzelzs krukādada (XI tab.: 3) un otras sīks fragments, abas tās savienojusi bronzas važiņa, turpat tuvumā bronzas spirālītes. Mirusī, spriežot pēc zobiem, bijusi 25—35 gadus veca.

124. kaps, vīrieša, šķiet, zēna, orientēts A—R virzienā, 50 cm dziļumā, ierakts tumšā mītnes zemē. Skeleta kauli pilnīgi iznikuši, kapa galvgali saglabājušies tikai daži

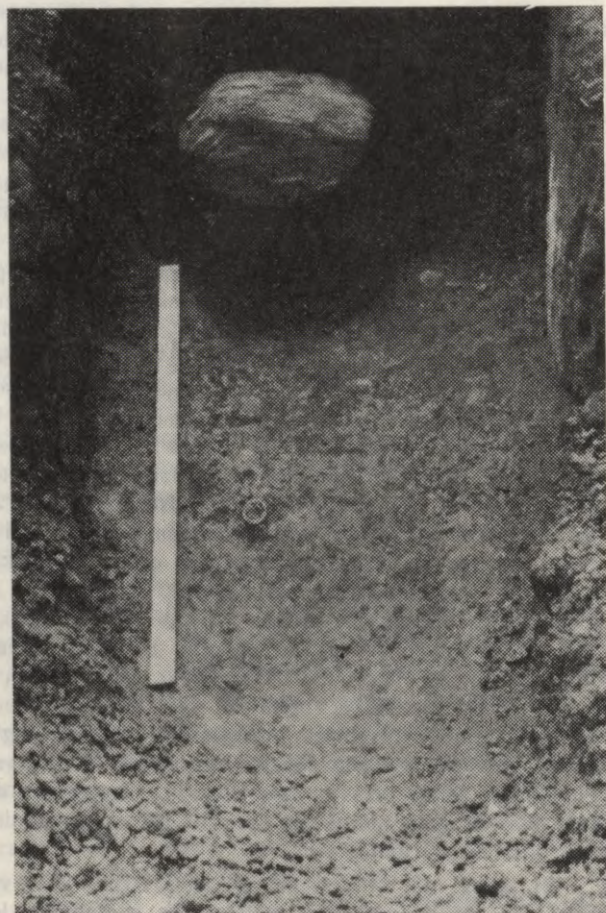
27. att. 67. kaps no dienvidiem.

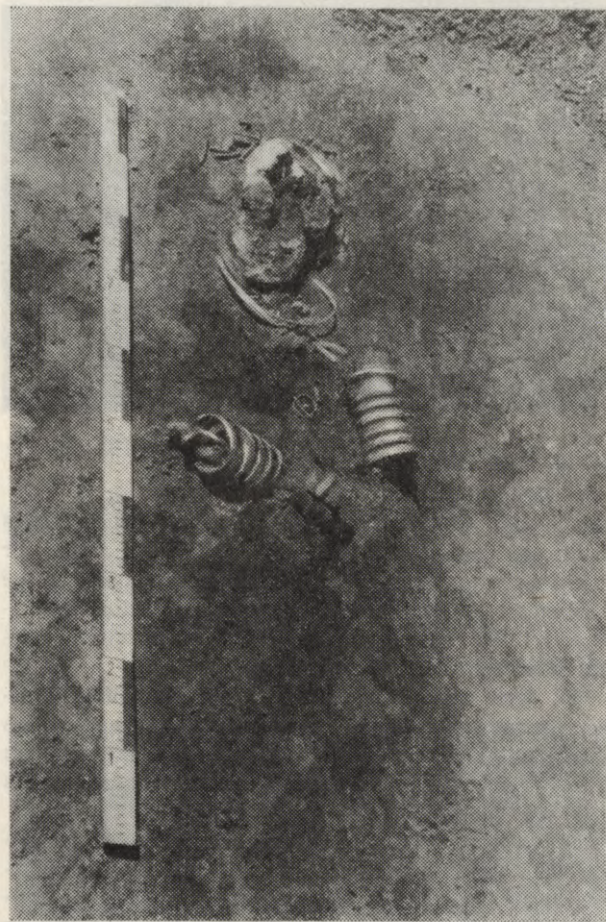
28. att. 68. kaps no dienvidrietumiem.

sīki zobu fragmenti. Krūšu rajonā divi bronzas spirāl-gredzeni un dažas bronzas spirālītes. Ieslīpi pāri iegurņa rajonam dzelzs viensmens zobens ar diviem dzelzs riņķīšiem no zobena pakara. Labā augšstilba rajonā ar asmeni uz leju — dzelzs šaurasmens cirvis.

125. kaps (XIX tab.: 1), simbolisks vīrieša kaps — kenotafs, orientēts RZR—ADA virzienā, 35 cm dziļumā,

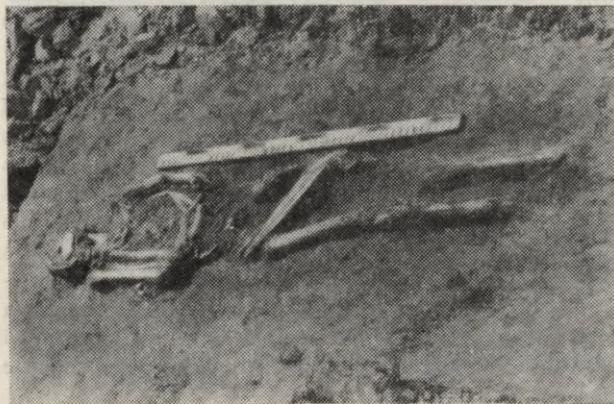
29. att. 71. kaps no ziemeļrietumiem.

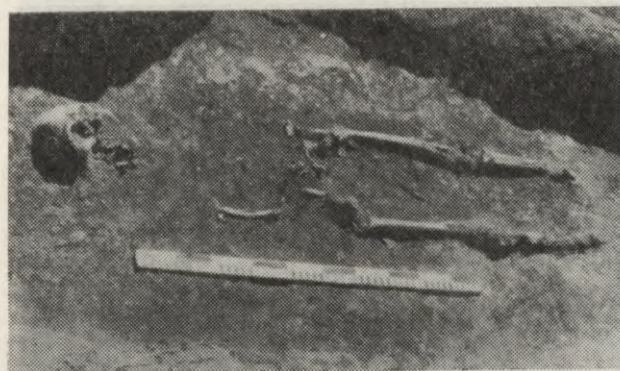
30. att. 74. kaps no dienvidaustrumiem.

1,35×0,6 m lielā četrstūrīnā kapa bedrē. Kaulu pazīmju pilnīgi trūkst. Kapa bedres galvgalī dzelzs iedzītņa šķēps, vidusdaļā dzelzs šaurasmens cirvis un kājgalī dzelzs iedzītņa šķēps. Abi šķēpi orientēti precīzi līdztekus kapa bedres virzienam.

126. kaps, zēna, orientēts A—R virzienā, 40 cm dziļumā, 1,4×0,5 m lielā kapa bedrē. Skelets iznicis, sagla-

31. att. 80. kaps no rietumiem.

32. att. 81. kaps no ziemeļaustrumiem.

bājušies vienīgi galvaskausa fragmenti. Pie galvas bronzas spirālīte un bronzas gredzentiņš, kapa vidusdaļā dzelzs nazis.

127. kaps (46. att.), vīrieša, orientēts DDR—ZZA virzienā, 40 cm dziļumā. No skeleta saglabājušies galvaskausa fragmenti ar dažiem zobiem, rokas apakšdelma kauli aprocē un pirkstu kauli spirālgredzenos.

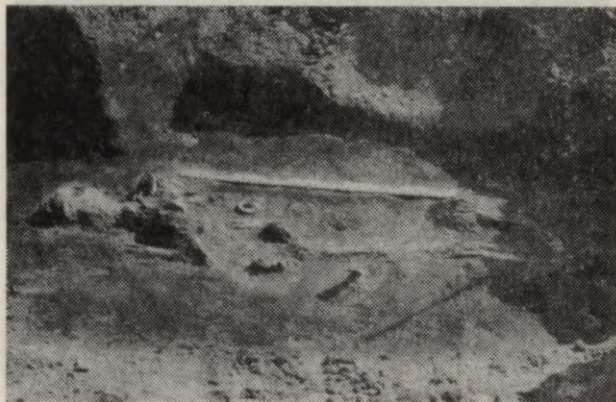
33. att. 85. kaps no austrumiem.

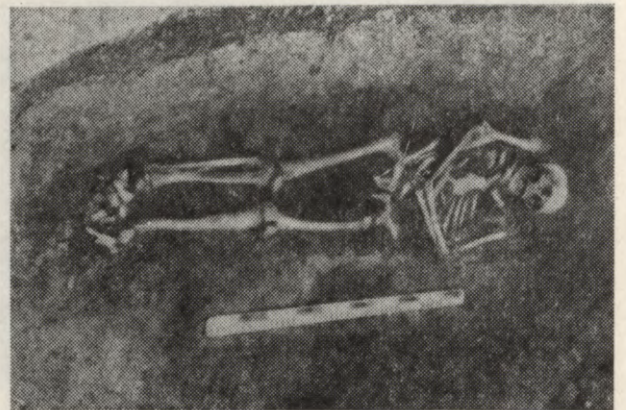
34. att. 97. kaps no ziemeļiem.

Krūšu rajonā maza bronzas pakavsakta ar atrotītiem galiem (I tab.: 10), saktai ar vilnas dzijas palīdzību bijušas piekārtas trīs bronzas važiņas (VII tab.: 1) ar trapeceida mēlītēm galā. Zemāk liela, masīva bronzas pakavsakta ar četrskaldņu galiem (I tab.: 14). Vēl zemāk — kreisās rokas karavīra aroce un trīs bronzas spirālgredzeni; to novietojums pieļauj, ka roka bijusi pārlikta iegurnim. Vēl zemāk divu bronzas spirālgredzenu fragmenti, iespējams, gredzeni no labās rokas, kas nolikta gar sāniem. Pašā kapa kājgalī dzelzs šaurasmens cirvis. Spriežot pēc zobiem, mirušais bijis 25—30 gadus vecs.

128. kaps, vīrieša, orientēts A—R virzienā, 25 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies ļoti slikti, šķiet, daļēji arkla skarti. No galvaskausa saglabājušies vienīgi pakauša daļa un dažī zobi, bez tam — kreisā augšdelma kaula fragments, vāji iegurņa kaulu, kāju augšstilba un kreisās kājas liela kaulu fragmenti. Aroce liecina, ka kreisā roka bijusi elkonī nedaudz saliekta un pacelta uz krūtīm. Uz kreisās rokas bronzas dobā profilētā aroce, šai rokai piederīgo bronzas spirālgredzenu atrod zem kreisās kājas (XI tab.: 20), otru, labajai rokai piederīgo bronzas spirālgredzenu (XI tab.: 14) — iegurņa

35. att. 99. kaps no ziemeļiem.

36. att. 100. kaps no ziemeļaustrumiem.

kaula labajā pusē. Gar labo roku novietots neliels dzelzs vienasmens zobens (X tab.: 10), labā ceļa rajonā ar asmeni uz leju — dzelzs šaurasmens cirvis, bez tam pie labās kājas — dzelzs iedzītņa šķēps ar iedzītni pie kājas pēdas. Pie aroces saglabājušās šauras vilnas prievītes fragmenti piecās tinuma kārtās.

129. kaps, zēna, orientēts A—R virzienā, 30 cm dziļumā, iznīcis, kapa bedre iezīmējās skaidri. Kapa bedres vidusdaļā ļoti izrūsējusi dzelzs pakavsakta ar atrotītiem galiem (I tab.: 5). Kapā atrada arī dzelzs šaurasmens cirvi.

130. kaps, sievietes, apbedījuma virziens nav nosakāms, tūlīt zem velēnas, sapostīts. No skeleta saglabājušās tikai sikas kaulu drumsas. Atrasts dzelzs pakavsaktas fragments, divas kauri gliemežnīcas, villaines bronzas spirālītes un bronzas gredzentiņi, kā arī vainaga starpskārdītes fragments.

131. kaps (47. att.; XIV tab.: 4), sievietes, orientēts RZR—ADA virzienā, 25 cm dziļumā, arkla skarts. Skeleta kauli, atskaitot arkla skarto galvaskausa sejas daļu, kreisās rokas augšdelmu un krūškurvja kreiso pusi, saglabājušies. Abas rokas saliekta elkoņos un paceltas pret galvu. No galvas noslidējis iziris bronzas spirāļu četrindu šaurais vainags (IV tab.: 5), kam starpskārdīšu vietā pa trim bronzas gredzentiņiem. Ap kaklu tordēts bronzas kaklariņķis ar seglu un kāša galiem (III tab.: 5), otrs — ar noplacinātiem galiem, bez tam uz bronzas spirālītēm vērtu zvaniņu rota (VII tab.: 9) un gareniski vērtu kauri gliemežnīcu rotas paliekas. Uz katras rokas mirušajai pa divām arocēm: tuvāk delnai bronzas manšetveida aroce (V tab.: 7), tālāk bronzas doba aroce ar sašaurinātiem galiem. Uz labās rokas trīs, uz kreisās — divi bronzas spirālgredzeni. Zem labās rokas elkoņa noslidējusi krūšurota, tā sastāv no divām ar bronzas stiepli notītām dzelzs kruķadatām, kas savienotas ar važiņu. No galvas līdz ceļu rajonam izkaisītas bronzas spirālītes no villaines rotājuma. Koka paliekas jostas rajonā pieļauj iespēju, ka mirusi bijusi apbedīta vienkoča šķirstā. Spriežot pēc zobiem, sieviete bijusi ap 40 gadus veca.

132. kaps, bērna — mazas meitenes, orientēts RZR—ADA virzienā, 35 cm dziļumā. Skeleta kauli pilnīgi iznī-

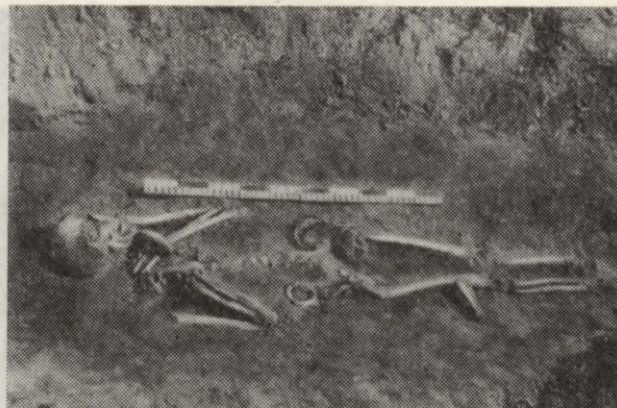
37. att. 102. kaps no ziemeļiem.

kuši. Krūšu rajonā savās vietās viena otrai līdzās divas bronzas spirālaprocītes.

133. kaps (48. att.), vīrieša, orientēts A—R virzienā, 30 cm dziļumā, ar melnu mītnes zemi pildītā kapa bedrē. Mītnes zeme veicinājusi kaulu satrūdēšanu, no tiem saglabājušās tikai galvaskausa un roku kaulu irstošas drumslas. Krūšu lejasdaļas rajonā masīvā profilētā bron-

38. att. 105. kaps no austrumiem.

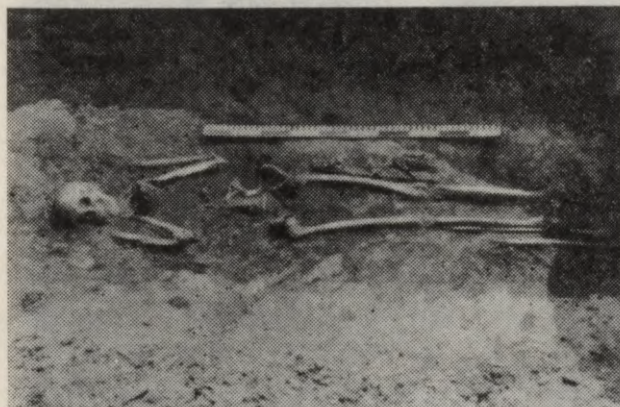

39. att. 107. kaps no ziemeļaustrumiem.

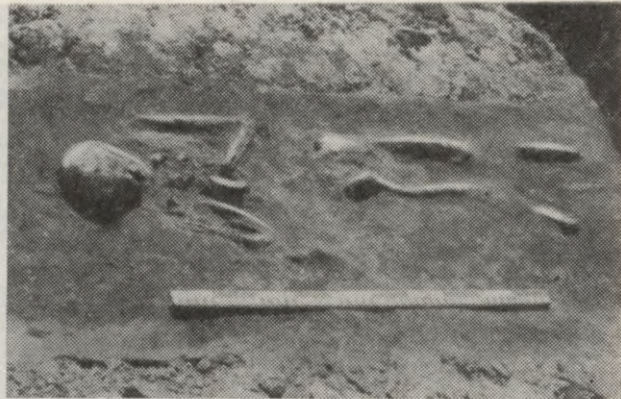
zas aprobe, pie tās divas bronzas trapeceveida mēlītes. Šķērsām pāri jostas rajonam dzelzs vienasmens zobens. Labās kājas ceļa rajonā ar asmeni uz leju dzelzs šaurasmens cirvis, pie tā dzelzs iedzītā šķēps. Otrs, līdzīgs dzelzs šķēps kāju pēdu rajonā.

134. kaps (49. att.; XX tab.: 2), vīrieša, orientēts A—R virzienā 35 cm dziļumā. Skeleta kauli, atskaitot bojāto (arkla skarto?) galvaskausu, labi saglabājušies. Abas rokas saliektas elkoņos: labā pārlīkta pāri jostasvietai, kreisā pacelta galvas virzienā. Uz kreisās rokas bronzas spirālgredzens, uz labās divi bronzas gredzentiņi — bronzas cilindriņi (XI tab.: 10). Pāri kāju augšstilbiem ieslīpi dzelzs vienasmens zobens. Pie labās kājas pēdas atrasti dzelzs jostassprādzes fragmenti. Spriežot pēc zobiem, mirušais bijis 24—25 gadus vecs.

135. kaps (49. att.; XX tab.: 3), vīrieša, orientēts A—R virzienā, 50 cm dziļumā, pašā ezera krastā. Skeleta kauli labi saglabājušies. Abas rokas saliektas elkoņos: kreisā pacelta pret galvu, ar pirkstiem pie apakšžokļa, labā pārlīkta šķērsām pāri krūtīm. Pie labās rokas apakšdelma dzelzs pakavsakta ar bronzas stieples aptinumu, uz abām rokām pa bronzas spirālgredzenam. Pie labās kājas ceļa ar asmeni uz leju dzelzs šaurasmens cirvis. Kā vērojams pēc galvaskausa, mirušais bijis 40—50 gadus vecs.

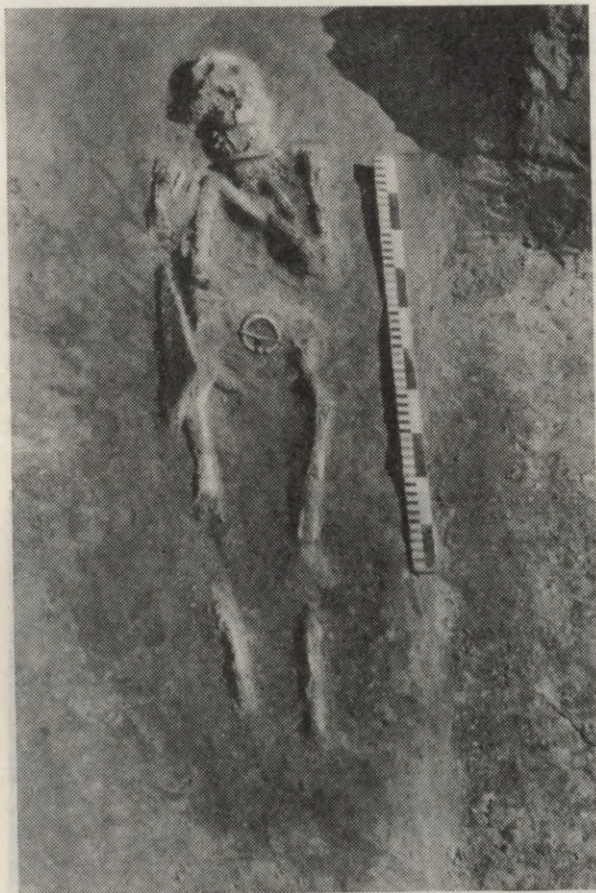

40. att. 109. kaps no ziemeļaustrumiem.

41. att. 116. kaps no ziemeļaustrumiem.

136. kaps, sievietes, 35 cm dziļumā, postīts, izplūdušās kapa bedres virziens RDR—AZA. No skeleta saglabājušies vienīgi rokas apakšdelma kauli aprocē. Jostas rajonā bronzas spirālaproce, turpat tuvumā ar bronzas stiepli notīta dzelzs spieķadata un divi bronzas spirālgredzeni, kā arī bronzas trapecveida piekariņš. Galvas rajonā saglabājušies koksne, iespējams, no vienkoča šķirsta.

42. att. 119. kaps no rietumiem.

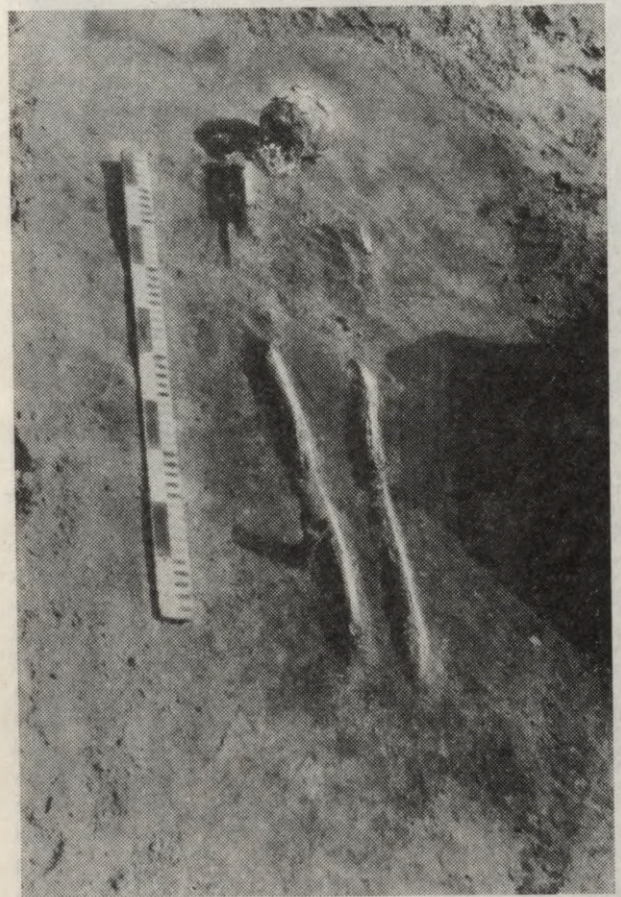
137. kaps (50. att.), vīrieša, orientēts ZA—DR virzienā, 65 cm dziļumā, pēc apbedījuma, ierakts, sapostot kādu senāku kapu. Skeleta kauli saglabājušies ļoti labi. Abas rokas jostasvietā sakrustotas. Pie iegurņa kreisajā pusē dzelzs nazis, pie kreisā pleca monēta — Polijas karaļa Sigismunda III (1587—1621) Rīgas šiliņš.

138. kaps, vīrieša (?), orientēts ZA—DR virzienā, 65 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies samērā labi — trūkst vienīgi kreisās rokas apakšdelma un labās kājas augšstilba. Labā roka pārlikta šķērsām pār krūtīm. Kapā līdzdotu inventāru neatrada.

139. kaps, zēna, orientēts AZA—RDR virzienā, 15 cm dziļumā, arkla sajaukts. No skeleta savās vietās saglabājušies vienīgi abu kāju augšstilbu kauli un dažas ribas, kuru tuvumā bronzas riņķītis.

140./141. kaps, dubultkaps, vīriešu, orientēts DA—ZR virzienā, 18—25 cm dziļumā, abi mirušie apglabāti cieši viens otram līdzās, sapostīti. No skeletu kauliem savās vietās vienīgi iegurņa un stilbu kauli, 140. kapā guldītajam bez tam vēl mugurkaula skriemeļi. Kapā atrasts bronzas skārda rievots cilindriņš — gredzens.

142. kaps, vīrieša, orientēts AZA—RDR virzienā, 20 cm dziļumā, arkla sapostīts. No skeleta saglabājušies vienīgi abu kāju augšstilbu kauli. Kapa piedevu trūkst.

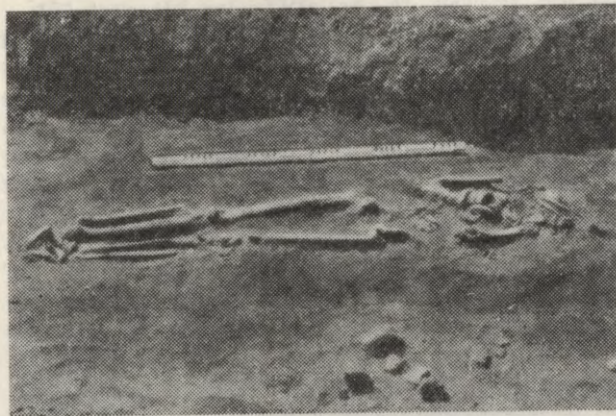
43. att. 121. kaps no ziemeļrietumiem.

143. kaps, sievietes, orientēts ZR—DA virzienā, 20 cm dziļumā, sapostīts. No skeleta saglabājies kreisais augšstilba kauls, abu kāju lielu kauli un krūškurvja fragmenti. Pie kreisā augšstilba rokas pirksti ar bronzas spirālgredzenu. Kaulu rajonā izkaisītas villaines rotājuma bronzas spirālītes un bronzas skārda cilindriņi.

144. kaps, zēna (?), orientēts ADA—RZR virzienā, 25 cm dziļumā, sapostīts. No skeleta kapa bedres austrumu galā saglabājies vienīgi galvaskausa fragments. Kapa rajonā atrod trīs bronzas spirālītes.

145. kaps (XVIII tab.: 3), zēna, orientēts DA—ZR virzienā, 18 cm dziļumā. No skeleta saglabājies sairis galvaskausa, daži ribu fragmenti (arkla?) sajauktā stāvoklī, kāju augšstilbu kauli *in situ* un pirkstu falangas gredzenos krūšu rajonā. Uz krūtīm trīs bronzas spirālgredzeni un bronzas lentveida aproce ar sašaurinātiem galiem (V tab.: 19). Kapa bedres rajonā arī daži auduma rotājuma bronzas cilindriņi. Spriežot pēc zobiem, zēns 6—7 gadus vecs.

146. kaps, vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, ugunskauss (?), 30 cm dziļumā. Ar tumšu mītnes zemi pildītā un sešiem akmeņiem iežogotā kapa bedrē atrod vienīgi trīs sīkus kalcinētu kaulu fragmentus. Vietā, kur skeletkapos parasti atrodas iegurnis, labajā pusē dzelzs šaurasmens cirvis.

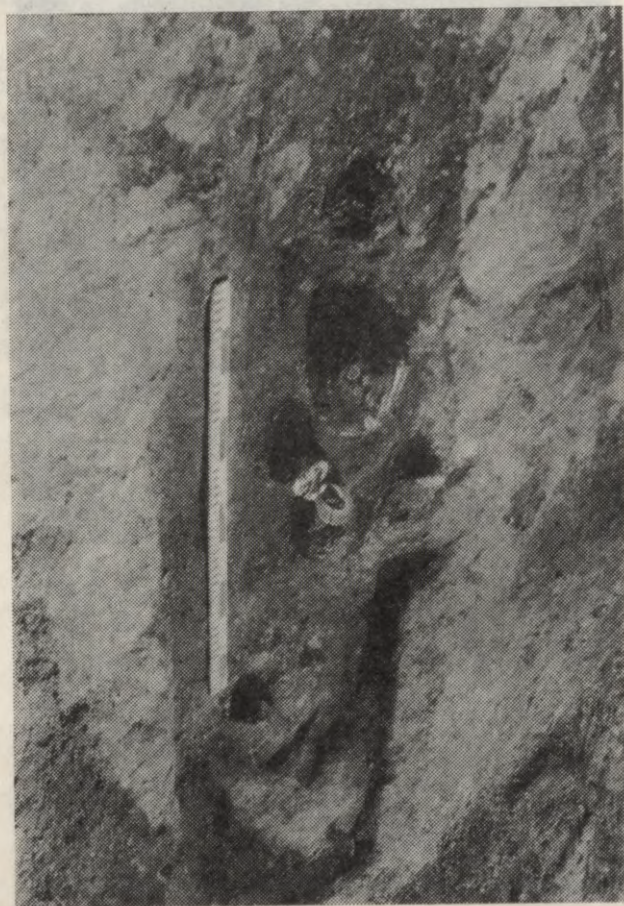
45. att. 123. kaps no ziemeļiem.

147. kaps, vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 30 cm dziļumā, iznīcis. No skeleta saglabājušies savās vietās labā augšstilba kaula un kreisā liela kaula fragmenti. Labā ceļa rajonā horizontālā stāvoklī dzelzs šaurasmens cirvis.

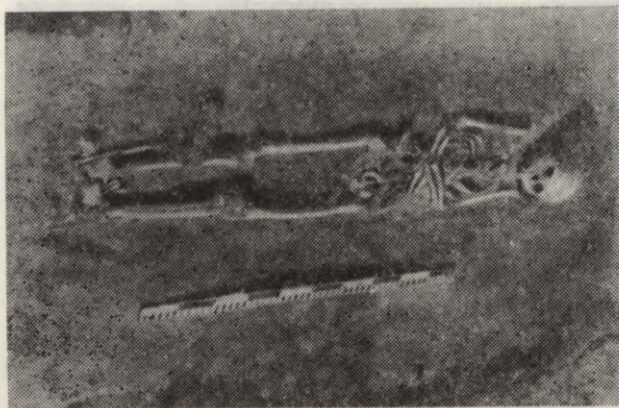
148. kaps, vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 30 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies slikti — pa labi noliektajam galvaskausam trūkst sejas daļas, savās

44. att. 122. kaps no rietumiem.

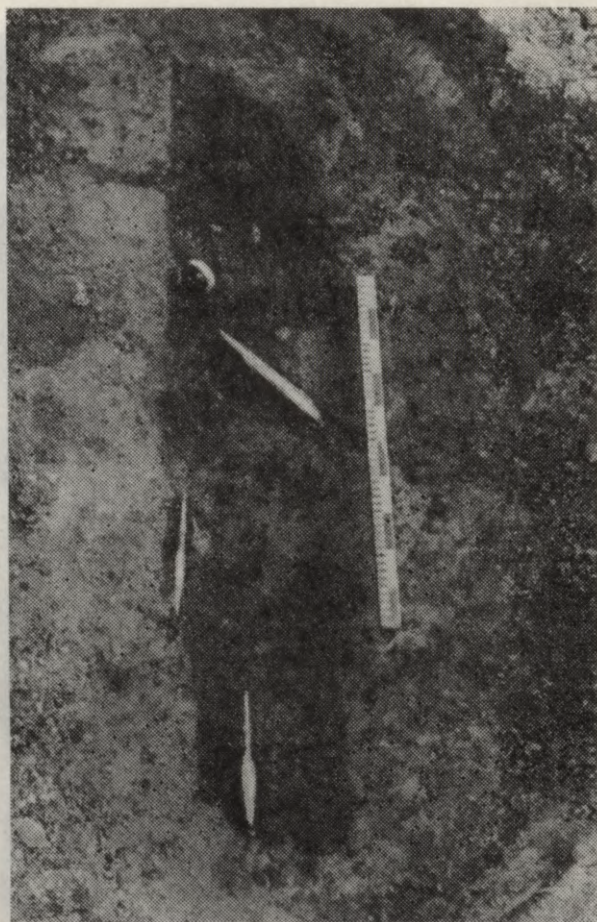
46. att. 127. kaps no ziemeļaustrumiem.

47. att. 131. kaps no ziemeļaustrumiem.

vietās kāju augšstilbu un lielu kauli. Labā roka bijusi pacelta pret galvu, kreisā šķērsām pāri krūtīm. Labās kājas pēdas rajonā, paralēli apbedījumam, dzelzs vienasmens zobens.

149. kaps, vīrieša, orientēts A—R virzienā, 35 cm dziļumā, ierakts cieši līdzās iepriekšējam. Skeleta kauli

48. att. 133. kaps no rietumiem.

saglabājušies vidēji, kaut gan sīkie kauli iznikuši. Sānos bojātais galvaskauss noliekts pa labi, abas rokas pārliktas vidum, labā zemāk par kreiso, uz tās bronzas skārda aprobece ar paplašinātu vidusdaļu un atrofītiem galiem (V tab.: 20). Kapa kājgalī starp lielu kauliem ovālas dzelzs šķiltavas (VIII tab.: 9). Spriežot pēc zobiem, mirušais 25—35 gadus vecs.

150. kaps, zēna, orientēts ADA—RZR virzienā, 25 cm dziļumā, iznicis. No skeleta saglabājušies vienīgi niecīgi galvaskausa fragmenti un daži zobi. Galvas rajonā bronzas aprocīte ar pāresninātiem galiem, krūšu rajonā bronzas rotājuma fragments — riņķītis ar piekārtiem zvārgulišiem. Spriežot pēc zobiem, zēns bijis 7—8 gadus vecs.

151. kaps, sievietes (?), orientēts ADA—RZR virzienā, 30 cm dziļumā, arkla izpostīts. Kapa bedrē trūkst jebkādu kaulu pazīmju. Kapa bedres austrumu galā bronzas spirālgredzens, apmēram vidukļa rajonā dzelzs krukādata ar bronzas stieples aptinumu un divas bronzas spirālītes.

152. kaps, vīrieša, orientēts A—R virzienā, 15 cm dziļumā, kauli sajaukti. 40 cm dziļumā netraucēts kapa kājgalis ar abu kāju augšstilbu un lielu kaulu fragmentiem. Labās kājas ceļa rajonā ar asmeni uz leju — dzelzs šaurasmens cirvis, jostas rajonā dzelzs nazis.

153. kaps (20., 51. att.; XVII tab.: 3), sievietes, orientēts ZR—DA virzienā, 27 cm dziļumā, nedaudz arkla traucēts. Skeleta kauli saglabājušies slikti — galvaskausam trūkst pieres un sejas daļas, roku kauli saglabājušies vienīgi aprocēs, kāju augšstilbu un lielu kauli tikai fragmentos. Ap galvu — no galvaskausa noslidējušā vainaga «bizes» trīs posmi ar trapecveida mēlītēm galā (pats vainags, domājams, arkla aizrauts). Ap kaklu bronzas vītis kaklariņķis ar cilpu galiem (II tab.: 8) un otrs ar noplacinātiem galiem un trapecveida mēlītēm (II tab.: 7), uz krūtīm bronzas pakavsakta ar atrofītiem galiem, bronzas riņķītis ar zvārgulišiem un dzelzs spieķadatas galva ar bronzas stieples aptinumu. Uz rokām, kas bijušas liktas uz vidukļa, pa iedobtai bronzas aprobecei ar paplašinātiem galiem (V tab.: 17) un pa diviem bronzas spirālgredzeniem. Kapa augšgalā villaines fragmenti un tās rotājuma bronzas spirālītes un cilindriņi; villaine bijusi mirušajai ap pleciem. Plecu daļā koka paklāja fragmenti ar paparžu paliekām.

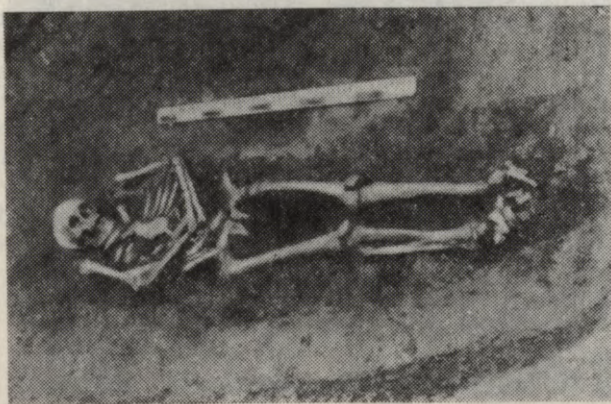
154. kaps, vīrieša, orientēts DA—ZR virzienā, 30—50 cm dziļumā, pilnīgi sapostīts. Skeleta kauli (galvaskausa virsējā daļa, rokas, kāju kaulu fragmenti) izsvaidīti. Kapa bedres vidusdaļā pie galvas divas bronzas spirāles, kājgaļa virzienā — bronzas spirālgredzens, bronzas tordēta pakavsakta ar atrofītiem galiem (I tab.: 8), dzelzs nazis un pašā kājgalī dzelzs šaurasmens cirvis ar pieta ausīm (VIII tab.: 15).

155. kaps, vīrieša, orientēts DA—ZR virzienā, 15—30 cm dziļumā, pilnīgi sapostīts. Kapa bedres vidusdaļā izkaisīti galvaskausa fragmenti, daži mugurkaula skrīmeļi. Kaulu tuvumā bronzas skārda cilindriņš, dzelzs naža (?) un neliels vienasmens zobena fragments, kapa bedres kājgalī dzelzs cirvja asmens fragments.

49. att. 134. un 135. kaps no rietumiem.

156. kaps, nenosakāma dzimuma, orientēta ADA—RZR virzienā, 15—30 cm dziļumā, pilnīgi izpostīta apbedījuma vājas paliekas. No skeleta saglabājušies daži ribu fragmenti, kā arī rokas kaula fragments un mugurkaula skriemelis. Atrasta bronzas pakavsakta ar atrotītiem galiem, dzelzs spieķadatas ar bronzas stieples aptinumu, bronzas pītas važiņas fragments un daži bronzas cilindriņi no auduma rotājuma.

50. att. 137. kaps no ziemeļrietumiem.

157. kaps (52. att.; XVII tab.: 4), sievietes, orientēts R—A virzienā, 20 cm dziļumā. Skeleta kauli netraucēti, kaut gan slikti saglabājušies — galvaskausam trūkst sejas daļas un augšžokļa, trūkst arī labās rokas augšdelma, sikākie kauli iznikuši. Kreisā roka pacelta pret galvu, labā pārlikta pāri viduklim. No galvas noslidējis tikai daļēji saglabājies bronzas spirāļu lentveida vainags (IV tab.: 4); ap kaklu trīs bronzas kaklariņķi: viens tor-dēts ar četrstūrīgiem galiem, otrs vīts ar cilpu galiem un trešais fasetēts ar seglu un kāša galiem. Uz katras rokas pa bronzas spirālaprocei, labā elkoņa rajonā bronzas pakavsakta ar atrotītiem galiem. Visā kapa rajonā no galvas līdz ceļiem izkaisītas villaines rotājuma bronzas spirālītes un cilindriņi; villaine bijusi pārsegta apbedītajai, jo kā galvas, tā ceļu rajonā saglabājušies villaines noslēguma mala.

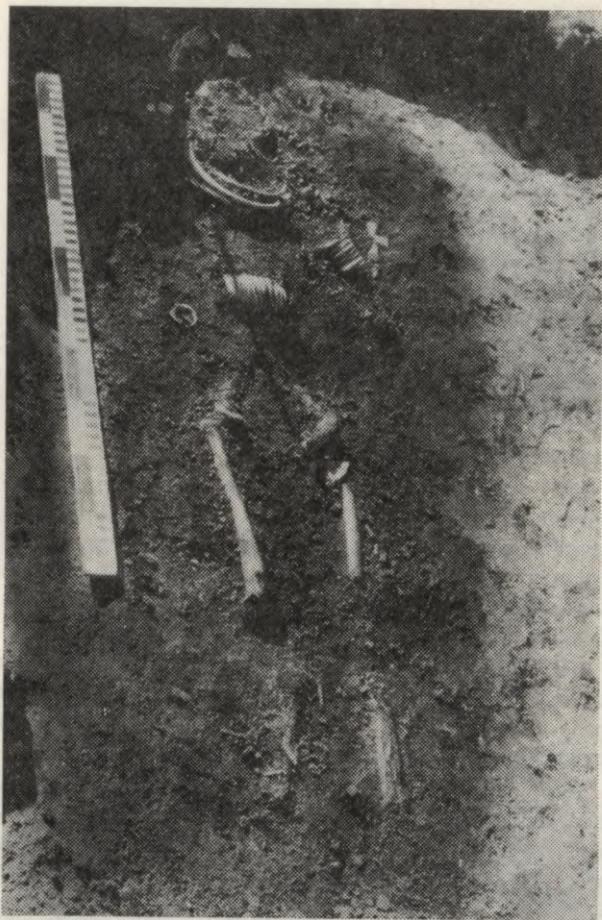
158. kaps, sievietes, orientēts ZR—DA virzienā, 20 cm dziļumā, arkla iznīcināts. Skeleta kaulu nav. Apmēram galvgalī grīstes vainaga fragmenti — pieci uz vilnas dzijām uzvērti bronzas rievoti cilindriņi un divi bronzas zvārguliši, tuvumā bronzas spirālgredzens un pašā kapa kājgalī sešas bronzas trapecveida mēlītes.

159. kaps, vīrieša, orientēts RDA—AZA virzienā, 25 cm dziļumā arkla iznīcināts. Skeleta kaulu nav. Apmēram kreisā ceļa rajonā ar asmeni uz leju dzelzs šaurasmens cirvis.

160. kaps (21., 53. att.), sievietes, 42 cm dziļumā, orientēts RZR—ADA virzienā. Skeleta kauli saglabājušies vāji — no galvaskausa tikai žokļi un pakauša daļa, bez tam roku, iegurņa, kāju augšstilbu un kreisās kājas liela kaula fragmenti. No galvas noslidējis bronzas spirāļu lentveida šaurais vainags ar bronzas cilindriņiem starpskārdīšu vietā. Ap kaklu divi bronzas kaklariņķi — viens ar noplacinātiem, otrs ar seglu un kāša galiem un bronzas stieples aptinumu, kā arī važiņu rota no rievotiem cilindriņiem. Labā roka pārlikta pāri viduklim, kreisā pacelta pie galvas, uz katras rokas pa divām bronzas aprocēm — tuvāk delnai manšetveida aproce (V tab.: 5), tālāk doba aproce ar sašaurinātiem galiem, labajā rokā divi bronzas spirālgredzeni, kreisajā rokā — viens. Kapa bedres stūrus kājgalī iezīmē četri palieli ak-

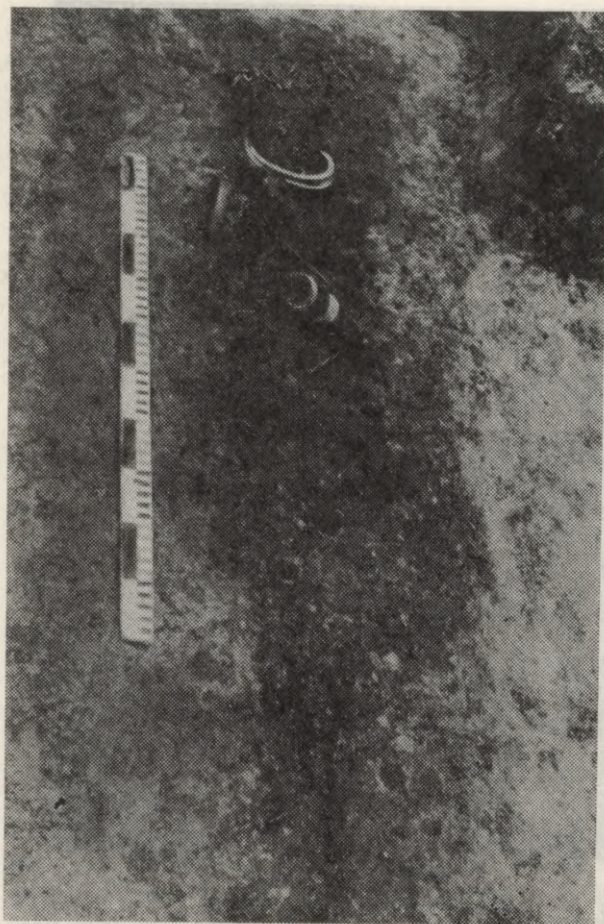
51. att. 153. kaps no dienvidrietumiem.

52. att. 157. kaps no austrumiem.

meņi, kas nolikti cits virs cita pa divi, liels akmens bijis nolikts arī virs kapa kājgaļa. Kapam bijis bērza tāss pārklājs. Spriežot pēc zobiem, apbedītā bijusi pieaugusi sieviete.

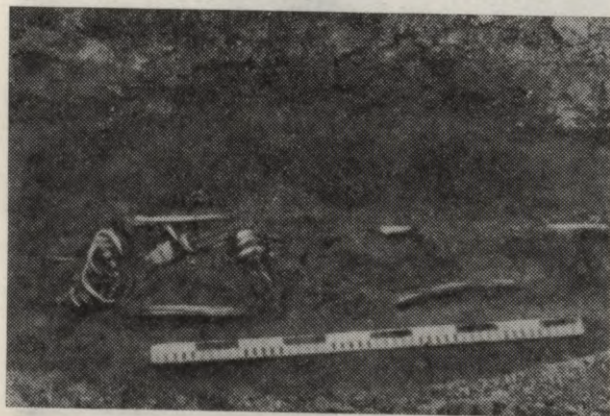
161. kaps, sievietes, orientēts R—A virzienā, 30 cm dziļumā, sapostīts. No skeleta kauliem savās vietās iegurņa kreisās puses kauli, kreisās kājas augšstilba un

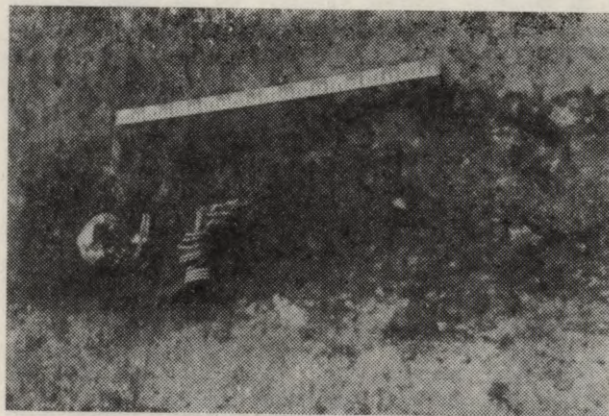
54. att. 165. kaps no austrumiem.

liela kauls, bez tiem daži izkaisīti kaulu fragmenti. At- radumu nav.

162. kaps, sievietes, orientēts DDR—ZZA virzienā, 28 cm dziļumā. Skeleta kauli saglabājušies, trūkst gal- vaskausa sejas daļas, arī dažu sīkāko kaulu. Labā roka pacelta pret kreiso plecu, kreisā pārlikta pāri jostasvietai. Kapa piedevu nav.

53. att. 160. kaps no dienvidrietumiem.

55. att. 174. kaps no dienvidrietumiem.

163. kaps, sievietes, orientēts R—A virzienā, 45 cm dziļumā, izpostīts. No skeleta savās vietās labās kājas augšstilba kauls un kreisās kājas augšstilba fragments, bez tam vēl nēcīgi kaulu fragmenti krūšu rajonā. Visā kapa rajonā izkaisīti villaines rotājuma bronzas spirālītes un cilindriņi, labā ceļa rajonā bronzas spirālgredzens.

164. kaps, vīrieša, orientēts A—R virzienā, 40 cm dziļumā. Skeleta kauli pilnīgi iznikuši, jo kaps ierakts smiltī. Galvas rajonā četras krāsainas stikla krelles, kreisā ceļa rajonā ar asmeni uz leju dzelzs šaurasmens cirvis, ieslīpi nolikts miniatūrs dzelzs vienasmens zobens (X tab.: 8) vai duncis, turpat tuvumā bronzas spirālgredzens.

165. kaps (54. att.; XV tab.: 4), sievietes, orientēts R—A virzienā, 30 cm dziļumā. Skeleta kauli gandrīz pilnīgi iznikuši — saglabājušies nēcīgi galvaskausa, labā augšdelma kaula fragmenti un abu kāju lielu kauli. Kreisā roka pacelta pie labā pleca, labā pārlikta vidum. Ap galvu iziris lentveida spirāļu vainags ar starpskardītēm, ap kaklu divi bronzas fasetēti kaklariņķi, viens ar seglu un kāsi, otrs — ar noplacinātiem galiem, un bronzas zvaniņu kaklarota. Uz abām rokām pa divām bronzas arocēm — tuvāk delnai manšetveida aroce, tālāk doba ar sašaurinātiem galiem, uz kreisās bronzas spirālgredzens. Uz krūtīm divas bronzas kruķadatas ar bronzas stieples aptinumu. Kapu rajonā arī daži villaines cilindriņi.

166. kaps, meitenes, orientēts R—A virzienā, 25—30 cm dziļumā, iznīcis, arkla (?) sapostīts. No skeleta kapa galvgali saglabājies apakšžokļa fragments, dažas ribas un siki roku kaulu fragmenti. Krūšu rajonā bronzas tordēta kaklariņķa puse ar kāša galu un divas bronzas spirālaproces (V tab.: 15), no kurām viena salauzta. Zobi liecina, ka meitene bijusi 3—4 gadus veca.

167. kaps, sievietes ugunskaups, orientēts RDR—AZA virzienā, 15 cm dziļumā. Kalcinēti kauli izkaisīti visā kapa bedres rajonā, starp tiem bronzas aroce ar zvērgalvu galiem (VI tab.: 12), 34 dzeltenas krellītes un četri bronzas zvārguliši.

168. kaps (XX tab.: 4), vīrieša, orientēts ADA—RZR virzienā, 25 cm dziļumā. Skeleta kauli, atskaitot galvaskausa sejas daļu un kreisās rokas apakšdelmu, saglabājušies, kaut arī viegli drūp. Labā roka pacelta pret kreiso plecu, kreisā bijusi pārlikta pāri viduklim. Pie labās rokas pleca bronzas riņķītis, uz iegurņa bronzas spirālgredzens no kreisās rokas, pāri iegurnim ieslīpi dzelzs vienasmens zobens. Spriežot pēc zobiem, vīrietis bijis 18—20 gadus vecs.

169. kaps, šķiet, nepieauguša vīrieša, orientēts DA—ZR virzienā, 25 cm dziļumā, arkla sapostīts. Skeleta (pirkstu, roku, kāju) kaulu drumsas izkaisītas visā kapa

bedres rajonā. Kapa bedres vidusdaļā dzelzs šaurasmens cirvis.

170. kaps (XVIII tab.: 4), vīrieša, šķiet, nepieauguša, orientēts ADA—RZR virzienā, 25 cm dziļumā. Kapa galvgali skāris arkls; no galvaskausa saglabājušies tikai daži zobi, trūkst labās rokas, kā arī krūškurvja kaulu, no labās kājas saglabājies tikai liela kaula fragments. Labā roka (spriežot pēc gredzeniem) bijusi pacelta pret kreiso plecu, kreisā pārlikta pāri viduklim, ar pirkstiem iegurņa rajonā. Krūšu rajonā divi bronzas spirālgredzeni un vairākas bronzas trapeceveida mēlītes. Uz kreisās rokas masīvā profilētā bronzas aroce, tās tuvumā uz iegurņa noslīdējusi bronzas stopasakta ar magoņgalvu galiem. Pie labās kājas liela kaula dzelzs šaurasmens cirvis. Kapa bedres dienvidu malā divi palieli akmeņi. Vērtējot pēc zobiem, mirušais 14—18 gadus vecs.

171. kaps, sievietes, 40 cm dziļumā, stipri sapostīts. Saglabājies galvaskausa pakauša un iegurņa kaula fragmenti, kā arī roku kauli. Kauli sajaukti, starp tiem izkaisīti vairāki bronzas spirālaproces un villaines rotājumu spirālīšu un cilindriņu fragmenti. Apbedījumam apkārt akmeņi, kaps izlikts ar bērza tāsīm.

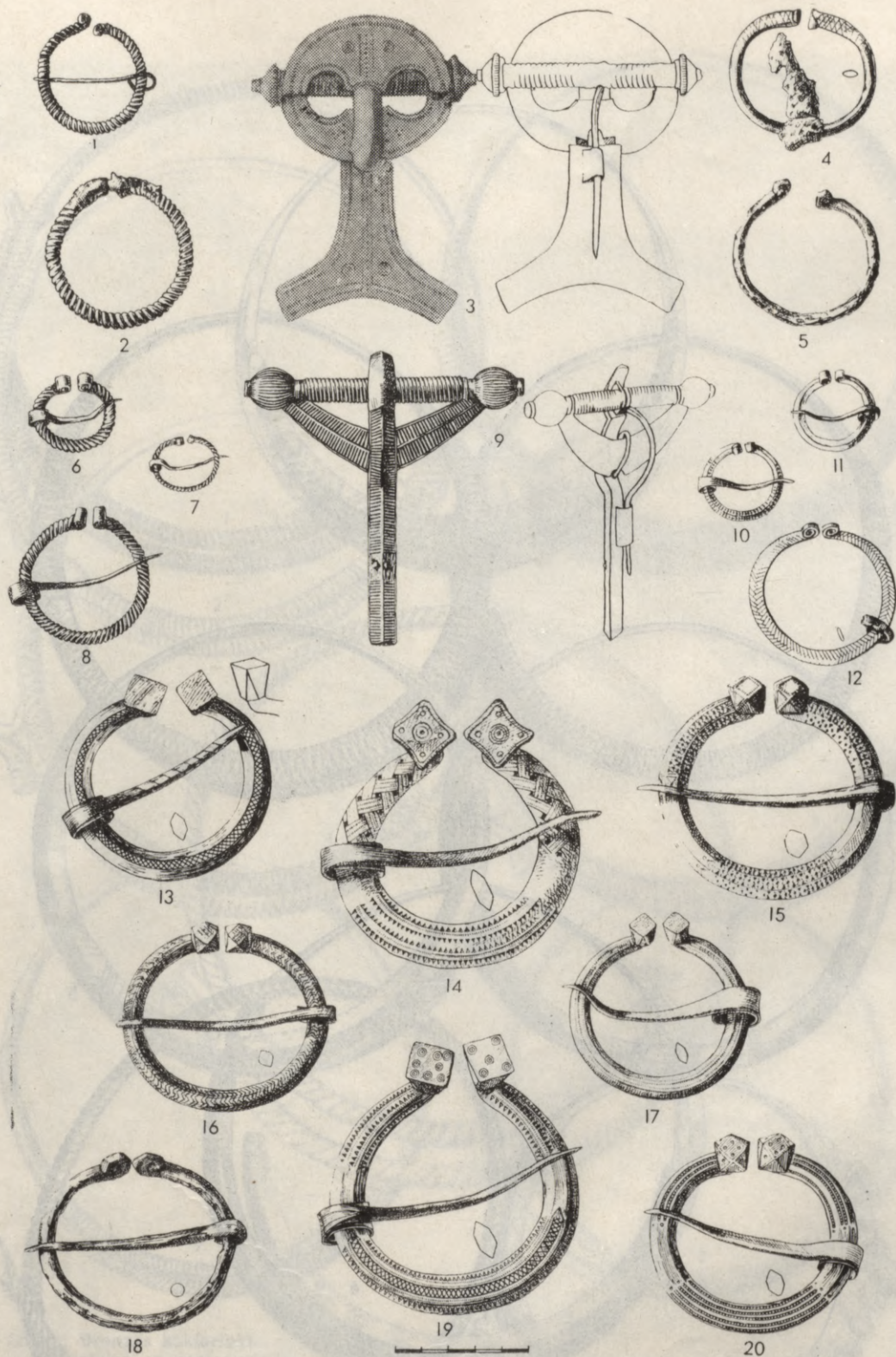
172. kaps, zēna, orientēts ADA—RZR virzienā, 35 cm dziļumā. Skeleta kauli pilnīgi iznikuši. Kapa bedres rietumu malā, kreisās kājas liela kaula rajonā, dzelzs šaurasmens cirvis.

173. kaps, vīrieša, orientēts AZA—RDR virzienā, 40 cm dziļumā. Skeleta kauli, lai gan savās vietās, saglabājušies slikti — uz labo pusi pagrieztajam galvaskausam iznikusi sejas daļa, krūškurvja un iegurņa kaulu trūkst. Rokas pārliktas šķērsām pāri viduklim, labā augstāk par kreiso. Uz kreisās rokas bronzas spirālgredzens, pāri iegurnim dzelzs vienasmens zobens (X tab.: 9), cieši pie tā, pārlikts pāri labajai kājai, dzelzs šaurasmens cirvis. Starp kājām bronzas stieples važturītis ar trapeceveida mēlītēm. Spriežot pēc zobiem, mirušais 25—35 gadus vecs.

174. kaps (55. att.), sievietes, orientēts ZR—DA virzienā, 30 cm dziļumā, nedaudz arkla skarts. Skeleta kauli saglabājušies tikai kapa galvgali — pa labi nedaudz noliektajam galvaskausam trūkst sejas daļas, saglabājušies labās un kreisās rokas kauli, kā arī iegurņa fragments. Ap kaklu divi bronzas kaklariņķi, viens ar noplacinātiem, otrs ar seglu un kāša galiem un stieples aptinumu. Uz katras rokas pa bronzas spirālaprocei un spirālgredzenam (XI tab.: 19). Aiz galvas atrod bronzas spirāli, zem galvas — koka dēliša paliekas. Zobi liecina, ka mirusi bijusi līdz 20 gadus veca.

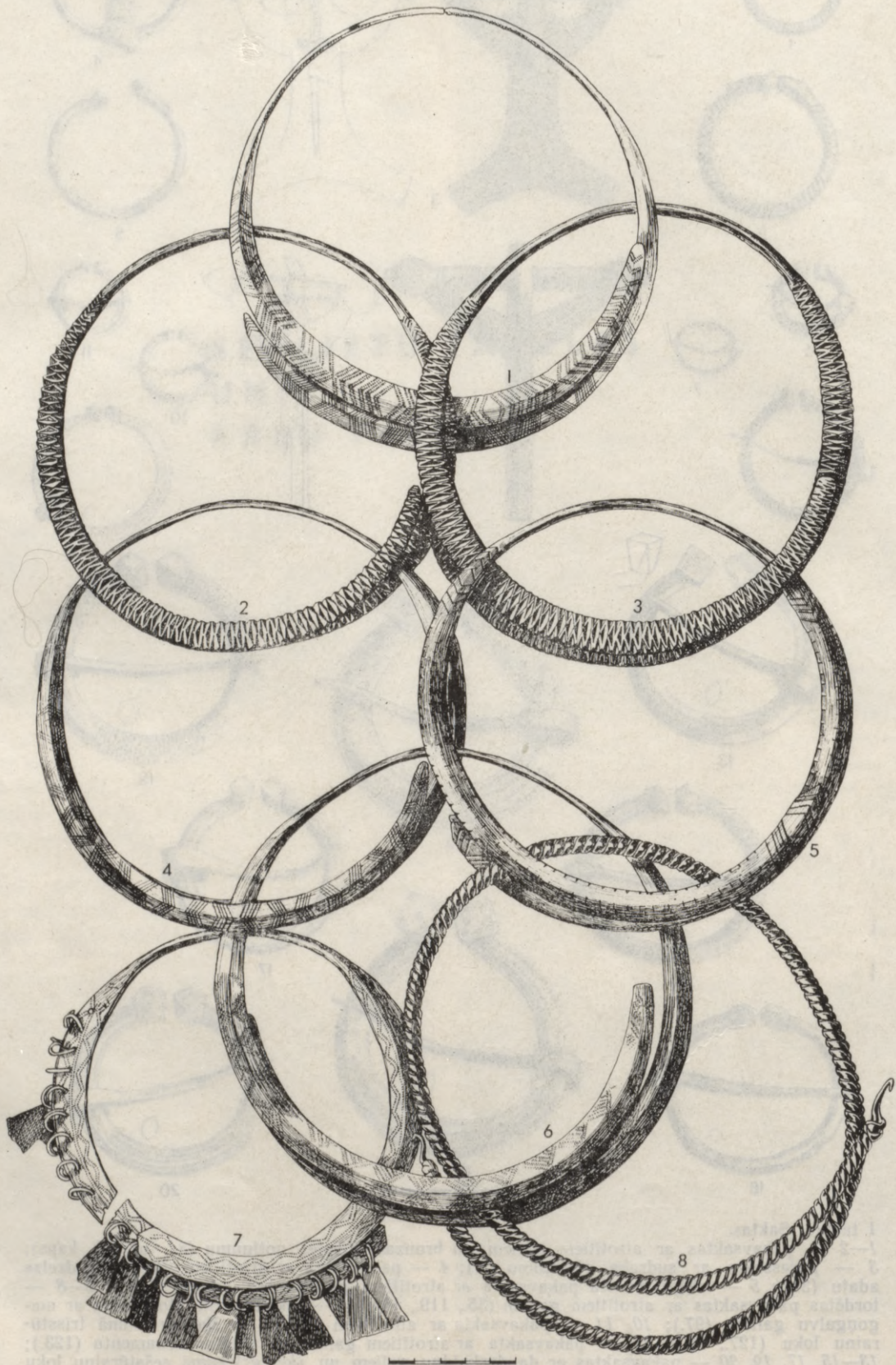
175. kaps, pusaudža, orientēts A—R virzienā, 20 cm dziļumā. Kauli pilnīgi iznikuši. Iegurņa rajonā slīpi neliels dzelzs vienasmens zobens.

SENLIETU TABULAS UN KAPU PLĀNI

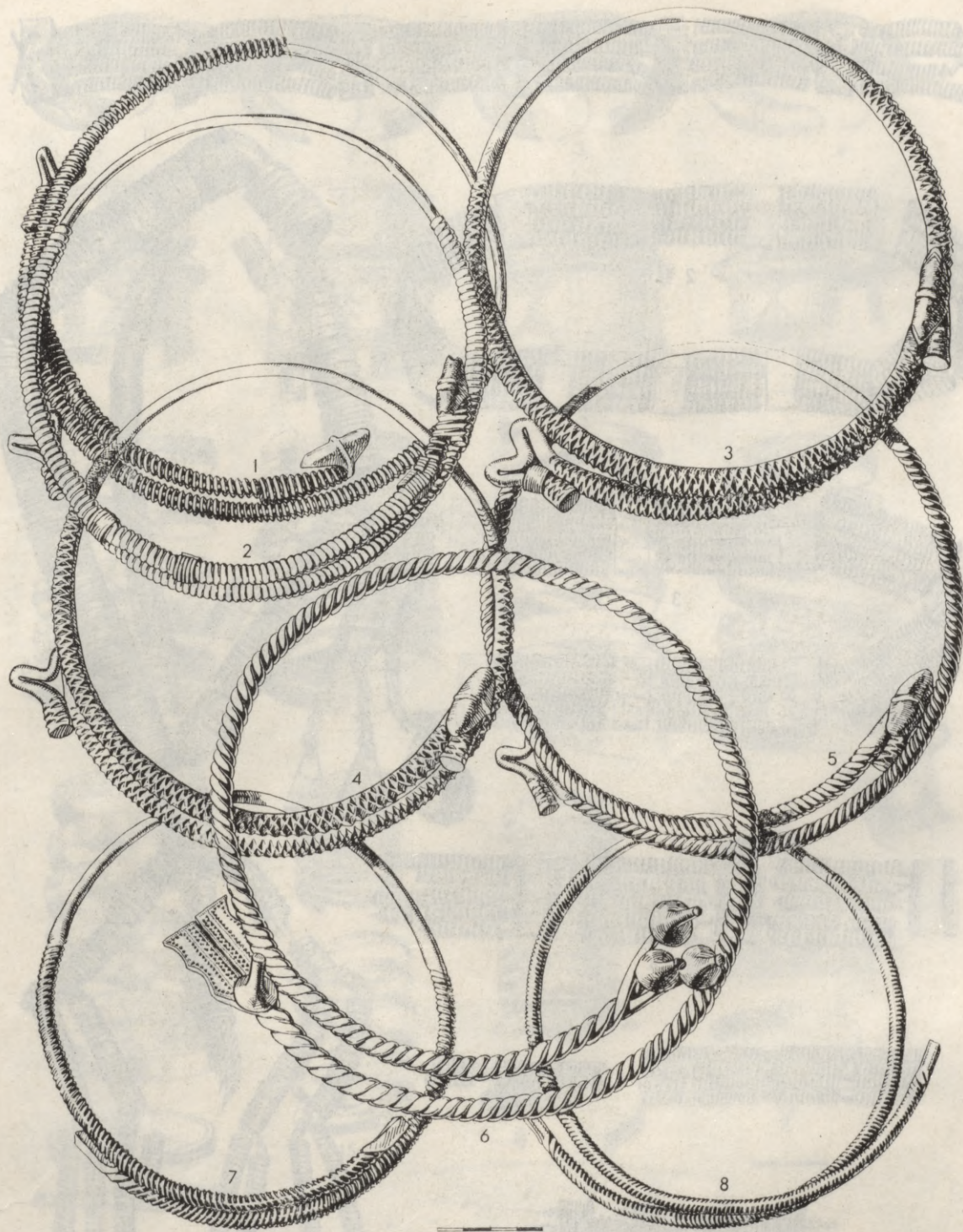

I tabula. Saktas.

1—2 — pakavsaktas ar atrošitiem galiem un bronzas stieples notinumu (84. un 43. kaps);
 3 — pūcessakta ar sudraba platējumu (7.); 4 — pakavsakta ar atrošitiem galiem un dzelzs
 adatu (31.); 5 — viegli tordēta pakavsakta ar atrošitiem galiem, bez adatas (129.); 6—8 —
 tordētas pakavsaktas ar atrošitiem galiem (35., 119., 154.); 9 — šķērsrievota stopasakta ar ma-
 goņgalvu galiem (97.); 10, 11 — pakavsakta ar atrošitiem galiem un šķērsgriezumā trīsstū-
 rainu loku (127., 96.); 12 — pakavsakta ar atrošitiem galiem un skujiņu ornamentu (123.);
 13—15, 17, 19, 20 — pakavsaktas ar daudzskaldņu galiem un šķērsgriezumā sešstūrainu loku
 (99., 127., 119., 35., 107., 62.); 16 — t. p. ar šķērsgriezumā rombveida loku (25.); 18 —
 pakavsakta ar atrošitiem galiem un šķērsgriezumā apaļu loku (72.). 1, 2, 5, 18 — dzelzs;
 pārējās bronzas.

1. Ring with a textured surface and a small notch at the top. 2. Ring with a textured surface. 3. Ring with a textured surface. 4. Ring with a textured surface. 5. Ring with a textured surface. 6. Ring with a textured surface. 7. Ring with a textured surface and tassels. 8. Ring with a textured surface and a small notch at the top.

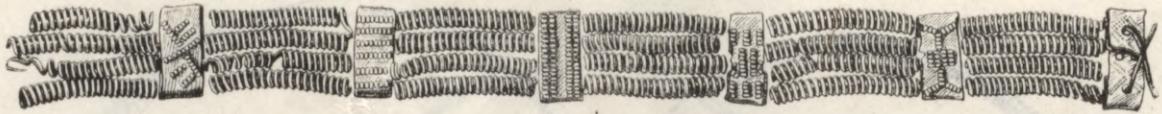

← II tabula. **Bronzas kaklariņķi.**

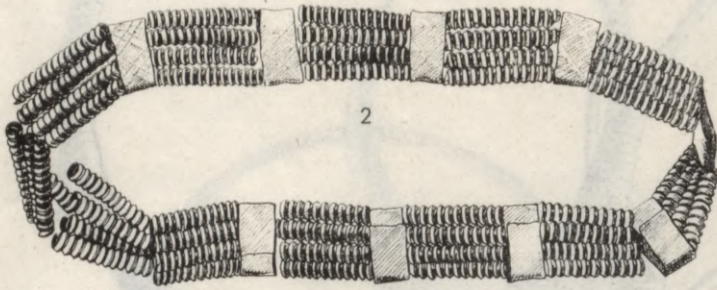
1 — kaklariņķis ar noplacinātiem galiem un iegravētu rombu ornamentu (2. kaps); 2, 3 — ar noplacinātiem galiem, fasetēti (67., 92.); 4 — ar noplacinātiem galiem un rombu ornamentu, ko veido lauztas līnijas (105.); 5 — ar noplacinātiem galiem un sīku iecirstu šķērsvītru ornamentu (85.); 6 — ar noplacinātiem galiem un rombu ornamentu, ko veido trisinātas līnijas (11.); 7 — ar noplacinātiem galiem un piekārtām trapeceveida mēlītēm (153.); 8 — vīts ar cilpu galiem (153.).

III tabula. **Bronzas kaklariņķi.**

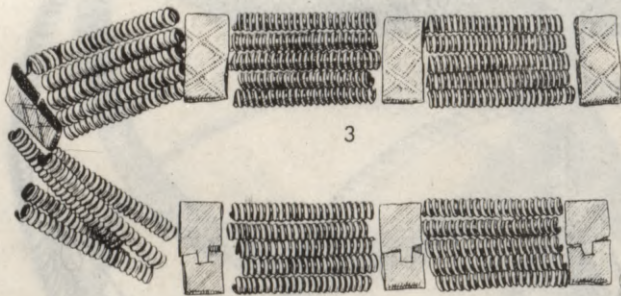
1, 2 — bronzas kaklariņķi ar seglu un kāša galiem un bronzas stieples notinumu (36., 105. kaps); 3, 4 — fasetēti (105., 11.); 5 — tordēts (131.); 6 — vīts ar konusveida galiem (15.); 7, 8 — ar četrskaldņu galiem, tordēti (15., 75.).

1

2

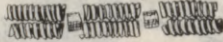
3

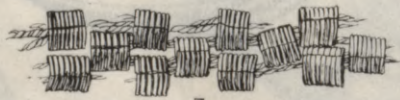
4

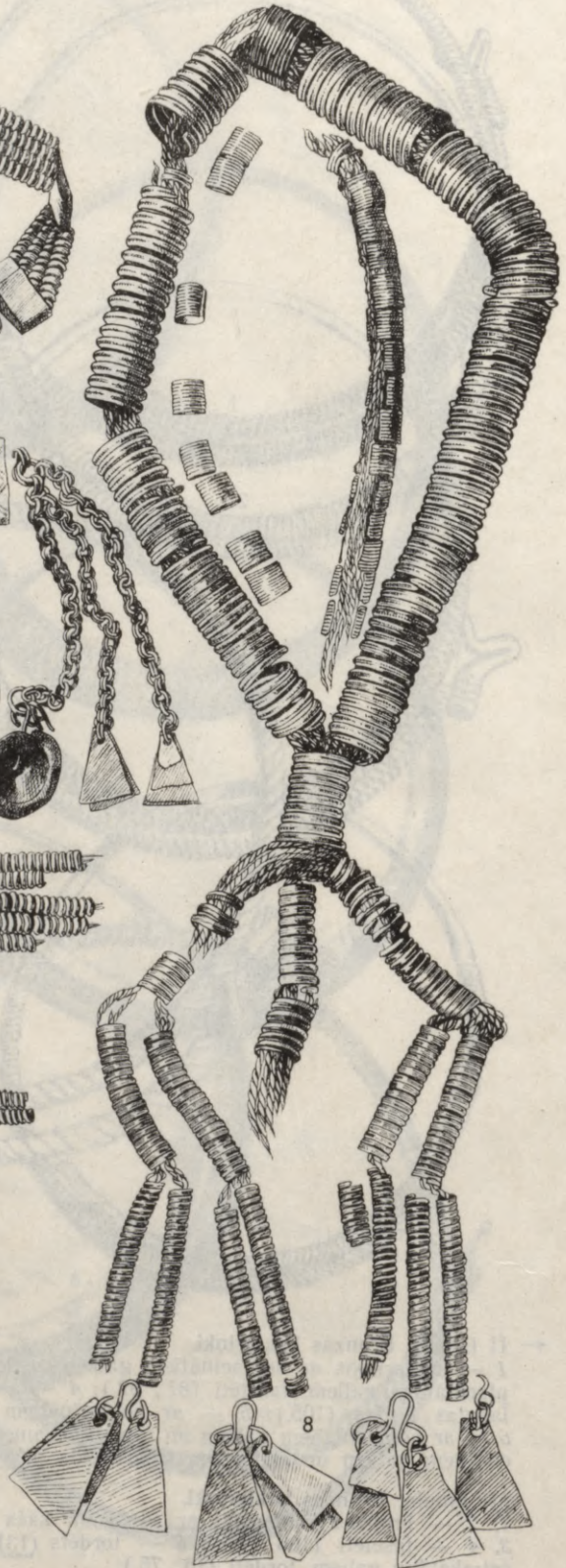
5

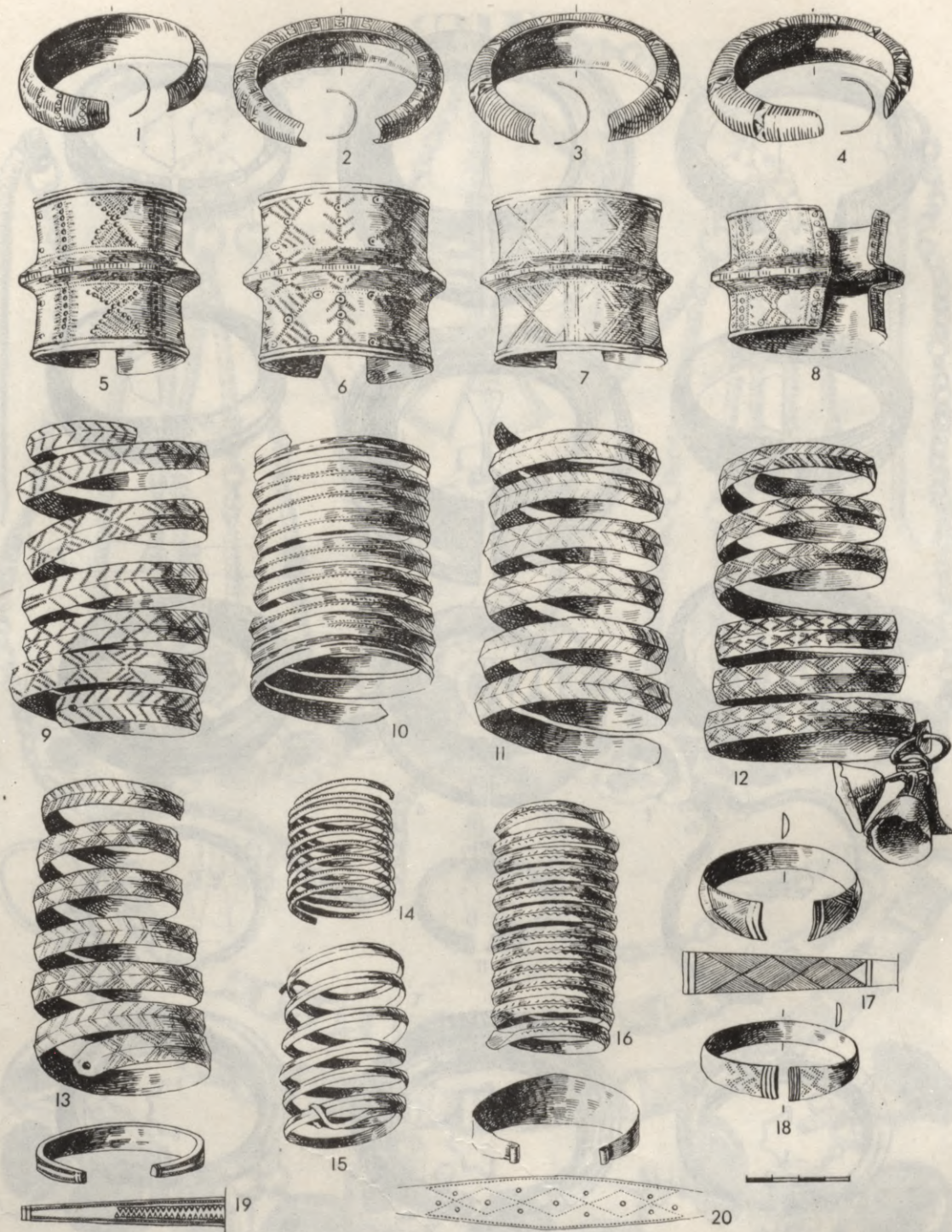
6

7

8

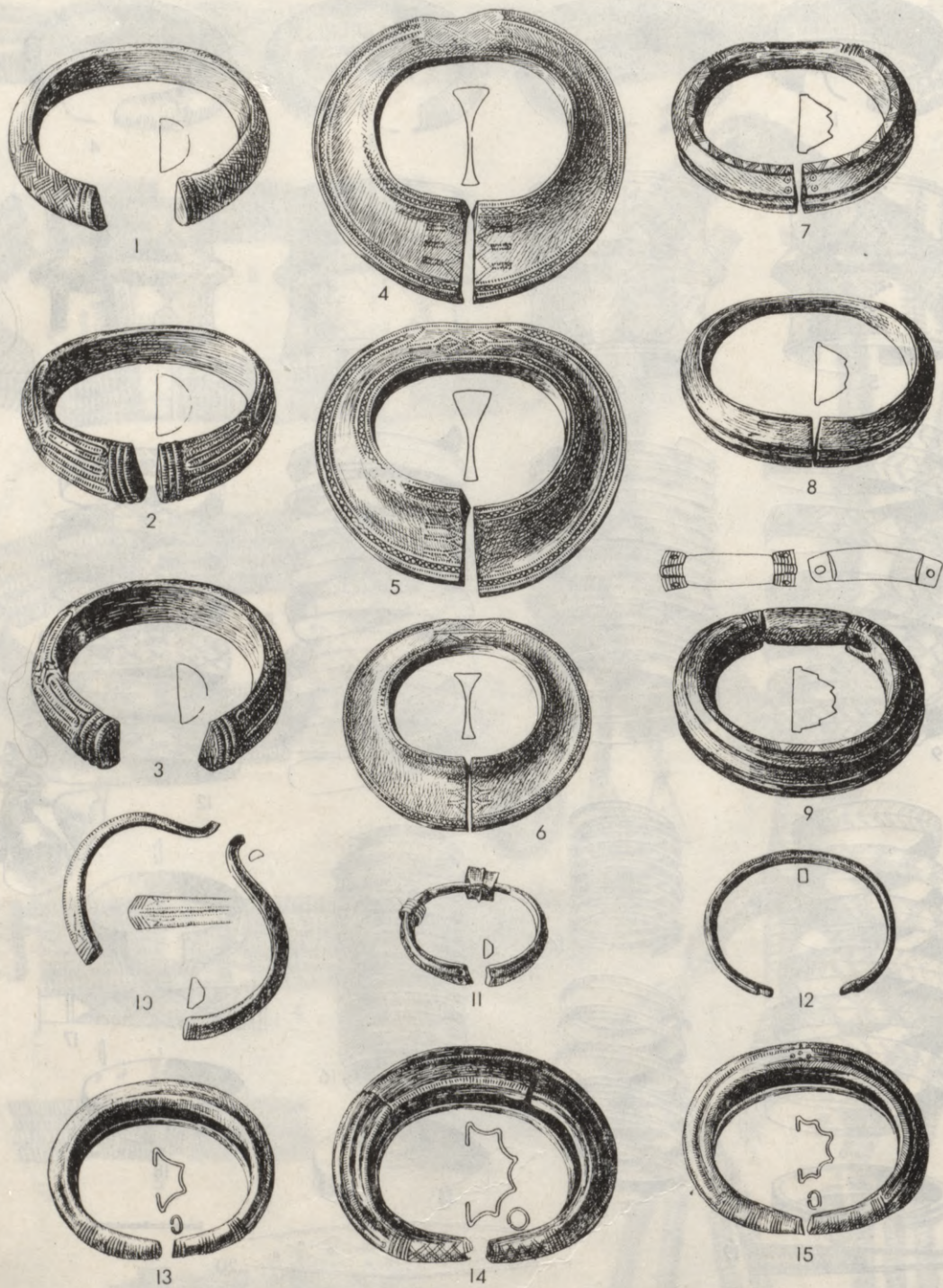

← IV tabula. Bronzas vainagi.

1, 2, 4 — spirāļu lentveida vainagi (78., 12., 157. kaps); 3 — t. p. ar piekaru mugurpusē (105.); 5 — šaurs četrriņņu spirāļu vainags (131.); 6 — šaurs divriņņu spirāļu vainags (59.); 7 — šaurs divriņņu rievotu bronzas skārda cilindriņu vainags (75.); 8 — divkāršs gristes vainags (15.).

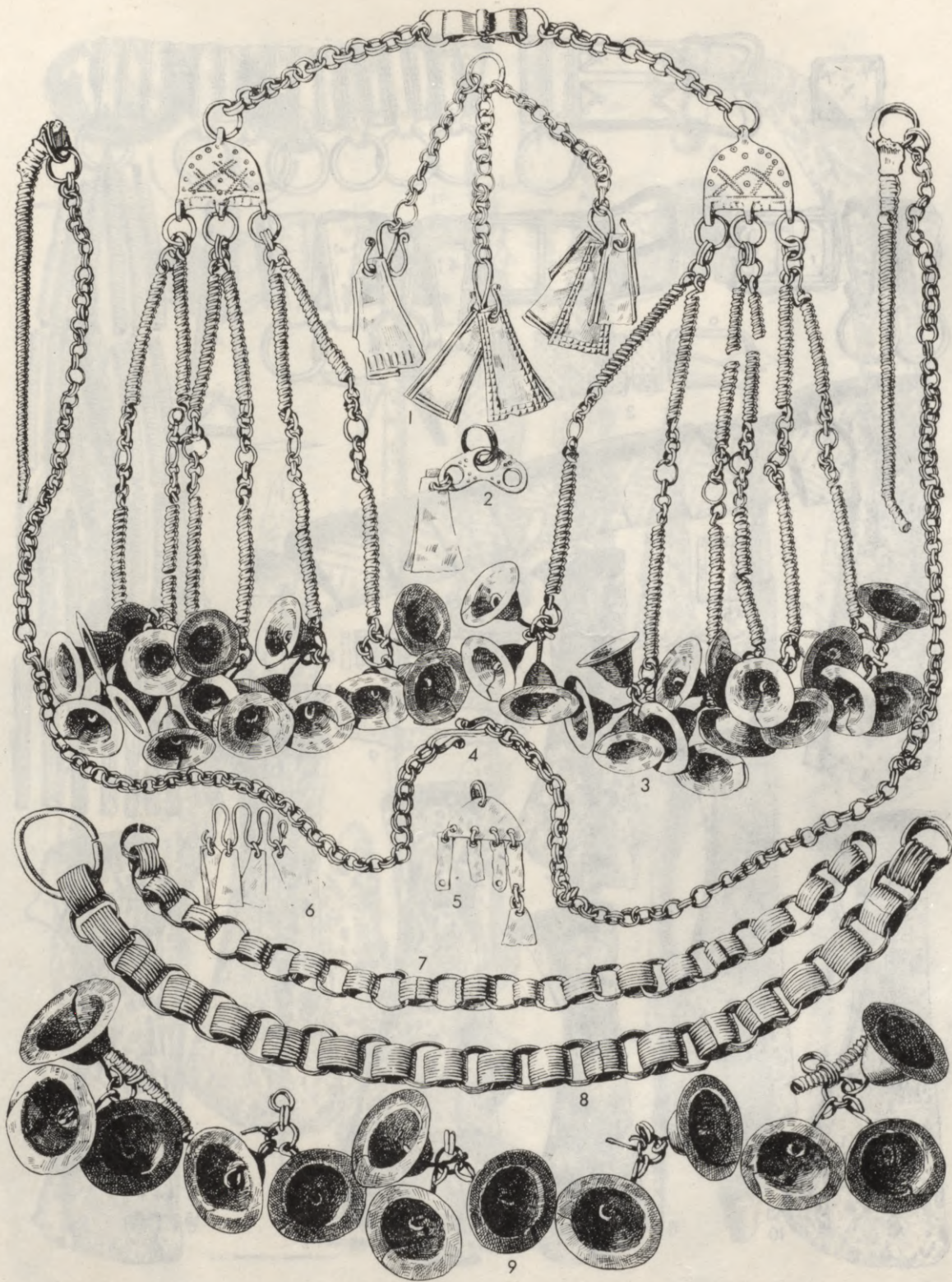
V tabula. Sieviešu bronzas aproces.

1, 2 — dobas aproces ar sašaurinātiem galiem un saulišu ornamentu (36., 67. kaps); 3, 4 — t. p. ar plastisku valnišu rotājumu (12., 65.); 5—8 — bagāti ornamentētas manšeteveida aproces (160., 105., 131., 12.); 9—11, 13 — spirālaproces (92., 15., 74., 11.); 12 — t. p. ar zvaniņu piekariņiem (4.); 14 — spirālaproce, bērna (21.); 15 — t. p. ar aizlocītiem galiem (166.); 16 — t. p. ar līkloča ornamentu (57.); 17 — doba aproce ar paplašinātiem galiem un pinuma ornamentu (153.); 18 — ar pārsninātiem galiem un segmenta šķēsgriezumu (75.); 19 — četrstūra griezuma un sašaurinātiem galiem un paplašinātu vidusdaļu (145.); 20 — ar atrotītiem galiem (149.).

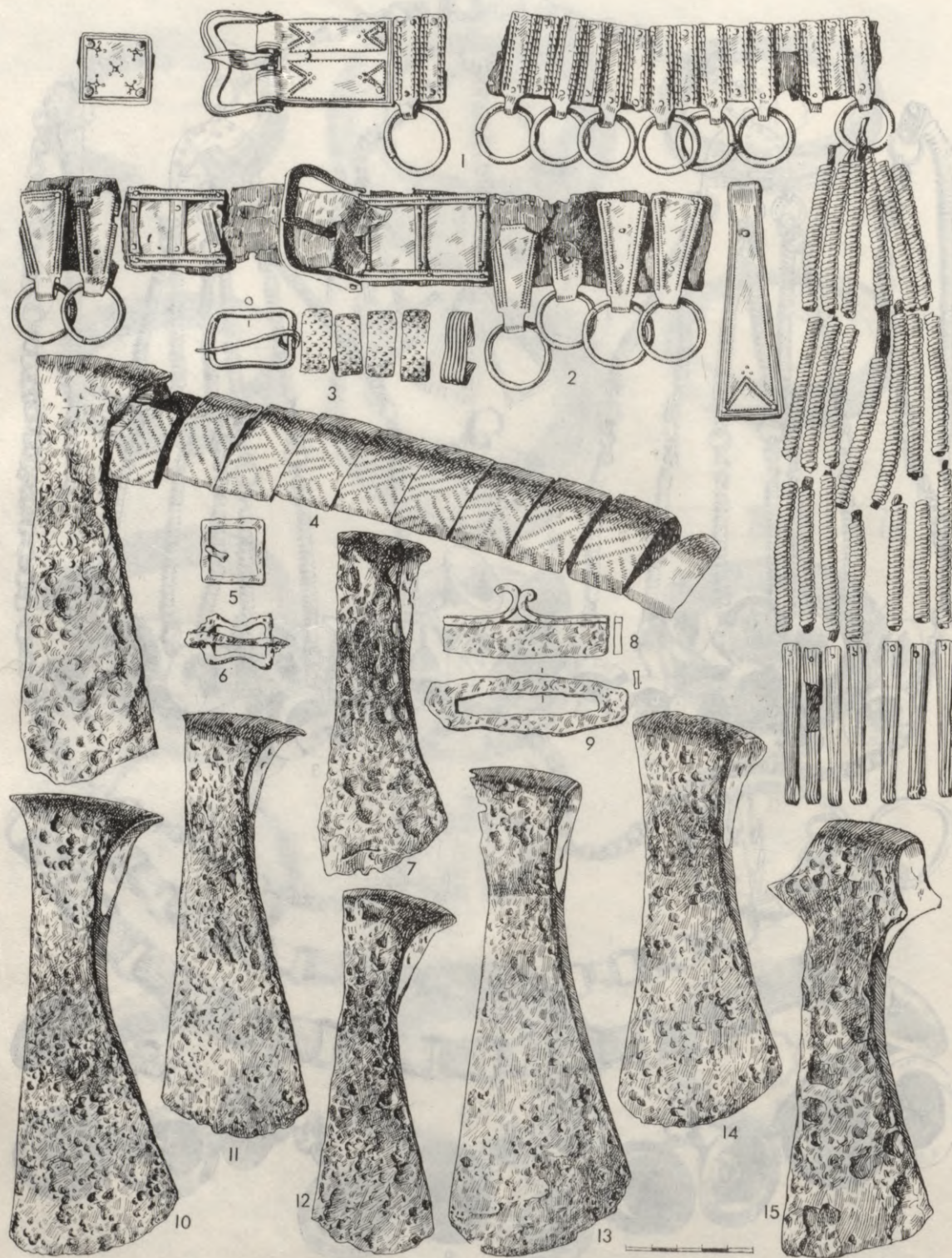
VI tabula. Viriešu bronzas apoces.

1-3 — apoces ar puslodveida šķērsgriezumu (35., 99., 107. kaps); 4-6 — karavīru apoces (10., 99., 96.); 7, 8 — masīvās profilētās apoces (42., 93.); 9 — t. p. ar šarnīru (68.); 10 — apoce ar vidusrievu, pārlūzusi (77.); 11 — ar trapecveida šķērsgriezumu (115.); 12 — ar zvērgalvu galiem (167.); 13-15 — dobās profilētās apoces ar sašaurinātiem galiem (8., 108., 31.).

VII tabula. Bronzas vaziņu rotas.

1 — maza vaziņu rota (127. kaps); 2 — vaziņu rotas detaļa (85.); 3 — zvaniņu rota ar diviem segmentveida važturim, kam piekārtas vaziņas ar zvaniņiem galā (105.); 4 — krūšu vaziņu rota pie divām dzelzs kruķadātām ar savienotājvaziņu (105.); 5 — vaziņu rotas detaļa: segmentveida važturis ar trapecveida mēlišu piekariņiem (96.); 6 — viļņveida stieples važturītis ar mēlītem (100.); 7 — rievotu cilindriņu rota (105.); 8 — lielu rievotu cilindriņu rota (65.); 9 — zvaniņu un spirāliņu rota (131.).

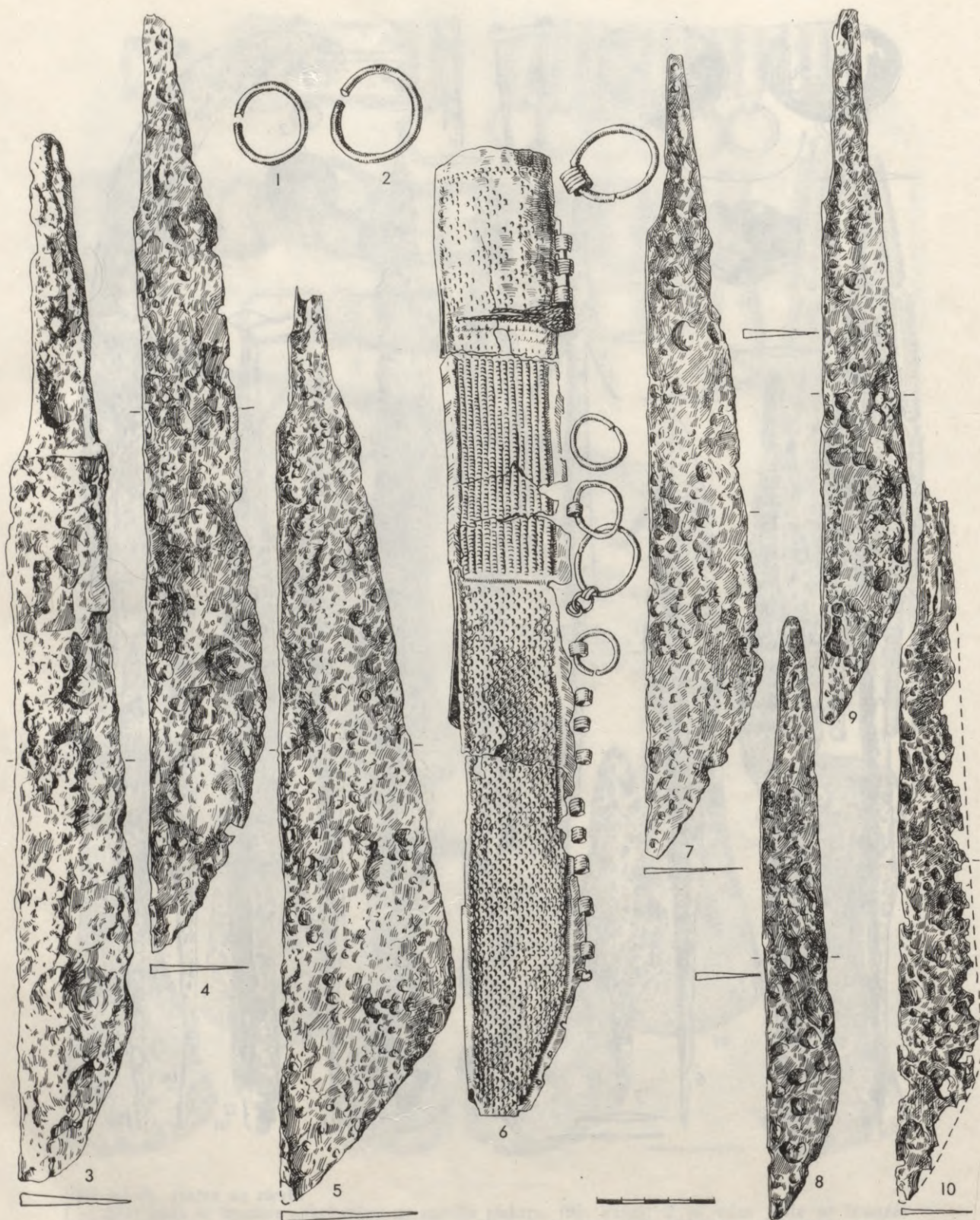

VIII tabula. Jostas un cirvji.

1 — ādas josta ar bronzas apkalumiem un spirāļu piekaru (99. kaps); 2 — ādas josta ar bronzas apkalumiem (30.); 3 — jostas fragmenti: bronzas sprādze un apkalumi (97.); 4 — dzelzs šaurasmens cirvis, kam kāts aptīts ar bronzas lenti (102.); 5 — četrstūrainā dzelzs jostassprādze (29.); 6 — dzelzs sprādze ar sānu iežmaugu (8.); 7, 10—14 — dzelzs šaurasmens cirvji (99., 53., 31., 56., 35., 106.); 8, 9 — dzelzs šķiltavas (61., 149.); 15 — dzelzs šaurasmens cirvis ar trīsstūrīgiem pieta izlaidumiem (154.).

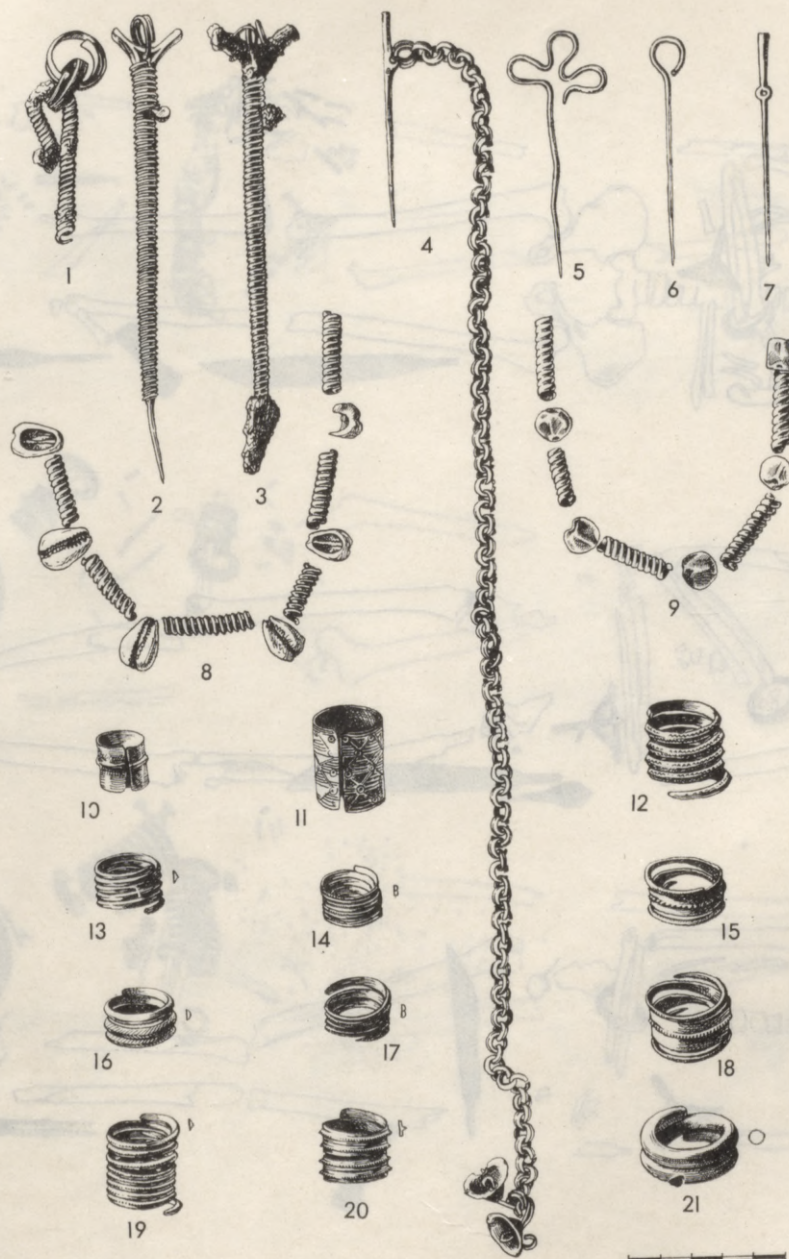

IX tabula. Svariņi un atsvariņi. Dzelzs šķēpi un naži.
 1 (a-d) — svariņi (99. kaps); 2, 3 — atsvariņi (99.); 4-6 — iedzītņa šķēpi (109., 88., 31.); 7 —
 iedzītņa bulta (122.); 8 — iedzītņa šķēps ar atskabargām (31.); 9, 10 — iedzītņa šķēpi, kam kāti
 aplīti ar ornamentētu bronzas lenti (63.); 11 — iedzītņa šķēps (69.); 12 — uzmavas šķēps (54.);
 13-15 — naži (29., 76., 10.); 16 — sirpis (14.).

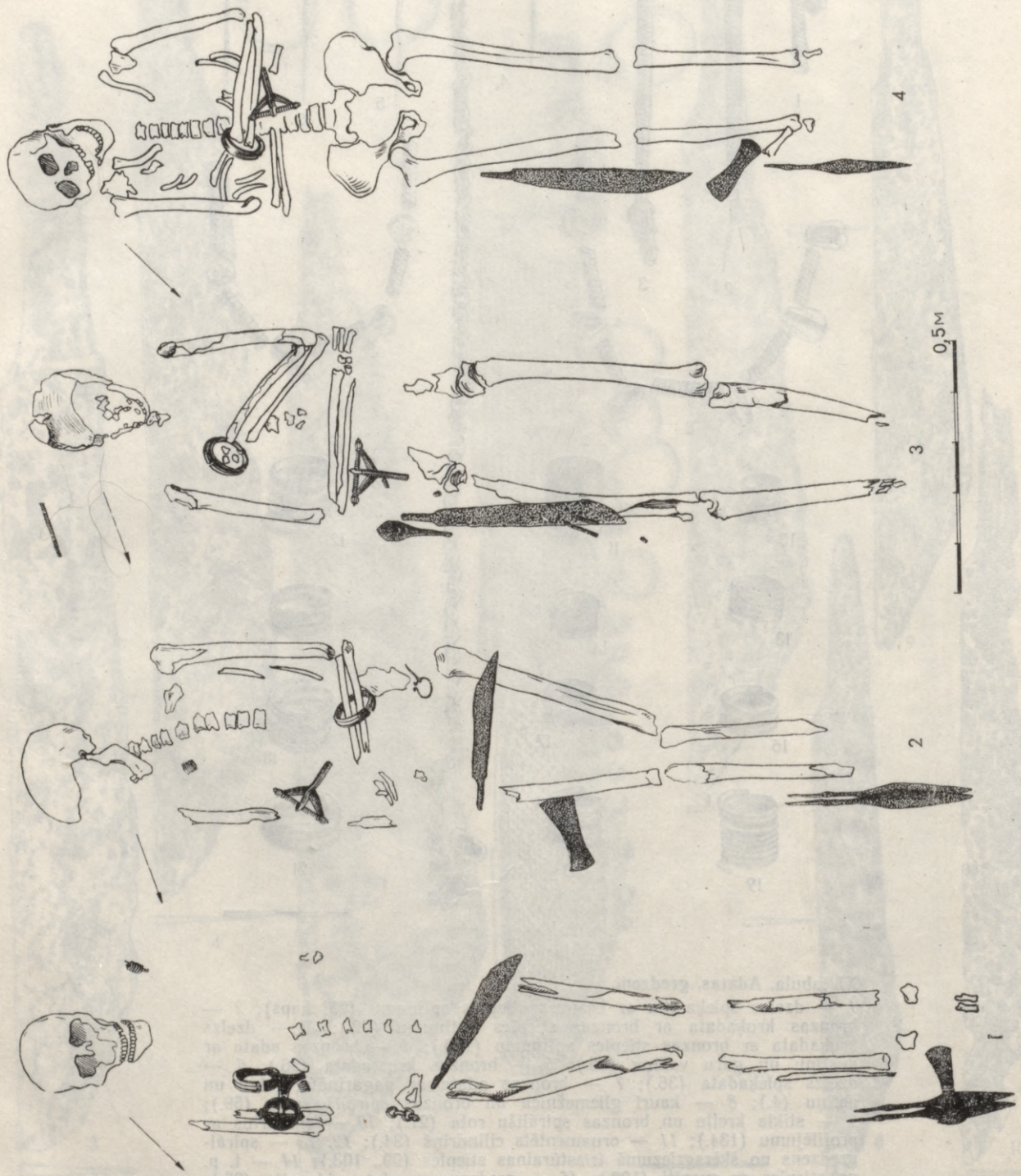
X tabula. Zobeni.

1, 2 — riņķi zobena piekāršanai (102. kaps); 3—5, 7—10 — vienasmens zobeni (56., 93., 119., 114., 164., 173., 128.); 6 — t. p. ar ornamentētu bronzas maksti (97.). 1, 2 — bronza; 6 — bronza un dzelzs; 3—5, 7—10 — dzelzs.

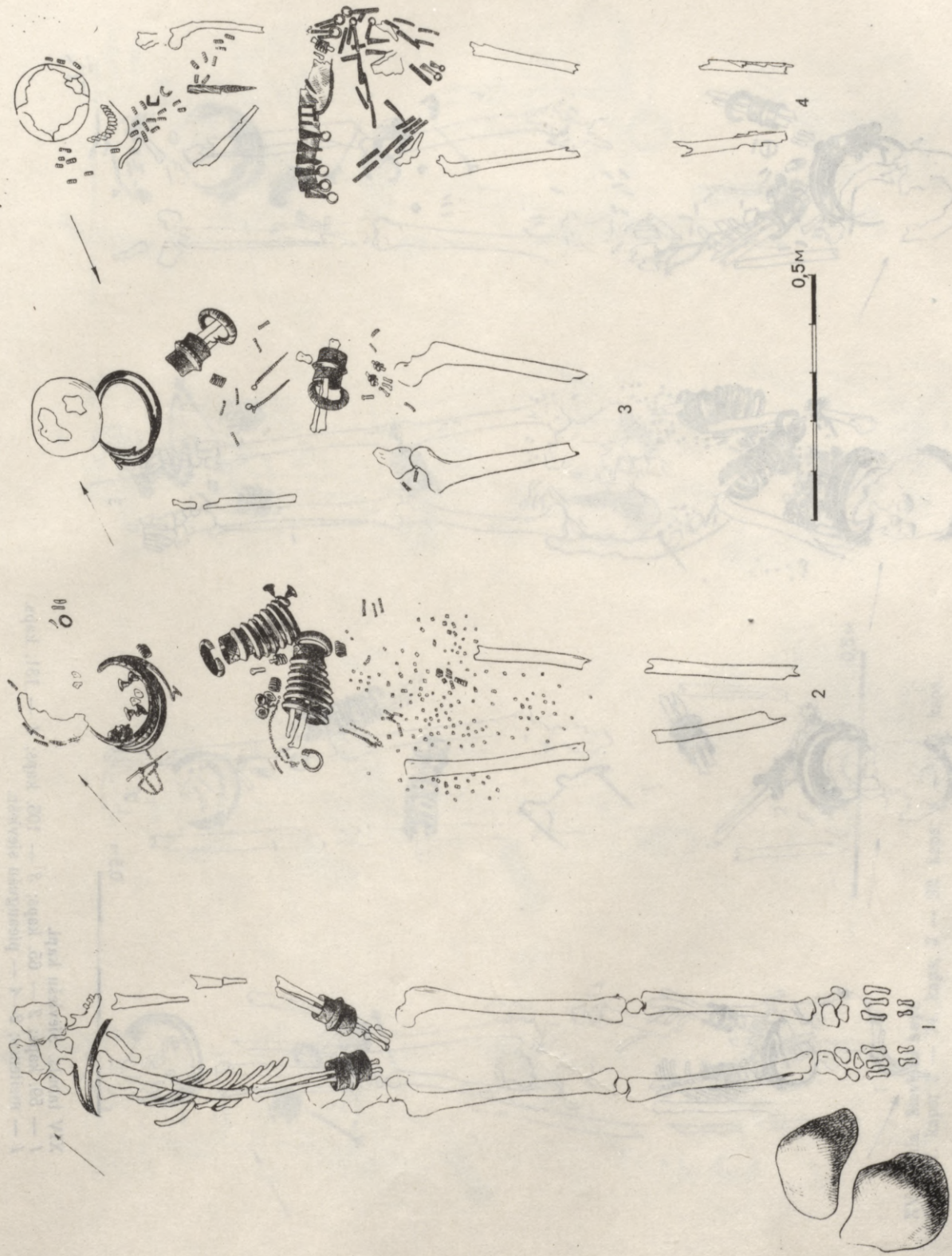

XI tabula. Adatas, gredzeni.

1 — dzelzs spiekadata ar bronzas stieples aptinumu (75. kaps); 2 — bronzas krukadata ar bronzas stieples aptinumu (92.); 3 — dzelzs krukadata ar bronzas stieples aptinumu (123.); 4 — bronzas adata ar austiņu un garu važiņu (36.); 5 — bronzas krustadata (36.); 6 — dzelzs spiekadata (36.); 7 — bronzas adata ar pagarinātu galvu un actiņu (4.); 8 — kauri gliemežnīcu un bronzas spirālīšu rota (59.); 9 — stikla kreļļu un bronzas spirālīšu rota (21.); 10 — cilindriņš ar profilējumu (134.); 11 — ornamentēts cilindriņš (34.); 12, 13 — spirālgredzens no šķērsgriezumā trīsstūrainas stieples (99., 103.); 14 — t. p. no stieples ar gropīti (128.); 15 — gredzens ar platu vidusviju (35.); 16 — spirālgredzens no šķērsgriezumā segmentveida stieples (28.); 17 — t. p. no stieples ar gropi (36.); 18 — gredzens ar profilētu vidusviju (35.); 19 — spirālgredzens no šķērsgriezumā trīsstūrainas stieples (174.); 20 — t. p. no profilētas stieples (128.); 21 — t. p. no masīvas šķērsgriezumā apaļas stieples (119.). 10—21 — bronza.

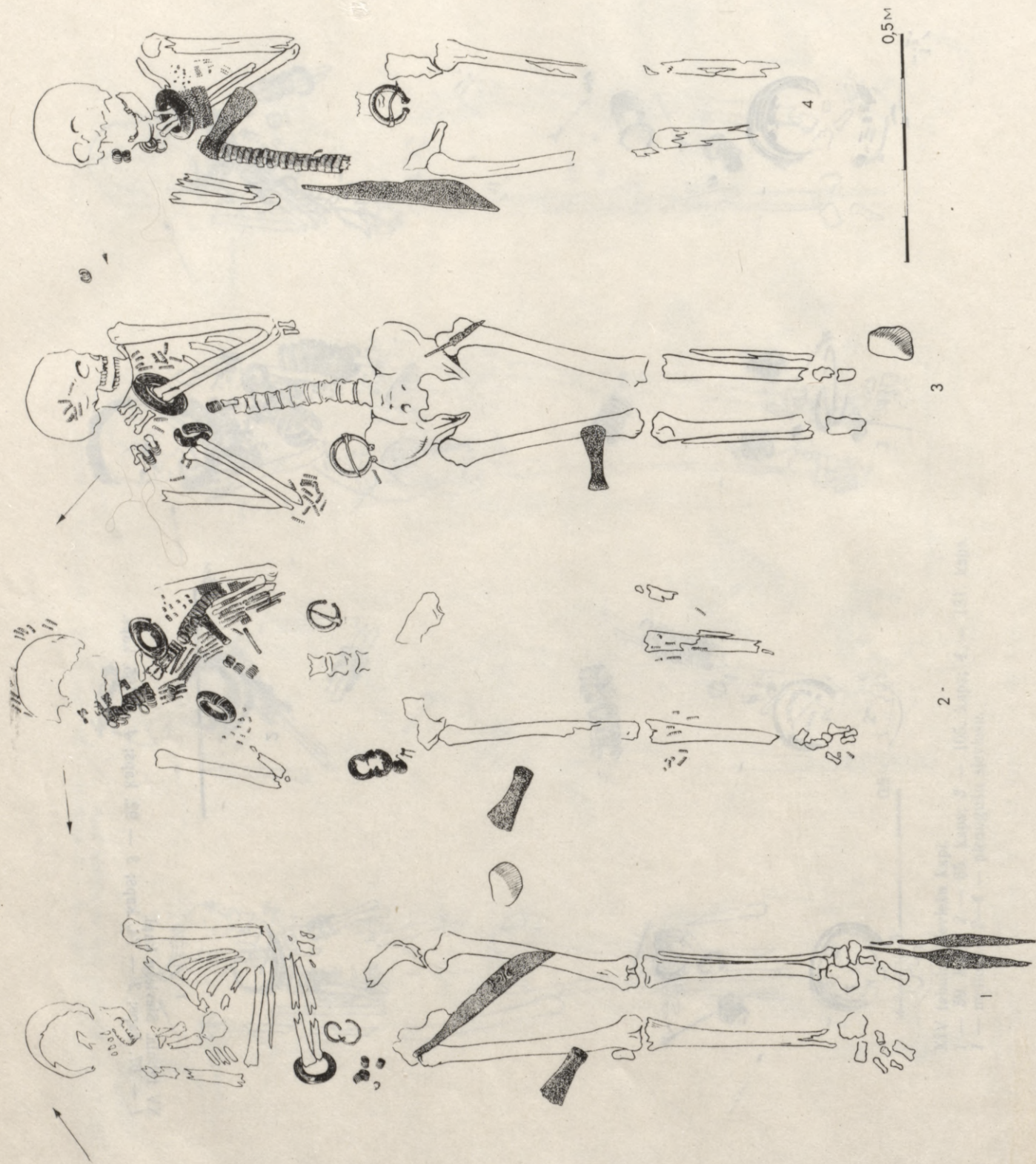
XII tabula. Viriešu kapi.
 1 — 7. kaps; 2 — 16. kaps; 3 — 17. kaps; 4 — 38. kaps.

XIII tabula. Sieviešu kapi un vīrieša kaps. 1 — 2. kaps; 2 — 4. kaps; 3 — 6. kaps; 4 — 30. kaps. 1—3 — sieviešu, 4 — vīrieša.

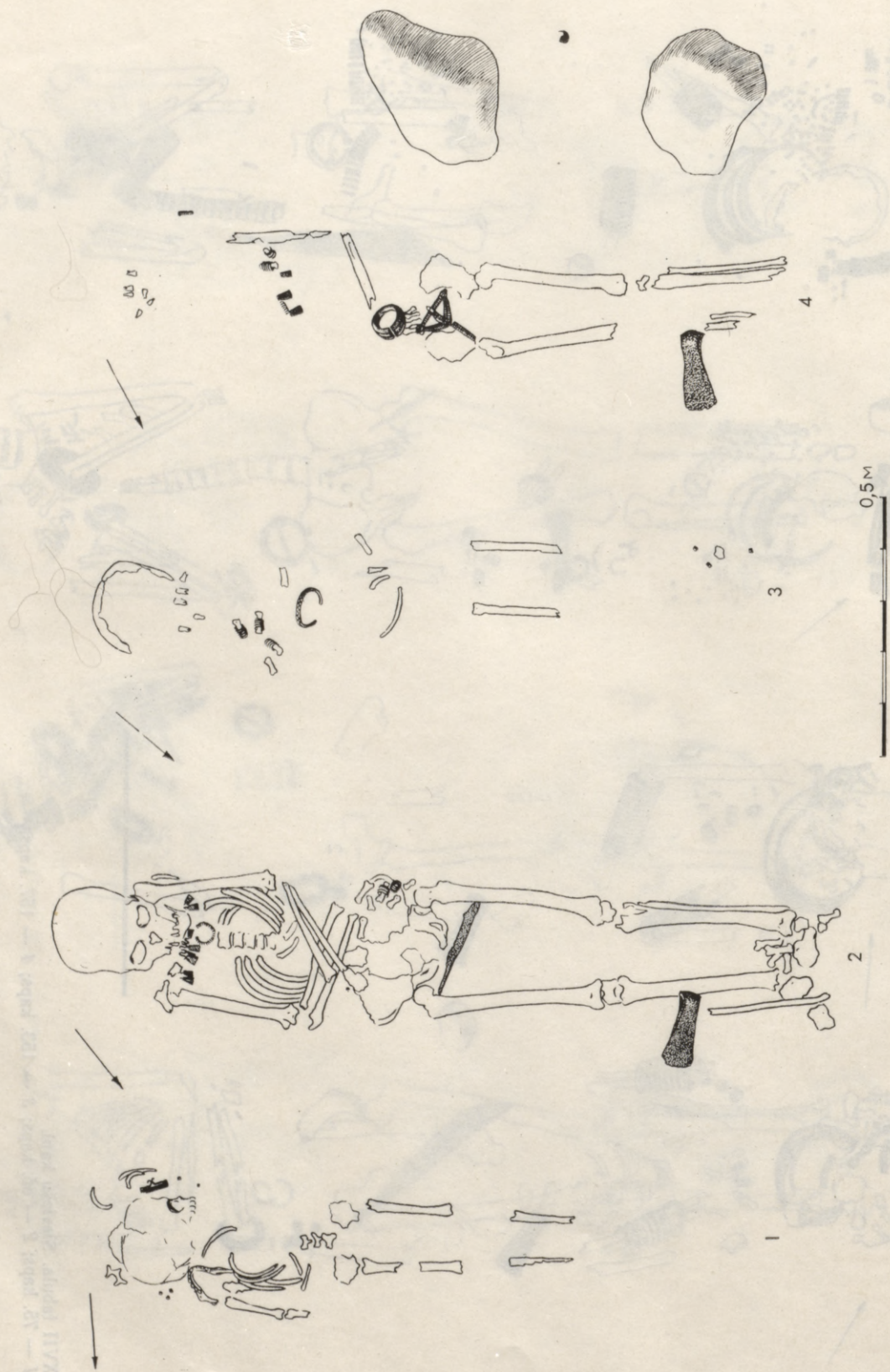
XV tabula. Sieviėšu kapi.
 1 — 67. kaps; 2 — 74. kaps; 3 — 92. kaps; 4 — 165. kaps.

XVI tabula. Viriešu kapi.
 1 — 88. kaps; 2 — 99. kaps; 3 — 107. kaps; 4 — 119. kaps.

XVII tabula. Sieviešu kapi.
 1 — 75. kaps; 2 — 85. kaps; 3 — 153. kaps; 4 — 157. kaps.

XVIII tabula. Žėnu kapi.
 1 — 61. kaps; 2 — 100. kaps; 3 — 145. kaps; 4 — 170. kaps.

XIX tabula. 1 — 125. kaps; 2 — 32. kaps; 3 — 96. kaps, vīrieša un sievietes dubultkaps; 4 — 31. ugunskaķis. 1, 2, 4 — vīriešu, 3 — vīrieša un sievietes.

AVOTU UN LITERATŪRAS NORĀDES

Sāsinājumi

- AE — rakstu krāj. «Arheoloģija un etnogrāfija». R., 1957 —
- LAB — P. Kulikauskas, R. Kulikauskienē, A. Tautavičius. Lietuvas archeoloģijos bruožai. Vilnius, 1961.
- LVM — Latvijas PSR Vēstures muzejs.
- Mat — Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu, antropologu un etnogrāfu... gada pētījumu rezultātiem. R., 1972—
- RLB — Rīgas Latviešu biedrības materiāli.
- RT — Referātu tēzes zinātniskai sesijai, veltītai... gada arheoloģiskiem izrakumiem un etnogrāfiskai ekspedīcijai Latvijas PSR teritorijā. R., 1959—1971.
- SbGEG — Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft, 1861—1923. Õpetatud Eesti Seltsi Aastaraamat, 1924—1938. Tartu (Dorpat), 1861—1940.
- SM — Senatne un Mäksla. R., 1936—1940.
- SMYA — Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikauskirja. Helsinki, 1874 —
- ГИМ — Государственный исторический музей (Москва).
- КС — Краткие сообщения (Академия наук СССР. Институт истории материальной культуры). М., 1946 —
- МАР — Материалы по археологии России, изданные Археологической комиссией, 1—37. Спб., 1888—1918.
- МИА — Материалы и исследования по археологии СССР. М.—Л., 1940 —
- МИАЛ — Материалы и исследования по археологии Латвийской ССР, 1, 2. Р., 1957, 1961.
- СА — Советская археология. М., 1957 —

¹ Snore E. Izrakumi apmetnē un kapulaukā Ludzas rajona Kivtu ciema Lielajā Apariņā — RT 1958. R., 1959; Шноре Э., Цимермане И. Поселение и могильник в Кивты (Восточная Латвия). — В кн.: От эпохи бронзы до раннего феодализма. Таллин, 1966. с. 175—186. Kivtu kapulauka senlietas un dokumentācija glabājas Latvijas PSR ZA Vēstures institūta Arheoloģijas un antropoloģijas nodaļā (VI 4:1—1019), atskaitot 1938. g. izrakumu senlietas (1.—6. kaps), kas glabājas Latvijas PSR Vēstures muzeja Arheoloģijas nodaļā (A 9588—9594); 7. un 38. kapa inventārs deponēts Ludzas novadpētniecības muzejā.

Autore ar pateicību piemin Kivtu izrakumu dalībniekus: A. Zariņu, M. Bresavu, J. Daigu, L. Stipnieku. Isāku laiku darbā piedalījušies R. Deņisova, A. Jursone, J. Graudonis un M. Atgāzis. Tabulas zīmējušas mākslinieces E. Krastenberga un M. Lase.

² Snore E. Celniecības liecības Kivtu apmetnē. — AE, 1978, 12, 52.—75. lpp.

³ Kapulauks pētīts 1938., 1948., 1955. un 1957. g., izpētīt pavisam 175 apbedījumus. Šai darbā kapi numurēti tekoši no 1. līdz 175.; pārskata tabulā iekavās doti arī katras izrakumu sezonas tekošie numuri, kas saglabājušies protokolos.

⁴ Денисова Р. Я., Граудонис Я. Я., Гравере Р. У. Кивуткалский могильник эпохи бронзы. Рига, 1985, с. 38.

⁵ Шноре Э., Зейд Т. Нукшинский могильник. — МИАЛ, 1, с. 21.

⁶ Дубынин А. Ф. Малышевский могильник (К истории нижней Оки в I тысячелетии н.э.). Иваново, 1946, с. 7.

⁷ Izsaku pateicību vēst. zin. kandidātei R. Grāverei par šī apbedītā un daudzu citu apbedīto vecuma noteikšanu pēc odontoloģiskajām pazīmēm.

⁸ Snore E. Doles Vampeniešu kapulauks. — RT 1966. R., 1967, 38. lpp.

⁹ Краснов Ю. А. Безводнинский могильник. М., 1980, с. 26.

- ¹⁰ Шноре Э., Зейд Т. Нукшинский могильник, с. 23.
- ¹¹ Краснов Ю. А. Безводнинский могильник, с. 32.
- ¹² Zariņa A. Latgaļu apgērbs. R., 1970, 33. att.
- ¹³ Turpat, 22. att.
- ¹⁴ Urtāns V. Kalniešu II kapulauks. — Grām.: Latvijas PSR Vēstures muzeja raksti. Arheoloģija. R., 1962, 37.—82. lpp.
- ¹⁵ Pēc V. Urtāna pārskata par Lejasbitēnu kapulauka izrakumiem Latvijas PSR ZA Vēstures institūta arhīvā.
- ¹⁶ [Спицын А.] Люцинский могильник. — МАР, 14, Спб., 1893, XII табл., 7.
- ¹⁷ Lietgaliētis. Arheoloģiski rakumi Kampu senajās kapenēs pie Cēsīm. — Latvijas Saule, 1928, Nr. 63/64, 7. att.
- ¹⁸ LVM, RLB 285.
- ¹⁹ Ģinters V. Tracht und Schmuck in Birka und im ostbaltischen Raum. — Antikvariskt arkiv. Stockholm, 1981, S. 9.
- ²⁰ Сергеева З. М. Культурно-экономические связи западно-русских земель с Прибалтикой в X—XII вв. Автореф. дис. ... канд. ист. наук. М., 1980, с. 12.
- ²¹ Urtāns V. Pūcēssakta. — АЕ, 1961, 3, 39.—59. lpp.
- ²² Pēc V. Urtāna darba publicēšanas pūcēssakta vēl ačrstas Kapiņu Kristapēnos un Lubānas Ideņos.
- ²³ Ģinters V. Kāds vidējā dzelzs laikmeta latviešu ornaments. — SM, 1937, 2, 49. lpp.
- ²⁴ Lietuvos TSR archeologijos atlasas. I—XIII a. radiniai. Vilnius, 1978, 4, psl. 44, 45; priedas: 31:1.
- ²⁵ LAB, psl. 238.
- ²⁶ Шноре Э. Асотское городище. Рига, 1961, табл. III: 17.
- ²⁷ Поболь Д. Славянские древности Белоруссии. Минск, 1971, рис. 57.
- ²⁸ Штыхов Г. В. Древний Полоцк. Минск, 1975, рис. 34: 20.
- ²⁹ Мальм В. А. Подковообразные и кольцевидные застёжки — фибулы. — В кн.: Очерки по истории русской деревни X—XIII вв. М., 1967, с. 156.
- ³⁰ Даркевич В. П., Пуцко Р. Г. Старорязанские клады (раскопки 1979 г.). — СА, 1982, 2.
- ³¹ Snore E. Kara kapi Mērdzenes pag. Dzērvju ciemā. — SM, 1936, 2, 7. att.: 3.
- ³² LVM, Nr. 12235.
- ³³ Madonas novadrētniecības muzejs, Nr. 632: 2.
- ³⁴ Kulikauskienė R., Rimantienė R. Senovės lietuvių papuošalai. Vilnius, 1958, 1, pav. 453.
- ³⁵ Мальм В. А. Подковообразные и кольцевидные застёжки — фибулы, с. 159.
- ³⁶ Седова М. В. Ювелирные изделия древнего Новгорода (X—XV вв.). М., 1981, с. 86, табл. 31: 12.
- ³⁷ Седов В. В. Себежские курганы. — КС, 1977, 150, с. 72.
- ³⁸ Сергеева З. М. Курганы у деревни Новинки. — КС, 1975, 144, с. 90.
- ³⁹ Успенская А. В. Славяне и угрофинны на Верхней Волге в период образования древнерусского государства. — Rapports du IIIe Congrès International d' Archeologie Slave, 1, Bratislava, 1979, с. 862.
- ⁴⁰ Лаул С. Исследование курганов в юго-восточной Эстонии. — Известия АН ЭстССР, 1979, 4, с. 375, табл. VI: 2.
- ⁴¹ Mugurēvičs E. Oļiņkalna un Lokstenes pilsnovadi. R., 1977, LI tab.: 6.
- ⁴² Lietuvos Vēstures un etnogrāfijas muzejs, Nr. 23092.
- ⁴³ No L. Vankinas izrakumu pārskata Latvijas PSR ZA Vēstures institūta arhīvā; skat. arī: Vankina L. Arheoloģiskie izrakumi Boķu kapulaukā 1961. gadā. — RT 1961. R., 1962, 15. lpp.
- ⁴⁴ LVM, Nr. 12009: 3.
- ⁴⁵ Kruse Fr. Necrolivonica. Dorpat, 1842, Taf. 18: 5.
- ⁴⁶ LAB, pav. 325.
- ⁴⁷ Urtāns V. Kalniešu II kapulauks, III tab.: 5.
- ⁴⁸ Karnups A. Die Haupttypen der lettischen Halsringe in der jüngeren Eisenzeit. — SbGEG, 1928. Tartu, 1930, S.121, 122.
- ⁴⁹ ГИМ, клад 19/17⁶.
- ⁵⁰ Karnups A. Die Haupttypen der lettischen Halsringe in der jüngeren Eisenzeit, Abb. 10.
- ⁵¹ Lietuvos TSR archeologijos atlasas. I—XIII a. radiniai, priedas 15.
- ⁵² Vassar A. Iru Linnapāra. — Muistse Eesti Linnused. Tartu, 1939, joon 84.
- ⁵³ Moora H. Bemerkungen über einige ostbaltische Schmucksachen der jüngeren Eisenzeit. — SbGEG, 1928. Tartu, 1930, S. 144, 145.
- ⁵⁴ Сергеева З. М. О прибалтийских шейных гривнах в древнерусских памятниках X—XIII вв. — КС, 1978, 155, рис. 2, с. 38, 39.
- ⁵⁵ Третьяков П. Н. Северные восточно-славянские племена. — МИА, 1940, 6, рис. 18:1.
- ⁵⁶ Karnups A. Die Haupttypen der lettischen Halsringe in der jüngeren Eisenzeit, Abb. 1.
- ⁵⁷ Vankina L. Arheoloģiskie izrakumi Boķu kapulaukā 1961. gadā, 14. lpp.
- ⁵⁸ Urtāns V. Kalniešu II kapulauks, III tab.: 8.
- ⁵⁹ Snore E. Ratulānu arheoloģiskās ekspedicijas darbs 1979. gadā. — Mat. 1979. R., 1980, 17. att.
- ⁶⁰ Lietuvos TSR archeologijos atlasas. I—XIII a. radiniai, priedas 16.
- ⁶¹ Сергеева З. М. Культурно-экономические связи западно-русских земель с Прибалтикой в X—XII вв., с. 33.
- ⁶² Hausmann R. Der Dopotfund von Dorpat. — Baltische Studien zur Archaeologie und Geschichte. Riga, 1914, Taf. 15.
- ⁶³ LVM, Nr. 12007: 51.
- ⁶⁴ Lietuvos TSR archeologijos atlasas. I—XIII a. radiniai, priedas 24.
- ⁶⁵ Сергеева З. М. Культурно-экономические связи западно-русских земель с Прибалтикой в X—XII вв., с. 7.
- ⁶⁶ Volkaitė-Kulikauskienė R. Lietuviai IX—XII amžiais. Vilnius, 1970, psl. 151—153.
- ⁶⁷ Karnups A. Die Haupttypen der lettischen Halsringe in der jüngeren Eisenzeit, S. 134, 135.

- ⁶⁸ Сергеева З. М. Культурно-экономические связи западнорусских земель с Прибалтикой в X—XII вв., рис. 6.
- ⁶⁹ Mugurēvičs E. Oliņkalna un Lokstenes pilsnovadi, LIV tab.: 1, 9.
- ⁷⁰ Zariņa A. Seno latgaļu apģērbs, 156., 157. lpp.
- ⁷¹ Штыков Г. В. Города Полоцкой земли. Минск, 1978, рис. 28:2,9.
- ⁷² J. Romanova izrakumi 1893. gadā Krustpils Dreimaņos.
- ⁷³ H. Riekstiņa izrakumi (3. kapā), LVM, Nr. 8114: 3.
- ⁷⁴ Lietuvos TSR archeologijos atlasas. I—XIII a. radiniai, priedas 54, 56.
- ⁷⁵ Valsts Ermitāžas muzejs, Nr. 800/174, 800/170.
- ⁷⁶ Snore E. Arheoloģiskie izrakumi Betu kapulaukā Augšzemē. — Mat. 1960. R., 1961, 70. lpp.
- ⁷⁷ Kivikoski E. Die Eisenzeit Finnlands. Helsinki, 1973, S. 68, Taf. 50, 453.
- ⁷⁸ Шноре Э., Зейд Т. Нукшинский могильник, с. 61, табл. VI:1.
- ⁷⁹ Седова М. В. Ювелирные изделия древнего Новгорода, рис. 38:2, с. 103.
- ⁸⁰ Turpat, 40 att.: 12., 113. lpp.
- ⁸¹ Гроздилов Г. П. Раскопки древнего Пскова. — Археологический сборник Государственного Эрмитажа. Л., 1962, 4, рис. 53:20.
- ⁸² Kivikoski E. Kvarnbacken. Helsinki, 1963, Abb. 53, S. 86.
- ⁸³ Daiga J. Karavīra aprobe. — AE, 1974, 11, 192., 193. lpp.
- ⁸⁴ Turpat, 188. lpp.
- ⁸⁵ J. Romanova pārskats Maskavas Valsts vēstures muzeja II nodalā, Nr. 17.
- ⁸⁶ Lietuvos TSR archeologijos atlasas. I—XIII a. radiniai, priedas 57.
- ⁸⁷ Vasks A. Aizsardzības izrakumi Dzērvju kapulaukā. — Mat. 1980. R., 1981, 17. att.
- ⁸⁸ Moora H. Bemerkungen über einige ostbaltische Schmucksachen der jüngeren Eisenzeit, 2. — SbGEG, 1928. Tartu, 1929, S. 25.
- ⁸⁹ Lietuvos TSR archeologijos atlasas. I—XIII a. radiniai, priedas 57.
- ⁹⁰ Volkaitē-Kulikauskienē R. Lietuviai IX—XII amžiais, pav. 30.
- ⁹¹ Moora H. Bemerkungen über einige ostbaltische Schmucksachen der jüngeren Eisenzeit, 2, Abb. 16, S. 40.
- ⁹² Snore R. Dzelzs laikmeta latviešu rotas adatas. — Latviešu aizvēstures materiāli. R., 1930, 1, XVI tab.: 2.
- ⁹³ Moora H. Die Eisenzeit in Lettland bis etwa 500 n. Chr. 2. Teil (Analyse). Tartu, 1938, S. 175.
- ⁹⁴ Snore R. Dzelzs laikmeta latviešu rotas adatas, XI tab.: 15.
- ⁹⁵ Snore E. Izrakumi Slates sila uzkalniņa kapos 1927. gadā. R., 1933, XXIII tab.: 9.
- ⁹⁶ Kivikoski E. Die Eisenzeit Finnlands, Taf. 30: 249, S. 47.
- ⁹⁷ Moora H. Die Eisenzeit in Lettland bis etwa 500 n. Chr. 2, S. 496, 497.
- ⁹⁸ Vankina L. Arheoloģiskie izrakumi Boķu kapulaukā, 15. lpp.
- ⁹⁹ Atgāzis M. Latgaļu 9.—12. gs. cirvji. — AE, 1964, 6, 105.—125. lpp.
- ¹⁰⁰ Turpat, 111 lpp.
- ¹⁰¹ LVM Nr. 12010: 3.
- ¹⁰² Snore E. Ratulānu arheoloģiskās ekspedicijas darbs. — Mat. 1979. R., 1980, 99. lpp.
- ¹⁰³ Тухтина Н. В. Об этническом составе населения бассейна реки Шексны в X—XII вв. — Археологический сборник ГИМ, 1966, вып. 40, рис. 3:1, с. 133.
- ¹⁰⁴ Stenberger M. Vorgeschichte Schwedens. Berlin, 1977, Abb. 202.
- ¹⁰⁵ Atgāzis M. Dzelzs iedzītņa šķēpi ar atkarpēm Latvijā. — AE, 1974, 11, 158. lpp.
- ¹⁰⁶ Volkaitē-Kulikauskienē R. Lietuviai IX—XII amžiais, psl. 221; Kazakevičius V. Ietigaliai Lietuvoje V—VIII a. — Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. A serija, 1978, 4, pav. 2.
- ¹⁰⁷ Vassar A. Iru linnapāra, joon 53.
- ¹⁰⁸ Cleve N. Skelettgravfalten på Kjuloholm i Kjulo. — SMYA, 1943, 44, fig. 55, s. 193.
- ¹⁰⁹ Igaunijas PSR ZA Vēstures institūts, kolekcija GEG 1937: 6.
- ¹¹⁰ Salmo H. Die Waffen der Merowingerzeit in Finnland. — SMYA, 1938, 42: 1, S. 319.
- ¹¹¹ Cleve N. Skelettgravfalten på Kjuloholm i Kjulo, s. 117.
- ¹¹² G. Gjessing. Studier i norsk merovingertid. — Skrifter utgiven av det Norske Videnskaps-Akademi. Oslo, 1934, Hist.-Filos. Klasse, № 2.
- ¹¹³ Cepīte R. Atsvariņi Latvijas 10.—13. gs. kapu inventāros. — AE, 1974, 11, 202. lpp.
- ¹¹⁴ Мугуревич Э. Восточная Латвия и соседние земли в X—XIII вв. Рига, 1965, рис. 3.
- ¹¹⁵ Колчин Б. А. Железообрабатывающее ремесло Новгорода Великого. — МИА, 1959, 65, с. 101.
- ¹¹⁶ Штыков Г. В. Древний Полоцк, рис. 31:11.
- ¹¹⁷ Гроздилов Г. П. Раскопки древнего Пскова, 60:2.
- ¹¹⁸ LVM, Nr. 12011: 60.
- ¹¹⁹ ГИМ, клад 31/13^a.
- ¹²⁰ Минасян Р. С. Классификация серпов Восточной Европы железного века и раннего средневековья. — Археологический сборник Эрмитажа, 1978, № 19, с. 77, 83.
- ¹²¹ Kivikoski E. Eisenzeit im Auralflußgebiet. — SMYA, 1939, 43, S. 129.
- ¹²² Salmo H. Die Waffen der Merowingerzeit in Finnland, S. 323.
- ¹²³ Kazakevičius V. Ietigaliai Lietuvoje V—VIII a., pav. 2.
- ¹²⁴ LAB, pav. 294: 6.
- ¹²⁵ Desmit stopasaktas atrastas netraucētos, septiņas — postītos kapos, viena — kā savrupatradums.

- ¹²⁶ Lietuvos TSR archeologijos atlasas. I—XIII a. radiniai, priedas 31.
- ¹²⁷ Tallgren A. M. Zur ältesten Eisenzeit des Ostbaltikums. — *Congressus Secundus Archaeologorum Balticorum*, Riga, 1931, S. 173.
- ¹²⁸ Полное собрание русских летописей. М., 1962, т. I (Лаврентьевская летопись), с. 3.
- ¹²⁹ [Спицын А.] Люцинский могильник, с. 4.
- ¹³⁰ Спицын А. Определение времени Люцинского и Лядинского могильников. — *Археологические известия и заметки*. М., 1894, т. 11, с. 404.
- ¹³¹ Баллод Ф. В. Некоторые материалы по истории латышского племени с IX по XII столетие. — *Записки Московского археологического института*, 8, М., 1910.
- ¹³² Valodis Fr. Latviešu kultūras ziedu laiks Latgalē. — *Latvijas Saule*, 1925, № 34.
- ¹³³ Денисова Р. Я. Новый краниологический материал из могильников латгалов VII—XII вв. и некоторые вопросы антропологии восточных латышей. — *Известия ЛатвССР*, 1964, 2, с. 3—14.
- ¹³⁴ Краснов Ю. А. Безводнинский могильник, с. 124.
- ¹³⁵ Денисова Р. Я. Новый краниологический материал., с. 3.
- ¹³⁶ Lehtosalo-Hilander P. L. Luistari III. — A Burial, Ground Reflecting the Finnish Viking Age Society. — *SMYA*, 1982, 82, p. 37.
- ¹³⁷ Turpat, 37.—52. lpp.
- ¹³⁸ [Спицын А.] Люцинский могильник, табл. VII : 6. Приложение, с. 10.
- ¹³⁹ Шноре Э., Зейд Т. Нукшинский могильник, табл. XXXIV : 1.
- ¹⁴⁰ Līdzīga atrasta Asotes pilskalnā (VI 1952: 240).
- ¹⁴¹ Kapu aprakstos dotas maksimāli iespējamās ziņas par apbedījumu stāvokli, orientāciju, kapu inventāru, apbedīšanas rituālu. Tā kā mirušie parasti guldīti uz muguras, izstieptā stāvoklī, kapa bedrēs, kam galvenokārt ovālas kontūras, aprakstos būs atzīmētas no minētajām atšķirīgas pazīmes.

Apbedīto vecuma noteikšanai izmantoti antropoloģes R. Dēņisovas kranioģiģiskie dati. Ja galvaskauss nebija saglabājies, odontoloģe R. Grāvere noteica apbedīto vecumu pēc zobiem.

МОГИЛЬНИК КИВТЫ

Резюме

Расположенный в Восточной Латвии (Звиргзденский с/с. Лудзенского р-на) на северном берегу оз. Цирма могильник латгалов VII—XII вв. (рис. 1, 2) сооружен на месте покинутого прибалтийско-финской общиной поселения, наиболее интенсивно использовавшегося в IV—VI вв. н.э. Вскрыто 175 погребений, из которых 171 труположение (возможно, что 2 представляют собой кенотафы) и 4 трупосожжения. Умершие погребены в колодах или дощатых гробах в вырытых в темном культурном слое поселения могильных ямах на глубине 0,20—0,75 м в положении на спине, по большей части с поднятыми к голове руками. Характерна противоположная ориентация мужских (с В на З с отклонениями) и женских (с З на В с отклонениями) погребений (рис. 22—25). Среди остатков одежды женские наплечные вилайне, украшенные бронзой мужские пояса, наиболее богатые в X в. (погребение торговца, № 99, рис. 6а). Впервые в Кивты обнаружены украшенные бронзой онучи латгалов. Из относящихся к одежде украшений — фибул (табл. 1) типично мужскими являются совообразная, арбалетовидная и массивные подковообразные. Наиболее ранняя из подковообразных — железная, VII—VIII вв., со спирально завитыми концами и обмоткой из бронзовой проволоки. Более поздней, IX—XII вв., является местная бронзовая с тордированной дугой, обнаруженная на территории Латвии более чем в 400 экземплярах. Среди женских головных венков (табл. IV) численно преобладают лентовидные, из 5—4 рядов бронзовых спиралей с перекладинами, реже жгутовые, одиночные узкие из профилированных бронзовых колечек. Среди обычных женских украшений — шейных гривен (табл. II, III) 50% принадлежит гривнам с уплощенными концами. Более ранние украшены фасетами, поздние — графическим орнаментом. Вместе встречаются гривны с седлом и крючком (с обмоткой или фасетированными концами), тордированные с четырехгранными концами и др. Части нагрудные украшения из цепочек. У женщин они прикреплены к двум железным костылевидным булавкам с обмоткой из бронзовой проволоки (табл. VII). Уникальным является украшение,

датируемым VIII в., с колокольчиками (табл. VII: 3, рис. 5) из весьма богатого 105-го погребения. Среди находок наиболее многочисленны браслеты. Женские браслеты (табл. 5) сводятся главным образом к трем типам: полые с суженными концами, манжето-видные и спиральные, иногда (4, 36, 105-е погр.) носимые одновременно по 3 на каждой руке. Среди мужских браслетов (табл. VI) преобладают массивные профилированные и полые профилированные браслеты VII—VIII вв., всегда носимые на левой руке. С IX в. их место занимает воинский браслет, носимый вместе с браслетом полукруглого сечения. Оружие и орудия труда мужских погребений 700—800 гг. состоит из узколезвийных топоров, являющихся обязательной могильной придачей каждого погребения, двух черешковых наконечников копий с листовидным пером и однолезвийного меча. С IX в. наконечники копий и мечи встречаются реже. В первый раз в погребении VIII в. обнаружены ножны меча из бронзовой жести со штампованным орнаментом (табл. X: 6), а также украшенные бронзовой лентой древки двух копий (табл. IX: 9, 10). Только в одном погребении торговца X в. найдены весы с двумя гирьками.

По вещевому составу в могильнике Кивты выделяются 2 хронологические фазы: I — 700—800 гг.; II — IX—XII вв. Погребения очень потревожены (вспашкой, кладонскательством), непотревоженных всего 111. Судя по погребениям I фазы, обитавшее в период 700—800 гг. на побережье оз. Цирма общество еще мало дифференцировано. Среди первопришельцев выделяется группа мужчин с определенным, одинаковым инвентарем (топор, 2 наконечника копий, меч, браслет, фибула), которые, по всей вероятности, представляют всадников. Погребения II хронологической фазы (IX—XII вв.) свидетельствуют уже о значительной дифференциации: погребение торговца (№ 99), жреца (№ 30); наряду с погребениями, очень богато наделенными могильной придачей (№ 4, 36, 99, 105 и др.), обнаружен ряд бедных погребений совсем без инвентаря (№ 96, 162 и др.).

DAS GRÄBERFELD KIVTI

Zusammenfassung

Das Gräberfeld Kivti befindet sich in Ostlettland, Rayon Ludza, auf dem Territorium des Dorfsowjets Zvirgzdene, am Nordufer des Cirmasees (Abb. 1) auf dem Gelände einer von einer finno-ugrischen Gemeinde verlassenen Siedlung. Die Gräber (Abb. 2, 3), insgesamt 175 (171 Skelett- und 4 Brandgräber), sind in die schwarze Kulturschicht der Siedlung 0,20—0,75 m eingetieft. Die Verstorbenen sind in Rückenlage, meistens mit zum Kopf gehobenen Armen gebettet. Die Orientierung der männlichen (O—W mit Abweichungen) und weiblichen (W—O mit Abweichungen) Skelette ist diametral entgegengesetzt (Abb. 22—55). Die Verstorbenen sind in Block- oder Brettersärgen beigesetzt.

Von der Tracht sind zu nennen: Reste von Manteltüchern (villaine) in Frauengräbern, mit Bronzebeschlag versehene Gürtel aus dem 10. Jh. in Männergräbern (Abb. 6a, Grab 99), zum erstenmal entdeckte mit Bronze verzierte Fußlappen der Latgaler. Von den zur Tracht gehörenden Fibeln (Taf. 1) sind für Männer die Eulen-, Armbrust- und massiven Hufeisenfibeln typisch. Die älteste Form der Hufeisenfibel in Ostlettland ist die kleine eiserne Fibel mit aufgerollten Enden und Bronzedrahtumwicklung aus dem 7./8. Jh. Eine ausgesprochen lokale Form der Hufeisenfibel ist die bronzene tordierte Fibel aus dem 9.—12. Jh. mit spiralförmig gerollten Enden, die in Lettland durch mehr als 400 Exemplare vertreten ist. Unter den weiblichen Stirnbinden (Taf. IV) sind die Spiralstirnbinden aus 4—5 Reihen von Spiralen am häufigsten, seltener die Flechtstirnbinden; äußerst selten sind die schmalen, aus kleinen Spirälröhrchen bestehenden. Unter den Halsringen (Taf. II, III) sind mit 50% die mit abgeflachten Enden (die frühesten facettiert, die späteren mit graphischem Ornament) vertreten, die oft zusammen mit Ringen mit Sattel- und Krückenende (mit Umwicklung oder facettiert) oder tordierten Ringen mit vierkantigen Enden getragen wurden. Häufig besteht der Brustschmuck aus 2 Krückennadeln mit verbindender Kette. Als einzigartig ist der in das Jahr 800 zu datierende Schmuck mit angehängten Glöckchen aus Grab 105 zu bezeichnen (Taf. VII: 3, Abb. 5). Sehr zahlreich ist der Armschmuck vertreten. Die Frau-

enarmbänder können hauptsächlich auf drei Typen reduziert werden: hohle Armbänder mit verschmälerten Enden, Manschetten- und Spiralarmbänder, die zuweilen (Grab 4, 36, 105) gleichzeitig zu drei an jedem Arm getragen wurden. Unter den Männerarmbändern sind im 7./8. Jh. die massiven profilierten und die hohlen profilierten (Taf. VI), die nur am linken Arm getragen wurden, am häufigsten. Im 9. Jh. tritt an ihre Stelle der Kriegerarmring, der zusammen mit dem massiven Armring mit halbkreisförmigem Querschnitt getragen wurde. Die Waffen und Arbeitsgeräte der Männergräber in der Zeit von 700—800 bestehen aus schmalschneidigen Äxten, die in jedem Männergrabe vorkommen, zwei Speerspitzen mit Angel und weidenblattförmigem Blatt und dem einschneidigen Schwert. Zum erstenmal wurde in einem Grabe aus dem 8. Jh. eine bronzene Schwertscheide mit gestanztem Ornament (Taf. X: 6) entdeckt, desgleichen zum erstenmal mit Bronzeband verzierte Speerschäfte (Taf. IX: 9, 10). Nur im Grabe eines Kaufmanns (10. Jh.) ist eine Waage mit zwei Gewichten vorgekommen.

Nach dem Grabinventar zu urteilen sind im Gräberfeld Kivti zwei chronologische Phasen zu erkennen: die erste — die Jahre 700—800, die zweite — 9.—12. Jh. Die Gräber sind schwer beschädigt (beim Pflügen, von Schatzgräbern), völlig intakt sind nur 111 Gräber. Nach dem Grabinventar der ersten Phase zu urteilen ist die im 8. Jh. in der Umgebung des Cirmasees wohnende Gesellschaft noch wenig differenziert. Unter den ersten Ankömmlingen zeichnet sich bloß eine, vermutlich als Reiter zu deutende Männergruppe durch bestimmtes, gleiches Inventar — Axt, zwei Speere, Schwert, profilierten Armring und Fibel — aus. Für die Gräber der zweiten Phase (9.—12. Jh.) dagegen ist eine erhebliche Differenzierung charakteristisch: hier gibt es das Grab eines Kaufmanns (Nr. 99) und eines Priesters (Nr. 30); im Gegensatz zu mehreren Gräbern mit sehr reichem Grabinventar (Nr. 4, 36, 99, 105) weisen viele Gräber nur spärliches Inventar (Nr. 96, 162 u. a.) oder gar keine Beigaben auf.

S A T U R S

Ievads (5).

KAPULAUKA IZVIETOJUMS UN PLĀNOJUMS (7).

APBEDISANAS VEIDI (10).

Skeletkapi (10). Ugunskapi (12). Dubultkaps (13).
Simboliskie apbedījumi (13).

KAPU INVENTĀRS (14).

Apģērbs un rotas (14).

Apģērbs (14).

Rotas (15).

Saktas (15). Vainagi (16). Kaklariņķi (18).

Krūšu un kakla rotas (20). Aproces (21).

Sieviešu aproces (21). Viriešu aproces (22).

Gredzeni (25). Adatas (26).

Ieroči un darbarīki (26).

Cirvji (26). Sķēpi (27). Zobeni (28).

Pārējie (svariņi, naži, šķiltavas, sirpis) (28).

KAPULAUKA HRONOLOĢIJA UN ETNISKĀ PIEDERĪBA (29).

DAZI SOCIĀLEKONOMISKO ATTIECĪBU ASPEKTI (31).

KAPU APRAKSTI (33).

SENLIETU TABULAS UN KAPU PLĀNI (58).

Avotu un literatūras norādes (79).

Могильник Кивты. Резюме (82).

Das Gräberfeld Kivti. Zusammenfassung (83).

Pielikumā tabulas (bandroles):

1 — Kivtu kapulauka inventārs,

2 — Senlietu korelācijas tabula.

ЭЛЬВИРА ДАВИДОВНА ШНОРЕ

МОГИЛЬНИК В КИВТЫ

(АН ЛатвССР. Институт истории)

Издательство «Зинатне»

Рига 1987

На латышском языке

Художник В. Пугачева

ELVĪRA ŠNORE

KIVTU KAPULAUKS

Redaktore A. Feldhūne

Māksliniece V. Pugačova

Mākslinieciskais redaktors G. Krutojs

Tehniskā redaktore E. Griķe

Korektore I. Safronova

ИБ № 2557

Nodota salikšanai 16.05.86. Parakstīta iespiešanai 16.03.87.
JT 12172. Formāts 84×108/16. Tipogr. papīrs Nr. 1. Literatūras
garnitūra. Augstspiedums. 6,63 fiz. iespiedl.; 11,14 uzsk. iespiedl.;
14,28 uzsk. kr. nov.; 11,16 izdevn. l. Metiens 3000 eks. Pasūt.
Nr. 674, cehs Nr. 3. Maksā 1 r. 30 k. Izdevniecība «Zinātne»,
226530 PDP Rīgā, Turgeņeva ielā 19. Iespiesta Latvijas PSR
Valsts izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu
komitejas tipogrāfijā «Cīņa», 226011 Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40.
Vāks iespiests ražošanas apvienībā «Poligrāfists», 226050 Rīgā,
Gorkija ielā 6.

1987. un 1988. gadā izdevniecība «Zinātne»
laidis klajā šādas monogrāfijas:

F. ZAGORSKIS.

**ZVEJNIEKU AKMENS LAIKMETA
KAPULAUKS.**

A. ZARIŅA.

LĪBIEŠU APĢĒRBS 10.—13. GS.

И. ЛОЗЕ.

**ПОСЕЛЕНИЯ КАМЕННОГО ВЕКА
ЛУБАНСКОЙ НИЗИНЫ.**

T. БЕРГА.

**МОНЕТЫ
В АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ПАМЯТНИКАХ
ЛАТВИИ.
(IX—XII вв.)**

1987. un 1988. gada izdevniecība "Zinātne"
Lai šis klāj šādas monogrāfijas:

1987. gada izdevniecība "Zinātne"
Lai šis klāj šādas monogrāfijas:

F. ZAGORSKIS

ZVEJNIEKU AKMENIS LAIKMETĀ
KAPULAKS.

A. ZARINA

LĪBIĒSU APĢERBS 10-12. GS.

H. BOŽE

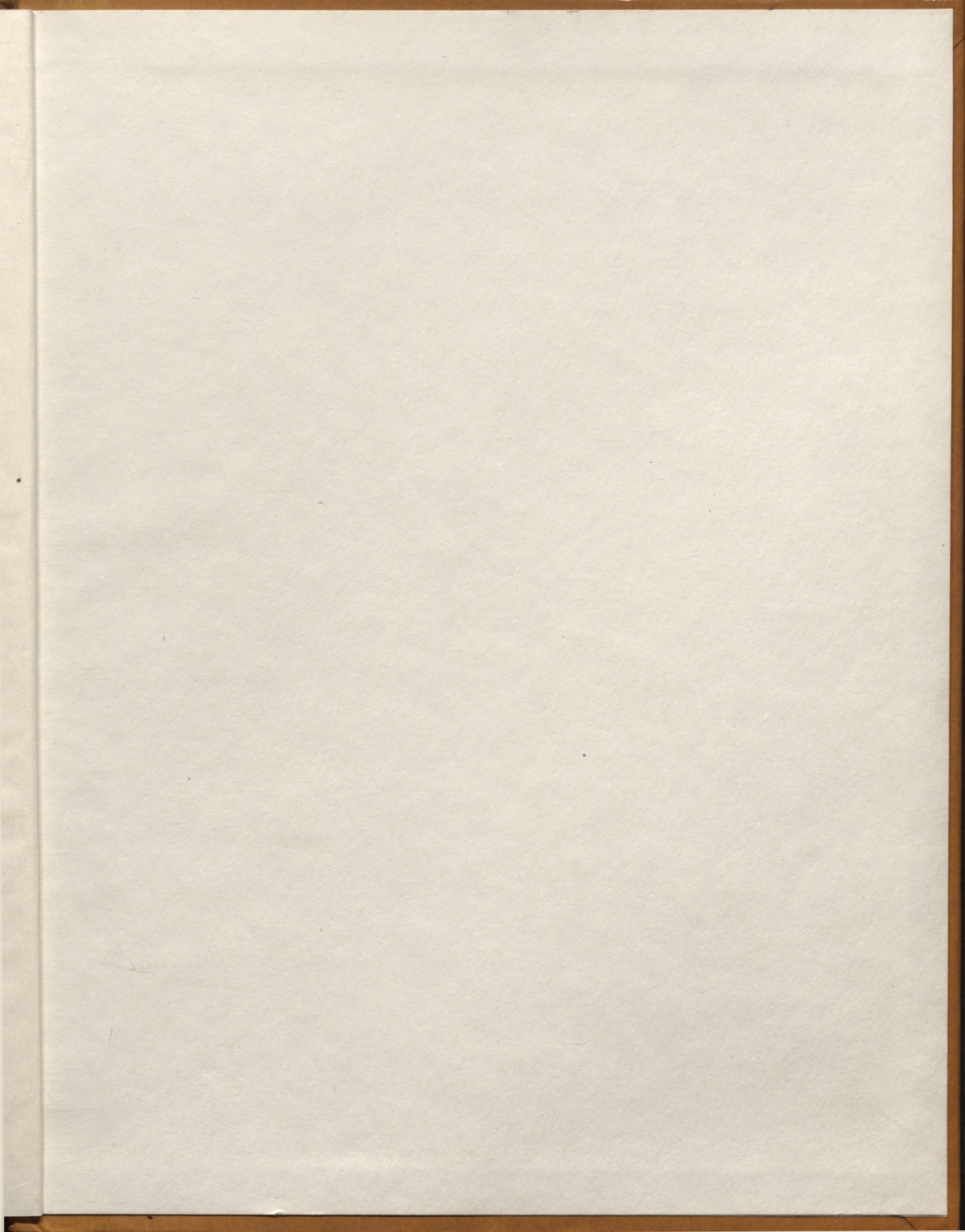
ПОСРЕДНИИ КАМЕННОГО ВЕКА
ЛЮБАНСКОЙ ИЛИИИИ

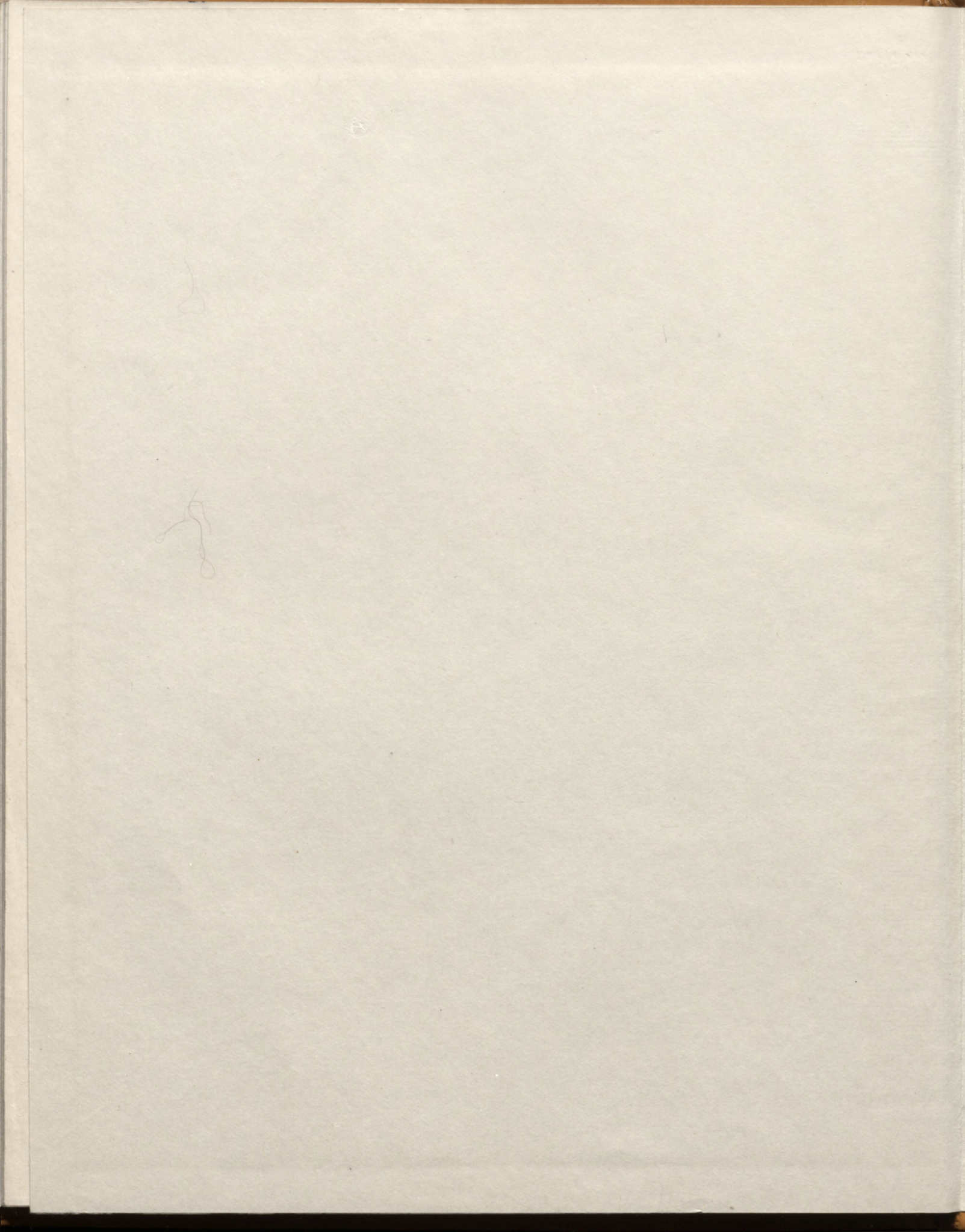
I. BEPIA

МОНЕТЫ
В АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ПАМЯТНИКАХ

ДАТНИИ.

(IX-XII вв.)

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309102297

Vēstures zinātņu kandidāte **ELVĪRA ŠNORE-VILCIŅA** (dz. 1905.) arheoloģiskajā pētniecībā darbojas kopš 1926. gada gan arheoloģiskajās ekspedīcijās, gan arheoloģisko pieminekļu apzināšanā. 1933. gadā nāk klajā E. Šnores pirmais darbs «Izrakumi Slatē sila uzkalniņu kapos 1927. g.». Kopš 1946. gada kā Latvijas PSR ZA Vēstures institūta vecākā zinātniskā līdzstrādniece E. Šnore vadījusi daudz arheoloģisko ekspedīciju — Asotes, Dignājas, Sēlpils pilskalnos, Kivtu, Lejasdopeju, Vampeniešu I un II, Raušu, Daņilovkas kapulaukos, Piģēnu un Raušu apmetnēs, par pētījumu rezultātiem publicējot pāri par 150 rakstu. Arheoloģes uzmanības lokā allaž bijis baltu agrais dzelzs laikmets un Austrumlatvijas etniskās vēstures problēmas. 1961. gadā nāk klajā E. Šnores monogrāfija «Асотское городище». E. Šnore ir kolektīvā darba «Latvijas PSR arheoloģija» [1974] līdzautore un atbildīgā redaktore. Kopā ar A. Zariņu uzrakstījusi darbu «Senā Sēlpils» [1980]. E. Šnore ir Latvijas PSR Valsts prēmijas laureāte.